

International Conference on Globalization and International Relations-III

April 4-7, 2019
Gaziantep, TURKEY

PROCEEDINGS BOOK

Editors

Dr. Orhun Burak SÖZEN
Dilrabo ABDAZIMOVA

iksad publishing house - 2019
ISBN 978-605-7875-53-2

ABSTRACTS & FULL PAPERS

III. INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBALIZATION & INTERNATIONAL RELATIONS

April 4-7, 2019
Gaziantep

Editors

Dr. Orhun Burak SÖZEN
Dilrabo ABDAZIMOVA

Institute Of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220) TURKEY

TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853

E mail: info@iksad.com

www.iksad.org.tr

www.iksadkongre.org

All rights of this book belong to IKSAD Publishing House Authors are responsible
both ethically and juridically **Iksad Publications - 2019©**

Issued: 24.04.2019

ISBN – 978-605-7875-53-2

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

III. INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBALIZATION
& INTERNATIONAL RELATIONS

DATE AND PLACE

April 4-7, 2019 – Gaziantep, TURKEY

ORGANIZATION

İKSAD- Institute of Economic Development and Social Researches

HONORARY CHAIR

PROF. Ali GÜR

(Gaziantep University Rector)

HEAD OF CONGRESS

Prof. Dr. Osman ERKMEN

GENERAL COORDINATOR

Kaldygul ADILBEKOVA

COORDINATOR

Dilrabo ABDAZIMOVA

LANGUAGES

Turkish, English, Russian

PARTICIPANT COUNTRIES

Turkey, Ukraine, Russia, Italy, Azerbaijan

INTERNATIONAL PARTICIPANTS

Юрий Владимирович ЛАТЫШ – *Ukraine*

Roberta TARTAGLIA - *Italy*

Зулай Сулимовна ИСАКИЕВА – *Chechnya Russia*

Sehrana KASIMI - *Azerbaijan*

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Gulzar IBRAHIMOVA

Baku Euroasia University

Dr. Zhihuan MENCHUANG

Renmin University of China

Dr. Orhun Burak SOZEN

Gaziantep University

Dr. Ayse ERKMEN

Gaziantep University

Dr. Gül EKİNCİ

Gaziantep University

Dr. Guray ALPAR

Turkish Army

Dr. Salih OZTURK

Namık Kemal University

Dr. Saliha Emre DEVECİ

Gaziantep University

Dr. Tamalika SULTANA

Dakka University of Bangladesh

Dr. Ludmila MEDVEDEVANYA

Russian Academy of Sciences

Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU

Yalova University

Dr. Mahmut ÇINAR

Gaziantep University

April 4-7, 2019 – Gaziantep, TURKEY

April 5, 2019

Events:

- *Registration*
- *Opening*
- *Sessions*

Times	Activity/Session	Location
08:00 – 09:00 AM	Registration, Coffee & Networking	Mavera Registration Desk
09:00 – 10:00 AM	Welcome & Opening Ceremony	Mavera Turquoise Hall (Mavera Turkuvaz Salonu)
10:00 – 12:00 AM	Plenary Session	Mavera Turquoise Hall (Mavera Turkuvaz Salonu)
12:00 – 13:00 PM	Lunch & Networking	Gaziantep University Staff Restaurant
13:00 – 19:00 PM	Afternoon Sessions(s)	Mavera Presentation Auditoriums
18:00 – 19:00 PM	Closing	Mavera Turquoise Hall

10:00 – 12:00 AM	Plenary Session	Mavera Turquoise Hall (Mavera Turkuvaz Salonu)
MODEARTOR	DR. ORHUN BURAK SÖZEN 	MODERATOR
SPEAKER	ASSOC. PROF. ÜMRAN TÜRKYILMAZ 	AMIN MAALOUF'UN PENCERESİNDEN GÖÇ OLGUSU
SPEAKER	PROF. DR. ASLIHAN ÇELENK 	CLASH OR CONCILIATION OF CIVILIZATIONS
SPEAKER	DR. YUNUS EMRE TANSÜ 	GÖÇ VE ÇATIŞMA
SPEAKER	DR. MESUT ŞÖHRET 	KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN ULUSLARARASI GÖÇLERE ETKİSİ
DISCUSSIONS	DISCUSSIONS	DISCUSSIONS

SESSIONS

13:00-15:00	PAPER	PRESENTER
SESSI ON-I HEAD OF SESSION	MEDIUM POWERS AND REGIONAL COMPETITION: CASES OF FRANCE AND SPAIN IN THE MEDITERRANEAN AND NORTH AFRICA	Prof. Dr. Ayşe Ashhan ÇELENK
Auditorium- Turkuvaz	JAPAN'S FOREIGN POLICY IN ASIA-PASIFIC BETWEEN 1931-1945 IN THE FRAMEWORK OF OFFENSIVE REALISM THEORY	Kartal Batuhan OLCAN Dr. Cemre PEKCAN
	PASSIVE SECULARISM IN QUESTION	Dr. Öğr. Üyesi Gül Ceylan TOK
	THE ISSUE OF FOOD SECURITY AND ITS ROLE IN POLITICAL STABILITY OF MENA	Dr. Sabri AYDIN
	THE SYRIAN CIVIL WAR IN THE HISTORICAL CONTEXT: SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL ROOTS	Res. Asst. Nail ELHAN
	ALMANYA'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE BAKIŞI	Dr. Öğr. Üyesi Mesut ŞÖHRET
	SPATIAL DISTRIBUTION AND CLUSTER OF EXTERNAL AND INTERNAL IMMIGRATION IN TURKEY	Res. Asst. Seda ÖZLÜ Res. Asst. Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN Prof. Dr. Dilek BEYAZLI
	THE CORRELATION BETWEEN NATIONAL SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT LEVEL AND INTERNATIONAL MIGRATION IN GLOBALIZATION	Res. Asst. Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN Res. Asst. Seda ÖZLÜ Prof. Dr. Dilek BEYAZLI
	KENTSEL YEŞİL ALANIN SOSYAL YARARLARI: TRABZON'DA TÜRK-JAPON DOSTLUK PARKI ÖRNEĞİ	Dr. Doruk Görkem ÖZKAN Duygu AKYOL
	YENİ SOSYAL HAREKETLER VE SOSYAL POLİTİKADA ENGELLİLER HAREKETİNE BİR BAKIŞ	Duygu AKYOL

15:00-17:00	PAPER	PRESENTER
SESSION-II.	INVESTIGATION ON URBANIZATION GROUND - THE LANFILL GROUND CONTROL GEOPHYSICAL SEISMIC CONTROL OF BATMAN PROVINCE SITE	Dr. Yıldırım İsmail TOSUN
Auditorium-Turkuvaz	INVESTIGATION ON URBANIZATION RECONSTRUCTION GROUND - LANDSLIDE ANALYSIS BY GEOPHYSICAL AND GEOTECHNICAL METHODS IN ŞIRNAK PROVINCE SITE	Dr. Yıldırım İsmail TOSUN
	KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUSLARARASI MALİYE ALANINDA YAŞANAN SORUNLAR	Dr. Öğr. Üyesi Gökçe MARAŞ
	THE REASONS OF BREXIT AND IMPACTS ON THE UK'S POLITICAL ECONOMY	Fatih KAYA
HEAD OF SESSION	KORUMA SORUMLULUĞUNDAN KORURKEN SORUMLULUĞA (RESPONSIBILITY WHILE PROTECTING) İNSANCIL MÜDAHALE DOKTRİNİNİN GÜNDEMİ	Dr. Öğretim Üyesi Çağrı Emin DEMİRBAŞ
	THE NEED OF THE PROTEAN POWER IN INTERNATIONAL POLITICS IN THE AGE OF UNCERTAINTY	Dr. FILİZ ÇOBAN ORAN
	US VERSUS THEME A CRITIC OF NATION- STATES POLITICS FROM THE LENS OF INTERNATIONAL MIGRATION MANAGEMENT ETHICS	Dr. FILİZ ÇOBAN ORAN
	THE HISTORICAL CHRONOLOGY OF AZERBAIJAN MUSICAL CULTURE	Assoc. Prof. SEHRANA KASIMI
	THE HISTORICAL FIGURE –DINMUHAMED KONAYEV	Assoc. Prof. Yurii LATYSH

7:00-19:00	PAPER	PRESENTER
SESSION-III. HEAD OF SESSION	ÇATIŞMA YÖNETİMİ: ULUSLARARASI ARABULUCULUK VE İNTERAKTİF SORUN ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ	Dr. Öğr. Üyesi Sami KIRAZ
Auditorium- Turkuvaz	TRUMAN DOKTRİNİ VE MARSHALL PLANI DOĞRULTUSUNDA GELİŞEN TÜRK- ABD İLİŞKİLERİNE BİR BAKIŞ	Öğr. Gör. Dr. Ayşe ERKMEN
	KÜRESELLEŞMENİN YENİ SAVAŞ ANLAYIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	Dr. Öğr. Üyesi Emre ÇITAK
	HUN HAKANI METE HAN DÖNEMİ ÇİN İMPARATORLUĞU İLİŞKİLERİ	Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TANSÜ Züleyha ŞAHAN
	FRANSIZ YAZININDA ÇOCUK BAKIŞIYLA GÖÇ ÖRNEĞİ: ÇABUKSİĞİNLAR	Doç. Dr. Ümran TÜRKYILMAZ
	ROMA İMPARATORLUĞUNDA KÜÇÜK ASIA (PROVINCIA ASIA) EYALETİNİN KURULUŞ SÜRECİ	Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TANSÜ Seda SÖNMEZ
	THE RISE OF NATIONALISM AND MIGIRATION INFLUX IN EUROPE	LIMAN OTHMAN ABDULLAHI
	FUNDEMANTAL FACTORS CAUSING THE CONTINUATION OF MIGRATION FROM	SAAD H. WAFAI

PHOTO GALLERY

All pictures taken at the event has been published in IKSAD CONGRESS SOCIETY Facebook Group// to get the pictures, please, visit the group and become a member...

CONTENT

CONGRESS ID	I
SCIENTIFIC COMMITTEE.....	II
PROGRAM	III
PHOTO GALLERY	IV
CONTENT	V

PROCEEDINGS (abstracts & full papers)

Ayşe Aslıhan ÇELENK <i>MEDIUM POWERS AND REGIONAL COMPETITION: CASES OF FRANCE AND SPAIN IN THE MEDITERRANEAN AND NORTH AFRICA</i>	1-11
--	-------------

Kartal Batuhan OLKAN Dr. Cemre PEKCAN <i>JAPAN'S FOREIGN POLICY IN ASIA-PASIFIC BETWEEN 1931-1945 IN THE FRAMEWORK OF OFFENSIVE REALISM THEORY</i>	12
--	-----------

Gül Ceylan TOK <i>PASSIVE SECULARISM IN QUESTION</i>	13
--	-----------

Sabri AYDIN <i>THE ISSUE OF FOOD SECURITY AND ITS ROLE IN POLITICAL STABILITY OF MENA</i>	14-27
---	--------------

Nail ELHAN <i>THE SYRIAN CIVIL WAR IN THE HISTORICAL CONTEXT: SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL ROOTS</i>	28
--	-----------

Mesut ŞÖHRET <i>KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN ULUSLARARASI GÖÇLERE ETKİLERİ</i>	29-30
--	--------------

Mesut ŞÖHRET <i>ALMANYA'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE BAKIŞI</i>	31-32
--	--------------

Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN Seda ÖZLÜ Dilek BEYAZLI <i>KÜRESELLEŞME EKSENİNDE ÜLKELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE DIŞ GÖÇ ARASINDAKİ İLİŞKİ</i>	33-44
--	--------------

Seda ÖZLÜ

Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN

Dilek BEYAZLI

TÜRKİYE'YE GELEN DIŞ GÖÇ VE İÇ GÖÇÜN MEKÂNSAL DAĞILIMI VE KÜMELENMESİ **45-59**

Doruk Görkem ÖZKAN

Duygu AKYOL

KENTSEL YEŞİL ALANIN SOSYAL YARARLARI: TRABZON'DA TÜRK-JAPON DOSTLUK PARKI ÖRNEĞİ **60-66**

Duygu AKYOL

Doruk Görkem ÖZKAN

YENİ SOSYAL HAREKETLER VE SOSYAL POLİTİKADA ENGELLİLER HAREKETİNE BİR BAKIŞ **67-75**

Yıldırım İsmail TOSUN

INVESTIGATION ON URBANIZATION GROUND - THE LANFILL GROUND CONTROL GEOPHYSICAL SEİSMIC CONTROL OF BATMAN PROVINCE SITE **76-83**

Yıldırım İsmail TOSUN

INVESTIGATION ON URBANIZATION RECONSTRUCTION GROUND - LANDSLIDE ANALYSIS BY GEOPHYSICAL AND GEOTECHNICAL METHODS IN ŞIRNAK PROVINCE SITE **84-91**

Gökçe MARAŞ

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUSLARARASI MALİYE ALANINDA YAŞANAN SORUNLAR **92-110**

Fatih KAYA

THE REASONS OF BREXIT AND IMPACTS ON THE UK'S POLITICAL ECONOMY **111**

Çağrı Emin DEMİRBAŞ

KORUMA SORUMLULUĞUNDAN KORURKEN SORUMLULUĞA (RESPONSIBILITY WHILE PROTECTING) İNSANCIL MÜDAHALE DOKTRİNİNİN GÜNDEMİ **112**

Filiz ÇOBAN ORAN

THE NEED OF THE PROTEAN POWER IN INTERNATIONAL POLITICS IN THE AGE OF UNCERTAINTY **113**

Filiz ÇOBAN ORAN

US VERSUS THEME A CRITIC OF NATION-STATES POLITICS FROM THE LENS OF INTERNATIONAL MIGRATION MANAGEMENT ETHICS **114**

Sehrana KASIMI

THE HISTORICAL CHRONOLOGY OF AZERBAIJAN MUSICAL CULTURE **115**

SAAD H. WAFAI

FUNDEMENTAL FACTORS CAUSING THE CONTINUATION OF MIGRATION FROM **116**

Sami KİRAZ

ÇATIŞMA YÖNETİMİ: ULUSLARARASI ARABULUCULUK VE İNTERAKTİF SORUN ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ **117-124**

Ayşe ERKMEN

TRUMAN DOKTRİNİ VE MARSHALL PLANI DOĞRULTUSUNDA GELİŞEN TÜRK- ABD İLİŞKİLERİNE BİR BAKIŞ

125-130

Yunus Emre TANSÜ

BÜYÜK HUN DEVLETİ HAKANI METEHAN DÖNEMİ ÇİN İMPARATORLUĞU İLİŞKİLERİ

131-141

Yunus Emre TANSÜ

ROMA'DA KÜÇÜK ASIA (PROVINCIA ASIA) EYALETİNİN KURULUŞ SÜRECİ

142-147

Ümran TÜRKYILMAZ

FRANSIZ YAZININDA ÇOCUK BAKIŞIYLA GÖÇ ÖRNEĞİ: ÇABUKSİĞİNLAR

148-158

OTHMAN ABDULLAHİ LIMAN

THE RISE OF NATIONALISM AND IMMIGRATION INFUX IN EUROPE

159-172

Юрий Владимирович ЛАТЫШ

ДИНМУХАМЕД КУНАЕВ И ВЛАДИМИР ЩЕРБИЦКИЙ: ЛИДЕРЫ СОВЕТСКОЙ ЭПОХИ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКЕ КАЗАХСТАНА И УКРАИНЫ

173

Roberta TARTAGLIA

ITALY AND RUSSIA: BETWEEN SANCTIONS AND DIALOGUE

174

Зулай Сулимовна ИСАКИЕВА

К ВОПРОСУ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЧЕЧЕНЦЕВ И ИНГУШЕЙ, ВЫСЛАННЫХ В КАЗАХСТАН В 1944 г.

175

Orhun Burak SÖZEN

FRAGMENTED FRACTURED WORLD

176

Emre ÇITAK

KÜRESELLEŞMENİN YENİ SAVAŞ ANLAYIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

177

MEDIUM POWERS AND REGIONAL COMPETITION: CASES OF FRANCE AND SPAIN IN THE MEDITERRANEAN AND NORTH AFRICA

Prof. Dr. Ayşe Ashhan ÇELENK*

ABSTRACT

The concept of “medium power” refers to the states that have marginal impact on global politics but that also have the potential to be a regional power. When their interests clash with each other, the medium powers enter into a competition to affect the political processes and other states in the given region, which may lead to regional conflict at times. This paper deals with the regional competition and conflict among the medium powers and identifies the factors shaping the outcomes of this competition. In order to do this, the cases of France and Spain, two medium powers of Southern Europe, are analyzed through their foreign policies in the Mediterranean region and North Africa. These regions are chosen since they are of strategic importance for both countries.

The factors shaping the regional competition among medium powers are the historical background of regional relations, i.e. the colonial legacy, international status of the two states, the positions and choices of the foreign policy makers and the nature of foreign policy making process. The regional policies and interests of these powers are to a great extent determined by the threat and security perceptions and accordingly the medium powers opt to either cooperate or pursue their own agenda. In cases of France and Spain, fear of political uncertainty, potential instability, terrorism threat and economic concerns have determined the Mediterranean and North African policy. Financial instruments and utilization of the resources of international organizations, such as UN and the EU were the main means of dealing with the region for both states. The two countries are in competition to determine the agenda of international organizations, especially of the EU in accordance with their own security perceptions in order to decrease the costs of regional policy and this situation makes regional conflict inevitable.

Keywords: Regional Policy, Medium Powers, Spain, France, Mediterranean, Africa

INTRODUCTION

Foreign policy can be defined as “the attitude of a country towards other countries on specific issues” (Sönmezoğlu, 2014: 11), as “aims, strategies and behaviour of states within the international system and vis-à-vis the other states” (Arı, 2001: 21) or simply as the implications of the decisions made by policy actors in the area of international politics. Foreign policy outputs are an outcome of a complex policy making process where various political actors at different policy levels interact and compete with each other. Foreign policy outputs are a result of interaction between domestic political setting and international setting and it is a multi-level process that requires a multi-dimensional analysis.

This study analyses the French and Spanish foreign policies in the Mediterranean and North Africa from a comparative perspective within the context of historical background of

* Erciyes University Department of International Relations

policies, the international status and power of the states and foreign policy actors. The reason for choosing French and Spanish cases stems from the fact that both states have a similar geographical proximity to the region. Moreover, both countries are medium powers with similar potential in the international arena and their interests may clash leading to regional competition. In the first part of the study, the factors affecting the regional policies of France and Spain and their perceptions about the Mediterranean and North Africa are compared. This comparison is followed by analyses of tools and aims of regional policy. In the last part of the study, the regional policies of these two medium powers are analysed within the European Union framework, which added a new level to foreign policy making process in both states.

FACTORS AFFECTING THE FRENCH AND SPANISH FOREIGN POLICY IN THE MEDITERRANEAN AND NORTH AFRICA

Both France and Spain are two major states of Southern Europe, which have borders and common interests in Mediterranean and North Africa. The foreign policies of the two states towards region are shaped by factors such as historical ties with the region, their position in the international system as medium powers, their approach to changing international system dynamics and the actors of foreign policy making. Economic conditions, military and security interests are also important factors shaping a state's foreign policy, however, for the purpose of this study, they can be considered within the context of power and international position of the given states.

The historical dimension of French and Spanish foreign policy in the Mediterranean and North African regions can be traced back to their imperial past in the region. While both states were major colonial powers once, they gradually lost their colonies. However, the loss of colonial status did not mean that the influence of these countries erodes from the region. On the contrary, both France and Spain gave a great deal of importance to their historical, cultural, economic, political and military ties with their former colonies. After the Second World War, both states focused on intensifying their relations with the Mediterranean and African countries in order to compensate the loss of territory and power due to the dissolution of their colonial empires (Gillespie, 2001). In other words, for France and Spain, Africa and the Mediterranean were perceived as an alternative foreign policy domain to the foreign policy failures in other regions (Daguzan, 2009: 388) and colonial ties were utilized as means of retaining power status in the region.

Despite this common point of origin, it is possible to argue that their colonial past led to different foreign policy approaches and strategies for Spain and France. The first difference in this context is the way in which these states managed the independence and nation-state building processes of their former colonies. France opted for retreating from the region physically and transferring political sovereignty to its colonies and tried to continue its political power and presence in the region by means of bilateral agreements on a variety of issues. On the other hand, the geographical proximity of Spain to its former colonies made actual retreat a problematic option for Spanish policy makers and independence of colonies created border issues between Spain and the newly-independent states. The Sub-Saharan land conflict with Morocco and Algeria has been a major factor in shaping Spanish foreign policy

in the region in the post-independence period and its political presence as the former colonial power (Powell, 2009: 531). Spain is the only European country that has territory in North Africa and this created problems in the relations with the states of the region and shaped the regional interests of Spain (Lopez-Garcia and Larramendi, 2002: 170). Thus, it can be argued that the territories shaped by the independence of colonies were more challenging for Spanish foreign policy in comparison to that of France.

The colonial past of the two states in the region also created cultural ties with the newly-independent former colonies. However, there are various differences in terms of establishment of these cultural ties and cultural policies for Spain and France as well. The fact that Spanish territory has been a home for Arab-Islamic civilization created the suitable conditions for cultural exchange between Spain and its former colonies (Harbron, 1956: 135). In addition to the Arab influences, Spain was also under the Jewish impact as a result of the sizeable Jewish population in the empire and this dual impact enabled Spain to establish better relations with the countries in the region (Echeverria, 1999: 98). As a result of these influences, Spanish foreign policy was in line with a pro-Arab position until the end of Cold War and emergence of new understandings of threat and security. A pro-Palestine and pro-Arab foreign policy together with an anti-colonial rhetoric increased the credibility of Spain in Arab and African worlds (Gillespie, 2000: 23). The positive image of Spain in its former colonies was to a great extent, shaped by cultural similarities and the perception of equality of the newly-independent states.

While Spain chose to retain its colonial ties through cultural similarity and equality, in the French case, the main means of retaining these ties was cultural hegemony and legitimizing its regional presence through a civilizing mission (Medard, 2005: 28). France tried to protect its colonial power in Africa and the Mediterranean through linguistic and cultural aspects with the pretext of creating a Francophone region tied by a common language and culture (Renau, 2002: 3). France saw Africa as its backyard and natural policy domain because of its imperial past (Martin, 1995: 5). This perception of the region led to establishment of hegemonic and unequal relations with the newly-independent states instead of relations based on equality and partnership leading to mistrust towards France in the former colonies.

In addition to the historical and cultural ties, the international status of France and Spain and changes in the international system also affected their African and Mediterranean policies. The common characteristic of France and Spain is the fact that they are defined as medium powers in the international system. Medium powers are the states, which have marginal effect over international system but which also have a potential to become regional powers (Oran, 2001). Medium powers are in constant competition in terms of their regional policies. This competition is a dual one as they are both in competition among themselves in order to retain and increase their area of influence and in competition with the global powers in order to protect their regional political, economic and security interests. However, the medium powers have limited military, economic and political resources, thus, in order to protect their status in the international system, they choose to focus on the regions, where they have a traditional domain of influence. Africa and the Mediterranean are such regions for

Spain and France, which they utilize to increase their international power (Delgado, 2011: 41). While they compete with each other in terms of regional influence, Spain and France also need to cooperate against the intrusion of global powers, such as the United States, China and Russia, in the region (Tavati, 2007: 9).

The medium powers use the international organizations as a means to increase and retain their regional influence. In addition to bilateral agreements and unilateral initiatives, using multilateral frameworks for their regional interests constitutes a rational foreign policy tool that decreases the costs of regional policies. Especially after the end of Cold War, both for Spain and France, initiatives of international organizations, mostly the European Union, have been a major resource of regional policy (Powell, 2009: 553). The end of Cold War created a great challenge for medium powers of the international system as in the absence of a bipolar world order, they had to redefine their foreign policy priorities and strategies and had to reposition themselves vis-à-vis the new balance of power. While it was possible for the medium powers to establish regional hegemony by using the power struggle among the great powers during the Cold War (Kolodziej, 1971: 503), the new world order established in 1990s according to a single great power made it difficult for the medium powers to carry out an independent and more effective foreign policy (Oran, 2001).

African-Mediterranean policy of France and Spain was affected by their regional competition in addition to their relations with great powers. The different and clashing geopolitical interests of the two states create a power struggle and regional competition (Gillespie, 2001: 22). After Spanish membership to the European Community, Africa and the Mediterranean ceased to be reserved domain for France and France lost its unique position of leadership in determining the European Community's policies and strategies towards the region (Marquina, 1998: 237). The competition between these two states was affected by the powers, resources and international positions of France and Spain and made Spain the "junior partner of France in determining European policy towards Africa and the Mediterranean" (Gillespie, 1997: 38). The Spanish presence in Africa was shadowed by French interests and their different approaches to imperial policies increased French impact in the region making Spanish impact and presence dependent on cooperation with France (Gillespie, 2000: 135).

The last factor that determines the regional policies of France and Spain is the nature of foreign policy institutions and actors. There are important differences between Spain and France in terms of the process and actors of foreign policy making leading to different policy outcomes in Africa and the Mediterranean. Spanish foreign policy is the output of a parliamentary decision-making process, while French foreign policy is the reserved domain of the president. This difference creates two important outcomes. Firstly, as a result of change of government, Spanish foreign policy changes more easily and more drastically due to the different foreign policy perceptions of different political parties (Gillespie, 2000: 35), while French foreign policy is more institutionalized and more resistant to change due to its immunity to changes in the composition of the parliament (Medard, 2005: 30). The second output of differences in foreign policy making is related with the transparency of the policy making process. In Spain, foreign policy is one of the areas of political party competition, thus it is open to pressures from the public opinion and open to discussion, making it easy to

adopt to changing political condition. On the other hand, as the reserved domain of the president, French foreign policy far from debate and transparency and instead of institutionalized processes, it is carried out through informal and personal channels. The institutional structure of foreign policy making is determining factor for regional strategies and capacities of both countries, however, in order to fully understand its impact, it is important to deal with the Mediterranean and African perceptions of Spain and France.

MEDITERRANEAN AND AFRICAN PERCEPTIONS OF FRANCE AND SPAIN

The Mediterranean and African perceptions of France and Spain experienced a major change after the end of Cold War and especially due to September 11 2001 terrorist attacks and March 11 2004 train bombings in Madrid. In the Cold War period, Mediterranean and Africa were means of affecting international system and strengthening their international position (Baurmaud, 1995). In order to benefit from the power struggle between the United States and Soviet Russia, both France and Spain used their historical presence in the Mediterranean and Africa for emphasizing their geopolitical and strategic importance for the security of great powers. Within this context, while for Spain Morocco was of strategic importance, for France, it was Algeria that constituted the key to regional policies (Marquina, 1998: 245).

After the Cold War, when these two medium powers ceased to have a geopolitical importance in the new world order, Africa and the Mediterranean became a source of energy supply and export market for Spain and France (Echeverria, 1999: 98-99). The main motive for retaining political influence in the Mediterranean and North Africa was the economic concerns such as the region's very rich natural gas resources and its geographical proximity as a market for Spanish and French products. However, these economic perceptions about the region that emerged with the end of Cold War had to undergo a major change as a result of September 11, 2001 terrorist attacks to the United States and March 11, 2004 train bombings in Madrid, also known as 9/11 of Spain. With the emergence of threat of global terrorism, Mediterranean and Africa became a source of potential threat to security for Spain and France and also for Europe in general. Security concerns started to be the major determinant of regional policies and both states built their strategies on the issue of regional and global security. The new threats of 2000s and the new security understanding were seen as an opportunity by these two medium powers to increase their strategic importance and status in the international system after the Cold War.

THE AIMS OF MEDITERRANEAN-AFRICAN POLICY

The common aim of French and Spanish Mediterranean-African policies is to protect their economic and security interests by creating regional stability. In the Spanish case, economic interests, diversification of energy resources, protection of medium power status in the international system and national security are major aims of regional policy (Gillespie, 2000). The major aims of French policy in the Mediterranean and Africa are "to protect the international status of the country after the loss of colonial empire, to secure access to

strategic resources and to preserve its monopoly over access to the African ruling elite” (Renau, 2002: 6).

“The fear of regional instability” (Villaverde, 2000: 132) is a common concern for Spain and France in their Mediterranean and African policies. Spain defines itself as the “Southern gate of Europe” (Belen, 2002: 2) and aims to strengthen its international profile by emphasizing its strategic importance for Europe in terms of protecting the continent from threats such as terrorism and illegal migration that could come from the south (Barbe, 2000: 53). Spain aims to protect its territories and economic interests and in doing this, continuation of economic relations and protection of regional stability become much more important than promotion of democracy and protection of human rights in the Mediterranean and African states (Lopez and Larramendi, 2002: 178).

Similarly, for France, prevention of the threat of terrorism and preservation of economic and political security are priorities of Mediterranean and African policies. For the French foreign policy, “economic prosperity, political stability and national security interests provide sufficient reasons to overlook the democracy and human rights violations in the region” (Wood, 2002: 93). Pro-Western authoritarian regimes are preferred to democratic plural regimes that could be a potential source of political instability and protection of friendly authoritarian regimes becomes a foreign policy priority in the Mediterranean and Africa (Emerson, 2008: 3). France tries to protect its international position and increase its strategic importance through becoming and remaining as a nuclear power and to this end, the mineral resources in Africa are of vital importance (Medard, 2005) and in order to continue its access to resources and its regional presence, preservation of privileged political relations with the regional leaders has been a key aim of French foreign policy in the Mediterranean and North Africa. While both France and Spain have similar aims in terms of focusing on economic and political stability in order to protect their interests, the instruments used to this end reveal differences.

THE INSTRUMENTS OF AFRICAN AND MEDITERRANEAN POLICY

The common feature of foreign policy instruments of France and Spain in the Mediterranean region is the increasing dominance of economic and political instruments over military instruments. For both countries, while using economic and political foreign policy instruments, the most important means are multilateral agreements and action taken within the framework of international organizations instead of unilateral actions. Development aid has been a major foreign policy tool in both cases and while the official discourse for development aid has been promotion of democratic norms, both Spain and France used this instrument to support friendly regimes in the Mediterranean and Africa.

Reduction of military presence and instruments of Spain in the region is a consequence of increasing public pressure over political parties in terms of foreign policy change after the Madrid bombings (Belen, 2002). As a result of the public opinion that rejects military interventions, Spain opted for economic instruments in foreign policy and tried to improve its economic relations with the region (Gillespie, 2000: 41; 56). Spain followed a policy of non-intervention to internal affairs of the Mediterranean and African states and

channelled more economic resources to the region as a security measure (Echeverria, 1999: 103-104). In order to prevent potential security threats from the region, Spain used economic instruments such as debt relief, financial aid, increasing the number of diplomatic representatives and utilizing international aid agencies (Powell, 2009: 533). These instruments were mostly used in countries of priority for Spanish security, such as Algeria and Morocco (Barbe and Lecha, 2005).

After the independence of its colonies, France retained its presence in the region primarily by military means. The former imperial power signed treaties with the newly independent states and established military bases by which it increased its international position (Marchal, 1998: 363). In addition to the defence agreements, France also provided technical and education assistance to the new armies established during the independence period and secured its continuous presence in its former colonies. France took an active role in state building and bureaucratization process in the new states as well (Medard, 2005: 36) and established a 'franc zone' with its former colonies in order to be able to shape their economic policies (Martin, 1995: 12).

The most important characteristic of France's foreign policy instruments is the fact that they were used through patronage networks and personal ties between the French president and political elite of the former colonies (Baurmaud, 1995: 88). Since the Mediterranean and African policy of France is a reserved domain for the president, all foreign policy instruments were utilized in the region through "secret networks" (Renau, 2002: 10). Most specifically, financial aid was used to protect pro-French leaders of the region and to support the authoritarian regimes as long as they served French economic and political interests, leading to discussions of corruption in French public (Tavati, 2007: 11).

Beginning with the 1990s, French foreign policy in the region proved to be a failure as a result of the genocide in Rwanda, economic crisis and increased US influence in the Mediterranean and Africa (Marchal, 1998: 356). Coupled with increased concerns about the transparency of financial aid, these developments created a need to revise French foreign policy in the region and France had to use new foreign policy tools in order to improve its image in the region, to establish regional stability and security, to manage its economic crisis and to compete with the increased US influence in its former colonies (Renau, 2002: 18).

The new foreign policy instruments of France in the Mediterranean and Africa were based on multilateral frameworks and international organizations in order to increase the legitimacy of country's presence in the region (Charbonneau, 2005: 280). France also changed its foreign policy discourse towards the region and shifted to a discourse of partnership from that of assistance (Tavati, 2007: 3) in order to emphasize equality over supremacy of the colonial legacy. The patronage networks of financial aid were also replaced by more institutionalized criteria based on international economic and political standards.

THE EUROPEAN UNION AND US DIMENSION

In order to understand the regional policies of medium powers, it is necessary to analyse their relation to the superpowers of the system. In case of Mediterranean and Africa, Spanish and French foreign policies are shaped under the influence of the US and they

compete with the US for political impact in the region. In this competition, the EU becomes a strategic tool and while dealing with the US policies in the region, both states take initiative within the EU framework. In this context, the Common Foreign and Security Policy of the EU becomes an important instrument for both France and Spain in protecting their regional interests (Barbe, 2000: 45). The southern dimension of this policy was determined by France and Spain and the threats from the South became a part of the EU's agenda as a result of these countries' efforts (Bicchi, 2002: 10). Both France and Spain tried to protect their interests in the region and guarantee their national security within the context of the EU's Southern policy (Olsen, 1998: 343).

Barcelona Declaration of 1995, which launched the Euro-Mediterranean Partnership (EUROMED). The formation of this official policy framework was due to the fact that with Germany's influence, the EU's priorities shifted to the Central and Eastern European countries and its eastern neighbours. EUROMED was a common reaction of France and Spain to the EU's German-led foreign policy that focused on east and both states wanted to counterbalance Germany's weight in the formation of the EU's foreign policy (Gillespie, 1997: 35).

Madrid terrorist attacks had a great deal of impact on the way in which Spain balanced its relations with the US and the EU in the Mediterranean and Africa. Before the attacks, Spain aimed to gain the upper hand vis-à-vis France by cooperating with the US both politically and militarily. However, after the attacks, as a result of public pressure, Spain had to abandon this policy and opted for working with the EU in the region (Gillespie, 2007: 42). After 9/11, North Africa and the Middle East became strategically important for the US and turned into an area of military intervention in defence of national security. In addition to military interventions, political and economic tools were also used in the region and the US influence gradually increased (Barbe and Lecha, 2005: 88). As a medium power, Spain saw this as an opportunity in its competition with France and in order to increase its power, the country actively supported the US interventions. However, after becoming a target of terrorism itself, Spain returned to multilateral policies and partnered with the EU instead of the US (Rieker, 2006: 517).

France's basic strategy in the region has been to retain its political influence by keeping pro-French political elite in power. However, the economic and political costs of this strategy have increased over time and France had to abandon the unilateral policies. The EU has become an important instrument for France at this point and the country used the EU funds and policies in its regional strategy and shared the burden with the other EU member states (Wood, 2002: 97).

There is an extensive competition between France and Spain in terms of shaping the EU's southern agenda according to their national interests (Emerson, 2008: 1). This competition became evident in 2008, when France started the initiative to establish the Union for the Mediterranean (UfM). UfM can be interpreted as a French effort to redefine the EU's foreign policy according to its national security agenda. UfM aimed to "control the waves of immigration, protect the environment, provide economic development and fight with organized crime, corruption and terrorism" (Henry, 2012: 407). Until the French proposal for

UfM, EUROMED, which was a joint Franco-Spanish effort, provided the general framework for the EU's policy towards the south. However, UfM was a solo initiative of France based on its national security priorities and it met with Spanish resistance from the beginning. With the support of Germany, Spain managed to prevent the realization of this initiative according to the expectations of France and the EUROMED remained as the official framework for the EU's southern policy (Gillespie, 2008: 278-279).

Conclusion

Spain and France have similar interests in the Mediterranean and Africa. For both countries, terrorism, waves of migration and limitations on access to energy resources are considered as major threats for national security. Prevention of these threats is the foundation of regional strategies of both countries.

The ability of both France and Spain to deal with the national security threats from the region are determined by their colonial legacy, their status in the international system as medium powers and their relations with the super powers. Two states supported friendly regimes and leaders in the region in order to establish a partnership of stability with the countries in the Mediterranean and Africa. As a result of this strategy, the authoritarian regimes in the region were supported instead of promoting democracy in order to establish political stability.

After the Cold War, increased US influence in the region created a challenge for Spain and France and increased the political, economic and military costs of their regional policies. As a result, both states played the EU card and the southern threat was added to the EU agenda by France and Spain in order to decrease the costs of regional influence by using the EU framework for action. There exists a competition between Spain and France in terms of shaping the EU foreign policy agenda according to their national security priorities, however, as medium powers, France and Spain can profit from an alliance in the EU in terms of determining the EU's foreign and security policy instead of a competition as medium powers with limited economic, political and military resources.

BIBLIOGRAPHY

- Arı, T.** (2001). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Barbe, E.** (2000). Spain and CFSP: The Emergence of a Major Player? *Mediterranean Politics* 5:2, 44-63.
- Baurmaud, D.** (1995). France in Africa: African Politics and French Foreign Policy. *Issue: A Journal of Opinion* 23:2, 58-62.
- Belen, A.** (2002). *Spain as A Recent Country of Immigration: How Immigration Became a Symbolic Political and Cultural Problem in the New Spain*. The Center for Comparative Immigration Studies Working Paper 57.
- Bicchi, F.** (2002). *Actors and Factors in European Foreign Policy-Making: Insights from the Mediterranean Case*. RSC Working Paper 47.
- Charbonneau, B.** (2008). Dreams of Empire: France, Europe, and the New Interventionism in Africa. *Modern and Contemporary France* 16:3, 279-295.

- Daguzan, J.-F.** (2009). France's Mediterranean Policy: Between Myths and Strategy. *Journal of Contemporary European Studies* 17:3, 387-400.
- Delgado, M.** (2011). France and the Union for the Mediterranean: Individualism vs. Cooperation. *Mediterranean Politics* 16:1, 39-57.
- Echeverria, J. C.** (1999). Spain and the Mediterranean. S. Stavridis içinde, *The Foreign Policies of the European Union's Mediterranean States and Applicant Countries in the 1990s* (s. 98-112). London: Mac Millan.
- Emerson, M.** (2008). *Making Sense of Sarkozy's Union for the Mediterranean*. CEPS Policy Brief No: 155.
- Garcia, B. L., & Larramendi, M. H.** (2002). Spain and North Africa: Towards a Dynamic Stability. *Democratization* 9:1, 170-191.
- Gillespie, R.** (1997). Spanish Protagonismo and the Euro-Mediterranean Partnership Initiative. *Mediterranean Politics* 2:1, 33-48.
- Gillespie, R.** (2000). *Spain and the Mediterranean: Developing a European Policy Towards the South*. London: Mac Millan.
- Gillespie, R.** (2001). Spain and the Western Mediterranean. *ESRC One Europe or Several? Programme Working Paper* 37, 1-27.
- Gillespie, R.** (2007). Spanish Foreign Policy: Party Alternatives or the Pursuit of Consensus? *Journal of Southern Europe and the Balkans* 9:1, 29-45.
- Gillespie, R.** (2008). A Union for the Mediterranean... or for the EU. *Mediterranean Politics* 13:2, 277-286.
- Harbron, J. D.** (1956). Spain, Spanish Morocco and Arab Policy. *African Affairs* 55:219, 135-143.
- Henry, J. R.** (2012). Sarkozy, the Mediterranean and the Arab Spring. *Contemporary French and Francophone Studies* 16:3, 405-415.
- Kolodziej, E. A.** (1971). French Mediterranean Policy: The Politics of Weakness. *International Affairs* 47:3, 503-517.
- Kürkçüoğlu, Ö.** (2001). Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünyü, Bugünü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 311-323.
- Marchal, R.** (1998). France and Africa: The Emergence of Essential Reforms. *International Affairs* 74:2, 355-372.
- Marquina, A.** (13:1-2). Spanish Foreign and Security Policy in the Mediterranean. *Mediterranean Historical Review*, 235-247.
- Martin, G.** (1995). Continuity and Change in Franco-African Relations. *The Journal of Modern African Studies* 33:1, 1-20.
- Medard, J. F.** (2005). France and Sub-Saharan Africa: A Privileged Partnership. U. Engel, & G. R. Olsen içinde, *Africa and the North: Between Globalization and Marginalization* (s. 28-40). London: Routledge.
- Olsen, G. R.** (1998). Europe and the Promotion of Democracy in Post Cold War Africa: How Serious is Europe and for What Reason? *African Affairs* 97, 343-367.
- Oran, B.** (2001). *Türk Dış Politikası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Powell, C.** (2009). A Second Transition, Or More of the Same? Spanish Foreign Policy Under Zapatero. *South European Society and Politics* 14:4, 519-536.
- Renou, X.** (2002). A New French Policy for Africa? *Contemporary African Studies* 20:1, 5-27.
- Rieker, P.** (2006). From Common Defence to Comprehensive Security: Towards the Europeanization of French Foreign and Security Policy? *Security Dialogue* 37:4, 509-528.
- Sönmezoğlu, F.** (2014). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Tavati, S.** (2007). *French Foreign Policy in Africa: Between Pre Carre and Multilateralism*. Washington: Chatham House.
- Villaverde, J. A.** (2000). The Mediterranean: A Firm Priority of Spanish Foreign Policy? *Mediterranean Politics* 5:2, 129-147.
- Wood, P. C.** (2002). French Foreign Policy and Tunisia: Do Human Rights Matter? *Middle East Policy* 9:2, 92-

**JAPAN'S FOREIGN POLICY IN ASIA-PACIFIC BETWEEN 1931-1945 IN THE
FRAMEWORK OF OFFENSIVE REALISM THEORY**

Kartal Batuhan OLCAN*

Dr. Cemre PEKCAN**

ABSTRACT

This paper provides an overview of Japan's Asia-Pacific policy from 1931 to 1945 through Mearsheimer's offensive realism theory. According to offensive realism theory; states have three basic behaviours in the anarchic international system and there is no supreme structure above the states dominating them or organizing the international system. Mearsheimer also underlines that states have a problem of trust against each other and states usually maintain the idea that the best way to survive and establish their will is to become the most powerful state in the international system. In light of these assumptions, Japan took a big step on the way to become a regional power in Asia-Pacific by occupying Manchuria in 1931. Japan also wanted to spread its hegemony to the whole world and become a super power. However, this was not successful due to the defeat by the US in the Second World War which ended in 1945. In this context, based on Mearsheimer's theory, the foreign policy decisions of Tokyo governments between related years is analysed in a theoretical framework.

Keywords: Japan's Foreign Policy; Asia-Pacific; Offensive Realism Theory; John Mearsheimer; Manchuria

* Canakkale Onsekiz Mart University

** Canakkale Onsekiz Mart University

PASSIVE SECULARISM IN QUESTION

Dr. Öğr. Üyesi Gül Ceylan TOK*

ABSTRACT

On February 19, 2019 the European Court of Human Rights (ECHR) has rejected the Turkish government's application for the reduction of financial compensation that is to be paid to the Cemevi Foundation of Turkish Alavis. This is the last decision made by the ECHR on Alavi issue. During the AK Party government, it is claimed that the Turkish state's interpretation of secularism has moved from assertive to passive mode. According to secularism typology the assertive secularism is exclusionary and seeks to eliminate or control religion, whereas the passive secularism is neutral to religions and does not conceive the public visibility of religion as a threat to secularism. The elimination of the headscarf ban in universities, public sector and parliament by the AK Party government is regarded as major indicator of this transformation. This paper will analyze the ECHR's decisions with regard to the Alavi citizens' applications in order to reveal the differences and similarities between the interpretation of secularism between the Court and the government. The paper will make a comparative analysis about the discursive justification adopted by the government in different rulings.

* Kocaeli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü

THE ISSUE OF FOOD SECURITY AND ITS ROLE IN POLITICAL STABILITY OF MENA

Dr. Sabri AYDIN*

ABSTRACT

The recent social unrest and political instability occurred in North Africa and Middle East in 2011 began in Tunisia by an individual protest in which a man burned himself to be able to manifest his economic problems. It was not a coincidence that such a public annoyance was declared at the time of a peak in food prices in the world. It is sure that the people in North Africa and the Middle East had been suffering from lack of political rights, unjust distribution of economic wealth, and suppression by ruling elites and so on. However, incompetence in providing peoples' basic needs can easily make people rebel against the authority and create instability in these regions. As being the world's most food import dependent region that imports half of its wheat needs, the Middle East and North Africa (MENA) is a region in which the relation between food security and political stability should be studied exhaustively. Thus, this study is going to investigate the issue of food security in MENA and its possible effects on future stability prospects of the region.

Keywords: Food Security, Political Instability, MENA

INTRODUCTION

The recent social unrest and political instability occurred in North Africa and the Middle East in 2011 began in Tunisia by an individual protest in which a man¹ burned himself to be able to manifest his economic problems. It was not a coincidence that such a public annoyance was declared at the time of a peak in food prices in the world. It is sure that the people in North Africa and the Middle East had been suffering from lack of political rights, unjust distribution of economic wealth, and suppression by ruling elites. However, incompetence in providing peoples' basic needs can easily make people rebel against the authority and create instability in the regions where the people are vulnerable to the provision of their basic needs. As being the world's most food import dependent region that imports half of its wheat needs, the Middle East and North Africa (MENA) is a region in which the relation between food security and political stability should be studied exhaustively. Thus, this study is going to investigate the issue of food security exclusively in MENA and its possible effects on future stability prospects of the region.

In this study, firstly a short definition of food security is going to be given. Then, the following part will consist of literature review. In this review, some previous studies that had investigated the relation between food security and social conflict in literature of politics are going to be dealt with, and some kinds of historical patterns of food riots starting from French Revolution to 1970s will be mentioned. In the following part, the issue of food security in North African countries will be discussed by paying special attention to these countries'

* Karamanoglu Mehmetbey University, Department of Political Science and International Relations

¹ Mohamed Bouazizi, a Tunisian street vendor, set himself on fire on December 17, 2010 in front of the governor's office in protesting the humiliation inflicted on him and confiscation of his fruit-cart by a municipal official.

dependency to the food imports. Before the conclusion, the last part of the article is going to be devoted firstly to the discussion of whether the global food prices have an impact on the recent social unrest in MENA or not; and secondly to the indication of food security levels of the countries in the region by the aid of some statistics.

WHAT IS FOOD SECURITY?

The concept of food security was firstly come across as a policy concept at the 1974 World Food Conference. At that time, food security was only concerned of supply side issues of food and uncertain international conditions that have potential to hinder the access to the food, and defined as *'the availability at all times of adequate world food supplies of basic foodstuffs'*.² In those days, the OECD countries had advantageous positions in supplying the food they need as of today, because most of them were producing large agricultural surpluses. On the other hand, if an OECD country had needed to import a substantial amount of its agricultural needs, for instance Japan, its economic power led it to purchase its nutritional deprivations from abroad. However, as of today, the problem was very much urgent for the Third World States. Most of the Third World was not able to cultivate the agricultural product they need and did not have power to buy it from the international markets owing to the rising prices of oil after 1973 which was also a commodity that they needed to import. That is why food was also a weapon which could be used against Third World Countries. Another food security related danger for the Third World was the fact that they were vulnerable to natural disasters that may damage their own food production and as a consequence reduce the amount of global supply and raise the prices in international markets whose disastrous effect would be felt firstly and dramatically by under developed Third World countries that has poor economies. Besides, rapidly growing population in these countries had potential to come up with negative consequences in producing sufficient amount of food that the people need.³

Food security has an important effect on all dimensions of human security as economics, social relations, health, environment and so on. Food security is also a phenomenon that has changed over time.⁴ As the time passes, social and cultural needs have evolved the notion of food security and made it more specific. In 1996 World Food Summit, it was stated that food security is achieved *'when all people, at all times, have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food to meet their dietary needs and food preferences for an active and healthy life'*⁵. This definition of food security is still the most commonly accepted one.

Everyday continuously increasing world population also rises people's nutrition needs, and consequently, this results in a rise in the demand for the food in the world. However, this does not mean that the global food supply is not sufficient to fulfill this demand. According to the 2013 statistics of Food and Agriculture Organization (FAO) of UN, daily global food supply per capita is more than world people need. That means total agricultural production in the world is sufficient for the demand, but the reason behind the world food insecurity is

² Colin Sage, "Food Security", Human Security and the Environment: International Comparisons, Edward A. Page and Michael Redclift, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2002, p. 129.

³ Richard H. Ullman, "Redefining Security", International Security, Vol. 8, No. 1 (Summer 1983), p. 144-145.

⁴ Roland Paris, "Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?", International Security, Vol 26, No.2 (Fall 2001), p. 89-90.

⁵ Colin Sage, p. 132.

based on regional differences in terms of the effects of climate change and economic issues.⁶ Climate change causes floods and droughts that ruin or decrease agricultural terrains and the water resources reserved for agricultural production as well. As a result of climate change, the decrease in food supply increases the price, and consequently this brings out the problem of accessibility of food. Because even a small amount of increase in food prices makes it much more difficult for poor communities, who are obliged to live with low wages and feint economic conditions, to reach their nutrition needs. As a result, the issue of food security is not related to the amount of global food supply; because in expectable circumstances, food supply of the world is enough for the demand. So the issue of food security is directly associated with the phenomenon of accessibility to the food and the stability of food systems of each specific country. To sum up, the issue of food security concentrates on the economic level of societies that enables them to access their food needs, sustainability of food systems, reliability of food storage procedures, and the quality of accessed food in terms of nutritive value and hygiene.

SOCIAL CONFLICT AND FOOD SECURITY: A SHORT LITERATURE REVIEW

In literature, there are quite a few research made on the effects of food security issues on the political stability of states. In most of these studies, food security issue was dealt with in the context of food prices in international markets. In one of those research, made by Arezki and Brückner⁷, the level of global food prices in 120 country between 1970 and 2007 have been examined in annual basis; and their effects on democracy, intra-state conflict and political institutions have been investigated. According to this study, the rise in food prices is felt much more strongly in low income countries than high or middle income countries, and this results as the deterioration of democratic institutions and appearance of anti-governmental demonstrations in low income countries. In another study made by Bellemare⁸ that investigated the global food prices in monthly basis for the period between 1990 and 2011, the question of “do food prices cause political unrest?” has tried to be answered. In this study, not only the effects of the rise in food prices but also the effects of the volatility of food prices on social unrest are investigated. According to the study, an increase in food prices causes a rise in political unrest in public, while a volatility in food prices decrease the level of political unrest. So as a policy recommendation, this study argues that rather than food price volatility, policy makers should focus on the high level of food prices and try to take the necessary measure to decrease it. Another study⁹, conducted by Ray Bush, focuses on the phenomenon of food riots in the context of the food price peak in 2007-2008. The study asserts that “*food riots were part of an important groundswell of mobilization that brought together a wide range of political coalition for change and the promotion of human dignity*”¹⁰ which means the high level of food prices is not the only reason of seemingly food related political unrests,

⁶ FAO Statistical Yearbook 2013, <http://www.fao.org/docrep/018/i3107e/i3107e03.pdf>, (02.12.2014)

⁷ Rabah Arezki and Markus Brückner, “Food Prices and Political Instability”, IMF Working Paper, 11/62 (2011), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1162.pdf>, (02/02/2014)

⁸ Marc F. Bellemare, “Rising Food Prices, Food Price Volatility, and Social Unrest”, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 97, Issue 1, 2015, p. 1-21.

⁹ Ray Bush, “Food Riots: Poverty, Power and Protest”, Journal of Agrarian Change, Vol. 10, No. 1, January 2010, p. 119-129.

¹⁰ Ibid., s. 119.

but it is among the disturbing facts inside the society such as injustice, inequality, political repression and so forth. The study, made by Alan Dupont and Mark Thirlwell, stresses on exploring the reasons behind 2008 food crisis by investigating it in a historical viewpoint. This study also tries to come up with some recommendations for policymakers and business.¹¹ There are numerous food-related social unrest in history.¹² It is believed that disturbances, aroused because of lack of food supply or high food prices, are among the causes of many political developments in history including even French and Russian Revolutions. Yet, it is said that there were some food riots before the French Revolution as well; however, they did not involve political demonstrations. Rather, in these demonstrations; farmers, merchants and traders were targeted; and they were being forced to cut their profits, as a result of which demonstrators were expecting a decrease in food prices. However, after the French Revolution, food based riots started to be political in nature; and to threaten the governments and such political units in charge.¹³ Another pattern of food riots in historical sense is the fact that occurrence of food based disturbances has been much more likely in net food importing regions than in net exporting ones. For instance, in post-industrial revolution England, food based grievances were breaking out in food importing north and west regions of England rather than in south and east parts. One another important thing that should be mentioned about food based riots in history is that the food riots that disappeared after 1850s started to reappear in 1970s, as the level of integration in world economy had been developing. The reason was that as the world economically integrated after 1970s, the food prices even in local level firstly started to be strongly influenced and finally determined by international indicators.¹⁴

ISSUE OF FOOD SECURITY AND IMPORT DEPENDENCY OF NORTH AFRICAN COUNTRIES

Geographically the North Africa consists of -from the west to the east- Mauritania, Morocco, Algeria, Libya and Egypt. There are some common features among these states. For instance; Morocco, Algeria, Tunisia and Libya share many similarities, like the ethnicities of people living –mostly Arabo-Berber-, using French linguistics and similar administrative practices coming from colonial times. On the other hand, in Egypt which is the leader state of Arab nationalism, 86 million people are living consists of Arabs, Hamites, and Nubians. Other than political security issues, these states in North Africa also face similar non-political security challenges originated from climate change, rising energy and food prices. These states have centralized economies where the state apparatus and a small group of elites have a determinant character and have a final say on the distribution of mostly state-owned resources. Besides, states are the main providers of jobs, social investments and services. Role of the military -especially in Algeria and Egypt- is to defend the status quo. However, such roles of the states have been come under a strict constraint in recent years by the aid of economic reforms undertaken after 1980s. These reforms have transformed regional economies into more liberal ones by increasing level of foreign direct investment in many sectors like energy,

¹¹ Alan Dupont and Mark Thirlwell, “A New Era of Food Insecurity?”, *Survival: Global Politics and Strategy*, 2011, 51:3, p. 71-98.

¹² For more historical information about food-related social unrests see George Rude, *The Crowd in History*, New York: Wiley, 1964; David Arnold, “Dacoity and Rural Crime in Madras, 1860-1940”, *Journal of Peasant Studies* 6(2): 140-167; Rex A. Wade, *The Russian Revolution, 1917*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005; Andrew F. Smith, *Starving the South*, New York: Martin’s Press, 2011.

¹³ Bellemare, *op.cit.*, p. 7

¹⁴ Bellemare, *op.cit.*, p. 8.

infrastructure, tourism, and telecommunication. Such developments have also stabilized the public finance and reduced the public debt.¹⁵ However, these positive developments did not have any positive effect on the welfare of middle class in the region. Approximately half of the population is still living in poverty. For instance, in 2005, 40 percent of Egyptians were living in poverty and nearly 20 percent of Egyptians were living in absolute poverty who were unable to provide even their basic needs. This means that only 40 percent of Egyptians were living above poverty line. Yet, in 2008 when the price of wheat increased in 30 percent, the riots started in the region where half of total wheat need have to be imported. For instance in 2007, 15 percent of all global imported wheat was made by Algeria, Morocco and Egypt. Besides these figures, since the production of many basic foods like cereals, sugar and vegetable oil in these countries is much more costly than buying them from international markets, they have been imported for years as well.¹⁶

In terms of food security parameters; although the North African countries seem to be the most secure ones among the developing regions of the world, they are still facing food security related problems peculiar to the region. Algeria, Egypt, Morocco and Tunisia's relatively high level of per capita food consumption is the result of asymmetrically distributed high incomes and governmental subsidies. Although these subsidies spoil government budget, they are essential for low-income communities' survival in the circumstances of higher levels in international food prices. Because in this region distribution of income is highly unequal. While the richest 20% of people has 44% of all income, the poorest 20% of the population can only earn 7% of total income. Thus, the higher level of food prices severely jeopardizes food security of poors in the region. This does not mean that the region is deprived of positive developments in case of food security. For instance in 2009, by the aid of declining international grain prices and rising level of local production, the region observed development in food security indicators. In this year, besides 23% decrease in grain prices in international markets, total grain production was a record for Algeria, Morocco and Tunisia which doubled its 2008 grain output in 2009. By increasing wheat production, Egypt has compensated for its declining rice production. As a result, increasing regional production eased the need for high amount of food imports. However; except Egypt, the level of agricultural production in the region is unpredictable because of erratic rainfalls. This leads to unsteady production of grain and wheat, and forces the already import dependent economies to make increasing amount of imports to meet food needs. These countries provide approximately half of their grain needs from imports. In 2010, the most import dependent countries of the region, Algeria and Tunisia, imported 61% of their grain needs; while Morocco and Egypt were importing 46% and 36% of their grain needs respectively. In addition, since the amount of cultivable farmland and water is limited in the region, import dependency is projected to be much higher in the future. These import dependent economies finance their food imports by export earnings and capital inflows that makes them dependent to such kind of financial resources.¹⁷

¹⁵ Claire Spencer, North Africa: New Challenges, Old Regimes, and Regional Security, International Peace Institute Africa Program Working Paper Series, November 2008, p. 1-2.

¹⁶ Ibid., p. 3-4.

¹⁷ Shahla Shapouri, Stacey Rosen, May Peters, Felix Baquedano and Summer Allen, Food Security Assessment, 2010-20, United States Department of Agriculture, July 2010, p. 15-16.

FOOD SECURITY IN MENA¹⁸ GEOGRAPHY

It is generally thought that social unrest occurs in case of lacking political rights, unjust distribution of economic wealth, and suppression by ruling elites. However, such political sufferings are permanent facts in most part of MENA geography. So, there should be some other triggering facts that determine the time of these social movements in MENA. It is not a coincidence that the social riots started in 2011 in some MENA countries occurred at the time of a peak in global food prices, as the same kind of riots occurred in 2008. It means that not only protracted political insufficiencies of governments but immediate adverse changes in the provision of people's basic needs can cause political unrest in societies. Starting from 2000s, there have been two important global food crises. First one occurred in 2008 when the food prices has increased by 51 percent between January 2007 and March 2008, and the second one occurred when the food prices increased by 40 percent between January 2010 and February 2011. For instance, the annual rise in the price of rice was more than tripled between April 2007 and April 2008.¹⁹ According to some studies, it is argued that such crises have caused political dissonance in some countries in Africa, Asia, Europe and America.²⁰ Especially, the second food crises occurred in 2011 is associated with the Arab Spring that began in Tunisia by an individual protest in which a man²¹ burned himself to be able to manifest his economic problems and that precipitated the collapse of Bin Ali in Tunisia, Husnu Mubarak in Egypt and Qaddafi in Libya .

In 2011, the world has seen the widespread social protests in MENA countries. These movements were also associated with the political system failures and undemocratic and illiberal regimes in these countries.²² However, there are also many studies show that such riots have also been economically affected and are related to the provision of basic needs of vulnerable people.²³ Today, there are many poor countries that import most of their basic needs (food) are vulnerable to global food prices, because they rely on global food supply system.²⁴ This unfortunately means that today's growing global interdependence not only determines many other things but also human survival.²⁵ Endurance of a political regime is

¹⁸ The study made by International Food Policy and Research Institute (IFPRI) includes Algeria, Bahrain, Djibouti, Egypt, Iran, Iraq, Jordan, Kuwait, Lebanon, Libya, Morocco, Oman, Qatar, Saudi Arabia, Sudan, Syria, Tunisia, United Arab Emirates, Palestine, Yemen within MENA.

¹⁹ Dupont et al, op.cit., p. 71.

²⁰ Mindi Schneider, "'We are Hungry!': A Summary Report of Food Riots, Government Responses, and States of Democracy in 2008", December 2008, http://www.businessethicsnetwork.com/downloads/Hungry_rpt2008.pdf, (05.10.2014); Bush, loc cit; Bellemare, loc.cit.

²¹ Mohamed Bouazizi , a Tunisian street vendor, set himself on fire on December 17, 2010 in front of the governor's office in protesting the humiliation inflicted on him and confiscation of his fruit-cart by a municipal official.

²² Fared Zakaria, "How Democracy Can Work in the Middle East, TIME Magazine, February 3, 2011, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2046038,00.html>, (March 7, 2012).

²³ Arezki and Brückner, loc cit.

²⁴ Benjamin Senauer and Luciano Venturini, "The Globalization of Food Systems: A Conceptual Framework and Empirical Patterns", The Food Industry Center University of Minnesota, <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/14304/1/tr05-01.pdf>, (April 12, 2014)

²⁵ Debora Mackenzie, "Why the Financial System is like an ecosystem", Newscientist, 22 October 2008.

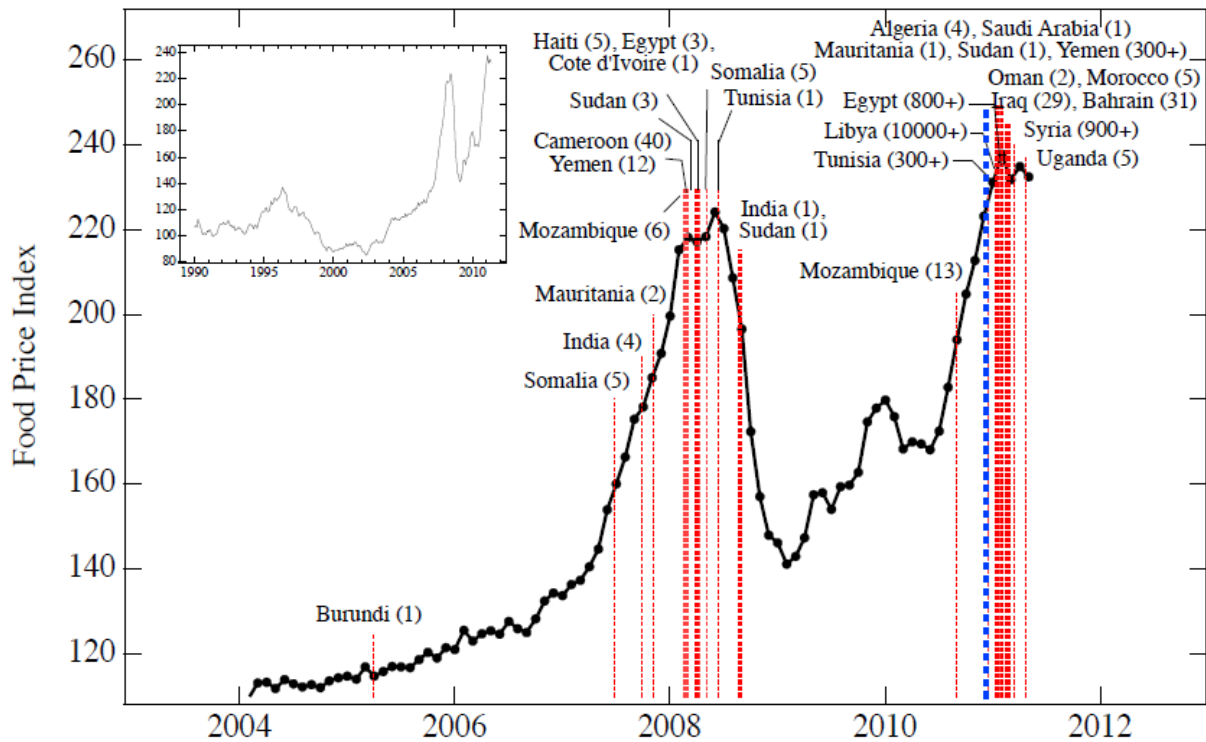
subjected to its provision of security to its people, otherwise the reason of its existence will be in question. If a regime has difficulties in the provision of sufficient amount of food in reasonable prices for their people, food security no longer exists in that country. When such insecurity occurs, numerous other dissatisfactions reappear and replace the exact reason of the annoyance in public. Then nobody can remember the triggering fact²⁶ of the existent social riot.²⁷

Each member of a society wants to be governed by a regime in which his or her political representation is guaranteed. Existence of this political system is bounded to the acquiescence of the individual members who admire to practice a fair collective decision making system. In modern societies, it is impossible for individuals or families to address their security needs individually. That is why people admire to live in a political system that includes adequate decision making system that guarantees expected standards of survival for each member. This is the case especially for the penniless ones who have to live at the margins of hunger threshold. The more dependent a population to the political system, the more this population supports it if only the political system provides security for them. It does not matter if the system is authoritarian, tyranny or any other undemocratic regime. People usually does not care type of the regime which they belong to, as long as they are satisfied with the conditions provided for their security. However, if the political system is not able to provide security for the population, the support they give disappears. As food security is defined as the accessibility to the food at fair prices, threat to food security exists when political system is not capable of providing populations' access to it. In this case, since such people, living at the margins of hunger, have nothing to lose; they do nothing but rebel against the system or the regime.²⁸

²⁶ It is believed that the high food prices is among the triggering factors of 2011 Arab Spring riots.

²⁷ Marco Lagi, Karla Z. Bertrand and Yaneer Bar-Yam, "The Food Crises and Political Instability in North Africa and the Middle East", New England Complex System Institute, September 28, 2011, p. 3-4, http://necsi.edu/research/social/food_crises.pdf, (October 20, 2012).

²⁸ Ibid.

Source: Marco Lagi, Karla Z. Bertrand and Yaneer Bar-Yam, “The Food Crises and Political Instability in North Africa and the Middle East”, September 28, 2011, p.3-6.

http://necsi.edu/research/social/food_crises.pdf, (October 20, 2012).

This figure shows the correlation between the UN Food and Agriculture Organization’s Food Price Index and the number of food riots from January 2004 to May 2011 around Middle East and North Africa. The numbers in parenthesis reflect the number of deaths occurred in political riots in each specific country. It is seen that the number of deaths in riots is much bigger in the years when food price index is high, especially around 2008 and 2011. When food price index is smaller, the number of deaths in riots is very much lower. According to the analysis made by Lagi, Bertrand and Yam; the political rebels in MENA in 2011 were triggered by a food crisis which threatened the security of people who live at the margin of hunger. In addition, they also state that when the food price index and the intensity of political riots are considered from January 1990 to May 2011, its highly improbable that the political riots occurred in 2011 in MENA at the time of a peak in global food prices by chance. They state that as the conditions of vulnerable people deteriorate; by the aid of this dissatisfaction, it becomes much more likely that revolts against the political system spread across the country or even the region. They also focus on the causes of increases in food prices and they stress that there are two dominating factors affecting food prices. One reason is the fact that speculators actions which may cause price bubbles can lead to a rise in food prices. The other reason is the high amount of corn to ethanol conversion which diminishes

the stocks of total agricultural products that causes the rise in food prices.²⁹ Because of insufficient and unfair regulations of commodity market which create a vacuum for speculator's action, and unreasonable amount of ethanol conversion which is subsidized by governments causes the rise in food prices. In 2008, parallel to the rise in food price index, there was also unrest in some MENA countries. Having been experienced in 2008, states took some necessary precautions to control the food prices in 2011. If they did not take such measures, it is expected that the situation would be much worse in 2011. Thus, it is certain that the governments have to reconsider to review their biofuel policy and commodity market regulations. These policy corrections should be made towards decrementing the volume of biofuel production and the ease of the actors in commodity market.³⁰

MENA is one of the most food insecure regions in the world. First of all, it is the world's most food import dependent region. MENA countries are importing approximately 50 percent of their food consumptions. Despite the rising consumption, inertia in the supply side of the food causes a huge gap in food trade deficit of the countries in the region. Besides the high unemployment, poverty and malnutrition levels; the number of population is also rising in this region. It is expected that the population will double and exceed 650 million until 2050 in MENA geography where there are severe limitations to economic and agricultural growth as well, such as water scarcity, detrimental effects of climate change and conflicts that rupture development and displace people.³¹

The increasing food demand and limitations to agricultural growth like water scarcity, climate change and political conflicts increase region's food trade deficit. Before 2011 riots, the region has deeply felt the 2007/2008 global food crisis. Following this crisis, the global recession brought increased food prices, reduction in remittances and export earnings. This mostly affected the poor people in the region. Thus, food price related political riots, due to rising cost of wheat and bread consequently, occurred in Morocco in September 2007, Yemen in March 2008 and Egypt in April 2008. It is sure that other countries in the region have been effected from such political unrests originated because of high global food prices and each one tried to take necessary precautions to alleviate the crisis. Considerably oil wealthy countries: The UAE, Bahrain, Oman and Saudi Arabia were lucky and they used their earnings from energy export to finance the crisis by raising public sector salaries and increasing subsidies on basic food products. On the other hand; Iran, Syria and Jordan could not escaped from the detrimental effects of rising inflation.³²

For sure the situation is not the same for all MENA countries. There are many differences between those countries in terms of amount of food trade, amount of agricultural

²⁹ Marco Lagi, Yavni Bar-Yam, Karla Z. Bertrand and Yaneer Bar-Yam, "The Food Crises: A quantitative model of food prices including speculators and ethanol conversion", New England Complex System Institute, September 21, 2011, http://necsi.edu/research/social/food_prices.pdf, (October 20, 2012).

³⁰ Marco Lagi, Karla Z. Bertrand and Yaneer Bar-Yam., op.cit., p.6-7.

³¹ Middle East and North Africa Strategy, International Food Policy Research Institute, February 2010, p.1, <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/menastrategy.pdf>, (March 28, 2012),

³² Chris Abbott and Sophie Marsden, "From Within and Without: Sustainable Security in the Middle East and North Africa", Oxford Research Group, March 2009, p. 4-5, <http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/withinandwithout.pdf>, (July 12, 2013).

products, consumption of calorie per capita and so on. As it is seen in the table below, it is possible to divide those countries in MENA into two groups as food secure countries and non-food secure countries. According to this division, food secure countries in the region are Bahrain, Iran, Kuwait, Qatar, Saudi Arabia and United Arab Emirates; and non-food secure countries are Algeria, Djibouti, Egypt, Iraq, Jordan, Lebanon, Libya, Morocco, Sudan, Syria, Tunisia, Palestine³³, and Yemen. The classification made in International Food Policy Research Institute's (IFPRI) report, takes four criteria into consideration. These are food trade criteria calculated by total export/food imports, food production per capita criteria, calorie consumed per capita criteria and income per capita criteria. A country is accepted as food secure if it is above the world average in terms of the first three criteria –which are food trade criteria, food production per capita criteria and calorie consumed per capita criteria- and/or if it is a rich country in terms of income per capita. Iran is the only country in MENA that fulfills the first three criteria although it is not a high income country. The other food secure countries – which are Bahrain, Kuwait, Qatar, Saudi Arabia and United Arab Emirates - are below the world average in food production per capita, however the numbers in food trade, calorie per capita and income per capita are above the average. According to the investigation, all countries in MENA including the nonfood secure ones, except Sudan, Yemen, Djibouti and Palestine are above the world average in terms of calorie consumed per capita, however the other nonfood secure countries are below the average in terms of other criterias and income per capita as well. Besides, in the report it is stated that half a dollar decrease in income per day almost double the number of poor people in Egypt, Morocco and Jordan which are among the nonfood secure countries and cannot fulfill any food security criteria except calorie per capita per day.³⁴ This also shows how severely the people in these countries are effected from even a small increase in international food prices. Although Sudan is below the world average in all four criterias mentioned above, its territory has a great potential of irrigation where the land and water is sufficient for agriculture due to the existence of Nile River. However, if Sudan attempts to use more water from the Nile, it has to renegotiate the treaty it signed in 1959 with Egypt.³⁵ That means some kind of regulations for the provision of food security have a potential to create conflicts in the region as well.

³³ It is called West Bank and Gaza in the report.

³⁴ Middle East and North Africa Strategy, p. 1-4.

³⁵ Peter H. Gleick, "Water and Conflict: Fresh Water Resources and International Security", International Security, Vol. 18, No. 1 (Summer, 1993), p. 92.

Source: Middle East and North Africa Strategy, International Food Policy Research

MENA countries	Total export/	Food production	Calorie per capita per	GNI per
Food security challenge countries				
Mineral resource rich				
Algeria	8.7	111	3,070	2,720
Iraq	n.a.	n.a.	n.a.	*800
Libya	11.1	133	3,380	5,860
Sudan	5.5	148	2,270	640
Syria	8.9	237	3,070	1,430
Yemen	4.9	44	2,010	650
Mineral resource poor				
Djibouti	2.1	54	2,270	1,000
Egypt	6.9	199	3,330	1,270
Jordan	4.7	120	2,730	2,490
Lebanon	2.4	258	3,190	5,520
Morocco	8.1	163	3,110	1,990
Tunisia	11.2	220	3,280	2,880
West Bank and Gaza	1.1	135	2,240	1,230
Food secure countries				
Iran	15.9	246	3,120	2,580
Bahrain	n.a.	n.a.	n.a.	*24,733
Kuwait	25.4	55	3,110	30,630
Saudi Arabia	19.2	104	2,800	12,540
United Arab Emirates	17.2	114	3,250	22,583
Qatar	n.a.	n.a.	n.a.	*76,000
Oman	n.a.	n.a.	n.a.	*24,674
World average	11.3	233	2,736	

Institute, February 2010, <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/menastrategy.pdf>, (March 28, 2012).

By looking overall statistics, it can be said that MENA has achieved a good level of food security and a lower hunger rate compared to some other regions, with average per capita daily consumption is 3,029 calories that is higher than world's average of 2,798 calories and the undernourished population at 8.7 per cent, still good compared to 14 per cent in the world. However, food security still represents a challenge in the region, because of two indicators. First, the proportion of children under-5 who are underweight remains relatively high, at 14.1 per cent. Second and more important, significant differences exist among countries in calorie consumption. The undernourished population reaches 27 per cent in Sudan and 36 per cent in Yemen; the rate of undernourished children reaches 26 per cent in Somalia, 41 per cent in Sudan and 46 per cent in Yemen. Another problem is diet quality. While cereals and meat products are easily accessible in the region, fruits and vegetables are

generally more scarce and expensive. Food insecurity affects vulnerable groups in the region such as nomadic pastoral communities, internally displaced persons, and the disadvantaged rural population as a whole. Vulnerable households have poor and unstable access to a sufficient quantity and quality of appropriate foods for a nutritious family diet.³⁶ The other issue is about the water supply in the region. Agriculture produces 12 percent of MENA economy but uses 89 percent of the water in this geography. Thus, because of climate change and variability, it is expected that agricultural products will reduce in coming years.³⁷

CONCLUSION

It is understood that the food security issue especially in developing countries is among the causes of social unrest and high level of food prices that are determined in international markets is one of the very first causes of food insecurity. So the policy makers in developing countries as in MENA have to take some precautions in this respect. Firstly, policy makers should focus on the level of food prices and take necessary measures to keep them in a reasonable level. Although the food prices are determined in international markets in today's liberal world economy, local governments should also have some policy responses against rising food prices in international markets. In order to do that policy makers should secure the amount of food supply that people need, and they have to take necessary precautions to decrease their dependency to food imports. This can be managed in some different ways, for instance in order to increase agricultural yield, policy makers should investigate in agricultural research, support and subsidize urban people, and support the use of technology in agricultural production.

BIBLIOGRAPHY

- Abbott, Chris. and Marsden, Sophie.**, “From Within and Without: Sustainable Security in the Middle East and North Africa”, Oxford Research Group, March 2009, <http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/withinandwithout.pdf>, (July 12, 2013).
- Arnold, David.**, “Dacoity and Rural Crime in Madras, 1860-1940”, *Journal of Peasant Studies* 6(2): 140-167.
- Arezki, Rabah. and Brückner, Margus.**, “Food Prices and Political Instability”, IMF Working Paper, 11/62 (2011), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1162.pdf>, (02/02/2014).
- Bellemare, F. Marc.**, “Rising Food Prices, Food Price Volatility, and Social Unrest”, *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 97, Issue 1, 2015, p. 1-21.
- Bush, Ray.**, “Food Riots: Poverty, Power and Protest”, *Journal of Agrarian Change*, Vol. 10, No. 1, January 2010, p. 119-129.

³⁶ Ida Christensen, Benoist Veillerette and Sarantis Andricopulos, *The Status of Rural Poverty in the Near East and North Africa*, International Fund for Agricultural Development, 2007, p. 26, <http://www.ifad.org/pub/pn/nenapoverty.pdf>, (18 March 2014).

³⁷ *Middle East and North Africa Strategy*, p.2.

- Christensen, Ida.**, Veillerette, Benoist. and Andricopulos, Sarantis., The Status of Rural Poverty in the Near East and North Africa, International Fund for Agricultural Development, 2007, p. 26, <http://www.ifad.org/pub/pn/nenapoverty.pdf>, (18 March 2014).
- Dupont, Alan. and Thirlwell, Mark.**, “A New Era of Food Insecurity?”, Survival: Global Politics and Strategy, 2011, 51:3, p. 71-98.
- FAO Statistical Yearbook 2013, <http://www.fao.org/docrep/018/i3107e/i3107e03.pdf>, (02.12.2014).
- Gleick, H. Peter.**, “Water and Conflict: Fresh Water Resources and International Security”, International Security, Vol. 18, No. 1 (Summer, 1993), p. 79-112.
- Lagi, Marco., Bertrand, Z. Karla., and Bar-Yam, Yaneer.**, “The Food Crises and Political Instability in North Africa and the Middle East”, New England Complex System Institute, September 28, 2011, http://necsi.edu/research/social/food_crises.pdf, (October 20, 2012).
- Lagi, Marco., Bar-Yam Yavni., Bertrand, Z. Karla., and Bar-Yam, Yaneer.**, “The Food Crises: A quantitative model of food prices including speculators and ethanol conversion”, New England Complex System Institute, September 21, 2011, http://necsi.edu/research/social/food_prices.pdf, (October 20, 2012).
- Mackenzie, Debora.**, “Why the Financial System is like an ecosystem”, Newscientist, 22 October 2008.
- Middle East and North Africa Strategy, International Food Policy Research Institute, February 2010, <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/menastrategy.pdf>, (March 28, 2012).
- Paris, Roland.**, “Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?”, International Security, Vol 26, No.2 (Fall 2001), p. 87-102.
- Rude, George.**, *The Crowd in History*, New York: Wiley, 1964.
- Sage, Colin.**, “Food Security”, Human Security and the Environment: International Comparisons, Edward A. Page and Michael Redclift, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2002, p. 128-153.
- Schneider, Mindi.**, ““We are Hungry!”: A Summary Report of Food Riots, Government Responses, and States of Democracy in 2008”, December 2008, http://www.businessethicsnetwork.com/downloads/Hungry_rpt2008.pdf, (05.10.2014).
- Senauer, Benjamin. and Venturini, Luciano.**, “The Globalization of Food Systems: A Conceptual Framework and Empirical Patterns”, The Food Industry Center University of Minnesota, <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/14304/1/tr05-01.pdf>, (April 12, 2014).
- Shapouri, Shahla., Rosen, Stacey., Peters, May., Baquedano, Felix. and Allen, Summer.**, Food Security Assessment, 2010-20, United States Department of Agriculture, July 2010.
- Smith, F. Andrew.**, *Starving the South*, New York: Martin’s Press, 2011.

- Spencer, Claire.**, North Africa: New Challenges, Old Regimes, and Regional Security, International Peace Institute Africa Program Working Paper Series, November 2008, p. 1-2.
- Ullman, H. Richard.**, “Redefining Security”, International Security, Vol. 8, No. 1 (Summer 1983), p. 129-153.
- Wade, A. Rex.**, The Russian Revolution, 1917, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Zakaria, Fareed.**, “How Democracy Can Work in the Middle East, TIME Magazine, February 3, 2011, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2046038,00.html>, (March 7, 2012).

THE SYRIAN CIVIL WAR IN THE HISTORICAL CONTEXT: SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL ROOTS

Nail ELHAN*

ABSTRACT

This paper will analyze the civil war in Syria in a historical context and explain the social, economic and political roots behind the civil war. The civil war in Syria is an armed conflict between the Ba'ath regime under the leadership of Bashar al-Assad and his supporters, and those seeking to oust him. It began as a part of the uprisings in the Middle East, called as Arab Spring, which brought challenges to the region. Opposition groups drawing attention on human rights, democracy and development of economic conditions demanded toppling of the Assad regime. Nevertheless, when the Syrian army fired on demonstrators across the country, uprisings evolved to an armed conflict. Since the region was in a fragile situation, several actors were included into the agenda both from the region and out of the region. With the involvement of radical and fundamental groups, such as ISIL (the Islamic State) and Al-Nosra, into the picture, the issue crucially internationalized. With the affiliation of foreign fighters in the civil war and reciprocal violence with the regime has dramatized the issue. Unpredictable effects of a possible regime change have caused engagement of several actors like Hezbollah and Iran, which are mobilized with ideological and political motivations. The civil war is usually associated with sectarianism. However, its roots go to the period after the dissolution of Ottoman Empire, the French colonization and establishment of the Baath rule. In this regard, this paper will re-focus on formation process of the Syrian state. It will evaluate the rise of the Ba'ath Party in Syrian politics and, related to this, social changes within the Syrian society as the causes of the recent civil war.

Keywords: Syria, The Civil War In Syria, Sectarianism, Political Economy, Baath Party

* Department of International Relations, Hitit University

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN ULUSLARARASI GÖÇLERE ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ŞÖHRET*

ÖZET

Devletler arasında herhangi bir sınır olmaksızın, sosyal, siyasi, politik ve ekonomik alanlarda birbirlerini etkilemesi olarak ifade edilen küreselleşme süreci teknolojinin ve medya ve iletişim araçlarının da hızla gelişmesiyle dünyayı insanlar için küçük bir köy haline getirmiştir. Bunun sonucunda insanlar özellikle kültürel olarak, yeme, içme, giyinme ve eğlenme tarzlarıyla birbirlerine benzemeye başlamışlardır. Bu süreçte ülkeler arasında ulaşımın eskiye nazaran kolaylaşması mal ve hizmetlerin yanında sermayenin de hızlı bir şekilde bir yerden başka bir yere geçmesine imkan sağlamıştır. Diğer taraftan, küreselleşme sürecinde insanların bir yerden başka bir yere taşınması veya göç etmesi söz konusu olduğunda bunun pek kolay olmadığı görülmektedir. İnsanlar, ilk çağlardan itibaren doğal afetler, beslenme, barınma ve güvende olma isteği vb. bir dizi iktisadi, siyasi ve sosyal nedenlerle göç etmeye başlamıştır. Bugünkü anlamda üzerinde durduğumuz uluslararası göç ise ancak 19. yüzyıl içinde olgunlaşan bir olgudur. 20. yüzyıla gelindiğinde küresel ve bölgesel çaplarda yaşanan büyük savaşlar, ağır insan hakları ihlalleri, etnik ve/veya dinsel çatışmalar ve iç savaşlar uluslararası göç olgusunun boyutlarını daha radikal ve dramatize bir şekilde insanlığın önüne sermiştir. 1990'lara kadar genellikle sadece insani müdahale gerektirecek bir konu olarak yorumlanan uluslararası göç olgusunun, bu dönemle birlikte ve özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra ulusal güvenlik eksenli ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum aynı zamanda normal siyaset sınırları ve önlemlerin dışına çıkmaya yönelik bir girişimi de ifade etmektedir. Bu bakımdan dünyada bir yandan küreselleşme artarken diğer taraftan insanların ülke değiştirmeleri istenmeyen ve engellenmesi gereken bir güvenlik sorunu olarak görülmeye başlanmıştır. Geline nokta bugün dünya üzerinde 67 devletin uluslararası göçü engel olmak ve sınırlarını korumak adına ülke sınırlarını duvar veya tel örgülerle kapatmaya başladıkları görülmektedir. Bu çalışmada öncelikle küreselleşme sürecinin ne olduğu ifade edilecek ve ardından bu sürecin uluslararası göçleri ne şekilde etkilediği istatistiksel veriler ve grafiklerle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Göç, Uluslararası Göç, Soğuk Savaş Sonrası Göç Hareketleri, Güvenlikleştirme

*Gaziantep Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

ABSTRACT

The process of globalization, which is expressed as an influence between states on the social, political, political and economic spheres without any limitation, with the rapid development of technology and media and communication tools, has made the world a small village for people. As a result, people began to resemble each other in terms of culture, eating, drinking, dressing and entertainment. In this process, the ease of transportation between countries has made it possible for the capital to move from one place to another in addition to goods and services. On the other hand, when it comes to moving or migrating people from one place to another this is not easy in the globalization process. Starting from the earliest times, people began to migrate a number of economic, political and social reasons like natural disasters, nutrition, shelter and desire to be safe and so on. The international migration that we have focused on today is a phenomenon that matured in the 19th century. In the 20th century, the great wars in global and regional diameters, severe human rights violations, ethnic and / or religious conflicts and civil wars have spread the dimensions of international migration to humanity in a more radical and dramatized way. The international migration phenomenon, which was generally interpreted as a subject requiring humanitarian intervention until the 1990s, was started to be taken into consideration with this period and especially with the national security axis after the terrorist attacks of September 11, 2001. This also implies an attempt to move beyond normal political boundaries and measures. In this respect, while globalization is increasing in the world on the other hand, people's change of country is seen as a security problem that should be avoided and should be prevented. At present, it is seen that 67 states around the world have started to close the borders of the country with walls or fences to prevent international migration and to protect their borders. In this study, first of all globalization process will be expressed and then how this process affects international migration will be tried to be revealed with statistical data and graphics.

Keywords: Globalization, Migration, International Migration, Migration Movements After Cold War, Securitization

ALMANYA'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE BAKIŞI
GERMANY'S POLITICAL PARTIES OVERVIEW FOR TURKEY'S EU MEMBERSHIP

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ŞÖHRET*

ÖZET

Avrupa Birliği'nin ekonomik ve siyasi açıdan lider ülkesi olarak görülen Almanya, ortaya koyduğu performansla dünyadaki en büyük ve eşsiz ulus-üstü yapılanmanın bir ölçüde geleceğini belirlemektedir. Bu yönüyle AB'nin temel politikalarının belirlenmesinde Almanya'nın oldukça etkili olduğu görülmektedir. Öyle ki Birlik ülkelerinin Almanya'nın karşı olduğu veya istemediği bir politikayı benimsemeleri veya Almanya'ya rağmen bir politika oluşturmaları pek mümkün olmamaktadır. Sahip olduğu ekonomik ve siyasi güç sayesinde AB içinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olan ülkenin siyasi yaşamı da oldukça hareketlidir. Köklü bir demokrasi geleneğine sahip olan ülkede genel olarak partilerin tek başlarına iktidara gelecek çoğunluğu elde edememesi nedeniyle ülke son yıllarda koalisyon hükümetleri ile yönetilmektedir. Bu durum ülkenin siyasi olarak kırılğan olmasına neden olurken koalisyon hükümetlerinin geniş tabanlı olması ülkenin siyasi aktörlerinin asgari müştereklerde bir araya gelmelerini sağladığı görülmektedir. Ülkede, siyasi yelpazenin sağında ve solunda yer alan birçok iktidar aday parti olmakla birlikte, en büyük siyasi partiler olarak Hıristiyan Demokrat Birlik Partileri (CDU / CSU) ve Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) öne çıkmaktadır. Bunun yanında hem sağda hem sol da konumlanmış olan çeşitli irili ufaklı siyasi parti yer almakta ve zaman zaman bu küçük partilerin de koalisyon hükümetlerinde yer aldıkları görülmektedir. Her ne kadar siyasi partilerin siyasi söylemleri ve dünya görüşleri birbirinden farklı olsa da, ister sağda ister solda ister liberal olsun seçime katılan tüm partiler açısından özellikle seçim dönemlerinde Türkiye'nin AB üyeliği konusunun bir seçim malzemesine dönüştüğü görülmektedir. Bu noktada Almanya'daki siyasi partiler, Türkiye'nin AB üyelik sürecini destekleyerek veya reddederek Alman seçmenlerden oy almaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmada, Alman siyasetinde yer alan partilerin Türkiye'nin AB üyelik sürecine bakışları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda ele alınan siyasi partilerin Alman siyasetindeki durumları da ortaya konularak Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili söylemleri incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Türkiye AB İlişkileri, Alman Siyasi Partiler, Hıristiyan Demokrat Partiler, Sosyal Demokrat Parti, Türkiye'nin AB Üyeliği.

ABSTRACT

Germany, regarded as the economic and political leader country of the European Union, with its performance, determines the future of the largest and most unique supranational structure in the world. In this respect, it is seen that Germany is very effective in determining the main policies of the EU. It is not possible for the countries of the Union to

* Gaziantep Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

adopt a policy that Germany is against or does not want, or to create a policy despite Germany. Thanks to its economic and political power, the country has a privileged position within the EU. Moreover, the political life is also quite active. The country, which has a deep-rooted democratic tradition, is generally governed by coalition governments in recent years as the parties cannot achieve the majority to power alone. While this situation causes the country to be politically fragile, it is seen that the coalition governments are broad-based and it enables the political actors of the country to come together in minimum commons. Although there are many ruling party candidates to the right and left of the political spectrum in the country, Christian Democratic Union Parties (CDU / CSU) and the German Social Democratic Party (SPD) are the most prominent political parties. In addition to this, there are various large and small political parties located on the right and left, and from time to time these small parties are also seen in coalition governments. Although the political discourses and world views of political parties are different from each other, in terms of all parties involved in the election whether it is right or left or liberal. Turkey's EU membership issue turned into an election material especially during election periods. At this point, political parties in Germany, try to get votes from German voters by supporting or rejecting Turkey's EU membership process. In this study, the parties involved in German politics will attempt to put forward views on Turkey's EU accession process. In this context, the situation in the concerned political parties in German politics will be examined by putting forward arguments concerning Turkey's EU membership.

Keywords: Germany, Turkey-EU Relations, German Political Parties, The Christian Democratic Party, Social Democratic Party, Turkey's EU Membership.

KÜRESELLEŞME EKSENİNDE ÜLKELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE DIŞ GÖÇ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Arş. Gör. Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN*

Arş. Gör. Seda ÖZLÜ**

Prof. Dr. Dilek BEYAZLI***

ÖZET

Günümüz dünyasının en güçlü olgularından olan küreselleşme bölgesel veya ülkesel ölçekte politik, sosyal, fiziksel ve ekonomik bağlamda hızlı değişimler yaratmaktadır. Bu hızlı değişimler göç olgusunu, göç edilecek yeri ve yerin yaşam kalitesini ciddi ölçüde etkilemekte; zaman ve mekân algısını da değiştirmektedir. Daha iyi yaşam koşulları arayışı, bireyleri gelişmiş ülkelere göç etme arzusuyla karşı karşıya getirmektedir. Öyle ki; küreselleşmenin etkisi ile birlikte göçmen sayılarının 1980'lerden günümüze arttığı bilinmekte ve artacağı da öngörülmektedir. Özellikle de AB ve OECD ülkelerinde; gerek artan göçün önüne geçilmesi gerekse küresel ekonominin gerektirdikleri üzerine, ülkeler, ülke içinde bölgeler ve alt bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının giderilmesi amacıyla çeşitli politikalar uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkileyen uluslararası göç hareketliliğinin nedenlerinin incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Günümüzde kişiler; yaşam kalitelerini iyileştirmek (ekonomi, eğitim, sağlık vb) amacıyla gönüllü göçlerde bulunabildikleri gibi; ülkelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyal zorluklar (terör ve doğal afetler) nedeni ile de ulusal veya uluslararası boyutta göç hareketinde bulunabilmektedirler. Uluslararası göçmen yoğunluğu ise ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte, ABD ve Kanada gibi ülkelerin göçmen ülkeleri olduğu da kabul edilmektedir. Bu noktadan hareketle; bu çalışma ile "Göç ile göç edilen ülkenin yaşam kalitesi arasında bir ilişki var mıdır" sorusuna OECD ülkeleri kapsamında cevap aranması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dış Göç, Küreselleşme, Sosyoekonomik Gelişmişlik, Yaşam Kalitesi, OECD – Türkiye

1. ULUSLARARASI GÖÇ VE NEDENLERİ

Siyasal ve ekonomik yapıdaki hızlı bir değişim göç kavramının nedenlerini değiştirmekte, göç kavramına dinamik bir karakter kazandırarak, göç tanımını değiştirmekte ve göçle ilgili yeni tanımların doğmasına neden olmaktadır (Günay, vd, 2017).

İnsanların ekonomik, sosyal, siyasi, dini veya başka dış etkenler nedeniyle hayatlarının geri kalanını veya sadece bir kısmını geçirmek üzere yaşadıkları ülkeleri, şehirleri, köyleri, kasabaları vb. yerleşim alanlarını değiştirmelerine göç denir (Keçe,2016). Bir başka tanıma göre ise; göç bireylerin zorunlu olarak veya beklentilerine cevap verebilecek

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

** Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

*** Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

eğitim, sağlık, kültürel nedenlerden dolayı yaşam alanlarını değiştirmesi olarak da tanımlanabilmektedir (Günay, vd, 2017).

İnsanın farklı coğrafyalar arasındaki hareketi bireysel ya da küçük topluluklar halinde olabildiği gibi, özellikle savaş durumlarında kitlesel düzeyde de olabilmektedir. Göç, kısaca, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2001: 59). Ancak göç olgusunu sadece yer değiştirme eylemi ile sınırlandırmamak gerekir. Daha kapsamlı bir tanıma göre göç, çalışmak ve kendine daha iyi yaşama olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yörelere giderek orada kesin ya da geçici olarak yerleşmeleridir (Öngör, 1980) (Aksoy, 2012).

Dünya nüfusunun yaklaşık %3'lük bölümü, yani yaklaşık 190 milyon kişi, doğdukları ülke dışında yaşamaktadır.. Bu rakamı şöyle yorumlamak gerekir; göçmenler görece az sayıdaki yerlere gitmeye eğilim gösterdikleri için, tek tek ülkelerin nüfusu içinde oldukça büyük oranlar oluşturabiliyorlar. OECD bölgesinde bu Avustralya ve İsviçre'de nüfusun %23'ünü aşan oranlara varırken, Finlandiya ve Macaristan'da yaklaşık %3'dür (OECD, 2009).

Genel olarak göç, insanların kendi ülkelerine kıyasla daha zengin (ama mutlaka “zengin” olması gerekmeyen) ülkelere taşınmasını ifade etmektedir. Bu, insanların gelişmekte olan ülkelere gitmiş ülkelere gitmelerinin yanı sıra, gelişmekte olan ülkeler arasında gidip gelenlerin de önemli rakamlar oluşturduğu görülmektedir. Gelişmiş dünyayı temsilen “kuzey” ve gelişmekte olan dünyayı temsilen “güney” terminolojisini kullanırsak, dünyada göçmenlerin üçte birinin kuzeyden kuzeye; diğer üçte birinin güneyden kuzeye; son üçte birinin ise güneyden güneye gittikleri söylenebilir (OECD, 2009).

Türkiye'deki dış göç ilişkileri incelendiğinde ise; sahip olduğu coğrafi özelliklerinden ötürü, sığınmacı ve mülteciler için merkez ülke konumunda yer almaktadır. Avrupa ülkeleri, Amerika ve diğer gelişmiş ülkelere Türkiye üzerinden ulaşma fikri, Türkiye'yi bağlantı amaçlı kullanılan bir ülke konumunda tutmaktadır. Yaşanılan göçün büyüklüğü konusunda güvenilir rakamlar olmasa da, son dönemlerde yıllık 150 bin ila 250 bin kişi arasında farklı göç kategorilerini içeren, bir kısmını transit göçmen ya da kısa süreli çalışan kaçak işçilerin oluşturduğu göçmen kitlesinden meydana gelen bir göç dalgasının ülkemize yöneldiği bilinmektedir. Avustralya ve Kanada gibi geleneksel göç alan ülkelerde yıllık göçmen sayısının geçen 15 yılda 75 bin ila 225 bin kişi arasında değiştiği göz önüne alınırsa, Türkiye'nin uluslararası göç hareketleri içinde göç alan ülke olarak önemli bir rol oynadığı açıktır (Kolukırkık, 2014).

Bu bağlamda, insanların yaşadıkları toprakları bırakıp çeşitli nedenlerden dolayı yeni bölgelere göç etmesinin temelinde yatan bir takım itme faktörleri (push factors) ve çekim faktörleri (pull factors) bulunmaktadır. Bu faktörler ekonomik, demografik, sosyal, tarihi, kültürel ve/ veya politik unsurlardır. Göçlerin kaynak ülkeden ayrılmasına yol açan unsurlar itme faktörleri ve alıcı ülkeye yerleşmesine neden olan unsurlar çekim faktörleri olarak nitelendirilmektedir (Praussella, 2011). Bu faktörler Tablo 1'de özetle sunulmuştur (Muratoğlu, 2016).

Tablo 1. Uluslararası göçü etkileyen faktörler

	Kaynak ülkeden göç etme nedenleri – İtme faktörleri	Göç edilecek ülkeyi belirleyen nedenler – Çekim faktörleri
Demografik	<ul style="list-style-type: none"> Nüfus artışı Yüksek doğurganlık oranları 	
Sosyal, tarihi ve kültürel	<ul style="list-style-type: none"> İnsan hakları ihlalleri Etnik, dini, cinsiyete dayalı ayrımcılıklar 	<ul style="list-style-type: none"> Ailenin yeniden birleşmesi Azınlık grupların toplu göçü Ayrımcılığın olmaması Ortak dil Kolonyal bağlantılar
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none"> Yoksulluk İşsizlik Düşük ücretler Temel sağlık ve eğitim ve hizmetlerinin yokluğu/eksikliği 	<ul style="list-style-type: none"> Görece yüksek ücretler İstihdam olanakları Daha yüksek yaşam standartları Kişisel ya da mesleki gelişim olanakları
Politik	<ul style="list-style-type: none"> Çatışma, şiddet olayları, güvenliğin yokluğu/eksikliği Zayıf yönetim Yozlaşma 	<ul style="list-style-type: none"> Güvenlik Politik özgürlük

Kaynak: Praussello, 2011

2. OECD ÜLKELERİNİN MEVCUT DURUMU

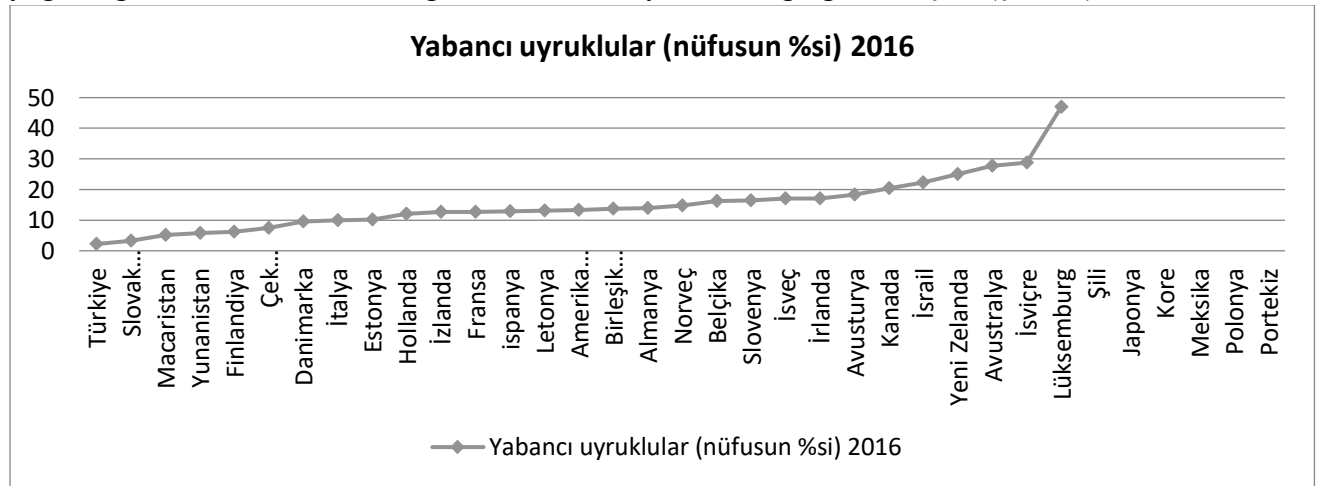
Finansal kriz, insanların yaşamları ve özellikle onların işleri üzerinde derin ve uzun süreli bir etki yaratmıştır. Hanehalkı geliri ve yıllık ortalama kazançlar incelendiğinde, 2005'ten bu yana sırasıyla %7 ve %8 oranında artış gözlenmektedir. Ancak bu artış, 1995 ve 2005 yılları arasında kaydedilen büyümenin yaklaşık yarısıdır. Temel sağlık koşullarına erişimi olmayan insanların oranı ise (çoğu OECD'de düşük ülkeler) üçte bir oranında azalmıştır. Tüm OECD ülkelerinin yaklaşık yarısında, uzun vadeli işsizlik oranı 2005'ten daha yüksek olmaya devam etmektedir. Yine burada, bazı göstergelerdeki ilerleme (örneğin, kişi başına düşen sera gazı emisyonları, sigara tüketiminde azalma, Ar-Ge'ye daha fazla yatırım ve daha yüksek üretilen ekonomik varlıklar) diğerlerinde daha da kötüleşen koşullar ile dengelenmiştir (örneğin, ülkelerin çoğunda hane halkının borçlarının artması, devletin mali net değerinin düşmesi, obezitenin artması ve hükümete duyulan güvenin azalması) (OECD, 2017).

Ortalama olarak, OECD ülkelerindeki nüfusun %13'ü yurtdışında doğmuş olup, göçmenler, OECD ülkeleri içinde yeni fırsatlar arayan yüksek vasıflı profesyonellerden, savaş ve yoksunluktan kaçan insanlara kadar uzanan farklı bir grup bulunmaktadır. Göçmenlerin ortalama geliri, kendi ülkelerinde elde edilen gelirden %25, ortalama net varlıklarından ise %50 daha düşüktür. Göçmenlerin bir işe girme şansı, yerel halka benzese de, anti sosyal saatlerde çalışma, düşük ücretli işlerde çalışma ve riskli veya zararlı çalışma koşullarına maruz kalma olasılıkları daha yüksektir. Kötü çalışma koşullarına ek olarak, göçmenler daha kötü yaşam koşullarıyla da karşı karşıya kalmaktadır: 4 göçmendenden 1'i, yaşadıkları alandaki hava ve gürültü kirliliğine maruz kaldıklarını bildirmiştir ve göçmenlerin %41'i, yerli halkın %27'sine kıyasla, standartların altında veya kalabalık konutlarda yaşamaktadır. Göçmenler ayrıca daha kötü sağlık, daha düşük sosyal destek imkânlarına sahiptirler (OECD, 2017). OECD, Worldbank ve Eurostat'ın resmi internet sitelerinden elde edilen istatistiki verilerden

yararlanarak hazırlanan grafikler yabancı uyruklu nüfus, yabancı doğumlu nüfus ve sığınmacılara ilişkin durumu ülke bazlı değerlendirmek için üretilmiştir (Şekil 1,2,3). Elde edilen bulgular çerçevesinde OECD'nin veri tabanında yer alan yaşam kalitesi göstergesi endeks değerleri bağlamında karşılaştırmalar yapılmıştır (Tablo 2, 3, 4).

2.1. Yabancı Uyruklu Nüfus

OECD ülkeleri bağlamında toplam Yabancı Uyruklu Nüfus oranı incelendiğinde yoğunluğun en fazla Lüksemburg, en az ise Türkiye'de olduğu görülmüştür (Şekil 1).

Şekil 1. OECD ülkelerinde yabancı uyruklu nüfus oranı-2016

Bu oransal farklılığın ülkelerin sahip olduğu yaşam kalitesi düzeyleri ile ilişkileri var mı? sorusuna cevap bulabilmek için OECD veri tabanında yayınlanan 11 gösterge başlığı altındaki yaşam kalitesi endeks değerleri incelenmiştir. Yaşam kalitesi endeks değerlerine göre Lüksemburg'un özellikle konut, gelir, işgücü, topluluk, eğitim, çevre, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik, iş-yaşam dengesi göstergeleri bağlamında Türkiye'den daha gelişmiş durumda olduğu görülmektedir. Türkiye ise sadece sivil katılım göstergesi bağlamında Lüksemburg'dan daha gelişmiş konumdadır (Tablo 2).

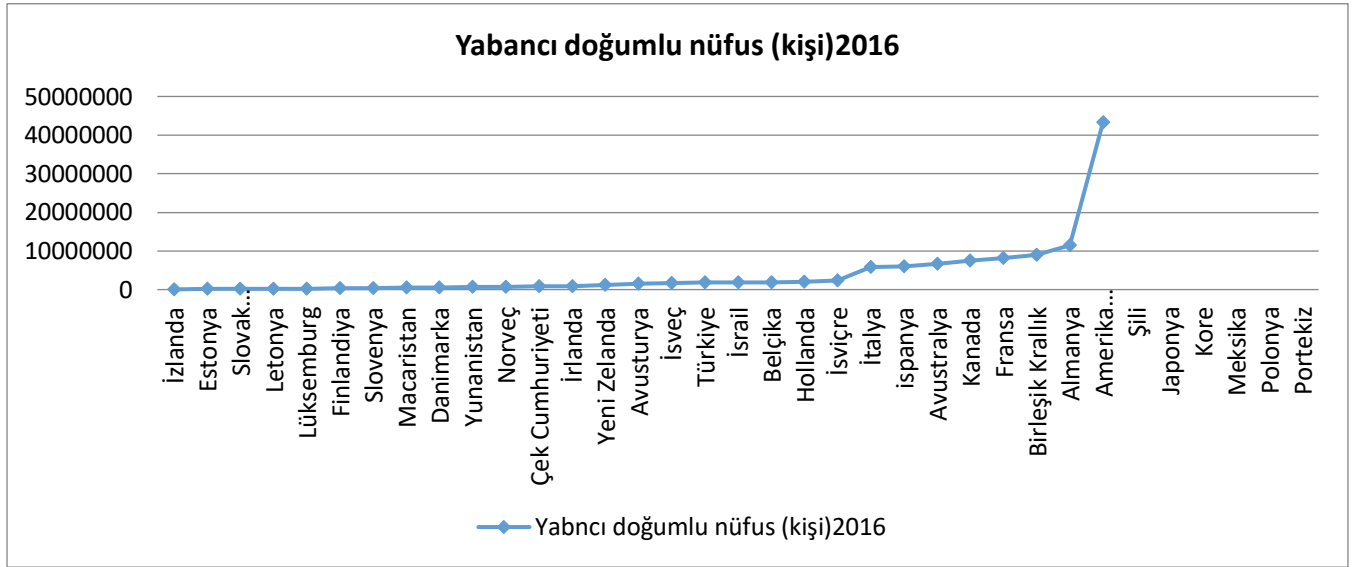
Tablo 2. Yaşam kalitesi göstergesi endeks değerleri – Lüksemburg/Türkiye

Yaşam kalitesi göstergeleri	Lüksemburg	Türkiye
Konut (konut koşulları ve harcamaları)	7,4	5,2
Gelir (hanehalkı geliri ve finansal servet)	6,7	1
İşgücü (kazanç, iş güvenliği ve işsizlik)	8,4	4,5
Topluluk (sosyal destek ağının kalitesi)	7	4,3
Eğitim	4,8	2,6
Çevre	6,6	2,6
Sivil katılım (demokrasiye katılım)	6,3	6,7
Sağlık	8,1	6,9
Yaşam memnuniyeti	7,4	2,4

Güvenlik	8,4	7,1
İş-yaşam dengesi	7,9	0

2.2. Yabancı Doğumlu Nüfus

OECD ülkeleri bağlamında toplam Yabancı Doğumlu Nüfus oranı incelendiğinde yoğunluğun en fazla Amerika Birleşik Devletleri, en az ise İzlanda'da olduğu görülmüştür (Şekil 2).

Şekil 2. OECD ülkelerinde yabancı doğumlu nüfus-2016

Bu ülkelerin sahip olduğu yaşam kalitesi endeks değerleri incelendiğinde; Amerika Birleşik Devletlerinin konut, gelir, sivil katılım, sağlık ve iş-yaşam dengesi göstergeleri kapsamında İzlanda'dan daha iyi durumda olduğu görülürken; işgücü, topluluk, eğitim, çevre, yaşam memnuniyeti, ve güvenlik göstergeleri bağlamında İzlanda ABD'den daha gelişmiş durumdadır (Tablo 3).

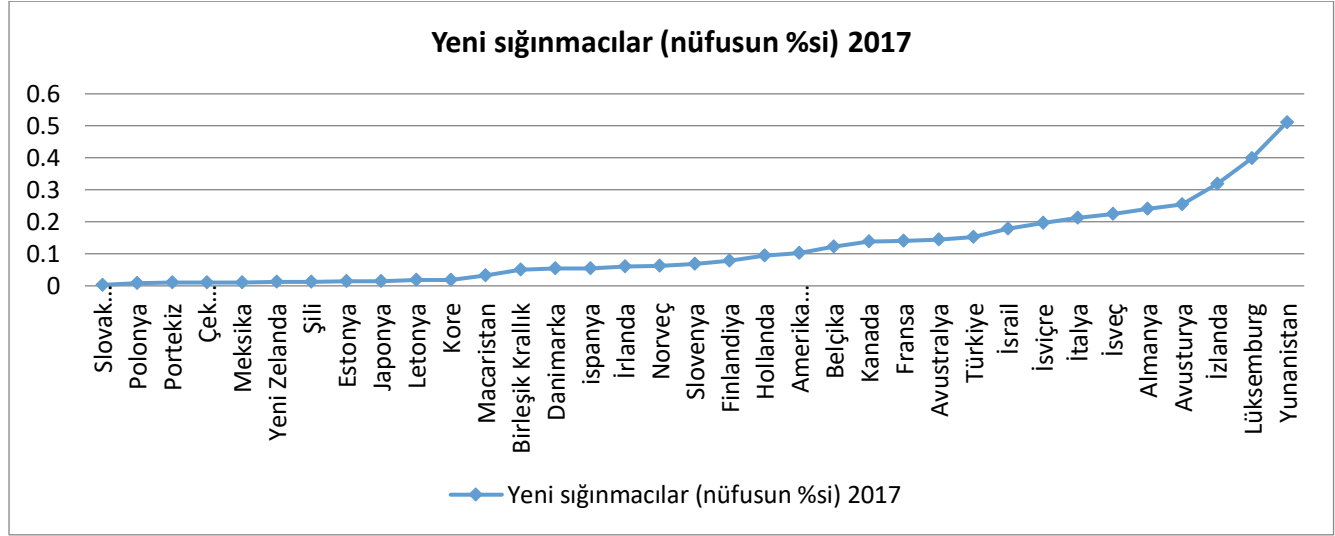
Tablo 3. Yaşam kalitesi göstergesi endeks değerleri – ABD-İzlanda

Yaşam kalitesi göstergeleri	Amerika Birleşik Devletleri	İzlanda
Konut (konut koşulları ve harcamaları)	8,7	5,5
Gelir (hanehalkı geliri ve finansal servet)	10	4,7
İşgücü (kazanç, iş güvenliği ve işsizlik)	8,6	9,5
Topluluk (sosyal destek ağının kalitesi)	6,3	10
Eğitim	6,6	6,9
Çevre	7	10
Sivil katılım (demokrasiye katılım)	6,8	5,2
Sağlık	9	8,7
Yaşam memnuniyeti	7,8	9,8

Güvenlik	7,8	9,8
İş-yaşam dengesi	5,8	4,9

2.3. Yeni Sığınmacı Oranı

OECD ülkeleri bağlamında Yeni Sığınmacı Oranı incelendiğinde yoğunluğun en fazla Yunanistan, en az ise Slovak Cumhuriyeti'nde olduğu görülmüştür (Şekil 3).

Şekil 3. OECD ülkelerinde yeni sığınmacılar oranı-2017

Bu ülkelerin sahip olduğu yaşam kalitesi endeks değerleri incelendiğinde; Yunanistan sadece konut, sağlık ve güvenlik göstergelerinde Slovak Cumhuriyetinden daha iyi durumdayken geriye kalan 8 gösterge başlığında Slovak Cumhuriyeti Yunanistan'dan daha gelişmiş durumdadır. Burada şu yorum yapılabilir ki; ülkelerin yabancı nüfusu kendine çekmesinde sadece yaşam kalitesi düzeyleri etkili olmayıp, coğrafi konum veya kültürel etkileşim gibi görülmeyen ancak hissedilen önemli diğer unsurlarda etkili olmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Yaşam kalitesi göstergesi endeks değerleri – Yunanistan-Slovak Cumhuriyeti

Yaşam kalitesi göstergeleri	Yunanistan	Slovak Cumhuriyeti
Konut (konut koşulları ve harcamaları)	4,9	4,7
Gelir (hanehalkı geliri ve finansal servet)	1,4	1,7
İşgücü (kazanç, iş güvenliği ve işsizlik)	2,1	5,5
Topluluk (sosyal destek ağının kalitesi)	2,8	7
Eğitim	4,7	5,5
Çevre	3,8	4,7
Sivil katılım (demokrasiye katılım)	3,9	5,4
Sağlık	8,2	6,6

Yaşam memnuniyeti	1,5	4,7
Güvenlik	7,3	7,2
İş-yaşam dengesi	6,7	7,5

3. SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK DÜZEYİ VE DIŞ GÖÇ İLİŞKİSİNİN SORGULANMASI- OECD ÜLKELERİ

Çalışma kapsamında OECD ülkeleri kapsamında sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve dış göç ilişkisinin sorgulanabilmesi için dış göçü etkileyen değişkenlerin ilişkiselliği ölçülmüştür. İlişkiselliği ölçebilmek için 12 gösterge başlığı altında yer alan 81 değişkenle korelasyon analizi yapılmıştır. Gösterge seti OECD, Worldbank ve Eurostat veri bankasından (erişim tarihi: 11.03.2019) oluşturulmuş olup Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve dış göç ilişkisinin sorgulanmasında kullanılan gösterge ve değişken seti

Gösterge	Değişkenler	
Hareketlilik	OECD ülkelerinde yabancı doğumlu nüfusun stokları	Yabancı nüfus çıkışı
	Net göç	Uluslararası göç stokları (toplam nüfusun %si)
	Yabancı nüfus girişi	Kalıcı göçmen girişleri (sayı)
Sağlık	Sağlık harcaması (kişi başına)	Hastane yatak sayısı (1000 kişiye düşen)
	GSYİH'dan sağlığa ayrılan pay	1000 kişi başına düşen doktor sayısı
	Doğumda beklenen yaşam süreci	Bebek ölüm oranı
Eğitim	Eğitim harcaması (gsyih%) yükseköğrenim	Doktora veya eşdeğeri seviye %-erkek
	Master veya eşdeğeri seviye %si-erkek	Uluslararası öğrenci hareketliliği %
	Master veya eşdeğeri seviye %si-kadın	Yetişkin eğitim düzeyi-25-64
	Lisans veya eşdeğeri seviye %-kadın	Yükseköğretim nüfusu-25-34
	Lisans veya eşdeğeri seviye %-erkek	Yükseköğretim nüfusu-55-64
	Doktora veya eşdeğeri seviye %-kadın	
Enerji	Yenilebilir enerji (temel enerji kayn. %si)	Elektrik üretimi Toplam, Gigawatt-saat
	Temel enerji kaynağı	
Çevre	Hava ve sera gazı emisyonları CO2	Hava ve sera gazı emisyonları - SERA GAZI
Toplum	Doğurganlık oranı	Kalıcı göçmen girişleri (sayı)
	Çalışabilecek yaştaki nüfus (nüfusun%si)	Ulusal nüfus dağılımı, Kentsel bölgeler %
	Yıllık nüfus artış hızı	Ulusal nüfus dağılımı, Kırsal bölgeler %
	Gelir eşitsizliği (Gini)	Şehir büyüklüğüne göre kentsel nüfus, Metropolitan alanlarda, %
	Yoksulluk oranı	Kamu işsizliği harcamaları (GSYİH%SI)

	Kadına şiddet (şiddete karşı tutumlar)%	Sosyal harcamalar (GSYİH%si) Toplam net
	Kadın milletvekili %	
Ekonomi	Yabancı sermaye çıkışı (GSYİH %)	Mal ve hizmet ticareti (GSYİH %) İhracat
	GSYİH(US dolar)	Mal ve hizmet ticareti (GSYİH %) İthalat
	Hane halkı borcu (gelirin %)	Enflasyon (yıllık büyüme oranı)
	Hane halkı harcaması (GSYİH %)	
Gelişme	Toplam resmi ve özel akışlar ABD doları	
Finans	Satın alma gücü paritesi	Net emekli maaşı değiştirme oranları-erkek %
	Brüt emekli maaşı değiştirme oranları-erkek %	Net emekli maaşı değiştirme oranları-kadın %
	Brüt emekli maaşı değiştirme oranları-kadın %	
Hükümet	Vergi geliri(GSYİH %)	Genel devlet geliri (GSYİH %)
İşgücü	İstihdam oranı Çalışma yaşı nüfusunun toplamı %	İmalat sanayi sektörü istihdam oranı (1000 kişi)
	Kadın istihdam oranı	Hizmet sektörü istihdam oranı (1000 kişi)
	15-24 yaş istihdam oranı-aynı yaş grubunun %si	Yarı zamanlı istihdam oranı (istihdamın %si)
	25-54 yaş istihdam oranı-aynı yaş grubunun %si	İşsizlik oranı (toplam işgücü %si)
	55-64 yaş istihdam oranı-aynı yaş grubunun %si	Yükseköğrenim mezunu işsiz oranı
	Yükseköğrenim mezunu istihdam oranı 25-64yaş'ın %si	Genç işsiz oranı
	Tarım sektörü istihdam oranı (1000 kişi)	İşsizlik oranı (toplam işgücü %si)
	İnşaat sektörü istihdam oranı (1000 kişi)	İşgücü
	Sanayi sektörü istihdam oranı (1000 kişi)	İşgücüne katılım oranı (15-64 yaş)
İnovasyon ve teknoloji	Mobil geniş bant abonelikleri, Her 100 kişi için	İnternet erişimi (%)
	Serbest meslek çalışanı (erkek) işgücününün %si	BİT ürünleri ihracatı Toplam, Milyon ABD doları
	Serbest meslek çalışanı (kadın) işgücününün %si	ARGE (%GSMH)
	Endüstriyel üretimi	

Yabancı Uyruklu Nüfus Girişi değişkeni ile sosyo-ekonomik diğer değişkenler arasında olan ilişki incelendiğinde;

Hareketlilik değişkenlerinden; Kalıcı göçmen girişi değişkeni ile çok güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Özellikle ülkeye yabancı uyruklu nüfus girişi ve çıkışı arasında güçlü pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir. Buradan yabancı uyruklu nüfusun

ülkeye akışını, kalıcı göçmenin varlığının çektiğini aynı zamanda ülkeye giren ve çıkan yabancı uyruklu nüfusun birbiriyle ilişki olduğu yorumu yapılabilir.

Ekonomik boyuttaki değişkenlerden; Toplam resmi ve özel para akışlar değişkeni ile en güçlü pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan İmalat, sanayi, hizmet, inşaat sektörlerindeki istihdam ile olduğu gibi BİT ürünleri ihracatı ve Yarı zamanlı istihdam oranı ile de orta düzeyde ilişkiye sahiptir.

Yabancı Uyruklu Nüfus Girişi değişkeninin işgücü değişkeni ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkiye sahipken kadın işgücü ile negatif yönlü ilişkiye sahip olması dikkat çekicidir. Bir diğer dikkat çeken nokta mal ve hizmet ithalatı ile olan negatif yönlü ilişkinin varlığıdır.

Sosyal boyuttaki değişkenler incelendiğinde; özellikle sağlık ve eğitim göstergelerine ait değişkenlerle olan ilişkiler dikkat çekmektedir. Eğitim göstergeleri ile olan ilişki en güçlü 25-34 yaş arasındaki Yükseköğretim nüfusu değişkenleridir. Lisans ve eşdeğer eğitim seviyesindeki erkek öğrenci oranı ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki söz konusu ike, kadın öğrenci oranı ile aynı düzeyde fakat negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde, master ve eşdeğer eğitim seviyesindeki erkek öğrenci oranı ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişkiye karşın kadın öğrenci oranı ile orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki vardır. Bu değerler, ülkelere göç eden nitelikli göçün erkek cinsiyeti yönünde eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Öte yandan, Yabancı Uyruklu Nüfus Girişi değişkeni ile ilişkili olan sağlık göstergeleri; Doğumda beklenen yaşam süresi ve GSYİH'dan sağlığa ayrılan pay olup orta düzeyde pozitif bir ilişkiye sahiptirler. Son olarak Kadına şiddet (şiddete karşı tutumlar) değişkeni ile negatif yönlü bir ilişki vardır. Yani bir ülkede ne kadar az kadına şiddet uygulanıyorsa o ülkeye o kadar çok göç akışının olması beklenmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. “Yabancı Uyruklu Nüfus Girişi” değişkeni ile sosyo-ekonomik diğer değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

YABANCI UYRUKLU NÜFUS GİRİŞİ		
HAREKETLİLİK	Kalıcı göçmen girişi	p=0.87 sig=0.000
	Yabancı uyruklu nüfus çıkışı	p=0.8 sig=0.000
	OECD ülkelerinde yabancı doğumlu nüfus stoğu	p=0.79 sig=0.000
	Net Göç	p=0.68 sig=0.000
EKONOMİ	Toplam resmi ve özel akışlar ABD doları	p= 0.7 sig=0.000
	İalat sanayi sektöründeki istihdam	p=0.69 sig=0.000
	Kadın işgücü	p= - 0.69 negatif yönlü sig=0.000
	Hizmet sektöründeki istihdam	p=0.68 sig=0.000
	İşgücü	p=0.63 sig=0.000
	Sanayi sektöründeki istihdam	p=0.57 sig=0.000
	İnşaat sektöründeki istihdam	p= 0.53 sig= 0,001
	BİT ürünleri ihracatı, ABD doları	p= 0.49 sig= 0,003
	Yarı zamanlı istihdam oranı	p=0.4 sig= 0,019
	Mal ve hizmet ticareti - İthalat - (GSYİH %)	p=-0.35 negatif yönlü sig= 0,037
	Yükseköğretim nüfusu 25-34 yaş arası	p=0.69 sig=0.000
	GSYİH'dan sağlığa ayrılan pay	p=0.49 sig= 0,003
	Kadına şiddet (şiddete karşı tutumlar)	p= -0.43 negatif yönlü sig=

SOSYAL		0,010
	Lisans ve eşdeğer eğitim seviyesindeki erkek öğrenci oranı	p=0.39 sig= 0,019
	Lisans ve eşdeğer eğitim seviyesindeki kadın öğrenci oranı	p= -0.39 negatif yönlü sig= 0,019
	Doğumda beklenen yaşam süreci	p= 0.38 sig= 0,022
	Master ve eşdeğer eğitim seviyesindeki erkek öğrenci oranı	p=0.35 sig= 0,034
	Master ve eşdeğer eğitim seviyesindeki kadın öğrenci oranı	p= -0.35 negatif yönlü sig= 0,035

Uluslararası göç stoğu ile sosyal ve ekonomik boyuttaki değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde; genellikle orta düzeyde bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir.

Ekonomik boyuttaki değişkenlerden en güçlü ve pozitif yönlü ilişki yabancı sermaye çıkışı değişkeniyle olup Yabancı sermaye girişi değişkeni ile negatif yönlü ilişki vardır. Öte yandan, Tarım sektöründeki istihdam ve Hane halkı harcaması (GSYİH %) ile de negatif yönlü ilişki vardır. Bu bulgu, temel sektörü tarım olan ülkelere göçün tercih edilmediği sonucunu ortaya koymaktadır.

Sosyal değişkenlerden ise “Yabancı Uyruklu Nüfus Girişi” göç değişkeninin ilişkili olduğu değişkenlerden farklı olarak Hava ve sera gazı emisyonları CO2 ve İnternet erişimi (%) değişkenleri dikkat çekmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. “Uluslararası Göç Stoğu” değişkeni ile sosyo-ekonomik diğer değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

ULUSLARASI GÖÇ STOĞU		
EKONOMİ	Yabancı sermaye çıkışı (GSYİH %)	p= 0.54 sig=0,001
	Yabancı sermaye girişi (GSYİH %)	p= - 0.39 sig= 0,019
	Tarım sektöründeki istihdam	p= - 0.38 sig=0,022
	Hane halkı harcaması (GSYİH %)	p= - 0.38 sig=0,020
	Mal ve hizmet ticareti - İhracat -(GSYİH %)	p= 0.37 sig=0,026
	Kadın istihdam oranı	p= 0.36 sig=0,030
	Mal ve hizmet ticareti - İthalat -(GSYİH %)	p= 0.33 sig=0,045
	İşgücüne katılım oranı (15-64 yaş)	p= 0.33 sig=0,047
SOSYAL	Kişi başına düşen sağlık harcaması	p= 0.53 sig=0,001
	Yükseköğretim nüfusu-55-64	p= 0.48 sig=0,003
	Doğumda beklenen yaşam süreci	p= 0.44 sig=0,007
	Hava ve sera gazı emisyonları CO2	p= 0.43 sig=0,008
	İnternet erişimi (%)	p= 0.33 sig=0,047

Kalıcı göçmen girişi ile özellikle Yabancı uyruklu nüfus girişi, OECD ülkelerindeki yabancı doğumlu nüfus stoğu ve net göç arasında pozitif yönlü güçlü ilişki dikkat çekmektedir.

Ekonomik değişkenlerden toplam resmi ve özel para akışı değişkeni ile güçlü bir ilişki vardır. Tarımdışı sektörlerdeki istihdamla ilişki söz konusudur. İnovasyon ve teknoloji değişkeni olan BİT ürünleri ihracatı ile de orta düzeyde bir ilişki vardır. Ancak bu

değişkenlerden geçmişten bugüne temel ekonomik değişken olarak gösterilen GSYİH değişkeni ile göç akışları arasında düşük düzeyde bir ilişki vardır.

Sosyal değişkenlerden ise yine sağlık harcamalarına ayrılan pay ve eğitim değişkenlerinden özellikle Yükseköğretim nüfusu - 25-34 değişkeniyle olan ilişkiler dikkat çekmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. “Kalıcı Göçmen Girişi” değişkeni ile sosyo-ekonomik diğer değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

KALICI GÖÇMEN GİRİŞİ		
HAREKETLİLİK	Yabancı uyruklu nüfus girişi	p= 0,87 sig=0.000
	OECD ülkelerinde yabancı doğumlu nüfus stoğu	p= 0,86 sig=0.000
	Net göç	p= 0,85 sig=0.000
	Yabancı uyruklu nüfus çıkışı	p= 0,49 sig=0,002
EKONOMİ	Toplam resmi ve özel akışlar ABD doları	p= 0,83 sig=0.000
	Kadın işgücü	p= 0,78 sig=0.000
	Hizmet sektöründeki istihdam	p= 0,78 sig=0.000
	İşgücü	p= 0,76 sig=0.000
	Sanayi sektöründeki istihdam	p= 0,71 sig=0.000
	İmalat sanayi sektöründeki istihdam	p= 0,75 sig=0.000
	Yarı zamanlı istihdam oranı (istihdamın %si)	p= 0,7 sig=0.000
	İnşaat sektöründeki istihdam	p= 0,68 sig=0.000
	BİT ürünleri ihracatı, ABD doları	p= 0,66 sig=0.000
	GSYİH(US dolar)	p= 0,36 sig=0,030
SOSYAL	GSYİH'dan sağlığa ayrılan pay	p= 0,71 sig=0.000
	Kişi başına sağlık harcaması	p= 0,6 sig=0.000
	Yükseköğretim nüfusu - 25-34	p= 0,47 sig=0,003
	Hava ve sera gazı emisyonları CO2	p= 0,37 sig=0,026

SONUÇ YERİNE;

Uluslararası göç stoğunun ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi değişkenlerinin pek çoğu ile güçlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Özellikle, tarımdışı sektörlerde çalışan istihdam oranı, sağlığa ayrılan pay, eğitimde özellikle yükseköğretim ve üstü eğitim seviyesinde yer alan nüfus değişkenleri ile ülkelerin göç akışları yüksek oranda ilişkilidir.- Bilgi iletişim teknolojisi, mali akışlar ve istihdamında ekonomik veriler arasında ciddi bir belirleyicidir.

- Özellikle eğitime ilişkin değişkenlerin ülkelere olan göç talebini belirlemede ve tahmin etmede çok büyük açıklayıcılığa sahip olduğu,
- OECD ülkeleri kapsamında dış göçü etkileyen en ilgili sosyo-ekonomik gelişmişlik ölçütlerinin; ekonomi göstergelerinden; Tarım dışı sektörlerde çalışan istihdam oranı, Toplam resmi ve özel akışlar (ABD doları) ve Yabancı sermaye çıkışı (GSYİH %), sosyal göstergelerden ise GSYİH'dan sağlığa ayrılan pay, Kişi başına düşen sağlık harcaması, Kadın işgücü oranı ve Yükseköğretim nüfusu (25-34 yaş arası nüfus) olduğu,
- Coğrafik koşullar ve ülkelerdeki siyasi istikrarın göçün boyutunu ve türünü etkilediği,
Bundan sonrasında özellikle ekonomik ve sosyal yapıya ilişkin standart değerlendirmelerin ötesinde hissedilen/kabul gören/refah düzeyi – yaşam kalitesi göstergelerinin değerlendirilmesinin anlamlı gerekli olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Z.** (2012), Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt: 5, sayı:20
- Şahin, C.** (2001). “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 21 (2), 57-67.
- ÖNGÖR, Ş.** (1980). Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, <http://tdkterim.gov.tr/>.
- Günay, E., Atılgan, D., Serin, E.** (2017),“Dünya’da Ve Türkiye’de Göç Yönetimi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, cilt:7, no:2.
- Kolukırcık, S** (2014) Uluslararası Göç Ve Türkiye: Yerel Uygulamalar Ve Görünümler, Zeitschrift für die Welt der Türken, vol:6, no:2.
- Muratoğlu, G., Muratoğlu Y.** (2016). “1960-2010 Döneminde Türkiye’den OECD Ülkelerine Gerçekleşen Göçün Çekim Modeli ile Analizi”, Bulletin of Economic Theory and Analysis, vol:1, issue:1, pp:51-69.
- OECD**, 2009, International Migration: The Human Face of Globalisation ISBN 978-92-64-047280.
- OECD**, 2017, How's Life? 2017, Measuring Well-being, ISBN 978-92-64-283909.
- Praussello, F.** (2011). The European Neighbourhood Policy and Migration Flows. Erişim: <http://www.jeanmonnet.unige.it/materialedidattico/ENP%2BMigration.pdf>

TÜRKİYE'YE GELEN DIŞ GÖÇ VE İÇ GÖÇÜN MEKÂNSAL DAĞILIMI VE KÜMELENMESİ

Arş. Gör. Seda ÖZLÜ*

Arş. Gör. Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN**

Prof. Dr. Dilek BEYAZLI***

ÖZET

İnsanların çeşitli nedenlerle buldukları yerden ayrılarak başka bir yaşam alanı bulmaya yönelik yer değiştirme faaliyeti olan “göç” insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bireyi / grubu göçe iten, buldukları coğrafyadan kaynaklı olumsuz (itici) koşulların yanı sıra gidilecek coğrafyadaki olumlu (çekici) koşullarla da ilintili olabilir. Bu itici ve çekici güçlerin sonucunda oluşan; ulusal sınırlar içerisinde yapılan yer değiştirme eylemleri iç göç, ülke sınırı dışına doğru gerçekleşen yer değiştirme eylemi ise dış göç olarak nitelendirilmektedir. Küreselleşme süreci ile bölgesel coğrafyayı mekânsal, sosyal, kültürel ve politik yönlerden etkileyen ulusal veya uluslararası göç hareketi, 1950’ li yıllardan itibaren Türkiye kentlerini de ciddi anlamda etkilemiş, kentleşme sürecinin hızlanmasına ve nüfusun belirli bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İç Göç, Dış Göç, Kümelenme, Mekânsal Dağılım, Türkiye (Düzy-3)"

1. GÖÇ

Göç en genel tanımı ile insanların bir yerden başka bir yere değişik sebepler yüzünden hareket etmesidir. Göçün oluşması için bir yer değiştirmenin “anamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre” içinde gerçekleşmesi gerekmektedir (İçduygu ve Ünalın, 1998). Başka bir ifade ile göç bireylerin/ailelerin herhangi bir nedenle gelecek yaşantılarının ya bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayı olarak tanımlanabilir (Bülbül & Köse, 2010). Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işlemi olan göç olgusu; bahsi geçen nedenlerden dolayı bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir (Kalkınma Ajansı, 2014). Göç, genellikle ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, dini, doğal afet vb. nedenler ile gerçekleşmektedir (Bahar & Bingöl, 2010). Bu yer değiştirme, aynı ülke ve/veya aynı bölge içinde olduğu gibi kıtalar arasında da yaşanmaktadır.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

** Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

*** Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Göç hareketinin yönüne göre iç göç ve dış göç şeklinde genel bir ayırım olmakla birlikte farklı sınıflamalar yapmak da mümkündür. Sosyoekonomik açıdan göç; iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılabilir. “Bir ülke sınırları içerisinde bireyin, bir yıldan az olmamak kaydıyla, yaşadığı ortamı değiştirmesi iç göç, bireyin ülke sınırlarının dışında yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla herhangi bir ülkeye gitmesi ise dış göç olarak adlandırılır” (Bostan, 2017; Bülbül & Köse, 2010). Bunun yanı sıra; irade esasına göre göçler gönüllü ve zorunlu; yoğunluğuna göre kitlesel ve bireysel göçler; ülke sınırlarına göre iç ve dış göçler; yerleşim sürelerine göre geçici ve sürekli yerleşmek amacıyla yapılan göçler olmak üzere gruplanmaktadır (Yalçın, 2004’ten derlenmiştir).

Türkiye’de iç göçler, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra özellikle sanayileşme faaliyetleri ve tarımda modernleşmenin etkisiyle başlamıştır. Tarihsel gelişimine bakıldığında, yıllara göre olan değişim net bir şekilde gözlenmektedir. 1950 yılında Türkiye’deki il sayısı 63 ve illerde yaşayan nüfus oranı %18,1 iken, 1970 yılında il sayısı 67 ve kentsel nüfus %35,8’e yükselmiştir. 1990 yılına gelindiğinde, il sayısı 73 kentsel nüfus ise toplam nüfusun %56,3’nü oluşturmuştur. 2000 yılında il sayısı 81 ve kentsel nüfus toplam nüfusun %65’ini oluştururken, bu oran 2010 yılına gelindiğinde %75’e yükselmiştir ve bu artış devam etmektedir (Kalkınma Ajansı, 2014).

İç göçler ilk başlarda köyden kente doğru olurken daha sonraları küçük ve orta ölçekli şehirlerden büyük şehirlere olacak şekilde devam etmiştir (Bostan, 2017). Türkiye’de yapılan iç göçlerin en başta gelen sebebi ya doğrudan bireylerin iş bulma arayışı ya da istihdamla ilişkili bir durum olup (Bahar ve Bingöl, 2010) göçün yönü de, daha az gelişmiş bölge ve illerden, sanayileşmiş ve kişi başına gelir düzeyi yüksek bölgelerdeki illere doğrudur (Çelik ve Murat, 2014). Türkiye’de iç göçün öne çıkan nedenleri arasında hızlı nüfus artışı, ekonomik sorunlar, sanayileşme, tarımın makineleşmesi, toprak mülkiyetindeki değişiklikler, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, geleneksel toplum baskısından kurtulma isteği gibi toplumsal nedenler ile artan iletişim ve ulaşım olanakları sayılabilir (Anavatan, 2017).

Dış göçün ortaya çıkmasında ise gelinen ülkenin ekonomik temelli itici faktörleri temel etken olup; siyasi nedenler, doğal afetler, savaş ve benzeri durumlar da yoğun dış göçlere neden olmaktadır. 2000 yılı dış göç verilerine göre; Türkiye’ye en fazla Almanya (73.736), Bulgaristan (27.470), Kıbrıs (13.844), Azerbaycan (9.127) ve Rusya Federasyonundan (8.626) göç gelmekte idi. Aradan geçen yaklaşık 20 yıllık dönemde Türkiye’nin en fazla göç aldığı ülkeler değişmiştir. Şöyle ki; 2017 yılı dış göç verilerine göre ise 364.561 kişinin Türkiye’ye geldiği görülmekte olup ilk beş ülke Irak (97.054), Afganistan (37.747), Suriye (28.189), Azerbaycan (20.865) ve Türkmenistan (20.317) olmuştur (TÜİK, 2010-2017).

Yalnızca bir yer değiştirme süreci olarak değerlendirilemeyecek bir olay olan göçün, hem göçün geldiği hem de göç alan yerleşim alanları açısından sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapı bakımından pek çok etkisi vardır (Bostan; 2017; Bülbül ve Köse, 2010). Ülkemizde kırsaldan kentlere doğru yoğunlaşan iç göç ve ülke dışından gelen dış göç hareketleri, kentlerin plansız büyümesine, beraberinde birçok sosyal ve ekonomik sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

Türkiye illeri dolayısıyla bölgeleri arasında yaşanan iç göç hareketinin yanı sıra yurtdışından gelen göçü kapsayarak yapılan çalışmada; iç ve dış göç hareketinde bulunan göçmenlerin tercih ettikleri illerin benzeşip benzeşmediğinin ve iç-dış göç arasında bir etkileşimin var olup olmadığının tartışılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, çalışmada; a) yurtdışından gelen yabancı uyruklu vatandaşların, b) yurtdışından gelen Türk vatandaşlarının ve c) yurtiçi göç hareketinde bulunan vatandaşların tercihlerinin yoğunluğunu ve tercihlerin mekânsal dağılımını belirlenmiştir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Üç grup ile yapılan çalışma ülke sınırlarını kapsamakta olup 81 ile yapılan iç ve dış göç hareketini incelemektedir. İç ve dış göç hareketlerinde bulunan göçmen grupların dağılımlarının, benzerliklerinin ve farklılıklarının tespitinde mekânsal istatistiksel analizleri kullanılmış olup; çalışmanın veri setini Türkiye İstatistik Kurumu'nun bölgesel istatistikler veri tabanında yer alan il bazlı; nüfus yoğunluğu, nüfus artış hızı, net göç, gelen ve giden nüfus verileri oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra göçün yerleşim birimlerini istihdam, yaşam kalitesi ve kentleşme bağlamında etkilediği düşünülürse; yaşam kalitesini anlatan SEGE değerleri, kentleşme göstergesi olabilecek konut sayısı ve istihdam ile ilgili değişkenler de çalışmada kullanılmıştır. Farklı gruplar için yapılacak çalışmada gruplar arasındaki benzeşmelerin tespiti için kümeleme analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; iç ve dış göç hareketinde bulunan bu üç göçmen grubun tercih ettikleri illerin mekânsal dağılımları haritalanarak, benzeşen ve farklılaşan iller belirlenmiş olacaktır. Bu bulgular çerçevesinde küresel boyutta yaşanan göç hareketinin ülkemiz illeri/bölgelerini etkilerinin bütüncül olarak tartışılmasının yanı sıra bu hareketin bölgesel ve ulusal politikalara nasıl bir girdi sağlayacağı da yorumlanacaktır.

Tek değişkenli analizlerde gruplandırma kolay olmasına karşın, çok değişkenli analizlerde gruplandırma daha karmaşıktır (Çakmak vd.). Bu çalışmada çok değişkenli istatistik tekniklerden birisi olan kümeleme analizi illerin göç yapılarına ilişkin sınıflandırma işleminde kullanılmıştır. Kümeleme analizinin temel amacı, toplanan çok sayıdaki gruplanmamış gözlemlerden oluşan verilerin, birimlerin benzerliklerine göre anlamlı gruplardan oluşan özel alt kümelere bölünerek verinin indirgenmesini sağlamaktır. En az bilgi kaybıyla, anlaşılabilir tanımlı verilere sahip olunması amaçlanmaktadır (Atbaş, 2008; Bildirici, 2018; Çakmak, 2019; Çelik, 2013). Kümeleme analizi sonucu oluşturulan kümeler içinde, aynı küme içinde yer alan nesnelere birbirlerine diğer kümelere yer alan nesnelere göre daha çok benzeşirler (Atbaş, 2008). Kümeleme analizi birbirine benzer olan bireylerin aynı gruplarda toplanmasını amaçlaması bakımından diskriminant analizi ile birbirine benzer değişkenlerin aynı gruplarda toplanmasını amaçlaması nedeniyle de faktör analizi ile benzerlik göstermekte olup veri indirgeme özelliği vardır (Çakmak, 2019). Kümeleme yöntemlerinin kullanılmasıyla, büyük veri gruplarında da mekânsal verilerin birden fazla özelliği dikkate alınarak ve bu özelliklerin birbirleriyle olan ilişkileri ortaya konarak farklı mekânsal verilerin benzer yönleri ortaya çıkarılabilir (Selvi ve Çağlar, 2017).

Kümeleme Tekniklerinin Sınıflandırılması: Kümeleme teknikleri hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan teknikler olmak üzere iki grupta incelenebilir (Çakmak vd., 2019). İlki, en çok benzer iki birimi aynı gruba atamakla başlayıp tüm birimlerin aynı gruba atanması ile biten hiyerarşik bir yaklaşımdır. Bir başka yaklaşım ise tüm verilerin ortalama değerlerine en yakın değerlere sahip birimlerin aynı kümeye atanmasını esas alan yaklaşımdır. Tüm yaklaşımlarda en önemli ölçüt, kümeler arası farklar ile kümeler içi benzerliklerin maksimum olmasını sağlamaktır (Çelik, 2013; Bildirici, 2018).

Hiyerarşik Kümeleme Teknikleri: Hiyerarşik kümeleme teknikleri, kümeleri peş peşe birleştirme sürecidir ve bir grup, diğeri ile bir kez birleştirildikten sonra, daha sonraki adımlarda kesinlikle ayrılamaz. Hiyerarşik kümelemenin sürecini göstermek üzere dendrogram olarak adlandırılan bir ağaç yapısı kullanılır. Dendrogram nesnelere adım adım nasıl gruplandırıldığını gösterir (Selvi ve Çağlar, 2017). Hiyerarşik kümeleme teknikleri, toplama ve ayırma teknikleri olmak üzere iki grupta toplanır (Çakmak, vd. 2019):

- **Gruplayıcı hiyerarşik yöntemde;** her birim veya her gözlem başlangıçta bir küme olarak kabul edilir. Daha sonra en yakın iki küme (veya gözlem) yeni bir kümede toplanarak birleştirilir. Böylece her adımda küme sayısı bir azaltılır (Çelik, 2013). Başlangıçta her gözlem bir kümedir. Benzerlik veya uzaklık matrisine göre en yakın iki küme birleştirilir. Tek bağlantı tekniği, tam bağlantı tekniği, ortalama bağlantı tekniği ve Ward's tekniği gruplayıcı hiyerarşik yöntemler içinde ele alınır.

Tek bağlantı tekniğinde; uzaklık ve benzerlik matrisinden yararlanılarak en yakın iki gözlem veya küme birleştirilirken, tam bağlantı tekniğinde ise en uzak komşuluk ele alınmaktadır. (Çakmak vd., 2019, Çelik, 2013). Ortalama bağlantı tekniğinde ise; bir küme içindeki birim ile diğer küme içindeki birimler arasındaki ortalama uzaklıklar kullanılır (Çelik, 2013).

Gruplayıcı hiyerarşik yöntemde küme oluşturma teknikleri arasında yer alan Ward's tekniğinde amaç, kümeler içindeki varyansı minimum kılmaktır. Ward tekniğinde bir kümenin ortasına düşen gözlemin, aynı kümenin içinde bulunan gözlemlerden ortalama uzaklığı esas alınarak toplam sapma karelerinden yararlanır (Çelik, 2013). Kümeleme sürecinin ilk adımında, her bir gözlem bir küme olduğundan ESS sıfırdır. Ward tekniği. ESS' de minimum artışta sonuçlanan gruplar veya gözlemleri elde edilmesi ile devam eder (Çakmak vd., 2019). Ward yöntemi aykırı noktalara duyarlı bir yöntem olduğundan (Bildirici, 2018) bildiride kullanması öngörülmüştür.

- **Bölücü hiyerarşik yöntemde;** ise süreç gruplayıcı hiyerarşik yöntemin tam tersidir. Bu yöntemde tüm gözlemlerden oluşan büyük bir küme ile işe başlanır. Benzer olmayan gözlemler ayıklanarak daha küçük kümeler oluşturulur. Her gözlem tek başına küme oluşturana kadar işleme devam edilir (Çelik, 2013).

Hiyerarşik Olmayan Kümeleme Yöntemleri; hiyerarşik olmayan yöntemlerde n adet nokta önceden verilen k küme sayısına ($k < n$) göre kümelere ayrılır. Bu yöntem veriyi her grupta en az bir obje olacak ve her obje en az bir gruba dahil olacak şekilde gruplara ayırır (Selvi ve Çağlar, 2017). Hiyerarşik olmayan teknikler, hiyerarşik tekniklere göre daha büyük veri kümelerine uygulanabilir (Johnson ve Wichern, 1988 aktaran Çakmak vd., 2019). Hiyerarşik olmayan teknikler ya gruplardaki bireylerin bir kısmından veya kümelerin nüvesini

oluşturacak kaynak noktalar kümesinden başlar. Hiyerarşik olmayan kümeleme tekniklerinden en çok kullanılan iki tanesi K- ortalama tekniği ve en çok olabilirlik tekniğidir (Çakmak vd., 2019). Hiyerarşik olmayan kümeleme tekniklerinde küme sayısı hakkında ön bilgiler vardır veya araştırmacı anlamlı olacak şekilde bir küme sayısına karar vermektedir. Hiyerarşik olmayan teknikler, hiyerarşik tekniklere göre daha büyük veri setine uygulanır (Çelik, 2013).

K-Ortalama Tekniği; K-Ortalama algoritmasının genel mantığı n adet veri nesnesinden oluşan bir veri kümesini, araştırmacının ön bilgisine ve tecrübesine dayanarak belirlenen k adet kümeye bölümlenektir. Amaç, gerçekleştirilen bölümlenme işlemi sonunda elde edilen kümelerin küme içi benzerliklerini maksimum ve farklı kümeler arası benzerliklerin minimum olmasını sağlamaktır. Kümenin benzerliği kümedeki objelerin ortalama değeriyle ölçülür (Selvi ve Çağlar,2017; Çelik, 2013). Bu teknik aşağıdaki adımları izler : (Çakmak vd, 2019)

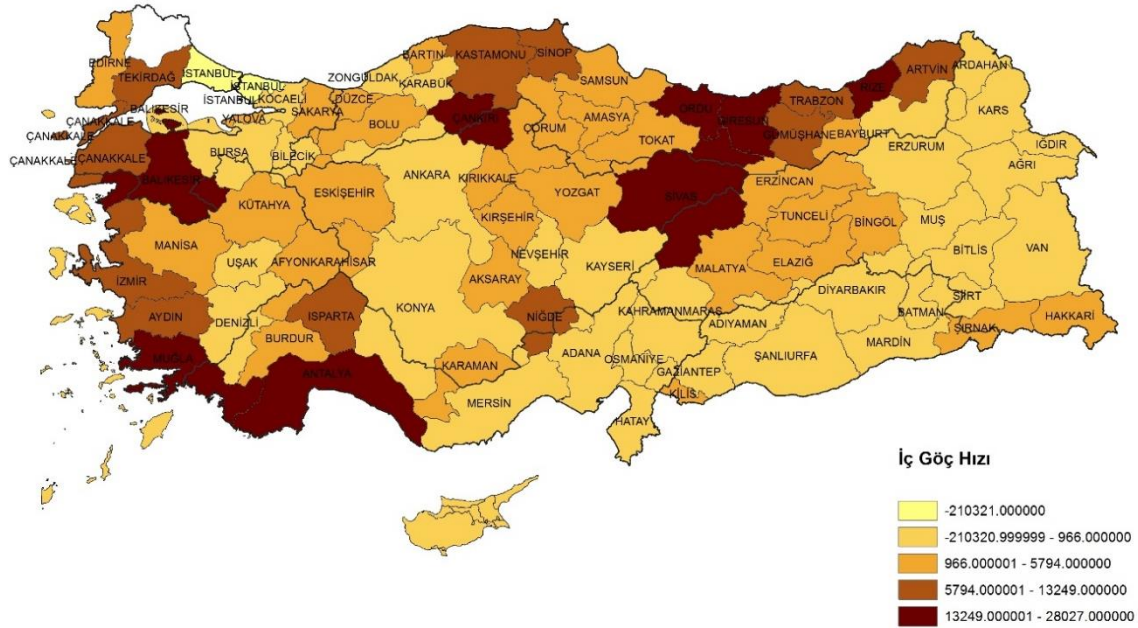
1. Birimler K Adet kümeye ayrılır.
2. Birimler, değer bakımından en yakın kümeye atanarak devam edilir. Uzaklık genellikle “Euclidean uzaklık” kullanılarak belirlenir. Daha sonra birimler hesaplanarak kümenin yeni değeri bulunur.
3. Adım 2 hiç atama yapılmayacak hale gelene kadar tekrarlanır.

Hiyerarşik kümeleme yöntemlerinde küme sayısı kümeleme analizi sonuçlarına bağlı olarak belirlenirken, hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinde küme sayısı araştırmacı tarafından önceden belirlenir.

Kümeleme yöntemlerine geçmeden önce çalışmada; yurtiçi göç hareketinde bulunan vatandaşların, yurtdışından gelen yabancı uyruklu vatandaşların ve yurtdışından gelen Türk vatandaşlarının tercih ettikleri illeri yoğunluklarına göre belirleyip, tercihlerin mekânsal dağılımı hakkında tematik haritalar oluşturulmuştur. Tematik haritaların oluşturulmasında Arc GIS programı kullanılmış ve genel bölgesel dağılımlar yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Türkiye illerinin net iç göç dağılımları incelendiğinde; Balıkesir, Muğla, Antalya, Çankırı, Sivas, Ordu, Giresun ve Rize illerinin en fazla göç artışına sahip olduğu görülmektedir. Alınan göçün; önemli olduğu kadar verilen göçün de önemli olduğunu İstanbul ilinde görülmektedir. İstanbul ili; büyük bir göç almasına karşın özellikle son yıllarda önemli ölçüde göç de vermektedir. 2017 İstanbul göç verilerine göre ile gelen göç 416.587 iken verilen göç 422.599 olup net göç değerleri negatiftir (Şekil 1). Bu veri, net göç bilgisinin öneminin yanı sıra gelen ve giden göç verilerinin de ayrı ayrı yorumlanmasının da ne denli gerekli olduğu bilgisini bize vermektedir. İstanbul, en çok göç alan il olmasının yanı sıra aynı zamanda en çok göç veren il olması nedeniyle de bir kez daha göçün itici ve çekici nedenlerinin ayrı ayrı etkisinin tartışılmasının önemini ortaya koymaktadır.

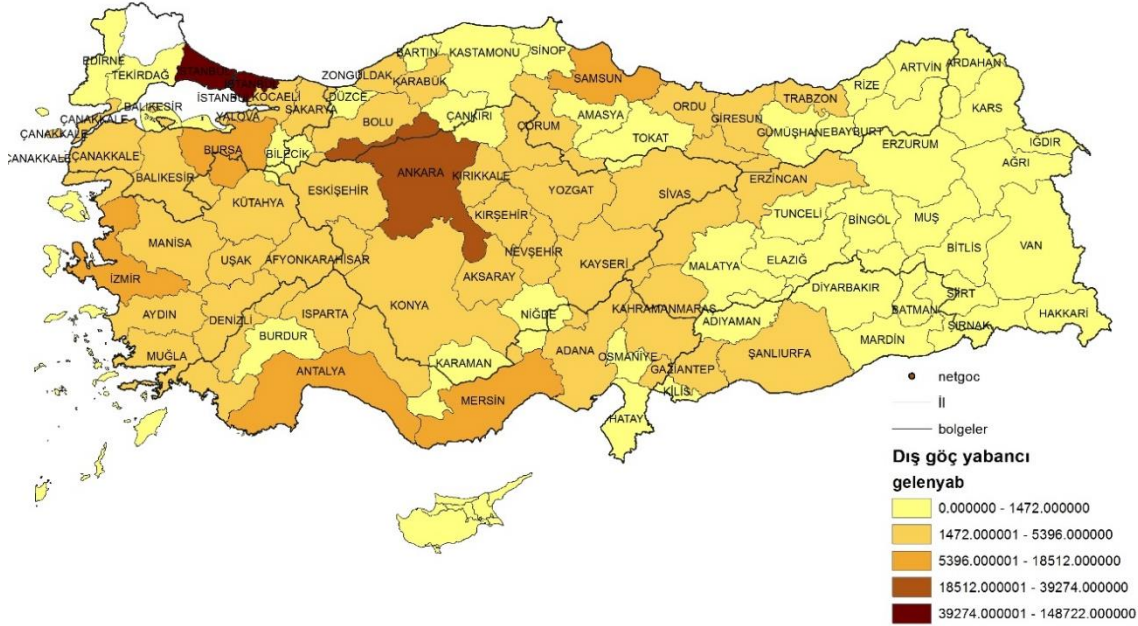
Şekil 1. Türkiye illeri arasındaki net iç göç dağılımları

Dış göç değerlerine bakıldığında; en fazla dış göçü İstanbul ilinin aldığı görülmektedir. İstanbul'u bir başka büyükşehir olan Ankara ili izlemektedir. Yalova, Antalya, Mersin, Eskişehir, Samsun, Kırşehir, Kilis, Maraş ve Gümüşhane'nin de net göç değerlerinin pozitif ve diğer illere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Türkiye'nin doğusundaki illerin ise dış göç açısından zayıf bir çekim noktası oldukları görülmektedir (Şekil 2).

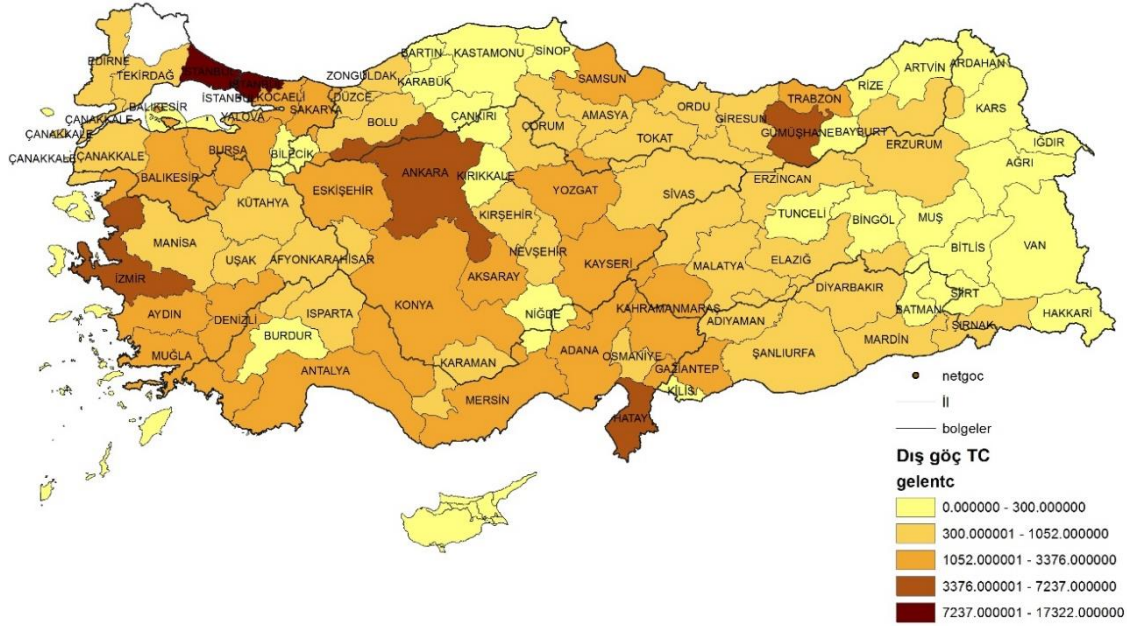
Şekil 2. Türkiye'ye gelen net dış göçün dağılımı (Yabancı ve TC vatandaşları)

Türkiye'ye dış ülkelerden gelen yabancı uyruklu vatandaşların dağılımlarına bakıldığında bölge ayrımı olmaksızın büyükşehirlerin tercih edildiği görülmektedir. Karadeniz'de Samsun, Ege'de İzmir, Marmara'da Bursa, Akdeniz'de Mersin ve Antalya illerinin yabancı dış göçü daha çok çektiği görülmektedir. Doğu ve güneydoğu illeri ise yabancı uyruklu vatandaşların göç ettiği iller arasında bulunmazken; Akdeniz kıyılarının da önemli göç alan iller olduğu görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu vatandaşların dağılımı

Türkiye'ye gelen Türk uyruklu vatandaşların göç verilerine bakıldığında ise İstanbul, İzmir ve Ankara'nın en fazla göç alan iller olduğu görülmektedir. Burada farklı olarak görülen Hatay ve Gümüşhane illeri olmuştur. Hatay'ın sınır ili oluşu ve Gümüşhane'nin de yurtdışı ile kurulan sosyal ağ (özellikle İngiltere ile) nedeniyle öncü iller arasında yer aldığı düşünülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Dış göç TC uyruklu vatandaşların dağılımı

Çalışmada illerin göç yapılarını anlatan alman göç, verilen göç, Türkiye'ye gelen toplam göç, nüfus yoğunluğu, toplam nüfus değişkenlerinin yanı sıra illerin fiziksel, sosyal, ekonomik yapılarını yansıtan değişkenler de derlenmiştir. Bu diğer değişkenler; SEGE indeksi, konut satışı, ruhsat sayısı, ikametgâh amaçlı kullanılan bina sayısı, ikametgâh amaçlı olmayan bina sayısı, suçlu sayısı, ithalat ve ihracat sayıları, girişimci sayıları, okuma yazma bilen sayıları, ilkokul / lise / lise üstü eğitilmiş sayıları, kişi başına GSYİH, Tarımdaki GSYİH, Sanayideki GSYİH, Hizmetler sektöründeki GSYİH, ortalama hane büyüklüğü, Kütüphane, tiyatro, sinema, müze sayısı, sağlık kurumu sayısı, kişi başına düşen yatak ve hekim sayısı, turizmde geceleme sayılarıdır. Değişkenler arasında yapılan sıra korelasyon analizine göre; alman ve verilen göç, Türkiye'ye gelen göç, nüfus yoğunluğu ve toplam nüfus, SEGE indeksi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Değişkenler ve sıra korelasyon katsayıları

		aldığı_goc_2017	verdiği_goc_2017	Türkiye'ye_gelen_toplam_göç_2017	Türkiye'ye_gelen_göç_TC	Türkiye_gelen_Yabancı_göç_2017
Aldığı_goc_2017	Pearson Correlation	1	,986**	,944**	,906**	,935**
	Sig. (2-tailed)		0.000	0.000	0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81
Verdiği_goc_2017	Pearson Correlation	,986**	1	,963**	,910**	,955**
	Sig. (2-tailed)	0.000		0.000	0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81
Türkiye'ye_Gelen_Toplam_Göç_2017	Pearson Correlation	,944**	,963**	1	,898**	,998**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000		0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81

Türkiye'ye Gelen Göç TC	Pearson Correlation	,906**	,910**	,898**	1	,870**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000		0.000
	N	81	81	81	81	81
Türkiye Gelen Yabancı Göç 2017	Pearson Correlation	,935**	,955**	,998**	,870**	1
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	
	N	81	81	81	81	81
Nüfus Yoğunluğu	Pearson Correlation	,902**	,923**	,947**	,834**	,947**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81
Toplam Nüfus 2018	Pearson Correlation	,988**	,991**	,950**	,906**	,941**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81
SEGE-2011 Endeksi Değeri	Pearson Correlation	,737**	,658**	,649**	,670**	,637**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
	N	81	81	81	81	81

Kümeleme Analizi; araştırmanın bu bölümünde 81 ile ait 2018 yılı göç verilerine göre illerin göç durumları kümelendi, göç yapıları birbirine benzeyen iller haritalanarak mekânsal olarak gösterilmiştir. İllerin göç verilerine göre kümelendiğinde hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme teknikleri kullanılmış olup; analizlerde SPSS 24.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmadaki uzaklık matrisinin belirlenmesinde kareli öklit uzaklığı, illerin kümelendiğinde ise hiyerarşik kümeleme tekniklerinden Ward tekniği ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden de K-means tekniği kullanılmıştır. Her iki yöntem için de 7-10-15'li kümeler oluşturulmuş, kümelendiğinde mekânsal dağılımında 7li K-means kümelendi seçilmiş ve Arcgis programı yardımıyla haritalanmıştır (Tablo 2, Şekil 4-6).

Tablo 2. İllerin iç ve dış göç değerlerine göre kümelendi

Dış Göç (Yabancı Uyrıklı Vat.)		Dış Göç (TC Uyrıklı Vatandaşlar)		İç Göç		
Ward Tekniği	K-Means	Ward Tekniği	K-Means	Ward Tekniği	K-Means	
1	Adana	Konya	Adana	1	İstanbul	Adana
	Çorum	Adana	Antalya	2	Hatay	Aydın
	Eskişehir	Çorum	Bursa	2	İzmir	Balıkesir
	Gaziantep	Eskişehir	Kayseri	1	Adıyaman	Diyarbakır
	K.maraş	Gaziantep	Konya	1	Afyonkarahisar	Eskişehir
	Kayseri	K.maraş	Adıyaman	1	Çorum	Gaziantep
	Kırşehir	Kayseri	Afyonkarahisar	1	Diyarbakır	Kayseri
	Konya	Kırşehir	Çanakkale	1	Elazığ	Konya
	Muğla	Kütahya	Çorum	1	Giresun	Manisa
	Sakarya	Muğla	Diyarbakır	1	Karaman	Mersin
Yalova	Sakarya	Düzce	1	Malatya	Muğla	
2	Adıyaman	Şanlıurfa	Edirne	3	Manisa	Samsun
	Ağrı	Yalova	Elazığ	2	Mardin	Şanlıurfa
	Amasya	Antalya	Erzincan	2	Ordu	Tekirdağ
	Ardahan	İstanbul	Erzurum	2	Sivas	Adıyaman
	Artvin	Adıyaman	Giresun	2	Şanlıurfa	Afyonkarahisar
	Bartın	Ağrı	Isparta	2	Tekirdağ	Ağrı
	Batman	Amasya	Karaman	2	Tokat	Aksaray
	Bayburt	Ardahan	Kırklareli	2	Uşak	Amasya
	Bilecik	Artvin	Kırşehir	2	Zonguldak	Ardahan
	Bingöl	Bartın	Kütahya	4	Ağrı	Artvin

Bitlis	Batman	Malatya	Amasya	Bartın	Hatay
Burdur	Bayburt	Manisa	Ardahan	Batman	Kahramanmaraş
Diyarbakır	Bilecik	Mardin	Artvin	Bayburt	Malatya
Edirne	Bingöl	Nevşehir	Bartın	Bilecik	Mardin
Elazığ	Bitlis	Ordu	Batman	Bingöl	Ordu
Erzurum	Burdur	Osmaniye	Bayburt	Bitlis	Sakarya
Gümüşhane	Diyarbakır	Sivas	Bilecik	Bolu	Sivas
Hakkari	Edirne	Şanlıurfa	Bingöl	Burdur	Tokat
Hatay	Elazığ	Tekirdağ	Bitlis	Çankırı	Trabzon
İğdır	Erzurum	Tokat	Bolu	Çorum	Van
Karaman	Gümüşhane	Uşak	Burdur	Düzce	Adıyaman
Kars	Hakkari	Yalova	Çanakkale	Edirne	Ağrı
Kırklareli	Hatay	Zonguldak	Çankırı	Elazığ	Aksaray
Kilis	İğdır	Ağrı	Düzce	Erzincan	Amasya
Malatya	Karaman	Amasya	Edirne	Gümüşhane	Ardahan
Mardin	Kars	Ardahan	Erzincan	Hakkari	Artvin
Muş	Kırklareli	Artvin	Erzurum	İğdır	Bartın
Niğde	Kilis	Bartın	Hakkari	Isparta	Batman
Osmaniye	Malatya	Batman	İğdır	Karabük	Bayburt
Rize	Mardin	Bayburt	Isparta	Karaman	Bilecik
Siirt	Muş	Bilecik	Karabük	Kars	Bingöl
Sinop	Niğde	Bingöl	Kars	Kastamonu	Bitlis
Şırnak	Osmaniye	Bitlis	Kastamonu	Kırıkkale	Bolu
Tekirdağ	Rize	Bolu	Kırıkkale	Kırklareli	Burdur
Tunceli	Siirt	Burdur	Kırklareli	Kırşehir	Çankırı
Van	Sinop	Çankırı	Kırşehir	Kilis	Çorum
Afyonkara.	Şırnak	Hakkari	Kilis	Kütahya	Düzce
Aksaray	Tekirdağ	İğdır	Kütahya	Muş	Edirne
Aydın	Tunceli	Karabük	Muş	Nevşehir	Elazığ
Balıkesir	Van	Kars	Nevşehir	Niğde	Erzincan
Bolu	Bursa	Kastamonu	Niğde	Osmaniye	Gümüşhane
Çanakkale	5 İzmir	Kırıkkale	Osmaniye	Rize	Hakkari
Çankırı	Mersin	Kilis	Rize	Siirt	İğdır
Denizli	Samsun	Muş	Siirt	Sinop	Isparta

Tablo 2'nin devamı

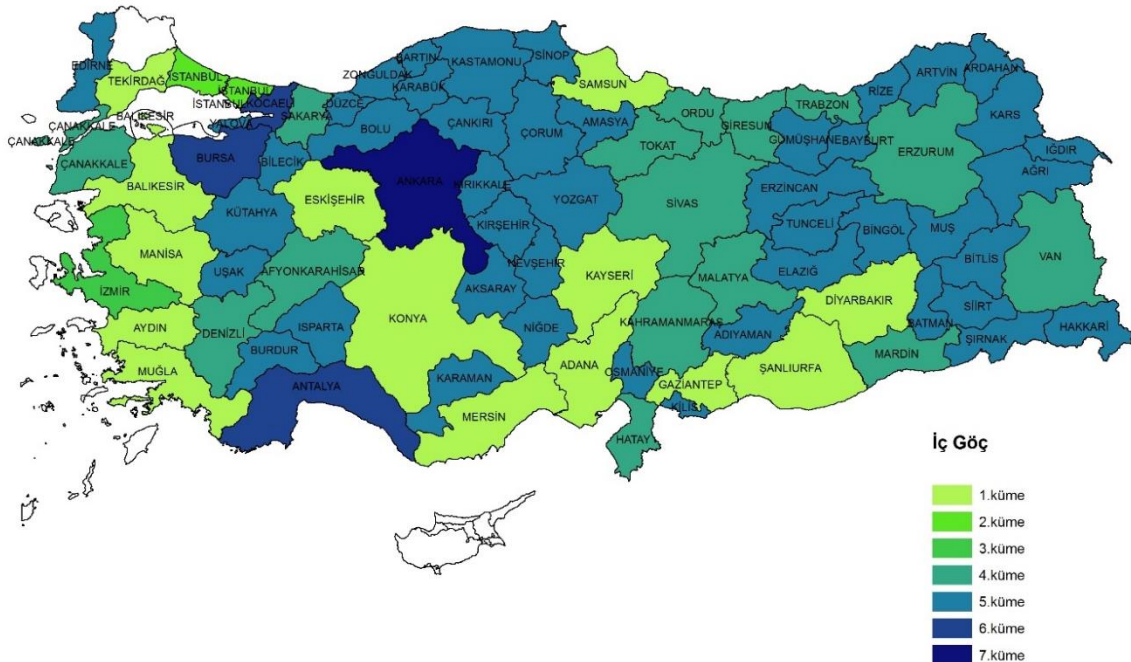
Dış Göç (Yabancı Uyruklu Vat.)		Dış Göç (TC Uyruklu Vatandaşlar)		İç Göç	
Ward Tekniği	K-Means	Ward Tekniği	K-Means	Ward Tekniği	K-Means
Düzce	Afyonkarahisar	Niğde	Sinop	Sivas	Karabük
Erzincan	Aksaray	Rize	Şırnak	Şırnak	Karaman
Giresun	Aydın	Siirt	Tunceli	Tunceli	Kars
Isparta	Balıkesir	Sinop	Van	Uşak	Kastamonu
Karabük	Bolu	Şırnak	Yalova	Yalova	Kırıkkale
Kastamonu	Çanakkale	Tunceli	Adana	Yozgat	Kırklareli
Kırıkkale	Çankırı	Van	Aksaray	Zonguldak	Kırşehir
Kocaeli	Denizli	Aksaray	Aydın	3 Ankara	Kilis
Kütahya	Düzce	Aydın	Balıkesir	4 Antalya	Kütahya
Manisa	Erzincan	Balıkesir	Bursa	Bursa	Muş
Nevşehir	Giresun	Denizli	Denizli	Kocaeli	Nevşehir
Ordu	Isparta	Eskişehir	5 Eskişehir	Çanakkale	Niğde
Sivas	Karabük	4 Gaziantep	Gaziantep	Denizli	Osmaniye
Şanlıurfa	Kastamonu	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	Erzurum	Rize
Tokat	Kırıkkale	Kocaeli	Kayseri	5 Giresun	Siirt
Trabzon	Kocaeli	Mersin	Kocaeli	Hatay	Sinop
Uşak	Manisa	Muş	Mersin	Kahramanmaraş	Şırnak
Yozgat	Nevşehir	Sakarya	Muş	Malatya	Tunceli

	Zonguldak		Ordu		Samsun		Sakarya		Mardin		Uşak
4	Ankara		Sivas		Trabzon		Samsun		Ordu		Yalova
5	Antalya		Tokat		Yozgat		Trabzon		Sakarya		Yozgat
	Bursa		Trabzon		Ankara		Yozgat		Tokat		Zonguldak
6	İzmir		Uşak	5	Gümüşhane		Antalya		Trabzon		Antalya
	Mersin	6	Yozgat		Hatay	6	Konya		Van	6	Bursa
	Samsun		Zonguldak		İzmir		Ankara	6	İstanbul		Kocaeli
7	İstanbul	7	Ankara	7	İstanbul	7	Gümüşhane	7	İzmir	7	Ankara

Kümeleme analizi sonrasında iç ve dış göç (TC ve yabancı uyruklu) değerleri için oluşan kümeleri en iyi temsil eden iller distance değerine bakılarak belirlenmiştir. İstanbul, Ankara, Antalya ve İzmir gibi iller, hiçbir il ile hiçbir yöntemde benzerlik göstermeyip diğer illerden ayrılarak tek başına kümeler oluşturmuştur.

a) Türkiye’de Meydana Gelen İç Göçün Kümelenmesi

İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya birbirinden oldukça farklı değerler alarak ayrı kümelerin tek temsilcileri olmuşlardır ve diğer 77 ille hiçbir benzerlik göstermemişlerdir. Neredeyse diğer tüm büyükşehirlerin bölge farkı olmaksızın aynı kümede toplandığı görülmektedir. Kalan diğer iller ise gelişmişlik düzeyleri ile de benzer bir gruplama ile iki ayrı kümede toplanmıştır (Şekil 4).

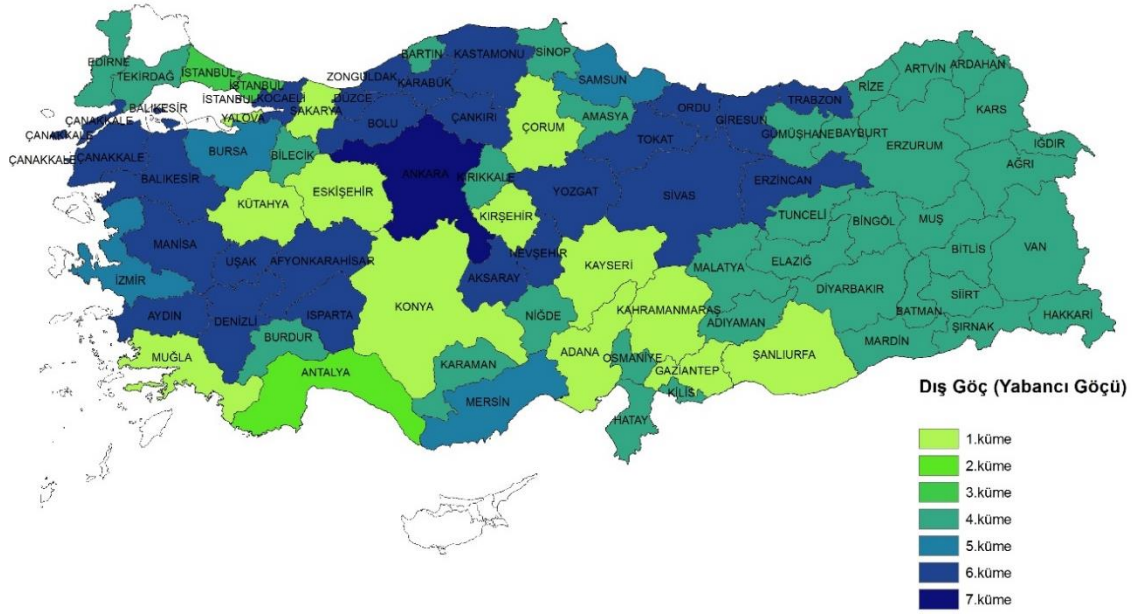

Şekil 4. İller arası göçün kümelenmesi

Dış göç verileri iç göçe göre daha farklı bir kümelenmeyi oluşturmuştur. Dış göç verileri iki ayrı bölümde değerlendirilmiştir. Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu ve TC uyruklu vatandaşların dağılımı olarak iki ayrı kümeleme analizi yapılmıştır.

TÜRKİYE'YE GELEN YABANCI UYRUKLU VATANDAŞLARIN DAĞILIMI

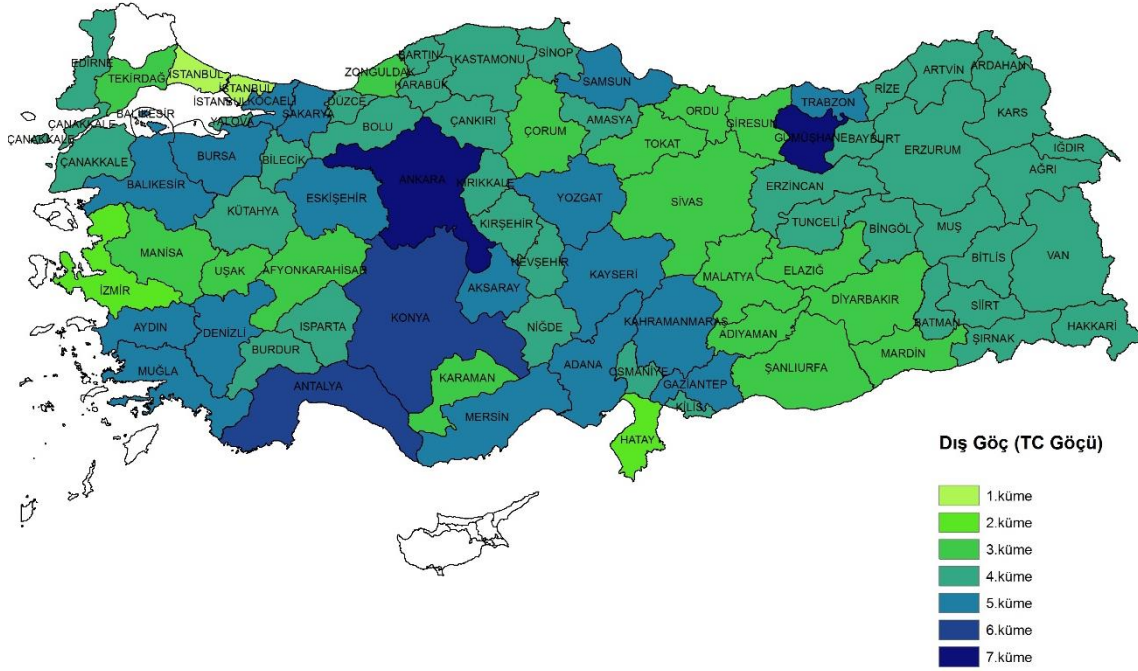
Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu vatandaşların dağılımında özellikle doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinin geneli aynı grup içinde yer alırken benzer şekilde mekânsal yakınlık diğer kümeler için de belirleyici olmuştur. Doğu Karadeniz'den Trabzon, Giresun, Ordu'dan güneye doğru bir kuşak ile İzmir hariç Ege bölgesi aynı küme içerisinde yer almaktadır. İstanbul, Ankara ve Antalya ise tek başlarına bir küme oluşturmaktadır.

Şekil 5. Türkiye'ye gelen dış göçün dağılımı (Yabancı Uyruklu Vatandaşlar)

TÜRKİYE'YE GELEN TC VATANDAŞLARININ DAĞILIMI

Türkiye'ye gelen TC nüfuslu bireylerin tercihleri hem iç göç hem de dış-yabancı göç verilerinden oldukça farklı bir mekânsal dağılım göstermektedir. Ülkenin doğusu -Trabzon'un doğusu, Orta ve Batı Karadeniz ve İstanbul'un batısındaki iller aynı küme içinde yer alırken, İç Anadolu, İstanbul dışında Marmara Bölgesinin kalanı, Mersin-Antep-Kayseri bölgesi aynı bir kümede yer almıştır. Dağılımda en dikkat çekici il Gümüşhane olmuştur. İstanbul ve İzmir farklı kümeler olarak ortaya çıkarken Konya ve Antalya aynı kümede yer almaktadır.

Şekil 6. Türkiye'ye gelen dış göçün dağılımı (TC Vatandaşı)

Dış göç verisinde göç edenlerin uyuşu mekânsal dağılım açısından farklılık yaratmaktadır. Benzer bir çalışma TC vatandaşı dışında diğer uyrukların mekânsal tercihlerinin değerlendirmesini içerebilir. Aynı şekilde, gelen nüfusun eğitim, sosyal yapı ve ekonomik özelliklerine ilişkin verilerin bulunmayışı, göç edenlerin niteliksel değerlendirilmesine olanak sağlamamaktadır.

SONUÇ

Ülkemizdeki iç ve dış göç olgusu zaman içerisinde artarak – biçim değiştirerek devam etmektedir. İç göç için çekici olan illerin benzer bir biçimde itici faktörleri de süreç içerisinde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle göç verileri yorumlanırken net göç verilerinin yanı sıra gelen ve giden göç verilerinin de ayrı ayrı yorumlanması gerekir.

Göç ile ilişkisi olacağı düşünülen, literatürde referans gösterilen pek çok değişken bu kapsamda toplanmış ve göç verisi ile korelasyon analizi yapılmıştır. Toplam nüfus, nüfus yoğunluğu ve SEGE değerlerinin iç ve dış göç verileri ile yüksek pozitif ilişkisi saptanmış, ancak il bazlı toplanan diğer ekonomik veriler, sosyal ve kültürel verilerle ilişki tespit edilememiştir.

İç göçün ve dış göçün ülke içerisinde dağılımında farklı kümeler ortaya çıkmaktadır. Halbuki bu illere sıralamalarda iç göç, dış göç, nüfus sıralaması, SEGE sıralaması gibi değerlendirmelerde peş peşe olmalarına karşın, göç verilerinde birbirlerinden kopan /farklılık gösteren illerdir. Bu kümeler arasında yer alan özellikle büyük illerin göç potansiyellerinin birbirlerinden ciddi şekilde farklılaştığı, birlikte küme olamamaları ile ortaya konulmuştur.

Kümeleme analizi sonucunda belirlenen benzerlikler ve farklılıkların yanı sıra ortaya çıkan sürpriz iller, bulgular arasında dikkat çekicidir. Bu illerin özel olarak araştırılması ve tartışılması gerekir. Özellikle dış göçte kurulan sosyal bağların bu sonuçta önemi olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla niceliksel değerlendirmelerin yanı sıra niteliksel verilerle de çalışmalar desteklenmeli ve sonuçlar yorumlanmalıdır.

Nedensel değerlendirmelerin önemi ortadadır. Ancak, iyi bir veri seti ile nedensellik tartışılabilir, bu durumda tüm ülkede bu verileri toplamak ekonomik ve zamansal olarak maliyetli olması durumunda kümeleme sonucu ortaya çıkan farklı sınıflar ve bu sınıfları en iyi temsil ettiği görülen illerde derinlemesine çalışmalar öngörülerek gerekli değerlendirmeler yapılabileceği bu çalışmanın önemli sonuçlarındandır.

KAYNAKLAR

- Anavatan, A.** 2017. Türkiye'de İç Göç ve Belirleyicileri: Mekânsal Veri Analizi, *Social Sciences Studies Journal*, Vol:3, Issue:6, pp.1109-1116, SSSjournal (ISSN:2587-1587)
- Atbaş, A.C.G.** (2008). Kümeleme Analizinde Küme Sayısının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bahar, O., & Bingöl, F. K.** (2010). Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam Ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), 43–61.
- Bildirici, İ. Ö., Afacan, N.** 2018. Kümeleme Analizi Sonuçlarının Tematik Haritalar ile Görselleştirilmesi, *Geomatik Dergisi Journal of Geomatics* 2018; 3(1);92-99. ISSN: 2564-6761
- Bostan, H.** 2017. Türkiye'de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Coğrafya Dergisi – Journal of Geography* 35 (2017) 1-16
- Bülbül, S., & Köse, A.** (2010). Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75–94.
- Çakmak, Z., Uzgören, N. ve Keçek, G.,** 2019. Kümeleme Analizi Teknikleri İle İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması Ve Değişimlerinin İncelenmesi, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55323>, erişim tarihi: Mart 2019
- Çelik, N. ve Murat, G.** (2014). Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi, *İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 76, 18-44.
- Çelik, Ş.** 2013. Kümeleme Analizi İle Sağlık Göstergelerine Göre Türkiye'deki İllerin Sınıflandırılması, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14 (2) 2013, 175-194
- İçduygu, A. ve Ünalın, T.** (1998). Türkiye'de içgöç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. A. İçduygu (Ed.), *Türkiye'de İçgöç Konferans Bolu-Gerede*, 6-8 Haziran 1997 içinde (s. 38-55). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Kalkınma Ajansı,** 2014. Ankara Göç Analizi, Ankara Kalkınma Ajansı Araştırmalar Serisi-5.

Selvi, H.Z. ve Çağlar, B. 2017. Çok Değişkenli Haritalama İçin Kümeleme Yöntemlerinin Kullanılması, Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, (2017), 415-429

TUİK. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>.

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık

KENTSEL YEŞİL ALANIN SOSYAL YARARLARI: TRABZON'DA TÜRK-JAPON DOSTLUK PARKI ÖRNEĞİ

Dr. Doruk Görkem ÖZKAN*
Duygu AKYOL**

ÖZET

Kent merkezlerinde artan nüfusun baskısı, zamanla kent merkezlerinde değişimlerin gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu değişimlerden en fazla etkilenen kentsel aktörlerden biri de kentsel açık yeşil alanlardır. Kentsel açık yeşil alanlar, kentler ve kullanıcılar için ekolojik, ekonomik ve sosyal çeşitlilik açısından büyük faydalar sağlarlar. Günümüzde kentsel açık yeşil alanların giderek azalması ve işlevini kaybetmesi, yeşil alanların sağladığı faydaların da giderek sınırlı hale gelmesine yol açmıştır. Bu sorun en kısa sürede, kentsel açık mekanların sosyal işlevleri üzerinde etkisini göstermektedir. Günümüzde teknolojik ve ekonomik gelişmeler ve hareketliliğin artması, modern toplumlarda sosyal etkileşimi olumsuz etkilediği bilinmektedir. Kent merkezlerinde artan baskılar, kent parklarının işlevini yitirerek, sunduğu fiziksel ve sosyal özellikleri olumsuz yönde etkilemekte, böylece kullanıcı ile buluşamayan, kullanılmayan konumlar haline gelmektedir. Bu kapsamda kullanıcılar için sosyal aktiviteleri teşvik eden, sosyal etkileşimi kuvvetlendiren, memnuniyet duygusunu pekiştiren, toplum sağlığını olumlu yönde etkileyen, yaşayan kentsel açık yeşil mekanların tasarlanması, sunduğu sosyal işlevleri açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma, Trabzon ili kent merkezinde, kente ve kullanıcılara ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli olanaklar sunan Türk-Japon dostluk parkının mekânsal organizasyonlarının sosyal etkileşim üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. 2011 yılında açılışı yapılan, 30000 m² alana sahip Türk-Japon Dostluk Parkı, Türk ve Japon kültürlerinin yansıtıldığı çay evleri, bitkileri ve açık mekân organizasyonlarını kapsayan kentsel açık yeşil alan niteliği taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında açık mekan organizasyonlarının kullanıcılara sunmuş olduğu sosyal işlevler; rekreasyon olanakları, estetik olanaklar, fiziksel sağlığın teşviki, psikolojik iyi oluş, sosyal bağların güçlendirilmesi ve eğitim fırsatları sağlanması kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma, bu yönüyle kentsel açık yeşil mekanları, yalnızca doğaya dahil olunan bir konum olarak değil, aynı zamanda kullanıcıların sosyal ve kültürel olarak ilişki kurdukları konumlar olarak değerlendirmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, kentteki topluluk parkları kapsamında açık yeşil alanların, sosyal bir ortam geliştirmek için büyük bir potansiyele sahip olduğunu vurgular niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Yeşil Alanlar; Sosyal Yararlar; Sosyal Etkileşim

* Peyzaj Mimarlığı, Karadeniz Teknik Üniversitesi

** Peyzaj Mimarlığı, Karadeniz Teknik Üniversitesi

1.GİRİŞ

Mekanın yeniden biçimlendirilmesi, içinde yaşayan insanların algılama biçimleri, tutum ve davranışlarına göre farklılaşan eylemleri içinde barındırmaktadır. Bu kapsamda düşünüldüğünde kentsel açık yeşil mekanlar da içinde bulunduğu bağlama göre farklı fiziksel ve sosyal özellikler içermektedir. Özellikle küreselleşme boyutuyla bugün şehirlerimizde karşılaştığımız ve kullandığımız kentsel planlama ve tasarım ürünü olarak üretilen açık yeşil alanlar, kentsel baskının oluşturduğu ekolojik, ekonomik ve sosyal problemlere çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayileşme sonrası kent merkezlerinde oluşan değişimler sonucu, kentsel açık yeşil mekanların giderek azalması ve insan için mekan üretmek yerine ağırlıklı olarak teknik problemlerin dikkate alındığı çalışmalar, kent merkezlerinde kullanılmayan alanların artmasına neden olmuştur. Bu kapsamda bu çalışma öncelikle mekan ve yer kavramı, kentsel açık yeşil mekan kavramı ve işlevleri ile kentsel açık yeşil mekanlarda sosyalleşme olanakları konularına değinecektir.

1.1. Kentsel Açık Yeşil Mekan Tanımı ve İşlevleri

Kentsel açık mekanlar kapsamında, mekanı yalnızca fiziksel özellikleri ile değil, sosyal özelliklerini de kapsayacak şekilde düşünmek gerekmektedir (Chen vd. 2018). Bu kapsamda mimarlık literatüründe mekan ve yer kavramları gündeme gelmiş ve aralarındaki anlam farklılıklarına odaklanılmıştır. Gür (1996), mekanı bizi saran boşluğun üç boyutlu anlatımı olarak yorumlarken, Hasol (1999) ise insanı çevreden belirli ölçüde ayıran bir boşluk olarak ifade etmiştir. Bu iki tanımdan da görüldüğü üzere, mekan kavramı kendi içerisinde oldukça geniş ve derin anlamlar ifade eden boşluk kavramından türetilmektedir. Yer tanımlarına baktığımızda ise; Creswell (2004) yeri, “insanların ilişki kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekanlardır; anlamlı konumlar” olarak tanımlamıştır. Pretty vd. (2003), insanların birbirleri ve çevresiyle iç içe geçmesi sonucu yerin oluştuğunu belirtmiştir. Tüm bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere, günümüzde kentsel tasarım kapsamında yapılan çalışmalar, mekanı yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, aynı zamanda yaşanabilirliğe atf veren sosyal özellikleri ile de sorgulamak gerektiğini ortaya koymuştur (Gehl, 2002; CABE ve DETR, 2001).

Yeşil alan terimi, kentsel doğa koruma hareketinden ve Avrupa’daki yeşil alan planlaması düşüncesinden gelmektedir (Swanwick vd., 2003). Kentsel açık yeşil alanlar, farklı amaç, işlev ve biçimlere sahip, en küçük mahalle oyun alanından, geniş manzaraya kadar çeşitli ölçeklerde halkın erişimine ve kullanımına sahip konumlardır. Kentsel açık yeşil alanlar, ekolojik anlamda hava kirliliğinin önlenmesi, biyoçeşitliliğin korunması gibi ekolojik etkilerinin yanında sosyal ve ekonomik açıdan da sosyal etkileşimi ve bütünleşmeyi dengeleyerek zihinsel ve fiziksel sağlığın da gelişmesine katkı sağlamaktadır (James vd., 2009). Çevresel işlevleri, sosyal işlevleri, ekonomik işlevleri, birey ve kamu sağlığına katkıları düşünüldüğünde, kentsel açık yeşil alanlar kent planlarının, kentsel yaşamın ve toplumun vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu çalışma kapsamında kentsel açık yeşil alanların sosyal işlevleri ve faydalarına odaklanılacaktır.

1.2. Kentsel Açık Yeşil Mekanlarda Sosyalleşme Olanakları

Gehl (2011) kent kullanıcılarının açık alandaki etkinliklerini üç gruba ayırmaktadır. Bu etkinliklerin ayrımı, kullanıcıların mekandan farklı beklentiler içerisinde olduğunu vurgulamaktadır. Bu etkinlikler zorunlu, isteğe bağlı ve sosyal etkinliklerdir. Bu çalışma kapsamında kentsel açık mekanların sosyal etkinlik oluşturmadaki rolüne odaklanılacaktır. Sosyal etkinlikler, zorunlu ve isteğe bağlı etkinlikler sonucu oluşan ve mekanda bulunan kullanıcılar ile karşılıklı etkileşimden kaynaklanan, kendiliğinden gelişen etkinliklerdir. Bu etkinliklere olanak sağlayan kentsel açık yeşil alanlar, toplumun tüm kesimi için yaşam alanı yaratmakta ve sosyal bağları teşvik eden bir rol oynamaktadır (Stedman, 2003). Başarı düzeyi yüksek kentsel açık yeşil mekanlar, sunduğu fiziksel özellikleriyle, sosyal etkileşime olanak sağlayan, sosyal gelişime, sosyal bağ kurmaya ve dolayısıyla topluluk duygusu oluşturmaya olanak sağlayan konumlardır. Bu nedenle başarılı kentsel açık yeşil mekanların oluşturulmasında, sunduğu çevresel, ekolojik, ekonomik, sağlık vb. işlev ve faydalarının yanında, kullanıcıların sosyal etkileşimine olanak sağlayacak mekânsal organizasyonlar oldukça önemlidir. Bu açıdan bu çalışma, kentsel açık mekanların sunduğu mekânsal organizasyonların, kullanıcıların algılama biçimlerine bağlı olarak nasıl kullanıldığı ve sosyal mekan oluşturmadaki önemine odaklanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Araştırmanın materyalini Trabzon merkez ilçe Ortahisar'ın Beşirli Mahallesi'nde bulunan "Eyof 2011 Hatıra Parkı" oluşturmaktadır. Trabzon ili kent merkezinde, kente ve kullanıcılara ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli olanaklar sunan bu alan, 30.000m² alana sahiptir. İçerisinde yürüyüş yolları-gezinti aksları, çay evleri, oturma alanları, su olanakları ve farklı yeşil mekan organizasyonlarını barındıran bu alan, kentsel açık yeşil alan niteliği taşımaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanının konumu

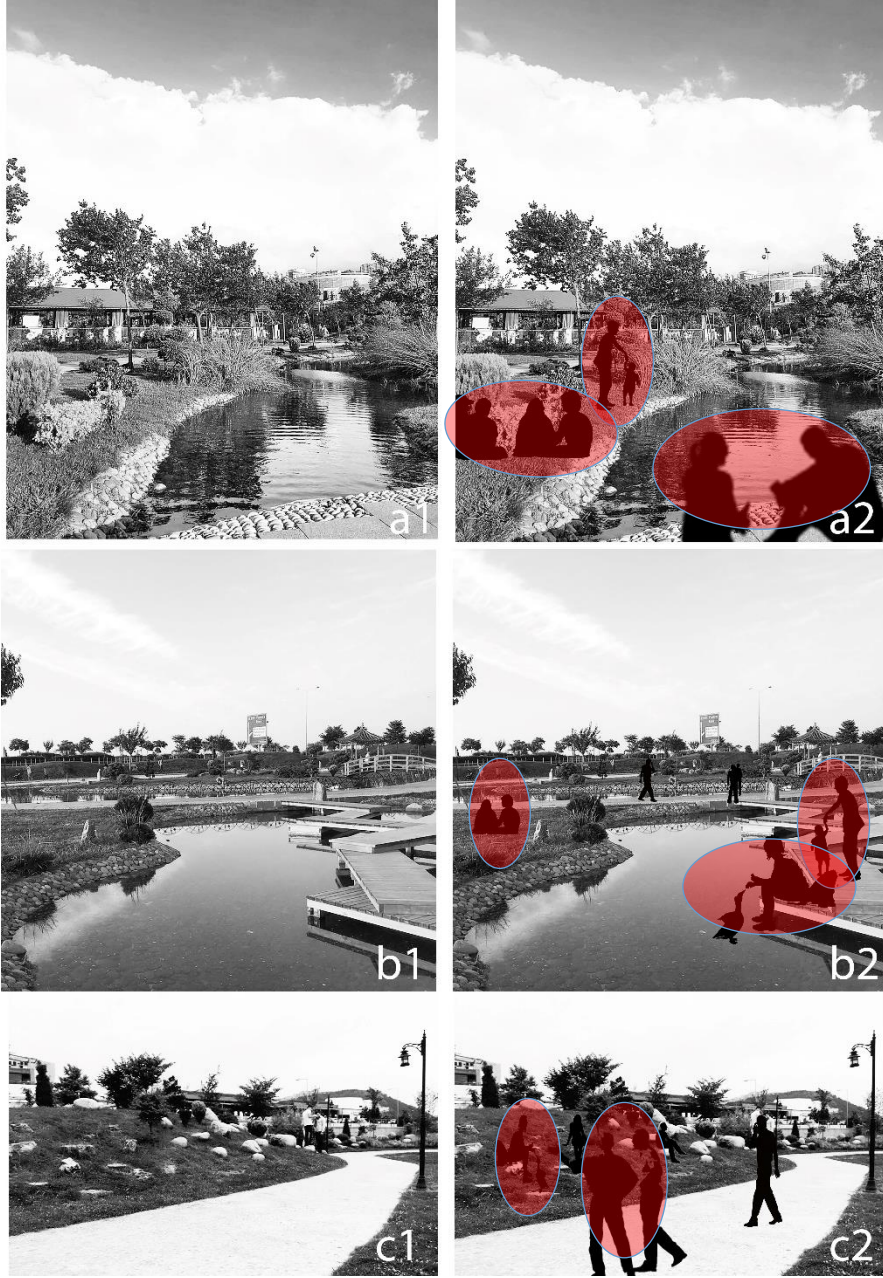
Daha önceleri, işlevini yitirmiş, herhangi bir rekreasyonel kullanım oluşturamayan bu alan, kullanıcıların kentsel açık yeşil alan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekolojik, ekonomik ve sosyal faydalar gözetilerek tasarlanmıştır. Bu çalışma kapsamında açık mekan organizasyonlarının kullanıcılara sunmuş olduğu sosyal işlevler; rekreasyon olanakları, estetik

olanaklar, fiziksel sağlığın teşviki, psikolojik iyi oluş, sosyal bağların g¼çlendirilmesi ve eğitim fırsatları sağlaması kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma, bu y¼n¼yle kentsel açık yeşil mekanları, yalnızca doğaya dahil olunan bir konum olarak değil, aynı zamanda kullanıcıların sosyal ve k¼lt¼rel olarak ilişki kurdukları konumlar olarak değerlendirmiştir. Açık mekan kullanıcılarının, hangi etkinlikleri, nerede, nasıl gerçekleştirdikleri, birbirleriyle nasıl etkileşime girdikleri mekânsal olanaklar kapsamında değerlendirilmiştir.

3.BULGULAR

3.1. Mekansal Organizasyonlar ve Kullanıcı Etkileşimine İlişkin Bulgular

Araştırmanın y¼ntem kısmında belirtildiği gibi, araştırmanın bu b¼l¼m¼, kentsel açık mekanların mekânsal organizasyonlarının ve sosyal etkileşimlerin ortaya koyulması amacıyla g¼rsel analiz y¼ntemi uygulanmıştır. Bu kapsamda, kentsel açık mekan kullanıcılarının, mekânsal olanakları kullanma biçimleri ve birbirleriyle etkileşimleri, yapılandırılmamış g¼zlem sonucu, g¼rsel ¼zerinden şematize edilmiştir (şekil 2).

Şekil 2. Su ögesi (a1-a2), Köprü ve çevresi (b1-b2), Kaya bahçesi ve çevresi (c1-c2)

Mekansal organizasyonlar ve Hatıra Parkı kullanıcıları, yapılandırılmamış alan çalışması ile gözlemlenmiştir. Şekil 2’de görüldüğü gibi a-su ögesi ve çevresi, b-köprü, su ögesi ve çevresi ile c-kaya bahçesi değerlendirilmiştir. İşlevini yitirmiş kentsel açık mekânlardan biri olan bu alan, yeniden tasarlanarak kentin sosyal, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliği konusunda denge oluşturmak amacıyla uygulanmıştır. Ekolojik sürdürülebilirlik konusunda kent içi yeşil alanlarda suyun kullanımı oldukça önemlidir. Bu kapsamda bu alanda oluşturulmuş su ögesi, ekolojik faydalar yanında kullanıcılarda ilgi uyandırarak, su ve çevresinde oturma-dinlenme, suyu izleme, çocuk gezdirme gibi olanaklar oluşturmuştur. Su ögesi üzerinde kullanılan köprü de aynı şekilde, kullanıcıların durup fotoğraf çekilmesi, o alanda dinlenmesi, suyu izlemesi gibi etkinliklere olanak sağlayarak,

yalnızca geçiş etkinliği için değil aynı zamanda sosyal etkinliklerin gerçekleştiği yere dönüşmüştür. Bitkisel elemanların sergilenmesi amacıyla oluşturulan kaya bahçesinde, kot farklılıkları ve kayalar, kullanıcıların bu alanda oturarak çevreyi ve insanları izlemelerine olanak sağlamıştır. Tüm bu alanlarda görüldüğü gibi, açık mekan organizasyonların sunmuş olduğu fiziksel özellikler, kullanıcıların göz temasını, iletişimini ve etkileşimini kuvvetlendirecek mekânsal olanaklar oluşturmuş, böylelikle salt iki boyutlu fiziksel elemanlar olmanın ötesinde, yaşayan birer sosyal mekana dönüşmüşlerdir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kentsel açık yeşil mekanlar, toplumun tüm kesiminin kullanımına açık kamusal açık mekanlardır. Dolayısıyla toplumun bütün kesimlerinin bir araya gelebildiği ve buluşma, eğlenme, dinlenme, keşfetme vb. etkinliklerini gerçekleştirebildiği alanlardır. İnsan, çevreyle karşılaştığında, ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda çevresini değerlendirir ve zamanla bilişsel ve duyuşsal kavrayışlar oluşturur (Canter, 1977). Çevrenin sahip olduğu olanaklar, insanın ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte ise, birey o çevreyi kullanır ve sosyal etkileşim oluşturur. Bu nedenle, kullanıcıların kent içi yeşil alan beklentilerine karşılık verebilecek, birden çok etkinliği bir arada barındırabilecek ve olanak sağlayacak mekânsal organizasyonların (ihtiyaç-etkinlik-mekan) oluşturulması, güçlü sosyal bağlar ve güçlü topluluk duygusu oluşturmaktadır. Birbirini daha önce tanımayan insanların, aynı etkinlikleri gerçekleştirmek için bir araya gelerek karşılaşması ile sosyal etkileşim, tanışması ile de topluluklar oluşmaya başlar. Bu nedenle kentsel açık mekanlar tasarlanırken, konfor, temizlik, bakım, servis kalitesi vb. fiziksel özelliklerin yanında, mekânsal organizasyonların sağlayacağı sosyal aktivite olanaklarına da odaklanmak gerekmektedir. Bu kapsamda Jorgensen ve Stedman (2001), yere özel davranışsal amaçların, o yere ait sosyal özellikler ile yüksek ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışmada işlevini yitirmiş açık yeşil alanların yeniden işlevlendirilmesine örnek teşkil edecek açık yeşil mekanın, sosyal olanaklarına odaklanılmıştır. Trabzon Eyof 2011 Hatıra parkının sunmuş olduğu fiziksel özelliklerin, sosyal etkileşime nasıl olanak sağladığı görseller üzerinde ifade edilmiştir. Günümüzde kentsel yaşam koşullarının değişmesi, kent merkezlerine yönelen göçler, sosyal, ekonomik ve ekolojik dengenin korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yeniden işlevlendirilecek bütün kent içi yeşil alanlar, yalnızca teknik boyutuyla standartlara ulaşmayı hedeflemenin yanında, sosyal boyutlara da odaklanarak sosyal sürdürülebilirliğe atıf veren nitelikte olmalıdır.

REFERENCES

- CABE and DETR** (2001) *The Value of Urban Design*, London: Thomas Telford
- Canter D** (1977) *The Psychology of Place*. London: Architectural Press.
- Chen, X., Orum, A. M., & Paulsen, K. E.** (2018). *Introduction to cities: How place and space shape human experience*. John Wiley & Sons.
- Cresswell, T.**, (2004), *Place : a short introduction*, Blackwell Pub., USA.
- Gehl, Jan.** (2002), *Public Space and Public Life City of Adelaide: 2002*. City of Adelaide, Adelaide.
- Gür, Ş.Ö.** (1996). *Mekan Örgütlenmesi*, Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Hasol, D.** (1999). *Mimari İzlenimler*, Yem Yayınları, İstanbul.

- James, P., Tzoulas, K., Adams, M. D., Barber, A., Box, J., Breuste, J., ... & Handley, J.** (2009). Towards an integrated understanding of green space in the European built environment. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8(2), 65-75.
- Jorgensen BS, Stedman RC** (2001) Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology* 21(1): 233-248.
- Pretty, G. H., Chipuer, H. M., & Bramston, P.** (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of environmental psychology*, 23(3), 273-287.
- Stedman, R. C.** (2003). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. *Society & Natural Resources*, 16(8), 671-685.
- Swanwick, C., Dunnett, N., & Woolley, H.** (2003). Nature, role and value of green space in towns and cities: An overview. *Built Environment*, 29(2), 94–106.

**YENİ SOSYAL HAREKETLER VE SOSYAL POLİTİKADA ENGELLİLER
HAREKETİNE BİR BAKIŞ**

**NEW SOCIAL MOVEMENTS AND A PERSPECTIVE ON THE MOVEMENT OF
PEOPLE WITH DISABILITIES IN SOCIAL POLICY**

Duygu AKYOL*
Dr. Doruk Görkem ÖZKAN**

ÖZET

Sosyal hareket terimini ilk kez on sekizinci yüzyılın başlarında kullanılmıştır. Terim önce Fransa ardından da başka yerlerde görülen toplumsal protesto hareketlerini nitelemek için kullanılmıştır. Başlangıçta statükoya karşı çıkan yeni siyasal güçlerin bir özelliği olarak kullanılan terim zamanla anlam genişlemesine uğrayarak şimdilerde en yaygın biçimde, siyasal sistemin ana gövdesinin dışında kalan grupları ve örgütleri de içine almaktadır. Günümüzde ise toplumsal/sosyal hareket terimi “dikkate değer sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek için örgütlü çaba harcamalarını gösteren bir terim” olarak kullanılmaktadır.

Kentlerdeki zaman içerisinde oluşan fiziki değişimler ve siyasi gelişimlerdeki dönüşümler insanların ihtiyaç ve sorunlarında değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu değişim ve dönüşümler ile dünyanın farklı ülkelerinde sosyal hareketler ön plan çıkmaya başlamış ve hak arama platformları gün geçtikçe artmıştır. Bu sosyal hareketler biri de içerisinde günümüzde hala önemini koruyan engelli hareketleridir. Ülkemizde özellikle 1960 lı yıllardan sonra hukuki zemin kazanmaya başlayan ve toplumsal ölçekte farkındalık yaratan bu sosyal hareket ile engellilerin toplum içerisinde birlikte bir bütün hal de yaşamalarının arayışını konu edinmektedir.

Çalışma kapsamında sosyal hareket kavramı ve doğuşu ile eski ve yeni sosyal hareketlerden bahsedilecek, yeni sosyal hareketler olarak değerlendirebileceğimiz engelli hareketlerinin uzun yıllar boyunca dünyada ve Türkiye de izlediği yolculuk üzerine bir irdelemede bulunulacaktır. Bu kapsamda çalışmada özellikle İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde sosyal hareket olan engelli hakları hareketinin sosyolojik olarak genel bir incelemesi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hareket, Engellilik, Sosyal politika, Toplumsal hareket, Türkiye

ABSTRACT

The term social movement was first used in the early eighteenth century. The term was first used to describe the social protest movements seen in France and elsewhere. The term, initially used as a feature of the new political forces against the status quo, has widened in meaning over time and now includes the most widespread groups and organizations outside

* Peyzaj Mimarlığı, Karadeniz Teknik Üniversitesi

** Peyzaj Mimarlığı, Karadeniz Teknik Üniversitesi

the mainstream of the political system. Today, the term social / social movement is used as "a remarkable number of people, a term that shows their organized efforts to change one or more of the main characteristics of society".

The physical changes that have occurred in the cities over time and the shifts in the scientific developments have caused changes in people's needs and problems. With these changes and transformations, social movements in different countries of the world have begun to come to the forefront and the rights search platforms are increasing day by day. These social movements are the disability movements which still remain important in our society today. It is the subject of the search for the lives of the disabled in our society together with the social movements that are beginning to gain legal grounds after the 1960s and create awareness on the social scale. Within the scope of the study, the concept of social movement and the emergence of old and new social movements will be discussed on the journey of the disabled movements that we can value as new social movements for many years in the world and in Turkey. In this context, a sociological overview of the disability rights movement, especially the social movement in England and other European countries, is presented.

Keywords: Social Movements, Disability, Social Policy, Social Movements, Turkey

1.GİRİŞ

1.1 Sosyal Hareket Kavramı

Sosyal hareket kavramı, 19.yüzyıldan itibaren sosyal bilimlerin gündeminde sıklıkla yer almaya başlamıştır. Tarihsel dönemelerde meydana gelen toplumsal olguları tanımlamak için kullanılan "sosyal hareket" kavramı, 18.yüzyılın ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmış olsa da, 19.yüzyıl itibarı ile sosyal bilimler literatüründe yerini almıştır (Aktel,2003).

Sosyal hareketleri konu edinen tüm çalışmalar öncelikle bir sosyal hareket tanımı üzerinde durmaktadır. Yapılan tanımlamalara bakıldığında ise farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Sosyal hareketlerin meydana geliş süreçleri, amaçları, biçim ve sonuçları çoğu kez birbirinden farklılık gösterdiği için ortak bir tanımlamadan söz etmek oldukça güçtür. Sosyal hareket çalışmalarında, meydana gelen eylemlilikler hem kendi özgül dinamikleri içinde tanımlanmış hem de içinde gerçekleşmiş olduğu tarihsel ve toplumsal gerçeklik içinde açıklanmıştır (Çımrın, 2010).

Sosyal hareketler genel olarak meydana geldikleri toplumsal koşullar üzerinde ya değişmeyi gerçekleştirmek ya da değişmeye direnmek amacını taşırlar. Toplumsal yaşamın oluşmaya başladığı ilk günlerden itibaren çeşitli direniş, başkaldırı ve toplumsal eylemliliklerin yaşandığı söylenebilmektedir. Ancak yine de sosyal hareketleri tarihsel ve kuramsal bir bağlama yerleştirmek bakımından hareketlerin "modern toplum" a ait bir olgu olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. (Çımrın,2010).

1.2 Sosyal Politikanın Siyasal İlişkisi

Sosyal hareketi tanımlamanın bir yolu, Touraine'nin yaptığı gibi onu siyasal yapı ile olan ilişkisi bağlamında ele almaktır. Touraine'ye göre sosyal hareket, "önemli kaynakların toplumsal kullanım biçimlerini, ele alınan toplumda kabul görmüş ekinel yönelimler adına gerçekleştirmeyi amaçlayan toplu eylemler" olarak tanımlanabilmektedir (Touraine, 2002). Touraine'nin yaptığı bu tanımlamaya göre sosyal bir hareketin siyasal bir izlencesi olması gerekmektedir (Tarrow,1994).

Touraine gibi Tarrow'da sosyal hareket kavramını tanımlarken, kolektiviteden yola çıkmaktadır. Tarrow'a göre sosyal bir hareketin meydana gelebilmesi için insanların örgütlenmiş olmaları gerekmektedir. Ancak Tarrow, bu kolektivitenin ayırt edici özelliğinin onun çatışmacı doğasında aranması gerektiğini vurgulamaktadır (Tarrow,1994).

2.SOSYAL HAREKTLERİN TARİHÇESİ

2.1Eski Sosyal Hareketler

Eski sosyal hareketler, genel olarak 19.yüzyıldan itibaren sanayi kapitalizminin ve üretim biçiminin taşıdığı toplumsal ilişki ve çelişkilerin dünya ölçeğinde kendisini göstermesine paralel olarak ortaya çıkan "sınıf" ve "ulusalcı" hareketlerden oluşmaktadır (Offe,1999). Eski sosyal hareketlerin ilk temsilcisi olan sınıf hareketlerinin temel amacı, kapitalist sistemin yaratmış olduğu sınıfsal çelişki ve eşitsizliklerin yok edilmesidir. Bu hareketler emek eksenli bir sistem kurma ideali taşırlar (Yenal ve Kırılı,2005). Bir yandan milliyetçi söylemlerden feyz alan ulusalcı hareketler, vatandaşlık üzerinden mücadele ederken, diğer taraftan emperyalist ve sömürgeci devletlere karşı iktisadi ve siyasal bağımsızlık elde edilmeyi amaçlamıştır (Yenal ve Kırılı,2005). Her iki biçim de aynı hareket noktasından yola çıkmış olsalar da, sorunu tanımlama bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Sınıf hareketleri baskıyı, işverenlerin ücretliler, burjuvazinin de proleterya üzerindeki baskısı olarak tanımlamışlardır. Ulusal hareketler ise, baskıyı, bir etnik ulusal grubun bir diğeri üzerindeki baskısı olarak tanımlamışlardır (Arrighi, Hopkins, Wallerstein, 1995).

2.2Yeni Sosyal Hareketler

Yeni – kentsel sosyal hareketlerin gündeme gelmesindeki başat belirleyici unsur da değişen toplum ve mekân yaşantısıyla birlikte ortaya çıkan yeni çelişki ve eşitsizliklerin yarattığı hayal kırıklığıdır (Yenal,Kırılı, 2005).Yeni toplumsal hareketler, ekonomik ya da sosyal bir çöküşün yansıması olarak gündeme gelmemişlerdir. Aksine toplumsal yapıda demokrasi ve sivil toplum anlayışının güçlenmesi ile birlikte hız kazanmıştır. Savundukları idealler maddi olmaktan çok kültürel olduğu için mücadele edinilen alan da sivil topluma kaymıştır (Çayır,1999).

3.YENİ SOSYAL HAREKTLERİN REFAH DEVLET ANLAYIŞI İLE OLAN İLİŞKİSİ

3.1 Refah Devletin Ortaya Çıkışı

Devletin, refah politikalarına yönelik uygulamalarının olup olmaması, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere yönetim geleneği içinde tartışılan bir konu olagelmıştır. Örneğin İngiltere’de 19. yüzyılda Maltus ve Amerika’da Herbert Spencer toplumun dezavantajlı fakir kesimlerine ve devletin söz konusu kesimleri korumaya yönelik politikalarına mesafeli duran, eleştirel bir yaklaşım sergilemişlerdir. Refah devleti 1942’de yayınlanan “Beveridge Raporu” ile yakından ilişkilidir (Dye,1975). Refah devleti uygulamalarının temelinde sosyal koruma olgusu vardır (Spicker, 2000). 1930’lar, erken dönem refah devleti uygulamalarından koruyucu refah devleti uygulamalarına geçildiği yıllardır (Dye,1975).

I. ve özellikle II. Dünya savaşı boyunca ve savaştan sonra devletler artan bir şekilde sosyal sorunlara müdahale etmeye başlamışlardır. Savaşların ortaya çıkardığı yıkım ve ekonomik krizler, devletin sosyal alana ve ekonomiye müdahalesine süreklilik arz eden bir karakter kazandırmıştır (Tokyo,1997).

Refah devleti, II. Dünya Savaşı sonrasında, sanayileşmesini tamamlamış, geniş bir işçi kesimin yer aldığı ülkelerde söz konusu çalışan kesimler, işverenler ve devlet arasında hayat bulan bir uzlaşma sonucu ortaya çıkmıştır (Şaylan,2003).

4. YENİ SOSYAL HAREKETLER VE ENGELLİLER

Son birkaç on yıl boyunca, endüstrileşmiş Batı’da sosyalist sol; kadın hareketi, sivil haklar hareketi, ırkçılık-karşıtı hareketler, gay ve lezbiyen özgürleşmesi hareketi gibi bir dizi aktivist toplumsal hareket tarafından daha kapsayıcı olması yönünde zorlanmıştır. Bu örneklerin her biri, solu eşitlikten ve ezilen grupların özgürleşmesinden ne anladığına dair temel önemdeki sorularla yüzleşmeye itmiştir. Solun formülasyonları bazılarında ciddi derecede eksikli görünürse de, en azından bu süreçte meselelerin açıklıkla tartışıldığı ve bu tartışmaların katılımcı taraflar için zenginleştirici olmuş olduğu söylenebilir (URL-1).

4.1 Engelliliğin Kısa Bir Tarihi

Aydınlanma ve Endüstri Devrimi’nden önce, Batı’da sakatlara hiç şüphesiz iyi davranılmadığı bilinmektedir. Dine dayalı batıl inançların ve cezaların kurbanı olan sakatlar, Ortaçağ Avrupası’nda sıklıkla kötülük, büyücülük, hatta şeytanla ilişkilendirilmiştir(URL-1). Endüstrileşme beraberinde fabrika sistemini ve ücretli emeğini getirmiştir. Bu durum ise işçiler için kendilerine verilen görevleri spesifik zaman standartlarına uygun olarak yapma zorunluluğunu getirmiştir. Bir sakatlık nedeniyle bu zorunluluğu yerine getiremeyenler, yukarıda denildiği gibi, daha önceki sermaye birikimi rejimlerinde üretime katkıda bulunabilecek kişiler olsalar dahi, bu yeni dönemde sapkın olarak yaftalanmışlardır. Böylece, marjinalize edilmişler ve işgücünden dışlanmışlardır (URL-1).

Sakatların toplumdan dışlanmasına yönelik büyük-çaplı kapatma pratikleri, sakatların akıl hastaneleri, hastaneler, çalışma evleri ve hapisaneler gibi bir dizi kuruma yerleştirilmeleriyle 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleştirmiştir. Bu noktada da yinelemek gerekirse, sakatların kurumlara hapsedilmeleri doğrudan fiziksel sakatlıklarından kaynaklanmamış, iktisattaki gelişmeleri yansıtmıştır (URL -1).

4.2 Engelli Hakları Hareketinin Doğuşu

Bu dönemde sakatlık ve eksiklik diye tanımlanan iki kavram farklı görüşler tarafından farklı tanımlanmışlardır. İnsanlardaki bu duruma tıbbi model olarak bakan düşünürler eksikliği sakatlık olarak tanımlamış sosyal model bakanlar ise eksikliğin sakatlığa dönüşmesinde asıl neden devletin bu kişilere sağlayamadığı olanaklar yüzünden ortaya çıktığını savunmuştur (New Politics,2001).

Tablo1: Engelliğe İki Farklı Bakış Açısı

Bireysel Model	Sosyal Model
Kişisel Trajedi Teorisi	Toplumsal baskı teorisi
Kişisel Sorun	Toplumsal sorun
Bireysel Tedavi	Toplumsal eylem
Tıbbileştirme	Öz müdahale
Profesyonel Egemenlik	Bireysel ve kollektif sorumluluk
Uzmanlık	Deneyim
Düzeltilme	Olumlama
Bireysel Kimlik	Kollektif kimlik
Önyargı	Ayrımcılık
Tutum	Davranış
Bakım	Haklar
Kontrol	Seçenekler
Politika	Siyaset
Bireysel Uyum	Toplumsal Değişim

Bu dönemde engellilere uygulanan toplumsal dışlama mekanizmalarının sosyal model etrafında irdelenmesi iki açıdan özellikle önem taşımaktadır (Şentürk, 2010).

1) Öncelikle, sakatlar üzerinde etkin olan dışlama mekanizmaları aslında modern kapitalist toplum için geçerli olan “normal” birey ve toplum kurgusuna dayanmaktadır (Şentürk,2010).

2)İkinci olarak, toplumsal hareketler ve aktivizm üzerinden gelişen sosyal model çalışmaları, etnik, toplumsal cinsiyete dayalı veya sınıf temelli farklı toplumsal dışlama mekanizmalarının dikkate alınması gerektiğinin farkına varılmasıdır (Şentürk, 2010).

Sosyal ve bireysel model çerçevesinde tartışılan engelli olma durumu kapsamında yapılan önemli engelli hareketleri ile hem toplumsal hem de sosyal anlamda farkındalık dünya ölçeğinde giderek artırılmaya başlanmıştır.

- Bağımsız Yaşam (Independent Living) adlı engelli hareketi
- 1973 yılında kabul edilen Rehabilitasyon Yasası
- 1980 yılındaki American Disabled for Accessible Public Transit(ADAPT)
- 1990yılında Engelli Amerikalılar Yasası (ADA) kabulü bu sosyal harekette dönüm noktası olmuştur.

5.ENGELLİ OLMA DURUMU VE VATANDAŞLIK

1980’li yılların sonlarından itibaren, sosyal bilimlerde “vatandaşlık” kavramı üzerine yapılan araştırmalarda bir canlanma ve çoğalma olmuştur. Bu dönüşüm, 1950’li yıllardan

itibaren kabul gören “modern” vatandaşlık anlayışının sorgulanmasını da içermekteydi. Söz konusu anlayış, ulus-devlet içerisinde vatandaşlık bağıyla bağlanan bireyleri, homojen bir ulusun, ihtiyaçları, talepleri birbirine denk üyeleri olarak tanımlıyor, bu bağlamda “herkes yasalar önünde eşittir” düşüncesinden hareketle, herkese eşit haklardan söz etmiştir (URL-3). İkincisi, “modern” vatandaşlık homojen bir toplumdaki söz ediyordu etmesine ama, pratikte bireylerin farklı kimliklerinden kaynaklanan farklı gereksinimleri bulunmaktaydı. Örneğin kadınsanız, hamilelik izni, iş yerlerinde kreş, geceleri güvenle yürüyeceğiniz sokaklar sizin için özellikle önem taşımaktadır. Eşcinselseniz, evlilik kurumunun getirdiği resmi haklardan asla yararlanamazsınız. engelliseniz, erişilebilir bir şehir sizin için en temel vatandaşlık hakkı anlamına gelebilir. Oysa “modern” vatandaşlık anlayışı bu farklı taleplere oldukça kapalıdır. Eşitlik, homojenlik varsayımından hareketle tanımlanır ve bu homojen yapıda sakata, kadına, eşcinselle vs. pek de yer verilmemiştir (URL-3).

20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan bazı dönüşümler, yukarıda betimlenen yapının sorgulanması sürecini başlatmıştır. Çok genel anlamda “küreselleşme” olarak nitelendirdiğimiz bu süreç, ulus-devletlerin sınırlarının geçirgenliğini artırırken, aynı zamanda da, ve elbette 1960’lı yılların genel sosyal hareketliliğinin de verdiği ivmeyle, yukarıda sıralanan ve ortak noktaları mağduriyet olan bazı kesimlerin seslerini yükseltmeye başladıkları bir dönemin başlangıcı olmuştur. İşte, yukarıda sözü edilen yeni vatandaşlık tartışmaları bu bağlamda düşünülmelidir. Tüm dünyada “modern” vatandaş olamamış kesimlerin, alternatif vatandaşlık anlayışları oluşturmak için uğraş verdiği bir süreç söz konusu olan budur. Bu süreçte kadın hareketi, eşcinsel hareketi ve birçok ülkede de yine sakat hareketi vatandaşlık hakları için yeni taleplerde bulunmaya başlamıştır (URL-3).

6. TÜRKİYE DE ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde imzalanan Cenevre Sözleşmesi (Kasım 1923) ile engelli bireylere ilişkin politikalar uluslararası nitelikte şekillendirilmeye çalışılmış, özellikle çocuk hakları bağlamında engelli çocuklardan söz edilmiştir (I.Özürlüler Şurası, 1999). Türkiye’de 1950’li yıllarda özel eğitim açısından çeşitli çalışmalar yapılmış, böyle bir çalışma o güne kadar Sağlık Bakanlığı’na şekillendirilen özel eğitim hizmetlerinin sadece sağlıkla ilgili bir konu olmaktan çıkmasına ve eğitim yönüyle ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Müfredat ve ilgili mevzuat 1983 ve 1997 yılında yeniden düzenlenmiştir (Coşansu Yalazan, 2002). Bu yıllarda engellilerin organizasyonları açısından önemli bir gelişme de Altı Nokta Körler Derneği’nin kurulması olmuştur. Bu derneğin en önemli etkisinin, engelli bireylere ilişkin hükümleri anayasaya koydurmayı başarması ve konuya ilişkin diğer sivil toplum örgütlerinin kurulmasına ön ayak olmasıdır (I.Özürlüler Şurası, 1999). Cumhuriyet dönemiyle başlangıcı yapılan ve 1950’lerde hem devlet kurumlarınca farklı alanlarda ele alınan, hem de sivil toplum kuruluşlarınca önemsenmeye başlanan engelli bireyler, 1960’lı yıllardan itibaren toplumsal konumları noktasında dikkat çekmeye başlamışlardır. 1970’li yıllarda engelli bireylerin ekonomik durumları bağlamında iş yaşamına katılmaları ve mesleki donanımlarının sağlanabilmesi yönünde politikalar üretilmeye başlanmıştır. 1976 yılında işsiz engelli bireyleri ve 65 yaş üzerindeki yaşlıları belirli bir gelire kavuşturan 2022 sayılı yasa

çıkartılmıştır. 1980’li yıllarda ise, engelli bireylere ilişkin politikaların yapılandırılması Anayasa ve Kalkınma Planlarında yer almaya başlamıştır. Diğer taraftan ‘engellilik’ tanımlamaları da bu yıllarda şekillenmeye başlamıştır. 1983 yılında yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile ‘engellilik’ tanımı yapılmış ve bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde belli oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup, korunmaya, bakıma, yardıma ve yetiştirilmeye muhtaç kişi, engelli olarak tanımlanmıştır (I.Özürlüler Şurası, 1999). 1990’lı yılların ortalarında Türkiye’de engelli bireylerin sorunlarına ilişkin araştırmaların gerçekleştirilmesi, stratejilerin belirlenmesi ve politikaların üretilmesi yönünde kurumsallaşmalara gidilmiş, engelli bireylere ilişkin Kanun Hükmünde Kararnameleri derinleştirilmiş, Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı (1997) kurulmuştur. Özürlüler İdaresi Başkanlığı bünyesinde ise ulusal politika belirlenmesine yardımcı olmak üzere Özürlüler Yüksek Kurulu bulunmakta ve Özürlüler Şurası düzenlenmektedir. Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın kuruluşu ile 1999 yılında Türkiye’de ilk kez gerçekleştirilen ‘I.Özürlüler Şurası’ nın temel kararları arasında engelliler kanununun çıkarılması yer almıştır. Bunu 2005 yılında ikincisi, 2007 yılında üçüncüsü, 2009 yılında dördüncüsü ve 2011 yılında da beşincisi takip etmiştir. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2011 yılında kapatılarak bu kuruma ait sorumluluklar Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir. Bu kurum 2011 yılından itibaren engelli bireylere ve yaşlılara ilişkin çalışmalar sürdürmektedir. Bu kurumun amacı dünyada değişen koşullara göre engelli bireylere yönelik çeşitli politikalar, normlar ve standartların ülkemizde de engellilik konusunun değerlendirilmesinde ve politikalarının belirlenmesinde etkili olduğu düşünülerek engelli bireylere ilişkin hizmetlerin düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmektir (www. eyh.gov.tr) (Burcu, 2015). 2000’li yıllarda ise, engellilik konusunda yeni bir politika aracı olarak nitelendirilen yeni biçimlendirilmiş kanunlar üzerinde çalışılmış, bu bağlamda insan hakları ve ayrımcılık merkezli temalarıyla engellilik olgusuna yeni bir yaklaşım getirilmiş ve getirilmeye devam edilmektedir. 2000’li yıllarda-özellikle Türkiye’nin Avrupa Birliği sürecine girme girişimleriyle-Türkiye’de engelli bireylere ilişkin olarak geliştirilen politikalar daha ciddi kurumsallaşma ile ele alınmaya başlamıştır. Engellilik konusunda mevcut yetersiz altyapı ve kurumlaşmayı orta ve uzun vadede gidermek amacıyla, öncelikle engellilerin sosyal hakları insan hakları çerçevesinde daha dikkate değer bulunmaya başlanmış ve bu çerçevede sivil inisiyatif, engelli dostu sosyal politikaya önem veren bir gelişme çizgisinde yer verilmeye başlanmıştır. Bu durum en çok engelli odaklı sosyal hizmetlerde kendini göstermekte ve akademik çalışmalara hız kazandırmaktadır (Burcu, 2015). Belirtilen gelişmeler Türkiye’de yavaş yavaş da olsa engelli bireylerin sorunlarına sadece tıbbi modelde değil sosyal modelde de bakıldığını göstermektedir. Ancak daha önce de vurgulandığı gibi, Türkiye’de engellilerin kendi sosyal hareketliliği ile sosyal engellere karşı olan sistematik mücadeleleri batı örneklerinde olduğu gibi etkin değildir. Diğer taraftan Türkiye’de görünen önemli bir eksiklik de engelliliğin toplumsal boyutunu tartışmada sosyolojik veri tabanı oluşturabilecek kuramsal ve ampirik araştırmaların / çalışmaların yetersizliğidir (Burcu, 2015). Önemli olan Türkiye’de bu alandaki yetersiz yapılanmanın farkına varılarak bunun giderilmesi yönünde çalışmalara hız verilmesidir (Burcu,2015). Bu

çerçeve de Türkiye’de özellikle sosyolojik açıdan konuyu ele alan çalışmaların hem geç başladığı hem de yetersiz olduğu söylenebilir.

7. DEĞERLENDİRME

Engelli hareketlerini sosyal hareketlerin doğuşu ve gelişimi kapsamında inceleyen bu çalışmada sosyal hareketlerin farklı dönemlerde değişikliklere uğradı burada en büyük etmenin devlet ideolojisi ve siyasal ilişkilerin olduğu görülmüştür. Değişime ve dönüşüme uğrayarak kendinden eski ve yeni olarak bahsettiren sosyal hareketler birçok farklı ülkeden ve farklı kültürden insani bir araya getirerek aynı dili aynı görüşü savunmalarına araç olmuştur. Sosyal hareketler içerisinde kendini geç de olsa duyurmayı başaran engelli hareketleri ilk olarak İngilterede doğmuş ve daha sonra akım halinde tüm dünyaya yayılmaya devam etmiştir. Bu yayılma safhalarında engelli terimi ortaya atılana kadar birçok değişik tanım ve ifadeler ile engelli olma durumu anlatılmaya çalışılmış kimi zaman bireysel model kimi zaman ise sosyal model çerçevesinde incelenerek engelliler için tanınması gereken haklar ve toplum içerisindeki yeri anlaşılmasına ve anlatılmaya çalışılmıştır. Dünya sosyal hareketler ile ilgili iken Türkiye bu konudaki farkındalığı teoride Cumhuriyet dönemi ile başlamış gözükse de asıl yasal anlamdaki sürecinin 1960 yılı anayasası ile başladığı ve günümüzde de hala birçok yönetmelik ve tüzük kapsamında düzenlemelerin devam ettiğini görmekteyiz. Dünyada ki birçok ülkeye göre fazla engelli nüfusumuzun ihtiyaçları ve sorunları karşısında yapılacak olan her türlü örgütlenme, yasal düzenleme ve toplumsal hareketlilik onların diğer nüfus ile kaynaşmasına bir arada olmasına olanak sağlayacaktır. Sosyal hareketlerin iki farklı gurubu aynı çatı altında uyumlu ve anlayışlı bireyler olarak yaşatma ideolojisinin de engelliler ölçeğinde ne kadar önemli olduğu bir kez daha unutmaması gereken bir unsur olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktel, M.**(2003). *Küreselleşme ve Kamu Yönetimi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Alcock, C., Payne,S., & Sullivan,M.**(2004). *Introducing Social Policy*, Pearson Prentice Hall, Harlow-England.
- Altan, Ö.Z.**(2004). Sosyal Politika Dersleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Arrighi, G., Hopkins,T.K. &Wallerstein,I.** (1995). *Sistem Karsıtı Hareketler*. Çeviren; C.Kanat, B.Somay, S.Sökmen. İstanbul:Metis Yayınları.
- Castells, M.**(2006). *Enformasyon Çağı ;Ekonomi, Toplum, Kültür, Kimliğin Gücü*, Çeviren; Ebru Kılıç. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşansu Yalazan, İ.** (2002), An Overview of Services for People With Disabilities in Turkey, Access Press Online, 13(52).
- Çayır, K.**(1999). Yeni Sosyal Hareketler-Teorik Açılımlar. İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Çımrın,F;**2010, Yeni Toplumsal Hareketler ve Kentsel Yaşam,Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi,S;2
- Dolgoft, R. & Feldstein,D.**(2007). *Undersanding Social Welfare A Search For Social Justice*, Seventh Edition, Pearson Education Allyn and Bacon, Boston.

- Dye, T.R.**(1975). *Understanding Public Policy*, Second Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Gladvin, M.**(1999). Çağdas Toplumsal Hareketlerin Teorisi ve Siyaseti. Çeviren: Bekir Balkız. *Ege Üniversitesi, Edb. Fak. Sosyoloji Dergisi*. Sayı(7). İzmir: Ege Üniversitesi Edb. Fak Yayınları. Sayı(7), 125- 135.
- Melluci, A.**(1999). *Çağdas Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması, Yeni Sosyal Hareketler-Teorik Açılımlar*. Yayına Hazırlayan; Kenan Çayır. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- New Politics Dergisi**, Yaz 2001, Cilt 8, sayı 3.
- Offe, C.** (1999). *Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. Yeni Sosyal Hareketler-Teorik Açılımlar*. Yayıma Hazırlayan; Kenan Çayır. İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Seyidoğlu, H.**(1999). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Can Yayınları, İstanbul.
- Seyyar, A.**(2008). *Sosyal Siyaset Terimleri*, Sakarya Yayıncılık, 2.Baskı, Sakarya.
- Spicker, P.** (2000). *The Welfare State: A General Theory*. Sage Publications, London.
- Şaylan, G.**(2003). *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Şentürk, Y.**(2010). Sakatlık ve Sosyal Teori: Toplum Bilim Kuramlarındaki ‘‘Normal’’ Örneği Yeniden Düşünmek. 5. *Karaburun Bilim Kongresi 2 – 5 Eylül 2010 Karaburun ve Mordoğan*.
- Tarrow, S.**(1994). *Power In Movement: Social Movements, Collective Action and Politics*. Cambridge. Cambridge University Pres.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (1999), I. Özürlüler Şurası –Çağdas Toplum Yaşam ve Özürlüler Ön Komisyon Raporları, 29 Kasım-02 Aralık 1999, Ankara: Takav Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Tokyo, Aysen**(1997). *Sosyal Politika*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa.
- Touraine, A.**(2002). *Demokrasi Nedir?*, Çeviren; Olcay Kunal. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Yenal, Z. & Kırılı, B.**(2005). Distopyalar ve Ütopyalar Arasında Karsı Küreselleşme Hareketleri. *Karsı Küreselleşme Hareketleri*. Birikim Dergisi, Sayı (197), 10-17.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL 1: <http://www.onceokuloncesi.com/makale-arastirma-ve-bilimsel-yazilar/toplumsal-bir-sorun-cozumleyici-olarak-ozurlu-haklari-hareketinin-gelisimi-25661.html>
- URL 2: <http://www.sakatlikcalismalari.net/2009/01/r-malhotra.html>
- URL 3: <http://www.engelliler.biz/forum/archive/index.php/t-10391.html>

INVESTIGATION ON URBANIZATION GROUND - THE LANDFILL GROUND CONTROL GEOPHYSICAL SEISMIC CONTROL OF BATMAN PROVINCE SITE

Dr. Yıldırım İsmail TOSUN*

ABSTRACT

This investigation of calcareous formations of Batman province site and geophysical logging, water logging can be extremely useful in suitable water control strategies by reclaiming existing water logged areas. The problems of water cavities on ground near landfill and the quality of floor rocks. The cavity concerned limestone formations was mostly exist in the irrigated areas like in South Eastern rocky plains of Batman, Turkey. The climate change and ground water changes generally results in over irrigation, seepage losses through channel and distributions, poor water management practices and inadequate control of drainage system. Analysis of high water table in water logged areas and drainage of irrigated areas have not been paid adequate attention in the planning and management of water resources, partly due to lack of requisite data and partly due to flood and rainfall in the country.

Keywords: Seismic Ground Control, Landfill Ground, Quality Of Ground, Permeability, Floor Rock, Rock Cavities

1. INTRODUCTION

The parameters and data controlling hydrologic processes by Geographic Information Systems (GIS) have become an integral part of hydrologic studies. The main management is to bring together the use GIS to model s and hydrologic data. The general distribution of the inputs and parameters can control the surface sources or underground loss. GIS maps commonly describe topography, land use and cover, soils, rainfall, and meteorological variables may become model parameters or inputs in the simulation of hydrologic processes. This investigation of water logging can be extremely useful in suitable water management strategies by reclaiming existing water logged areas. The problems of water logging and quality mostly exist in the irrigated areas like in South Eastern rocky plains of Batman, Turkey. The climate change and ground water changes generally results in over irrigation, seepage losses through channel and distributions, poor water management practices and inadequate control of drainage system. Analysis of high water table in water logged areas and drainage of irrigated areas have not been paid adequate attention in the planning and management of water resources, partly due to lack of requisite data and partly due to flood and rainfall in the country. In order to develop suitable water management strategies and controlling the extent of water logging in the area. GIS may facilitate the reconstruction of the ecological environment but also to accommodate the sustainable development of the water resources and waste water.

* Engineering Faculty, Şırnak University

In this study, the hydrological characteristics of the Batman city were explained and the effect of these characteristics on the city was examined. In the investigation, hydrological features and the urbanization with new settlements needs modeling regarding available water source. The hydrological property of settlement areas with dense populated areas in the model was determined by Geographic Information Systems (GIS) techniques. The main purpose of this study is to investigate the effect of settlement on the basic hydrological structure by studying the characteristics of the ground topography, ground water elevation, slope and viewing. GIS techniques were used in the creation of the thematic maps and in the analysis of the parameters. Finally, the GIS study models created, the available water source change and a stream network model was provided sufficient source control at the Batman province. The presence of this stream network structure in the Batman province reveals the potential flood scale and flood risk. This study produced more systematic data with hydrological studies carried out with GIS support. GIS has made it possible to obtain more qualified data by enabling the use of multi-criteria decision making method (CCCF) in this research.

2. HAZARDOUS FLOOD AND LIQUIDIZATION OF GROUND

The ground stability by cement type puzzolane, but local wastes such as fly ash or mid ash of power plants were used for stabilization of ground and to improve strength. The ground water discharge maps in hazardous flood mapping were practiced for Batman Province as seen in Figure 1. The urbanization development in the province ground was searched. The flood contamination was considered. The ground soil and agricultural flood area was critical for preventing contamination and remediation of soil as shown in Figure 2 and 3.

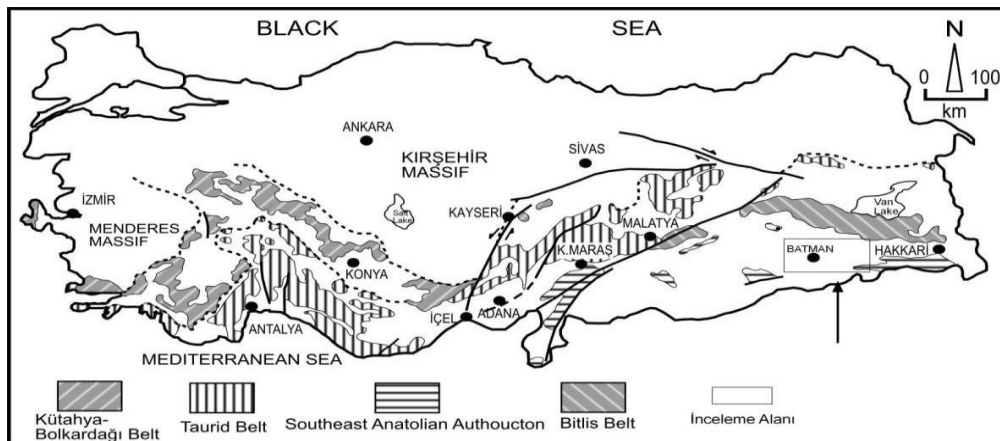

Figure 1. Geological faults and formations in Batman Province in Turkey.

Figure 2. Satellite View of Batman Province Urbanization and Agricultural Fields.1/15000

SİSTEM	SERİ	FORMASYON	ÜYE	LİTOLOJİ	AÇIKLAMALAR
KY. TAŞLAR					Alüvyon
PLİYOSEN	ALT	ŞELMO			Kırmızı renkli kumtaşı-şeyl ardalanması
MİYOSEN	ÜST	KARACADAĞ			Siyah renkli bazalt
	ALT	FIRAT			Beyaz renkli kireçtaşı
		KAPIKAYA	Zekayit Kireçtaşı Düğüç Evaporit		
OL. GÖSEN	ÜST	HOYA			Gr renkli dolomit & kireçtaşı
EOSEN	ALT	GERCUŞ			Kırmızı renkli şeyl, marn, silttaşı ve kumtaşı ardalanması
PALEOSEN	ÜST	GERMAV	ÜST		Gr-yeşil renkli şeyl, marn, silttaşı ve kumtaşı ardalanması
	ALT		ALT		Koyu gr renkli şeyl, silttaşı ve kumtaşı ardalanması
MAESTRIHTYEN	ÜST	GARZAN			Bej sarı renkli bol fosil kireçtaşı Üçeksiz

Figure 3. Geological formations in Batman Province.

3. METHOD AND MATERIALS

As well as natural ground is compressed according to the compression parameters of ground limestone and altered shale formations was excavated and tested for the stability of compacted soil parameters used in the analysis. Four separate samples taken from different points of the slope, cutting box test was carried out to determine the shear strength parameters. After the experiments were made c 'and ϕ ' values σ were found as shown in Figure 4.

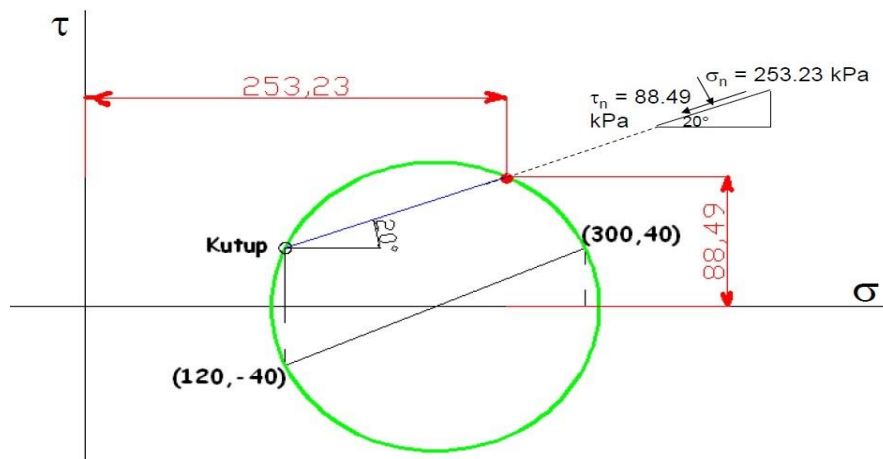

Figure 4. Mohr Coulomb Failure giving compression and shear strength ,such as c' and ϕ' values

4. DRAINAGE And STABILITY PRECAUTIONS

The landfill surface in Batman Province was found over gravel bed of Batman River. It could be observed by a natural drain to be stable. Field studies occurring over wet river filling gravel materials. The mechanical shear box tests made over silty zones showed lower strength. The compression observation on this west hillside on the edge of the water river flow was small. The high turbulent flow after that the erosion of land was observed in the rain to occur as leaking. The meshed geo composite bitumen layers were protecting the slopes against erosion. The floods was covering the 7-10 km distant river west side as seen in Figure 5 and 6.

Figure 5. The meshed geo composite bitumen layers for protecting against shear and erosion in flood.

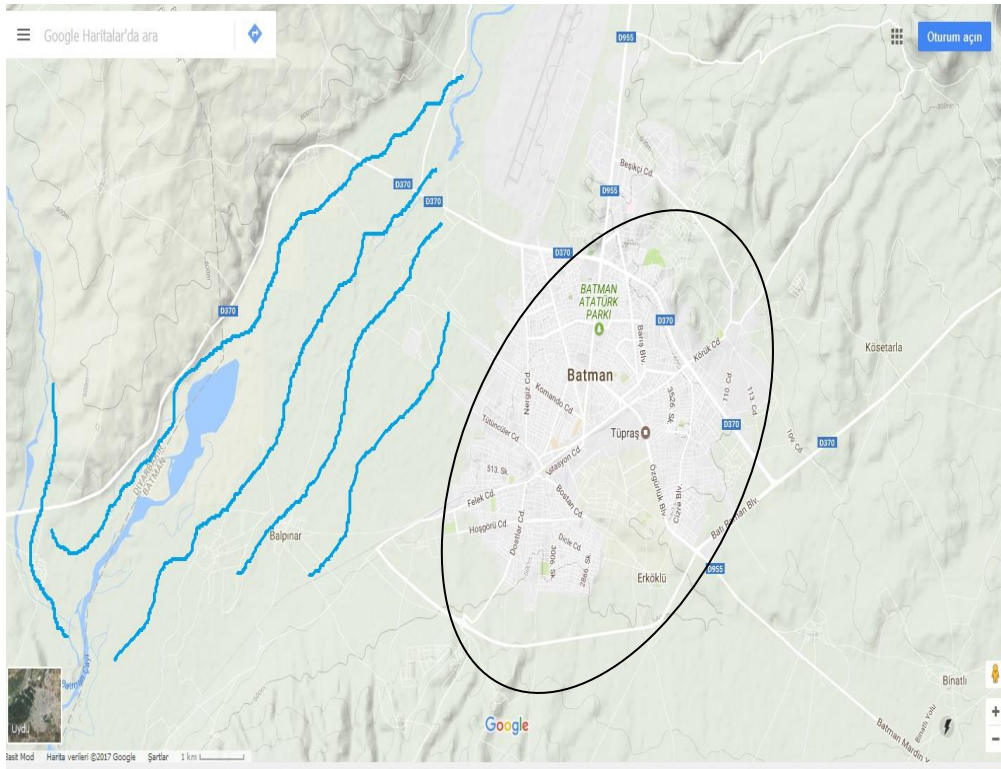

Figure 6. The floods was covering the 7-10 km distant river west side at 600m and blue lines flood 605 m height.

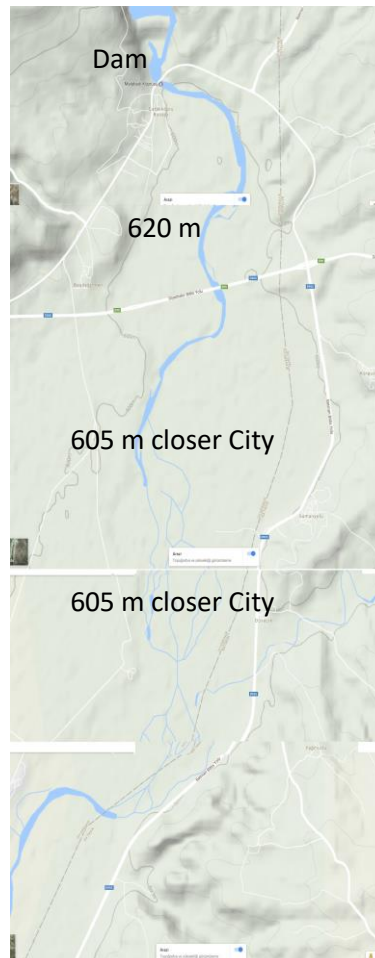

Figure 7. The river was covering the 7-10 km distant river west side at 650m height to blue lines down 605 m height.

CONCLUSIONS

Urbanization and economic growth in the twentieth century evolved along with the management of natural resources. In this process, provision of drinking water supply and distribution service for urban areas also developed on the same plane. The effective role of the public was felt in meeting the water resources management and service. Infrastructure investments are centrally located, water resources are found, structured, stored, distributed and refined. Technically this process has been called "hydrological age" since engineers have determined this process. The whole process is based on "need". Large investments have been made in order to meet the need. The use of water resources (water withdrawal and ordinance) and evaluation for development and community needs have been studied. However, the amount and quality of water that the eco-system will need is not addressed. Everything is built on the theme of "develop-supply-use". Parameters considered in the planning of water resources were population estimate, per capita water demand, agricultural production, economic productivity level. Using these parameters, future water demand forecasts are used and these estimated values are used when designing the systems to meet the demand. In this approach, the demand for water has been determined independently of the specific needs of

human needs, the amount of water a healthy ecosystem will need, or actual regional water availability. The next step in traditional planning is to identify projects that will reduce the gap between estimated water supply and demand. In every scale, the planning action (region, basin, city) is used for the regular and healthy spatial development uses (housing, commerce, industry, recreation, other social) in the metropolitan cities which are especially migrating in our country and in medium size settlements Such as equipment) as directed by location decisions; It also determines the water demand of the city at the same time with its population and density of buildings and its quality and quantity of usage. While city plans shape the socio-economic and physical structure of the city, with the proposed land use, employment, population and density decisions, the city's daily water demand is also shaped. Therefore, any kind of urban development outside the plan creates an unhealthy environment that affects the quality of life of the city, as well as poses a serious threat to the water resources (increased water consumption pressure and pollution) (Urban Planning Chamber Water Commission, 2006). Survey, planning (feasibility) and project work will be given efficiency. The quality of the water quality will be preserved, improved and monitored. Flood hazard maps will be prepared and an early warning system will be established.

REFERENCES

- Groundwater Discharge** - The Water Cycle, <https://water.usgs.gov/edu/wusw.html>
- Groundwater Storage** - The Water Cycle
<https://water.usgs.gov/edu/watercyclegwstorage.html>
- Assouline S, Tavares J, Tessier D.** 1997. Effect of compaction on soil physical and hydraulic properties: Experimental results and modeling. *Soil Science Society of America Journal* 61: 390-398.
- Gee GW et al.** 1994. Variations in water balance and recharge potential at three western desert sites. *Soil Sci Soc Am J* 58 : 63-72.
- Altınlı, E. İ.,** 1978 “Uluslararası Stratigrafi Kılavuzu” TPAO Yerbilimleri Yayınları, Ankara, Nuray Matbaası,.
- Anbalagan, R.,** 1992, Landslide hazard evaluation and zonation mapping in mountainous terrain” *Engineering Geology*, 32:269–277,
- ASTM,** 1990 “Standard Test Method for Direct Shear Test of Soils Under Consolidated Drained Condition”, D3080-90,
- Bishop, A.W.,** 1955, The use of the slip circle in the stability analysis of earth slopes, *Geotechnique*, Vol. 5, 7-17.
- Dickinson, M., Cooper, R., McDermott, P. and Eaton, D.** (2005). An analysis of construction innovation literature. *Fifth International Postgraduate Research Conference*, April 14-15, Vol. 2, pp. 589-594, Salford, UK.
- Dramis, F., Sorriso-Valvo, M.,** 1994 “Deep-Seated gravitational slope deformations, related landslides and tectonics”, *Engineering Geology* 38, 231- 243,
- Erguvanlı, K, ve Erdoğan, Y.,** “Yeraltı Suları Jeolojisi”, İTÜ yayınları No: 23, Maçka İstanbul, Nisan 1987

- Görög P & Török Á**, 2006, Stability problems of abandoned clay pits in Budapest, IAEG2006 Paper number 295 , The Geological Society of London
- Görög P & Török Á**, 2007 Slope stability assessment of weathered clay by using field data and computer modelling: a case study from Budapest ,Natural Hazards and Earth System Sciences, 7, 417–422, www.nat-hazards-earth-syst-sci.net
- Güz, H** , 1987, “Geoteknikte Gelişmeler”, DSİ Yamaç ve Şevlerin Stabilitesi ve Dayanma Yapıları Semineri, Samsun
- Hoek, E.**, 2013. Practical Rock Engineering, Hoek notes by Evert Hoek. <http://www.rocscience.com>

**INVESTIGATION ON URBANIZATION RECONSTRUCTION GROUND -
LANDSLIDE ANALYSIS BY GEOPHYSICAL AND GEOTECHNICAL METHODS
IN ŞIRNAK PROVINCE SITE**

Dr. Yıldırım İsmail TOSUN*

ABSTRACT

This investigation of calcareous formations of Şırnak and Cizre province site and geophysical logging, ground logging can be extremely useful in suitable ground control strategies. The districts of the Şırnak and Cizre province, had active and potential landslide areas, geophysical seismic and geotechnical stability analyses were conducted. An area of near 7 km² study area and the surrounding area has been 1/10.000 scale engineering topographical map, as well as the drilling and laboratory geotechnical engineering properties of ground materials were determined by standard experiments. S1, S2, S3 and C1, C2 and C3 hillsides could develop potential landslides. The slopes were analyzed at 1/1000 scale topographic maps and geological field studies prepared by processing units. On the map the geological cross-sections seismic data were prepared. By laboratory experiments soil tests were carried out on local samples taken from fields for physical and mechanical properties of slope debris; loose silty and clayish soil, effective angle of internal friction (ϕ 7-12.5°, effective cohesion (c 5-7 kg/cm², the maximum dry unit weight 1.87 - 2.25 g/cm³ 1.78-2.43 g/cm³ saturated unit weight, unit weight 1.9-2.35 g/cm³. The foundation areas have not been paid adequate attention in the reconstruction planning and management of foundations of reconstructed buildings, water resources, partly liquidification due to lack of requisite data and partly due to flood and rainfall in the country.

Keywords: Seismic Ground Control, Slope Stability, Ground Quality, Foundation, Floor Stability, Water Drainage

1. INTRODUCTION

Landslides cause very heavy life losses every year in the world. Turkey is one of the most important geotechnical hazards in mountainous terrain also developing major residential areas. The landslides in recent years in the country were studied by researchers. In this study, the geotechnical and geophysical characteristics of land and formations were investigated and strengthening methods were determined. The field studies carried out in this project completed with geophysical section maps. Observational geological survey was carried out in order to determine the profile to be taken and the geophysical survey was carried out on the determined profile. Two expansions were made 124 meters in length. This opening was made using AGI brand 8-channel 84-electrode resistivity and IP measurement device.

* Engineering Faculty, Şırnak University

Landslides have been seen in stream flow areas in the past in the form of erosion and landslides due to geological and hydrogeological conditions in similar clayey loam soils. In the other, erosion of landslides occurred in the form of free flow. Turkish Standards and American Standards have been taken as the basis for the experiments conducted in order to determine the geotechnical properties of the grounds exposed in the landslide areas. In the landslide areas in the study area, undisturbed and the disturbed samples were taken from fine grained parts of the slope debris.

2. POTENTIAL LANDSLIDE RISK AND STABILITY IN ŞIRNAK PROVINCE

As well as natural ground is compressed according to the compression parameters slightly excavated again. In this case the stability of compacted soil parameters used in the analysis. Four separate samples taken from different points of the slope, cutting box test was carried out to determine the shear strength parameters. After the experiments were made c and ϕ values σ were found.

Stability as the slope shown in Figure 1 and rock layers and cracks shown in Figure 2 may also be evaluated in the program GEO5 programs. Partially after a designated envelope with water saturated soils breaking strength test conducted in nğn-drained conditions point the floor act as both cohesive and internal friction. Total stress analysis method, manner and will cover this criterion is to examine the stability of the rock mass is divided into a certain number of vertical slices. Bishop method is taken as the beginning of accepted slope limit equilibrium equations as if the balance is removed. Bishop serves with total stress instead of effective stress analysis. This method is further brought to the methods of Taylor and Fellenius (Görög and Török, 2006 Görög and Török, 2007, Anonymous, 2013, Anonymous, b 2009). Janbu Method can be used whether or not circular sliding surface for all types (Vaneckov et al., 2011, Prusa, 2009). Slope stability analysis of homogeneous splitters and circular shift occurring in filling slices for stability analysis of shifts in the non-circular more general types of inter slice.

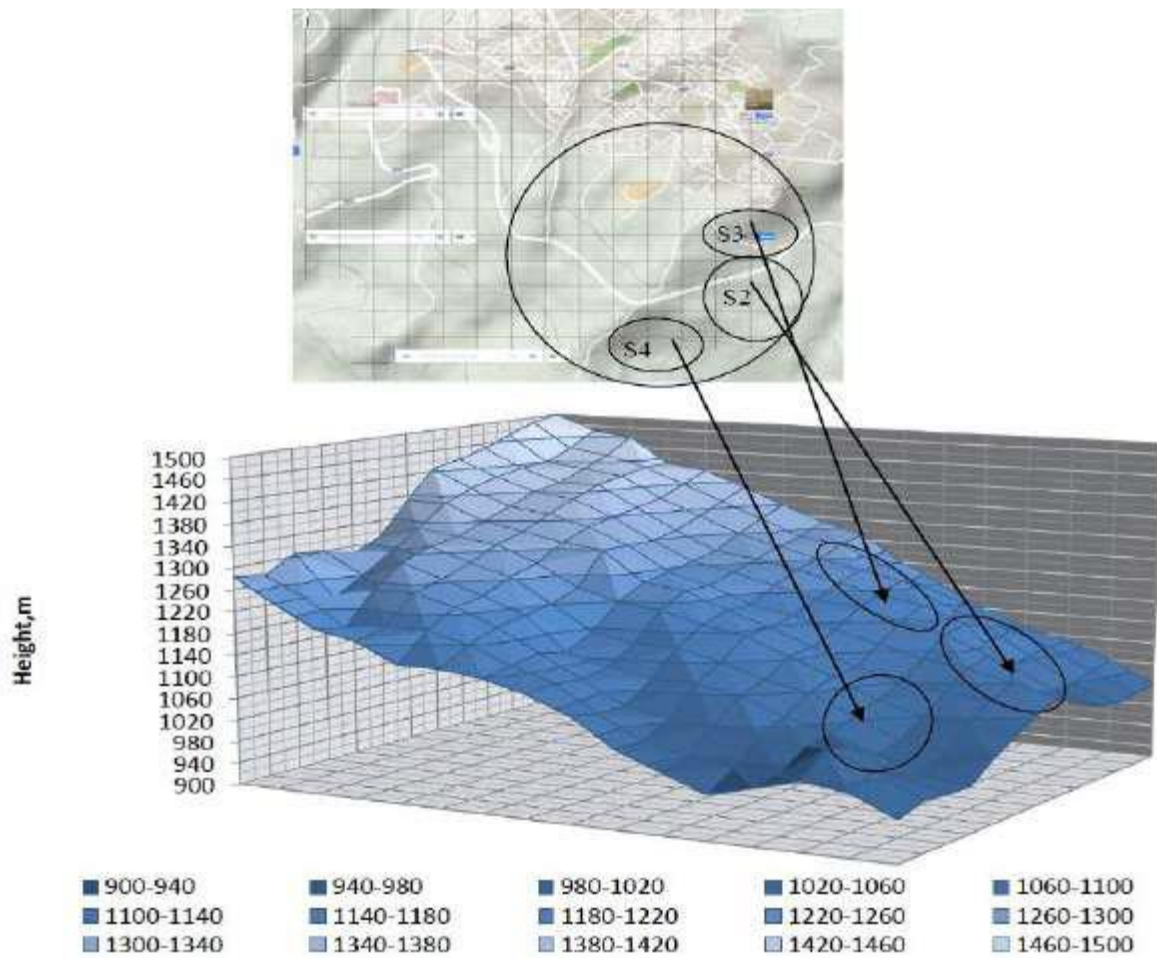

Figure 1 and 2. The Şırnak Province of Urbanization, the meshed engineering map of the field and topographic image scale of 1/15,000.

The stability by cement type puzzolane, but local wastes such as fly ash or mid ash of power plants were used for ground strengthening. The discharge hazardous risk mapping was practiced for contaminated soil area for preventing contamination and remediation as shown in Figure 3 and 4.

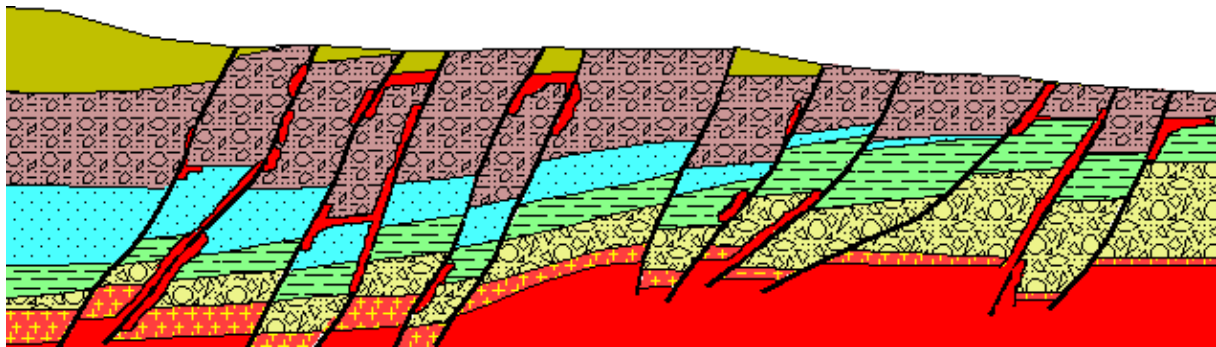

Figure 4. and 5. Mesh 200m, Şırnak City Slope View, S4 Topographical Map 1/2000.

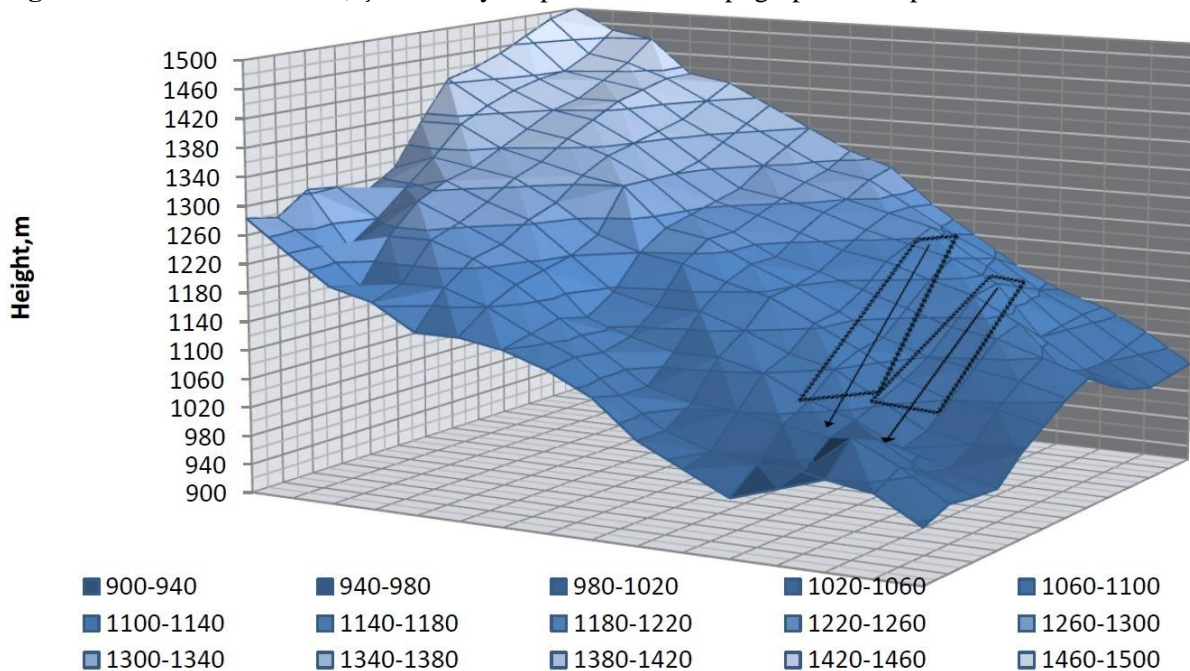

Figure 6. Stereonet View of Faults, Cracks and density poles in 200m, Şırnak City

As well as natural ground is compressed according to the compression parameters slightly excavated again. In this case the stability of compacted soil parameters used in the analysis. Four separate samples taken from different points of the slope, cutting box test was carried out to determine the shear strength parameters. After the experiments were made c and ϕ values σ were found. Stability as the slope shown in Figure 5 and rock layers and cracks shown in Figure 6 may also be evaluated in the program GEO5 programs. Partially after a designated envelope with water saturated soils breaking strength test conducted in ngn-drained conditions point the floor act as both cohesive and internal friction. Total stress analysis method, manner and will cover this criterion is to examine the stability of the rock mass is divided into a certain number of vertical slices. Bishop method is taken as the beginning of accepted slope limit equilibrium equations as if the balance is removed. Bishop serves with total stress instead of effective stress analysis. This method is further brought to the methods of Taylor and Fellenius (Görög and Török, 2006 Görög and Török, 2007, Anonymous, 2013, Anonymous, b 2009). Janbu Method can be used whether or not circular sliding surface for all types (Vaneckov et al., 2011, Prusa, 2009). Slope stability analysis of

homogeneous splitters and circular shift occurring in filling slices for stability analysis of shifts in the non-circular more general types of interslice forces is a method that takes into account (Prusiner 2009, Hutchinson, 1995, Dramis 1989, Hoek, 2013).

As seen from Figure 7 separate sections on the topographic slope in the study area surface stabilities were evaluated and stable sections were prepared. In the laboratory experiments c and ϕ regarding the bottom layer formation it was effective and maximum resistance at tensile strength by geotextile – compacted fly ash and slag. Sometimes stress cracks appearing in the landfill field due to movement at which it is known to occur slide. This case will be smaller than those found in the laboratories of the inner parameter of the sliding surface in other words, it would be closer to the stability. In this respect limit safety factor value it is taken as 1.5.

3. SLOPE STABILITY ANALYSIS

No. S4 after rains in the small size of the stack that has been made in field studies on slope movement was observed. S4 No. slopes where the arrival stack is covered with talus (Figure 7). The maximum height difference between the heel point and the top stack S4 landfill area was 45 m, maximum height was 75 m hillside, and the slope angle of the landfill surface was 28° . The landfill surface can be observed by a natural drain to be stable. Field studies occurring during take-away materials made observations on this hillside on the edge of the water flow and the small flow after that the erosion of land was observed to occur from leaking. The slope stability for the risk map is prepared on program GEO5. The slope was analyzed for the risk calculation regarding to the section showed as shown in Figure 6. The field examination revealed severe erosion, especially in May and formed the heel of the slope of the hill with snow melt flow rate increase in June, and this had been identified as those of a negative impact on slope stability.

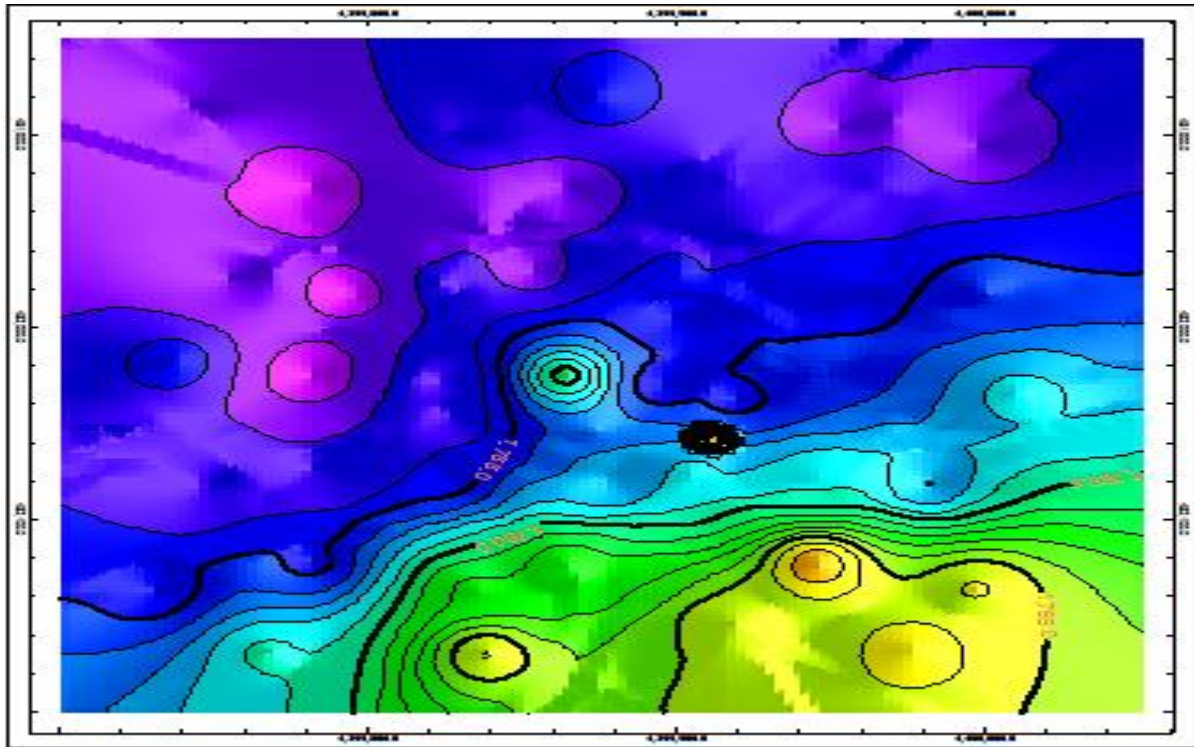

Figure 7. Blue drainage and stability contours of S2, S3 and S4 in the investigation field of possible landslide areas

Soil compaction of the mining wastes was also decreased the permeability of bottom layers in the mining field.

4. CONCLUSIONS

Şırnak was investigated by urban areas close to border regions participating in the colliery waste heaps of soil samples taken from four different slopes of slope stability and geotechnical properties of the unit field studies and laboratory experiments. Of the slope stability calculations with risk maps and risk section of program GEO5 programs are discussed.

The weathering of rocks in the study area is weakening quickly change the height and tilt angle of the slopes to erosion and slope. Dissociation seen in rocks in the study area also offers a negative contribution to stability problems. The compression strength could be easily tested by indentation on the landfill as shown in Figure 8. The durability of the landfill bottom layer was tested easily on the chart of fly ash and lag mixture content as given in the Table 4.

As a result of the geotechnical analysis performed in the study area should be considered in the future danger of very large stacks and site reclamation methods are suitable to be determined. In addition, the working area of the project due to be opened to urban use contraceptive methods studied and developed instability poses a special importance. The bottom ash of plants are the most effective solution, both in economic and permeability aspects of waste ash materials, in contrast with highly effective and partially expensive

techniques such as bitumen stabilization by compaction and use of bentonite type clay.

REFERENCES

- Altınlı, E. İ.**, 1978 “Uluslararası Stratigrafi Kılavuzu” TPAO Yerbilimleri Yayınları, Ankara, Nuray Matbaası.
- Anbalagan, R.**, 1992, Landslide hazard evaluation and zonation mapping in mountainous terrain” Engineering Geology, 32:269–277,
- Anonim**, d 2011, Şırnak İl Özel İdare Raporları
- Anonymous**, 2010, Şırnak İl Özel İdare Raporu.
- Anonymous, a** 2013, GEO5 - Engineering Manuals - Part 1, - Part 2.
<http://www.finesoftware.eu/geotechnical-software/>
- Anonymous, b** 2009, GEO5 - FEM - Theoretical Guide
<http://www.finesoftware.eu/geotechnical-software/>
- Anonymous, c** 2011, “Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası”, Afet ve Acil durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı, Ankara
- ASTM**, 1990 “Standard Test Method for Direct Shear Test of Soils Under Consolidated Drained Condition”, D3080-90,
- Bishop, A.W.**, 1955, The use of the slip circle in the stability analysis of earth slopes, Geotechnique, Vol. 5, 7-17.
- Dickinson, M., Cooper, R., McDermott, P. and Eaton, D.** (2005). An analysis of construction innovation literature. *Fifth International Postgraduate Research Conference*, April 14-15, Vol. 2, pp. 589-594, Salford, UK.
- Dramis, F., Sorriso-Valvo, M.**, 1994 “Deep-Seated gravitational slope deformations, related landslides and tectonics”, Engineering Geology 38, 231- 243,
- Erguvanlı, K, ve Erdoğan, Y.**, “Yeraltı Suları Jeolojisi”, İTÜ yayımları No: 23, Maçka İstanbul, Nisan 1987
- Görög P & Török Á**, 2006, Stability problems of abandoned clay pits in Budapest, IAEG2006 Paper number 295 , The Geological Society of London
- Görög P & Török Á**, 2007 Slope stability assessment of weathered clay by using field data and computer modelling: a case study from Budapest ,Natural Hazards and Earth System Sciences, 7, 417–422, www.nat-hazards-earth-syst-sci.net
- Güz, H** , 1987, “Geoteknikte Gelişmeler”, DSİ Yamaç ve Şevlerin Stabilitesi ve Dayanma Yapıları Semineri, Samsun
- Hoek, E.**, 2013. Practical Rock Engineering, Hoek notes by Evert Hoek.
<http://www.rocscience.com>
- Hök, E. ve Bray, J.W.**, 1977, Rock slope engineering, Stephen Austin and Sons Ltd, Hertford, 402 s.
- Hök, E.**, 1970, Estimating the stability of excavated slopes in opencast mines, Institution of Mining and Metallurgy, A105, A132
- Hutchinson, JN.**, 1995”Landslide hazard assessment. Keynote paper. In: Bell DH (ed) Landslides, Proceeding of 6th international symposium on landslides”, Christchurch,

- New Zealand, vol 1. Balkema, Rotterdam, pp 1805–1841,
- Lambe, W.T. ve Whitman, R.V.**, 1969, Soil mechanics, John Wiley and Sons, New York
- Leonard G.C. 1962, Foundation Engineering , McGraw-Hill Book Co. Inc. New York.
- Morgenstern NR, Price VE. 1965. The analysis of the stability of general slip surfaces. Géotechnique 15(1): 79-93 CrossRef, ISI.
- Potts DM, Kovacevic N, Vaughan PR.** 1997. Delayed collapse of cut slopes in stiff clay. Géotechnique 47(5): 953-982 CrossRef, ISI.
- Pruška, J.**, 2009, Comparison of geotechnic softwares - Geo FEM, Plaxis, Z-Soil , XIII ECSMGE, Vaníček et al. (eds). CGtS, Prague, ISBN 80-86769-01-1, (Vol. 2)
- Seed RB, Mitchell JK, Seed HB.** 1990. Kettleman hills waste landfill slope failure. II: stability analyses. Journal of Geotechnical Engineering 116(4): 669-690
- Spencer E.** 1967. A method of analysis of the stability of embankments assuming parallel inter-slice forces. Géotechnique 17(1): 11-26 CrossRef, ISI.
- Stark TD, Eid HT.** 1998. Performance of three-dimensional slope stability methods in practice. Journal of Geotechnical Engineering 124: 1049-1060 .
- Taylor DW.** 1937. Stability of earth slopes. Journal of the Boston Society of Civil Engineers 24(3): 197-246 .
- Taylor, D.W.** 1948. Fundamentals of soil mechanics. John Wiley & Sons, Inc., New York.
- TSE, 1987 “İnşaat Mühendisliğinde Zemin Laboratuvar Deneyleri”, TS 1900, UDK 624.131, 1. Baskı, Ankara, Nisan
- Ulusoy, R.**, “Uygulamalı Jeoteknik Bilgiler”, JMO yayınları, Ankara, 1989.
- Ulusoy, R.**, 1982 “Şev Stabilite Analizlerinde Kullanılan Pratik Yöntemler ve Geoteknik Çalışmalar”, MTA Yayınları, Eğitim Serisi, 25,
- Vaneckova, V , Laurin J, Pruska J,** 2011, Sheeting Wall Analysis by the Method of Dependent Pressures, Geotec Hanoi - ISBN 978 - 604 - 82 - 000 - 8 ID No./ pp. 7
- Wiley, L.**, 1987 “Slope Stability Geotechnical Engineering and Geomorphology”, England

**KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUSLARARASI MALİYE ALANINDA YAŞANAN
SORUNLAR**

IN THE GLOBALIZATION PROSESS CHALLENGES IN THE FIELD OF
INTERNATIONAL FINANCE

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe MARAŞ*

ÖZET

Küreselleşme süreci ile birlikte, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülke ekonomilerinde yadsınamaz ölçüde değişimler gerçekleşmektedir. Söz konusu değişimler ülkelerin ekonomik yapılarını etkilediği kadar, mali alanda uyguladıkları politikalarda da belirleyici rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda ülkeler, uygulayacakları maliye politikalarını belirlerken küreselleşme sürecine adapte olabilmek adına birtakım tedbirler almak zorunda kalmışlardır. Zira en önemli maliye politikası aracı olan vergiler ise, uluslararası boyutta karşılaşılabilecek en önemli küresel mali sorunların başında gelmektedir. Bu kapsamda, çalışmanın konusunu uluslararası maliye alanında karşılaşılan vergisel düzeydeki temel sorunlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmada; uluslararası çifte vergilendirme, elektronik ticaretin vergilendirilmesi, uluslararası vergi rekabeti, vergi cennetleri gibi uluslararası maliyenin önemli sorunları kapsamlı bir şekilde ele alınıp; değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Uluslararası Çifte Vergilendirme, E-Ticaretin Vergilendirilmesi, Uluslararası Vergi Rekabeti, Vergi Cennetleri

ABSTRACT

Along with globalization process, there are undeniable changes in both developed and developing country economies. These changes affect the economic structures of the countries and also play a decisive role in the financial policies they implement. To this end, countries have had to take measures to adapt to the globalization process while determining their fiscal policies. Taxes, which are the most important global financial problems that can be encountered internationally. In this context, the subject of the study is the basic problems at the level of taxation encountered in the field of international finance. Therefore, in the study; major problems of international finance such as international double taxation, taxation of electronic commerce, international tax competition, tax havens are discussed in detail; it is evaluated.

Key Words: Globalization, International Double Taxation, Taxation of E-Commerce, International Tax Competition, Tax Havens.

* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

GİRİŞ

Günümüzde hemen hemen her alanda etkisini ve izlerini sürdüren küreselleşme süreci, teknolojinin de her geçen gün hızlı artması ile birlikte varlığını tüm dünya genelinde hissettirmektedir. Bu kapsamda gerek mali ve ekonomik gerekse sosyal ve kültürel boyutları bünyesinde barındırması itibariyle ülkelerin adapte olması gereken en önemli olguların başında gelmektedir. Dolayısıyla, ülkeler ve uluslararası kuruluşlar bir taraftan söz konusu sürecin olumlu yöndeki etkilerinin artırılması diğer taraftan ise olumsuz yöndeki etkilerinin bertaraf edilmesi amacıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadır. Böylelikle, küreselleşmenin uluslararası maliye diğer bir ifade ile uluslararası vergilendirme çerçevesinde yarattığı sorunlar çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümünde öncelikle küreselleşme olgusu detaylı bir şekilde tanımlanmakta; sonrasında ise küreselleşme türleri açıklandıktan sonra küreselleşmenin genel olarak olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle küreselleşmenin genel olarak kamu maliyesi ve vergilendirme politikaları ile olan ilişkisi ele alınmakta; sonrasında sırasıyla küreselleşmenin neden olduğu uluslararası vergi rekabeti, vergi cennetleri, uluslararası çifte vergilendirme ve elektronik ticaretin vergilendirilmesi sorunları tartışılmaktadır.

1. KÜRESELLEŞME

Çalışmanın bu bölümü; küreselleşme kavramı ve önemi, küreselleşmenin türleri ve küreselleşmenin genel olarak olumlu ve olumsuz etkileri başlıklarından oluşmaktadır.

1.1. Küreselleşme Kavramı ve Önemi

Küreselleşme olgusu, aslında yeni bir süreç veya kavram olarak karşımıza çıkmamaktadır. Dolayısıyla küreselleşme temellerinin, farklı kültür ve coğrafyada yaşayan toplumlar arasındaki ilişkilerin oluşmaya başladığı dönemlerde atıldığı ifade edilebilmektedir (Bayar, 2008:26). Bu doğrultuda, 16. ve 17. yüzyıllarda ülkelerin ekonomik gelişmelerini sağlayan temel sektörler ticaret ve tarımdan oluşmaktayken; 18. yüzyıldan itibaren ülkeler arasındaki sınai etkileşim, sanayi devrimi ve bunun akabindeki sanayileşme ile birlikte hızla artmıştır. Günümüzde ise, bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte, iki kutuplu dünya düzeninde sosyalist düşüncenin hakim olduğu ülkelerin serbest piyasa sistemini tercih etmeleri küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır (Bakkal ve Susam, 2011:24). Bu doğrultuda, özellikle son yıllarda ülkelerin birçoğunda görülen kapalı ekonomiden açık ekonomilere doğru geçiş süreci, ekonomik ilişkilerin uluslararasılık açısından işlem hacmini artırmakla birlikte, çok uluslu şirketlerin ulus ekonomilerinde daha rahat hareket edebilme kabiliyetlerini artırmıştır (Devrim ve Altay, 2000:28).

Bununla birlikte, küreselleşme sürecine adapte olunabilmesi kapsamında ülkelerin artan entegrasyonu, bütün aktörler açısından yeni ekonomik ilişkilerin tesis edilmesini gündeme getirmektedir. Bu doğrultuda küreselleşme, üretim faktörlerinin hareketliliğini artırmakla kalmayıp; aynı zamanda yine çok uluslu şirketlerin ekonomik ve finansal piyasalarda ağırlıklı olarak söz sahibi olmalarına yol açmıştır (Kargı ve Karayılmazlar,

2009:22). Bununla birlikte, ülkelerin sosyal, politik ve ekonomik entegrasyon kapasitelerini artıran küreselleşme sürecinden gelişmiş ülkeler pozitif yönde etkilenirken; gelişmekte olan ülkelerin söz konusu sürece adaptasyon sağlayabilme güçlerinin yeterli düzeyde olmaması nedeniyle birtakım olumsuzluklara maruz kalabilmişlerdir (Ener ve Demircan, 2006:197). Küreselleşme süreci neticesinde özellikle 1990'lı yıllarda ortaya çıkan yeni dünya düzeninde ekonomik aktör ve işlemlerdeki mobilitenin artmasıyla birlikte, ülkeler arasındaki politik, kültürel, sosyal ve ekonomik ilişkiler yoğunlaşarak ülkelerin politik ve ekonomik yapılarını söz konusu sürece göre yeniden şekillendirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Meriç ve Ay, 2004:295). Bununla birlikte, insan hakları, çevre kirliliği, terörizm, salgın hastalıklar, terörizm göç hareketleri gibi küresel meselelere çözüm bulma amacıyla ülkelerin birbirine entegre olduğu ve yakınlaştığı ve bu doğrultuda da küresel işbirliği çalışmalarının arttığı aşikardır (Yıldız, 2005:28-29).

Söz konusu gelişmeler neticesinde gündeme gelen küreselleşme, günümüzde bir anahtar kelime olarak son yılların en çok tartışılan ve gündemi işgal eden hususların başında gelmektedir. Bu doğrultuda küreselleşme kavramı, gerek günlük ilişkilerde gerekse ekonomik, politik, toplumsal ve sosyal ilişkilerin yönlendirilmesi ve belirlenmesinde hiçbir kuvvetin karşı koyamayacağı bir çekim merkezi olarak algılanabilmektedir (Meriç ve Ay, 2004:296).

Küreselleşme ile ilgili olarak yapılan farklı tanımlar, küreselleşmenin çok boyutlu bir kavram olması ve vurgulanan kriterlerin sübjektif nitelikte olması nedenleri ile literatürde net bir küreselleşme tanımının bulunmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, söz konusu farklılıklara rağmen küreselleşme; teknolojik gelişmeler ile birlikte ulusal politik tercihlerden beslenen, ülkelerin politik, ekonomik ve sosyokültürel değerlerinde değişiklikler yaratan ve bunların karşılıklı iletişimi ve etkileşimi ekseninde ulusal sınırları aşarak dünya geneline yayılan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Saraç, 2006:6-7).

Globalleşme, globalizasyon ya da uluslararasılaşma olarak da adlandırılabilen küreselleşme olgusu; ülkeler arasındaki siyasi ve ekonomik sınırların etkisini yitirdiği, politik, sosyal, ekonomik, toplumsal ve kültürel alandaki bazı benzer nitelikteki değerlerin ulusal ve yerel sınırları aşarak bütün dünya genelinde yayıldığı, devlet ve toplumların giderek benzeştiği bir ortam olarak ifade edilebilmektedir (Canbay, 2009:64).

En genel anlamı ile küreselleşme; karşılıklı bağımlılık esasında dünyanın farklı kesimlerinde yaşayan devlet, toplum ve bireyler arasındaki etkileşim ve iletişim derecelerinin yükselmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu kapsamda, yerel ve evrensel bakış açılarından değerlendirildiğinde, söz konusu iki tarafa da ilerleyebilen bir süreci ifade etmekte olup; statik bir yapı arz etmekten ziyade ileri derecede dinamiklik ve değişkenliği vurgulayan bir yapı olarak betimlenebilmektedir (Bayar, 2008:25). Bununla birlikte küreselleşme; yeni dünya düzeni veya bütünleştirme olarak isimlendirilen bir eğilimi de ifade etmektedir (Devrim ve Altay, 2000:38).

Ayrıca küreselleşme, yerel ekonomilerin dünya ekonomileri ile entegre olmasını, tüketim, üretim, teknolojik gelişme ve mali piyasaları kapsayan bir kavram olması nedeniyle; sermayenin, işgücünün, teknolojinin, mal ve hizmet piyasalarının uluslararası nitelik kazanması ve bu bağlamda ulusal piyasaların birbirlerine açılması olayı olarak tanımlanabilmektedir (Karluk, 2007:1). Bu bağlamda, ulusal piyasa dinamiklerinin, dünya

genelinde hakim güç konumunda bulunan piyasa dinamikleri tarafından belirlenen küreselleşme süreci, birçok aktörün rol aldığı ve kompleks ilişkilerin ve etkileşimlerin yaşandığı bir yapı sergilemektedir (Saraç, 2006:7).

Küreselleşme, dünyanın tek bir mekan olarak algılanması ve bu doğrultuda ulusal sınırların ortadan kaldırılması olarak da ifade edilebilmektedir. Bununla birlikte, günümüzün kaçınılmaz ve de karşı çıkılamaz bir gerçeği olan küreselleşme olgusu ülkelerin hem siyasi hem ekonomik hem sosyokültürel hem de mali alanlarda birbirleri ile adapte ve entegre olabilme sürecini vurgulamaktadır (Bayramoğlu, 2017:390-391). Bu bağlamda, küreselleşme; üretim faktörlerinin, mal ve hizmetlerin, finansal kaynak ve teknolojik bilgi birikiminin serbest bir şekilde hareket edebildiği ve finans, mal, hizmet ve faktör piyasalarının artan bir seyirde bütünleşebildiği bir süreç olarak değerlendirilebilmektedir (Kargı ve Yağır, 2016:3). Dolayısıyla, küreselleşme olarak nitelendirilen söz konusu çok boyutlu süreçte, piyasadan teknolojik ilerlemeye, bilgi iletişim sistemlerinden hukuka, değer yargılarından farklı kültürler kadar değişebilen birçok alanda küresel ilişkiler yaşanabilmektedir (Gökbunar vd., 2008:159).

Konuya farklı bir bakış açısı ile yaklaşan tanıma göre küreselleşme; kapitalizmin uluslararasılaşması olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultudaki bir uluslararasılaşma süreci ise; siyasi, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel alanlardaki dönüşümler ile birlikte ülkelerin ve toplumsal aktörlerin söz konusu sürece adapte olabilmelerini zorunlu kılmaktadır (Kargı ve Özügürlü, 2007:275). Bununla birlikte, küreselleşmenin sadece bir piyasa olgusu olarak algılanması yanıltıcı olabilmektedir. Bu bağlamda, siyasi engellerin kaldırılması ve farklı siyasi kurumların çeşitlendirilmesi gibi politikalar da söz konusu süreçte etkin rol oynamaktadır. Böylelikle, söz konusu politikaların uygulanması küreselleşme sürecine daha hızlı uyum sağlanabilmesini gerçekleştirecektir (Günaydın ve Benk, 2004:381-382).

Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen tanımlardan yola çıkılarak yapılabilecek en kapsamlı tanıma göre küreselleşme; fiziki açıdan uzaklık ne şekilde olursa olsun farklı coğrafyalar, kültürel şekillenme, sosyal, ekonomik ve politik yapılanma, devlet idaresi, sermaye birikimi, mal ve hizmetler, yaşam tarzları ve teknolojik altyapıyı ortak ve tek bir yapıya dönüştürmeye amaçlayan, bu doğrultuda da boyutu ve yapısı ne şekilde olursa olsun aktörler arasındaki etkileşim, ilişki ve iletişim seviyelerini artıran, karşılıklı bağımlılık esasına dayalı yapısal bir dönüşüm süreci olarak ifade edilmektedir (Çaşkurlu, 2018:17).

1.2. Küreselleşmenin Türleri

Günümüzde birçok alanda varlığını önemli derecede hissettiren küreselleşme farklı tür ve boyutları bünyesinde barındırmaktadır. Bu bağlamda aşağıda küreselleşme türleri olarak; ticari küreselleşme, ekonomik küreselleşme, mali küreselleşme, siyasi küreselleşme, üretim küreselleşmesi ve kültürel küreselleşme açıklanmaktadır:

- **Ticari küreselleşme:** Ticari küreselleşme ile, uluslararası ticaretin önündeki temel engeller olan gümrük tarifeleri ve ticari kotaların kaldırılması yönündeki uygulamalar ile Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslararası kuruluşların oluşturulması vurgulanmaktadır (Bayramoğlu, 2017:391). Başka bir ifade ile ticari küreselleşme ile,

serbest ticaretin benimsenerek farklı mal ve hizmet gruplarının uluslararası piyasalarda belirli kurallar çerçevesinde hareket edebilmesi anlaşılmaktadır (Doğan ve Kabayel, 2016:151). Bu bağlamda ticari faaliyetlerin küreselleşmesi ile birlikte, uluslararası ticaret hacminde artış meydana gelirken; uluslararası ticaret yapısında da dönüşüm süreçleri yaşanmaktadır (Saraç, 2006:37).

- **Ekonomik küreselleşme:** Ekonomik küreselleşme; uluslararası sermaye hareketliliği, uluslararası ticaret hacmi ve teknolojinin ivedi bir şekilde yayılma hızının artması neticesinde ulusal ekonomilerin birbirine olan bağılılığının artması şeklinde ifade edilebilmektedir (Doğan ve Kabayel, 2016:153). Bununla birlikte ekonomik küreselleşme daha kapsamlı bir şekilde tanımlandığında ise; ekonomik sistemler ile ideolojilerin uluslararasılaştığı süreç karşımıza çıkmaktadır (Karluk, 2007:2). Bu bağlamda ekonomik küreselleşme sürecinde serbest piyasa ekonomisinin geliştirilmesi ve bunun neticesinde de küresel bazlı ekonomik kurum ve kuruluşların oluşturulması önem arz etmektedir (Canbay, 2009:67).
- **Mali küreselleşme:** Finansal küreselleşme olarak da ifade edilebilen mali küreselleşme; ulusal piyasalardaki sermaye ve döviz hareketleri üzerindeki birtakım kısıtlamaların kaldırılarak, söz konusu ulusal mali piyasaların uluslararası mali piyasalar ile entegre olarak ekonomik faaliyetlerinin büyük bir çoğunluğunu uluslararası düzeyde gerçekleştirmeleri olarak tanımlanabilmektedir (Berke, 2006:1132; Bayramoğlu, 2017:391). Bununla birlikte mali küreselleşme ile, sermayenin ülkelere giriş çıkış işlemlerinin rahatça yapılabilmesi ve sermayenin daha hızlı bir şekilde dolaşabilmesi vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, sermaye hareketliliğinin artması, teknolojik uygulamaların yarattığı avantajların bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğan ve Kabayel, 2016:152).
- **Siyasi küreselleşme:** Siyasi küreselleşme ana hatları itibariyle, siyasi otorite, güç ve yönetim şekillerindeki yapısal dönüşümü ifade etmektedir. Bu bağlamda küresel siyaset; uluslar üstü örgütler, ulus devlet, yerel yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere dört temel aktörden oluşmaktadır (Bayar, 2008:28). Bu bağlamda siyasi küreselleşme, üst yapıyı simgeleyen küresel aktörler arasındaki ilişkilerin ve alt yapıyı temsil eden devlet, toplum ve vatandaş ilişkisinin yeniden belirlenme süreci şeklinde kendisini göstermektedir (Saraç, 2007:55). Bununla birlikte, politik küreselleşme olarak da adlandırılan siyasi küreselleşme; ulusal bazda geçerliliği olan siyasi yönetim modellerinin küresel düzeyde de geçerlilik kazanarak yaygınlaştırılması şeklinde de ifade edilebilmektedir (Karluk, 2007:2). Söz konusu küreselleşme türünün aynı zamanda diğer küreselleşme türlerini de etkilediği ifade edilebilmektedir (Çaşkurlu, 2018:18).
- **Üretim küreselleşmesi:** Üretim küreselleşmesi ile birlikte, sınır ötesi üretim yaygınlaşarak ivme kazanmakta ve mal ve hizmetlerin üretimi ana ülke haricinde coğrafi sınırlar açısından farklı ülkelerde de gerçekleştirilebilmektedir (Bayramoğlu, 2017:391). Bu kapsamda, çok uluslu şirketler dünyanın farklı ülkelerinde avantajlı ve

karlı bir şekilde üretim yaparak uluslararası mal ve hizmet piyasalarında önemli rol üstlenmektedirler (Doğan ve Kabayel, 2016:153).

- **Kültürel küreselleşme:** Kültürel küreselleşme, yerel kültürlerin farklı ulusların kültürlerinden etkilenmesi veya söz konusu kültürleri etkilemesi vasıtasıyla belirli ulusal kültürlerin yaygınlaşma süreci olarak tanımlanabilmektedir (Karluk, 2007:2). Bu bağlamda politik ve ekonomik açıdan hakim güç olan ülkeler yadsınamaz bir şekilde kültürel küreselleşmeyi de yaygınlaştırabilmektedirler (Devrim ve Altay, 2000:43). Aynı zamanda kültürel küreselleşme ile de, belirli siyasi özelliklere sahip bir bölgedeki tüketim kalıpları ve üretim modelleri diğer bölgelere doğru kayabilmektedir (Saraç, 2006: 57).

1.3. Küreselleşmenin Genel Olarak Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Küreselleşme süreci ile birlikte ülkelerin ve toplumların ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapıları başta olmak üzere, birçok alandaki yapılarında etkileşim mekanizmaları vasıtasıyla gerek olumlu gerekse olumsuz yönde etkiler meydana gelmiştir. Bu bağlamda küreselleşmenin olumlu etkileri şu şekilde sıralanabilmektedir (Ener ve Demircan, 2006:206-210; Yıldız, 2005:32-33; Çaşkurulu, 2018:38-40; Canbay, 2009:68-74; Meriç ve Ay, 2004:301-302; Günaydın ve Benk, 2004:381-385):

- Küreselleşmeye adapte olunabilmesi adına ülkeler, farklı ülkelerin uyguladıkları ekonomik, sosyal ve mali politikalara daha fazla ölçüde duyarlı olabilmektedirler.
- Küreselleşme süreci ile birlikte, özgürlükçü demokrasinin uluslararası arenada yayılmasının oluşturduğu yeni siyasi ve ekonomik örgütlenmeyle küresel medeniyet olgusu ortaya çıkmaktadır.
- Küreselleşme süreci ideolojik ayrımlara dayanılarak ortaya çıkan kutuplaşmayı kaldırmakla birlikte; aynı zamanda farklı toplumsal inanç ve kültürlerin daha fazla yakından tanınmasını sağlamaktadır.
- Küreselleşme vasıtasıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ve değişmesi, fiziksel sınırlardan bağımsız bir yeni dünya düzeni oluşturulmaktadır.
- Aynı zamanda küreselleşme ile birlikte, bireyler ve toplumlar geçmiştekine nazaran daha kapsamlı ve çeşitli ürün yelpazelerini daha düşük seviyelerdeki makul fiyatlardan satın alabilme imkanına kavuşabilmektedir. Ayrıca ulaşılabilecek bilgi çeşidi ve miktarının artması suretiyle, bilgiye ulaşabilme maliyetlerinde önemli miktarda düşüşler gözlemlenebilmektedir.

Küreselleşme sürecinin ülkelerin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapıları üzerindeki olumsuz etkileri ise aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Aktan ve Vural, 2004a:64; Sönmezler, 2006:9; Ener ve Demircan, 2006:206-210; Yıldız, 2005:32-33; Çaşkurulu, 2018:38-40; Canbay, 2009:68-74; Meriç ve Ay, 2004:301-302; Günaydın ve Benk, 2004:381-385):

- Küreselleşme ve bunun siyasi yansıması olarak ifade edilen serbestleşme politikaları ülkeleri ekonomik anlamda yok eden bir yapı ve süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Mali sıkıştırma olarak da ifade edilebilen bu etki ise ülkelerin gelirlerini azaltmakla kalmayıp; aynı zamanda harcama faaliyetlerini artırabilmektedir.

- Küreselleşme süreci bünyesinde eşitsizlik ve adaletsizlik barındırması itibariyle, işsizlik, sömürü, yabancı düşmanlığı, çatışma gibi olumsuzluklara yol açabilmektedir.
- Küreselleşme ile birlikte, rekabet gücü yüksek olan sektör ve ülkelerde işgücünde kıtlığa rastlanılırken; düşük rekabet gücüne sahip olan sektör ve ülkelerde ise işsizlik rakamları yüksek seviyelerde seyretmektedir.
- Küreselleşme gelişmiş ülkelerde çalışan niteliksiz işçilerin ücretlerinde ciddi düşüşlere yol açarak, söz konusu ülkelerde daha adaletsiz gelir dağılımına sebebiyet vermektedir.
- Küreselleşmenin gelişmesi ve ekonomik büyümenin hızlanması ile birlikte, doğal kaynaklar şiddetli saldırıya uğrayarak denizler ve kara parçalı zararlı ve zehirli maddelerin tahribatına uğramaktadır. Bu bağlamda ekonomik gelişme ile birlikte, birtakım ülkeler ve çok uluslu şirketler daha da zenginleşirken; söz konusu zenginliğin getirdiği avantajlardan çok az sayıda insan ve toplum faydalanabilmektedir.
- Küreselleşmenin sağlık alanında neden olduğu bir diğer olumsuz etki ise; birey, mal ve hizmetlerin serbest bir şekilde dünyayı dolaşabilmesi kapsamında dünyayı tehdit edebilecek bakteri veya virüslerin yayılmasına imkan tanıyabilmesidir.
- Küreselleşmenin yarattığı merkez çevre ülke ayrımı neticesinde sömüren ile sömürülen ilişkisi ortaya çıkabilmektedir. Ekonomik bağlamda oluşan ayrılık giderek sosyal şiddete de dönüşebilmektedir.
- Küreselleşme sürecinin döngüsel bir yapı ihtiva etmesi hegemonik ilişkileri de değiştirebilmektedir. Bu bağlamda hegemonik yapı ise, kültürel dayatılmışlık ile birlikte toplumlar ve ülkeler arasındaki uçurumu daha da fazla artırabilmektedir.
- Küreselleşme neticesinde spekülasyon amaçlı sermaye hareketlerinin kontrolsüz ve denetimsiz bir şekilde ülkeler arasında hareket etmesi ise, birçok ülkenin ekonomilerinde krizlere sebebiyet vererek ağır tahribatlara yol açabilmektedir.

2.KÜRESELLEŞMENİN ULUSLARARASI VERGİLENDİRME KAPSAMINDA YOL AÇTIĞI SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümü; küreselleşmenin genel olarak kamu maliyesi ve vergilendirme politikaları ile ilişkisi, küreselleşmenin neden olduğu uluslararası vergi rekabeti ve vergi cenneti sorunu, küreselleşmenin neden olduğu uluslararası çifte vergilendirme sorunu ve küreselleşmenin neden olduğu elektronik ticaretin vergilendirilmesi sorunu başlıklarından oluşmaktadır.

2.1. Küreselleşmenin Genel Olarak Kamu Maliyesi ve Vergilendirme Politikaları ile İlişkisi

Özellikli 1990'lı yılların sonlarına doğru gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmenin yarattığı yeni ekonomik düzene uyum çabaları sonucunda ortaya çıkan ekonomik krizler kamu kesiminin yapısını ve işleyişini derinden sarsmıştır. Bu doğrultuda da küreselleşme süreci kamu maliyesinin hareket alanını daraltarak; ülkeleri yeni kamu kesimi reformlarına yönlendirmiştir. Böylelikle, ulus devlet düşüncesi farklı boyut kazanarak devlete verilen yeni

görevler ile birlikte fonksiyonel devlet anlayışını önemini yitirmiş; uluslararası bütünleşme çabalarının hızlandırılması bağlamında politika belirleyip uygulayan devlet anlayışına geçilmiştir (Bakkal ve Susam, 2011:24-30).

Söz konusu yeni devlet anlayışı çerçevesinde ise ülkelerin ekonomi ve kamu maliyesi alanında öncelikli olarak yapması gerekenler; kamu harcamalarının planlama esasına dayalı olarak gerçekleştirilmesi, kamu kesiminde mali disiplinin sağlanması, ulusal ve uluslararası düzeyde vergisel reformların gerçekleştirilmesi, ticaretin serbestleştirilerek doğrudan yatırımların önünün açılması, özelleştirme yapılması, yeniden düzenleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve mülkiyet haklarının teminat altına alınması olarak sıralanabilmektedir (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:22-23).

Ulus devletlerin kamu maliyesi ile ilgili temel politika araçları; kamu gelirleri, kamu harcamaları ve borçlanmadır. Bu doğrultuda küreselleşme sürecine girilmesiyle birlikte, ilk olarak kamu harcamalarının düşürülmesi vasıtasıyla kamu kesimi faaliyetleri kısıtlanmıştır. Dolayısıyla, kamunun finansman yükünün artması ile bütçedeki faiz giderleri artarak ülkeler faiz-borç kısır döngüsü içerisine girerek mali sürdürülebilirliklerini sağlayamamışlardır (Bakkal ve Susam, 2011:38-39). Bu bağlamda küreselleşme süreci, ülkelerin yatırım çekebilmesi için mali iklimi tesis edecek makul yer düzenlemesi amacıyla vergi sistemlerini ve kamu harcamalarını sürdürülebilirliğin sağlanması hususunda teşvik edici rol oynamaktadır (Giray, 2005:103). Bununla birlikte, küreselleşmenin mahiyeti itibarıyla kamu gelirlerini azaltmasına karşın kamu harcamalarını artıran bir yapı arz etmesi, dünya ekonomileri üzerinde mali sıkıştırma etkisi yaratmaktadır. Söz konusu etkiden ülkelerin kaçınması mümkün olmamakla birlikte; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu ekonomisi ve kamu mali yapısının farklı düzeylerde olmaması itibarıyla etkinin boyutu da söz konusu ülkelerde farklı olabilmektedir (Sönmezler, 2006:22).

Küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği teknolojik ve ekonomik ilerlemeler farklı ülkelerde farklı şekillerde uygulanan ulusal vergi rejimlerini etkilerken; ülkelerin bu etkileşimden bağımsız bir vergi sistemine sahip olabilmesi de imkansız hale gelmektedir. Aynı zamanda, neo-liberallerin ekonomi politikalarında sermayenin dünyanın farklı ülkeleri arasında serbestçe dolaşabilmesine kadarki süreçte ortaya çıkan farklılıklar vergi politikalarının da bu yönde belirlenmesine neden olmuştur. (Güngör ve Aydın, 2011:70-77). Bu doğrultuda, küreselleşme neticesinde vergilendirme politikaları vasıtasıyla yeterli seviyede gelir temin edemeyen ülkelerin verimlilik ve etkinliklerini artıracak yani vergilendirme ihtiyaçlarını azaltacak bir yapıya sahip olabilmeleri önem arz etmektedir (Aktan ve Vural, 2004a:50).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişmelerinin tamamlanarak kalkınmalarının finanse edilebilmesi için tasarrufların artırılması kapsamında hareketli olan sermaye önem arz etmektedir. Bu bağlamda söz konusu ülkelerin yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmesi adına vergi oranlarının indirilmesi veya vergisel engellerinin önlenmesi suretiyle ulusal vergi politikalarında değişime gidilmesi gerekmektedir. Vergi politikalarındaki bu değişim ile birlikte, ülkelerin ulusal vergi gelirlerinde düşüşler gerçekleşmekte ve vergi yükü nispeten daha az hareketli olan emek üzerinde yoğunlaşmakta dolayısıyla da verginin yeniden tahsis fonksiyonu zedelenmektedir. Bu durum ise genellikle

küresel refah kaybı olarak algılanabilmektedir (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:22). Bu küresel refah kaybı ile birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerin vergi matrahları büyük ölçüde olumsuz yönde etkilenerek; kamu gelirleri yapısal olarak vergilerden borçlanmaya doğru yönelmekte ve finansal krizlere maruz kalabilmektedirler (Meriç ve Ay, 2004:303-304). Başka bir ifade ile, küreselleşme süreci gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerdeki vergi gelirleri miktarını azaltırken; artan kamusal mal ve hizmet taleplerini finanse edecek düzeyde kamu harcamalarının arttırılamaması söz konusu ülkeleri mali krizlere sürüklemektedir (Giray, 2009:76).

Bununla birlikte, maruz kalınan ekonomik ve mali krizler karşısında uluslararası kuruluşların tavsiyede bulunduğu ekonomik ve mali önlemlerin nispeten daraltıcı nitelikte olması nedeniyle, kamu açıklarının azaltılarak mali disiplinin tesis edilmesini kolaylaştırması açısından kamu maliyesinde nispeten iyileşme gerçekleşmiştir. Nitekim daraltıcı tedbirler, reel piyasa yapısını daha da sınırlandırarak üretim kayıplarına, işsizlik artışına ve bu nedenle de durgunluk sürecine girilmesine neden olabilmektedir (Eker, 2009:21).

Bu doğrultuda, uluslararası vergi düzenlemeleri başta olmak üzere ülkelerin vergi sistem, yapı ve politikaları küreselleşme sürecinden en fazla etkilenen mali alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu süreçte uygulanan vergi politika ve düzenlemelerinin alt yapısı, teknolojik ilerleme, kontrollü kambiyo işlemleri ve sınırlandırılan bir serbest sermaye dolaşımının mevcut olduğu dönemlerde oluşturulmuştur. Dolayısıyla söz konusu sürece adapte olunabilmesi adına, bu temellere dayanan ulusal vergi sistemlerinin uluslararası düzeyde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Ferhatoglu, 2006:79). Bu bağlamda söz konusu düzenlemelere yönelik olarak küreselleşme, ülkelerin ulusal vergi sistemlerinde yer alan vergi yükünün faktörler arasındaki dağılımını, alınması planlanan vergi türlerini, vergi oranlarını ve ülkelerin vergi idarelerinin yapılarını etkileyebilmektedir (Berke, 2006:1132).

Küreselleşmenin ulus devletlerin yetkilerini sınırlandırarak, yerini uluslararası platformlarda daha entegre olmuş devletlerin ortaya çıkmasının vergilendirme alanıyla ilgili olarak iki temel etkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; ulus devletlerin, rakipleri konumundaki ve ticari ilişki içinde buldukları ülkelerin vergi politikalarını değiştirme süreçlerine daha duyarlı hale gelmektedir. İkinci etki ise; vergilendirme ile ilgili olarak devletlerin ulusal politikalarının gücünü zayıflatarak; bağımsız vergi politikası üretme gücü ve bağımsızlığını zedelemektedir (Giray, 2005:102-103).

Uygulamaya giren ve yeniden düzenlenen vergi politikalarındaki dönüşüm en fazla dolaysız vergilerin yerine dolaylı vergilerin tercih edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda küreselleşme sürecinin de etkisiyle birlikte, hareketli olan sermaye yüksek vergi alanlardan düşük vergi alanlara doğru yer değiştirmektedir (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:23). Başka bir ifade ile, özellikle gelişmekte olan ülkelerde artan finansman ihtiyacı dolaylı vergilere ağırlık verilerek karşılanma eğilimine girilmektedir. Aynı zamanda küreselleşme ile birlikte potansiyel vergi tabanlarının aşınması neticesinde gerçekleştirilen vergisel reformlarda, esnek vergi tabanları üzerindeki vergi oranları düşürülüp; esnek olmayan vergi tabanları üzerindeki vergi oranları ise artırılmaktadır (Kovancılar vd., 2007:49-53).

Farklı bir bakış açısıyla küreselleşmenin vergilendirme üzerindeki etkileri incelendiğinde; küreselleşmenin ulusal vergi politikaların gücünü sınırlandırdığı, ülkelerin

üretim faktörlerini kendilerine çekebilecek vergi yapısı oluşturma çabalarına girdiği, mevcut vergi kaynaklarının ulusal düzeyde vergiye tabi tutulmasının zorlaştığı ve her ülkenin kendi ekonomik yapısına uygun olan bağımsız vergi politikası seçebilme özgürlüğünün kısıtlandığı gözlenmektedir (Canbay, 2009:91).

Ayrıca küreselleşmenin yarattığı olumsuzlukların giderilebilmesi adına ülkelerin vergi sistemlerini küresel sisteme uyum sağlayacak şekilde yeniden tesis etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, uluslararası vergisel boyutta mükellefin vergi planlamasına yönelik işlemlerinin vergi ödemekten kaçınmaya dönüşümünün önlenmesi adına ulusal vergi idarelerinin söz konusu alan ile ilgili olarak uluslararası işbirliğine giderek etkin mücadele ve politika araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Erdem, 2017:16).

2.2. Küreselleşmenin Neden Olduğu Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cenneti Sorunları

Küreselleşme sürecinin vergilendirme alanı üzerindeki etkileri kapsamında incelenmesi gereken en önemli uluslararası vergisel sorunların başında uluslararası vergi rekabeti ve söz konusu rekabet neticesinde ortaya çıkan vergi cennetleri gelmektedir. Bu doğrultuda da vergilendirme kapsamında birtakım uluslararası düzenlemeler yapılmakta ve söz konusu süreç içerisinde yabancı sermayenin ülkeye çekilebilmesi için bu tip düzenlemeler birer politika tarzına dönüştürülmektedir. Küreselleşme ile birlikte farklı ülkeler arasında sermaye ve yatırımların yön değiştirmesi bağlamında vergi muafiyetleri gibi vergi oranlarının indirilmesi şeklinde bir rekabet ortamı yaratılmıştır.

Başka bir ifade ile, küreselleşme süreci neticesinde sermaye en hızlı ve en kolay serbestleşebilen yani mobilitesi en yüksek faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ülkeler ve firmalar maliyetlerini minimize ederek karlılıklarını artırmak amacıyla vergi oranlarında indirimde gidebilmektedirler. Yüksek hareket serbestisine sahip olan sermaye aynı zamanda vergiye olan duyarlılığı artırabilmektedir. Bu durumda özellikle yabancı sermaye ile büyüme modelini tercih eden gelişmekte olan ülkeler için vergilerin indirilme politikası kaçınılmaz hale gelmektedir. Dolayısıyla da, uluslararası yatırımların ülkeye çekilmesinde vergiler en önemli araç olarak vurgulanmaktadır (Eminer, 2017:113). Ülkeler arasındaki rekabet ortamını yaratan diğer bir husus ise küreselleşme sürecinde ülkelerin vergi politikası araçları kontrolü altında bulunan kamu alt yatırımları politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda harcama rekabeti dikkate alınmadan vergi rekabeti tek başına belirleyici olmayabilmektedir (Göker, 2008:122).

Bununla birlikte, bilgi, teknoloji ve iletişim kavramları ile eşanlı bir şekilde değişen küreselleşme sürecinin temel odak noktası olan serbestleşme faaliyetleri ve bunun neticesinde üretim faktörü hareketliliğinin artması vergi politikalarında rekabetin artırılması açısından dönüşüm yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda küreselleşme, geniş bir alana yayılan vergi matrahı ve düşük seviyelerde seyreden vergi oranlarını temel alan vergisel düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır (Giray, 2005:102). Dolayısıyla ülkeler, mobilitesi nispeten daha yüksek olan yatırım ve mali sermaye gibi faktörleri kendilerine kazandırmak amacıyla düşük oranlı vergi tarifelerini ayrıcalıklı vergi politikası aracı olarak kullanabilmektedir (Berke, 2006:1133). Bununla birlikte küreselleşmenin yarattığı imkanlarla

ülkeler bir taraftan uluslararası vergi rekabetinin avantajını kullanarak kazançlarını arttırabilirlerken; diğer taraftan da ülke içindeki kaynakların farklı bir ülkenin vergi ayrıcalığını tercih etmesi nedeni ile zarar görebilmektedir (Armağan ve İçmen, 2012:145-146).

Üretim şekilleri ve süreçlerinin uluslararasılaşarak sermaye başta olmak üzere bazı üretim faktörlerinin hareketliliğinin artması ile birlikte ülkelerin küresel vergi tabanından daha fazla yararlanmak istemesi neticesinde vergi yüklerinin diğer ülkelere ihraç edilmesi uluslararası vergi rekabeti olarak adlandırılmaktadır (Aktan ve Vural, 2004b:1). Aynı zamanda uluslararası vergi rekabeti kısaca; küreselleşmenin ve ekonomik bütünleşmelerin artması ile birlikte vergi oranlarının indirilmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Genel kabul gören uluslararası vergi rekabeti tanımı ile sadece vergisel düzenleme ve yenilenme anlamı vurgulanmamakta; aynı zamanda küresel yarışın avantajlı bir aşaması olduğu da belirtilmektedir (Yakar Önal ve Temelli, 2011:350).

Ülkelerin vergi rekabeti uygulamalarına başvurularının temel nedenleri ise aşağıdaki şekilde belirtilebilmektedir (Giray, 2005:94-99; Armağan ve İçmen, 2012:148; Yurdadoğ ve Albayrak, 2017:28; Canbay, 2009:136-137; Yıldız, 2005:65-67; Saraç, 2006:144-145).

- Vergi rekabeti, kamu kurum ve kuruluşlarının etkin bir şekilde organize edilmesi, kamusal mal ve hizmet sunumunun azaltılması ve farklı vergi türleri arasında uygun bir dengenin sağlanması açısından mali disiplini sağlamaktadır.
- Vergi rekabeti düşük vergi ve yüksek kaliteli mal ve hizmet sunumunu beraberinde getirmektedir.
- Ülkelerin uluslararası vergi rekabeti uygulamalarını tercih etmelerinin arkasındaki temel düşünce verginin tarafsızlığı ilkesidir. Söz konusu ilkeye sadık kalınarak sosyal ve ekonomik amaçlara uyum çerçevesinde kaynak dağılımında etkinlik sağlanabilmektedir.
- Devletleri yönetimde etkin olmaya teşvik ederek seçmenlerin taleplerine uygun yönde davranmalarını sağlayabilmektedir.
- Adil bir şekilde uygulanacak olan vergi rekabetinin fiyatlar genel düzeyi üzerindeki olumlu etkisi ve ekonomik etkinliğin tesis edilmesi açısından faydalı olabileceği vurgulanmaktadır.
- Ülkeler durgunluk yaşadıkları dönemlerde vergi rekabeti ile ilave sermaye sağlayarak, söz konusu sermaye geliri ile yaratılacak olan istihdam artışlarından olumlu yönde etkilenebileceklerdir.
- Vergi rekabeti ile birlikte vergilerin, yükümlüler üzerindeki vergi yükleri ve kamusal mal ile hizmetlerin arasında dengeli bir ilişkiyi ifade eden makul bir seviyeye ulaşması sağlanabilmektedir.

Günümüzde ülkelerin hareketli sermayeyi ülkeye çekebilmeleri amacıyla birey ve firmaların yatırım kararlarını belirleme ve etkileme gayretleri uluslararası vergi rekabetini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu rekabet makul bir sınıra kadar kabul edilebilir uygulamalardan ibaretken; bu sınırdan sonra yatırımcının mukim olduğu veya vatandaşı olduğu ülkenin vergi idaresine zarar vermeye başlamaktadır Bununla birlikte uluslararası düzeydeki bir vergi rekabeti ile hareketli sermayeyi ülkesine çekmek isteyen rekabetçi

ülkelerin vergi yüklerini hafifletmekte; bu bağlamda da üretim faktörleri yüksek vergili alanlardan düşük vergileri alanlara kaçarak yön değiştirmektedir (Kargı ve Yaygın, 2016:2-6). Devletlerin mali egemenliğinin ve ulusal vergi sistemlerinin sağlıklı ve etkin bir şekilde yürütülmesi işlemlerinin büyük ölçüde teknolojik gelişme ve küreselleşmeden neden olduğu imkanlar vergiden kaçınılması amacıyla kullanılabilir. Başka bir ifade ile geleneksel vergi sistemleri bu yenilik sürecine adapte olurken zorlanabilmekteyken; servet ve varlık vergileri ile ilave gelir sağlayan ülkelerin küreselleşme sonucu ortaya çıkan zararlı vergi rekabeti ile mükellefiyete maruz kalmaksızın varlıklarını daha da fazla artırabilmektedirler (Erdem, 2017:15). Bu doğrultuda uluslararası zararlı vergi rekabetinin belirlenmesinde kullanılacak ölçekler şu şekilde sıralanabilmektedir (Öncel ve Öncel, 2003:10-13; Yıldız, 2005:46-48, Pehlivan ve Öz, 2017:125; Öz, 2005:96):

- Sıfır veya çok düşük oranlı tercihli vergi rejimlerinin oluşturulması,
- Dış sermaye veya yatırımlara ayrımcı vergi rejimi uygulanması,
- Kapalı veya çevrili alan rejimi uygulanması,
- Uluslararası bilgi değişimi konusunda boşluk oluşturulması,
- Uluslararası vergi sistemlerinde saydamlığın bulunmaması,
- Rejim çerçesinde serbest vergi kantonlarının yaratılmış olması,
- Vergi matrahının belirlenmesinde yapay önlemlere başvurulması,
- Uluslararası transfer fiyatlandırmasına olanak verecek yasal boşluklar oluşturulması,
- Yabancı kaynaklı gelirlerin yerleşik ülke vergisinden muaf tutulması ve
- Vergi kaybını telafi edecek şekilde yabancı yatırımcıların mükellefiyete ilişkin vergi oranını veya matrahını yerleşik yatırımcıya doğru aktarıcı önlemler alınması ve mevzuatın bunun uygulanmasına olanak veren hükümler oluşturulmasıdır.

Dolayısıyla, uluslararası vergi rekabeti ülkelerin ulusal ekonomi ve vergi sistemleri üzerinde yarattıkları olumsuz etkiler nedeniyle özellikle AB ve OECD tarafından zararlı olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda özellikle OECD zararlı vergi rekabetinin önlenmesine yönelik olarak uluslararası işbirliği gerektiren ve söz konusu meselenin çok taraflı bir şekilde çözümlenmesini amaçlayan projeler üretilip uygulamakta ve aynı zamanda zararlı vergi rekabetini uygulayan ülkeleri vergi cenneti olarak damgalamaktadır (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:24-25). Bu doğrultuda OECD zararlı vergi rekabeti ile ilgili olarak 1998 tarihinde “Zararlı Vergi Rekabeti: Acil Bir Küresel Sorun” adlı rapor hazırlayıp yayınlamıştır. Söz konusu raporda vergi rekabetinin ulusal ve uluslararası arenalarda yarattığı bütün etkiler ve alınacak tedbirler detaylı bir şekilde açıklanmıştır (Kargı ve Yaygın, 2016:7). Bu bağlamda küreselleşme süreci kapsamında ortaya çıkan uluslararası vergi rekabetinin olumsuz etkileri ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:24-25; Kargı ve Yaygın, 2016:7-8; Ferhatoğlu, 2006:84; Aktan ve Vural, 2004a:55; Armağan ve İçmen, 2017:149-150; Eminer, 2017:114-120; Yurdadoğ ve Albayrak, 2017:128; Canbay, 2009:140; Yıldız, 2005:61-65; Saraç, 2006:141-42):

- Ülkeler mali ve ekonomik kaynakları etkin bir şekilde vergilendirememek suretiyle vergi matrahlarında aşınmalar meydana gelmekte ve bunun neticesinde de mali bozulma gerçekleşmektedir.

- Vergi ve kamu harcamalarının miktar ve bileşim düzeylerinin belirlenmesi ihtiyacı doğurmaktadır.
- Reel ve finansal yatırımların yönünü değiştirmek suretiyle etkinsizlik yaratabilmektedir.
- Kamu hizmetlerinin sunumunda etkinsizliğe yol açabilmekte ve sosyal devletin bunun neticesinde zarar görmesine neden olabilmektedir.
- Vergi yönetimi ve uygulama maliyetlerini büyük ölçüde artırabilmektedir.
- Vergi yükümlülerin vergi ödeme istekliliğini ve vergiye uyumunu zorlaştırarak vergi kaçırımlarına neden olabilmektedir.
- Özellikle gelişmiş ülkelerin temel gelir kaynağı niteliğini taşıyan kurumlar vergisi ve kişisel gelir vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri payı içerisindeki payının düşmesine neden olabilmektedir.
- Vergileme alanında adaleti zedeleyebilmekte ve dolayısıyla da gelir dağılımında adaletsizliğe neden olabilmektedir.
- Vergi yükünü tüketim ve emek gibi nispeten hareket serbestisi daha düşük olan faktörlere doğru yönlendirebilmektedir.
- Gelirin hareketli ve sabit kaynakları arasında başka bir ifade ile bir taraftan işgücü diğer taraftan da parasal ve reel sermaye arasında fırsat eşitsizliğine neden olabilmektedir.

Bununla birlikte, uluslararası vergi rekabeti kapsamında oluşan vergi cenneti; belli bir ülkenin sınırlarında bulunmakla birlikte yabancı yatırımcılardan gelecek sermayeye yönelik olarak her türlü denetim ve vergi muafiyeti imkanı sunan mali ve ekonomik adacıklardan oluşan bölge olarak tanımlanabilmektedir (Öztürk ve Ülger, 2016:238). Aynı zamanda vergi cenneti en basit şekilde; vergi sistemlerinde sıfır veya düşük oranlı vergi uygulayan ülkeler olarak tanımlanmaktadır. Ancak ülkelerin kendi ekonomik yapıları çerçevesinde sadece belirli sektörlere yönelik olarak vergisel kolaylıkları sunması söz konusu ülkeyi vergi cenneti olarak nitelendirmeye yeterli değildir. Bu bağlamda OECD'nin 1998 yılındaki hazırladığı raporda bir ülkenin vergi cenneti olarak nitelendirilebilmesi için taşıması gereken nitelikler şu şekilde sıralanmaktadır (Kargı ve Yaygır, 2016:9-10; Aktan ve Vural, 2004b:10-11, Öncel ve Öncel, 2003:15-16, Çaçkurlu, 2018:158; Pehlivan ve Öz, 2017:133):

- Özellikle yerleşik olmayanların işlemlerinden hiç vergi alınmaması veya çok düşük oranlı nominal vergi uygulanması,
- Bilgi değişiminden kaçınılması,
- Vergi anlaşması yapmaktan kaçınılması,
- Gelişmiş bir bankacılık sistemine sahip olunması,
- İkili bir döviz kontrol sisteminin bulunması veya kambiyo denetiminin bulunmaması,
- Kanuni, idari ve mali işlemlerde saydamlığın olmaması ve
- Belirli bir düzeyde reel faaliyette bulunma zorunluluğunun olmamasıdır.

Özellikle son yıllarda çoğunluğunu nüfus, yüzölçümü ve milli gelirleri açısından nispeten daha küçük ülkelerin oluşturduğu vergi cennetleri kendi çıkarları doğrultusunda

faaliyetlerinden olumlu yönde etkilenirlerken; küresel ekonomi bütünü itibariyle değerlendirildiğinde söz konusu ülkelerin vergisel faaliyetlerinden zarar görebilmektedir (Şahin ve Yılmaz, 2018:112). Dolayısıyla, çok uluslu firmalar kolaylıkla vergi cenneti olarak nitelendirilen ülkelerde bağlı şube açıp kağıt üzerinde işlemler yaparak karlarını vergilerin yüksek olduğu ülkelere nispeten daha düşük efektif vergi oranı uygulayan veya hiç vergi almayan ülkelere doğru kaydırarak vergiden kaçınabilmektedirler (Ferhatoğlu, 2006:86). Bu doğrultuda, vergi cennetleri küreselleşmenin karanlık tehlikeli boyutları ile ilgili olarak: kara paranın aklanması, vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı, terörizmin finansmanı ve mali krizler yaşanması gibi önemli küresel meselelerde olumsuz yönde rol oynayabilmektedirler (Öztürk ve Ülger, 2016:246).

2.3. Küreselleşmenin Neden Olduğu Uluslararası Çifte Vergilendirme Sorunu

Ülkeler egemenlik haklarının gereği olarak ve kendi ulusal vergi sistemlerini diledikleri şekilde kullanma yetkisine sahip olmaları nedeniyle farklı ilkelere temelinde vergileme sistemlerini kullanabilmektedirler. Söz konusu farklı ilkelere başvurulması neticesinde birden fazla ülke ile hukuki ve ekonomik ilişki içinde bulunması durumunda ülkelerin vergilendirme yetkileri çakışabilmekte ve çatışabilmektedir. Aynı zamanda, aynı ilkeyi benimseyen ülkelerin vergi ile ilgili kavramları farklı yorumlayabilmeleri nedeniyle aynı yükümlü veya aynı yükümlü farklı vergilendirme yetkileri ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Dağlıoğlu ve Çiçek; 2014:28). Bununla birlikte uluslararası çifte vergilendirme konusu, ülkelerin ulusal vergilendirme yetkisini sınırlandırması vasıtasıyla uluslararası ilişkileri olumsuz yönde etkileme özelliğine sahip olması nedeniyle küreselleşme sürecini sekteye uğratabilecek bir uluslararası mali bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Saraç, 2006:86).

Bu bağlamda uluslararası çifte vergilendirme en genel anlamı itibariyle; herhangi bir vergi yükümlüsünden, belirli bir vergi konusundan ötürü aynı vergilendirme döneminde, aynı türden verginin birden fazla ülke tarafından alınması olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu tanımdan hareketle uluslararası çifte vergilendirmenin temel unsurları şu şekilde sıralanabilmektedir (Pehlivan ve Öz, 2017:76-77):

- Yükümlü kişinin aynı olması,
- Vergilendirme döneminin aynı olması,
- Vergi konusunun aynı olması,
- Vergi türünün aynı olması ve
- Vergilendirme yetkisine haiz olan ülkelerin çok olmasıdır.

Konu hukuki açıdan değerlendirildiğinde; çok uluslu firmalarda ana firmanın bir devlet, bağlı firmanın ise farklı bir devlet tarafından vergilendirilmesi bağlı firmanın ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmaması nedeniyle uluslararası çifte vergilendirmeye neden olmamaktadır. Bu kapsamda uluslararası çifte vergilendirme aşağıdaki durumlarda ortaya çıkabilmektedir (Öz, 2005:30-31):

- İki devletin aynı kişiyi dünya genelinde elde ettiği bütün gelirler kapsamında vergilendirmesi durumunda,

- Bir devlette ikametgahı bulunan kişinin diğer devlette elde ettiği geliri her iki devletin birden vergilendirmesi durumunda veya
- Her iki devlette de ikametgahı bulunmayan kişinin, bir devlette sahip olduğu sabit bir işyeri vasıtasıyla diğer bir devlette gelir elde etmesi durumunda her iki devletin birden bu geliri vergilendirmesi durumunda.

Bununla birlikte, uluslararası vergileme ile ilgili olarak benimsenen ilkelerin farklı olmalarına göre uluslararası çifte vergilendirmeye neden olan durumlar ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Çaşkurlu, 2018:139-140):

- Vergilendirme yetkisinin tespit edilmesinde her ülkenin kaynak ilkesini tercih etmesi,
- Vergilendirme yetkisinin tespit edilmesinde her ülkenin ikametgah ilkesini tercih etmesi,
- Vergilendirme yetkisinin tespit edilmesinde ülkelerin ikametgah ve kaynak ilkelerini karşılıklı olarak kullanmaları,
- Ülkelerin, vergilendirilebilir gelirin özelliklerini farklı yorumlaması,
- Ülkelerin, vergilendirilecek kişileri farklı yorumlaması ve
- Vergilendirme işlemini gerçekleştirecek ülkelerdeki vergi sistemlerinin uyumsuz olmasıdır.

Bu kapsamda uluslararası çifte vergilendirmenin giderilmesine yönelik olarak uluslararası çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları yapılmaktadır. Söz konusu anlaşmalarda vergileme yetkileri ya yatırımcının mukimi olduğu ülkede veya anlaşmaların içeriğine bağlı olarak istenilen tarafa bırakılabilmektedir. Dolayısıyla yatırımcılar, kendi ülkeleri dışında yapmayı planladıkları yatırımlar için hem yatırım yaptığı ülkede hem de kendi ülkesinde mükerrer bir şekilde vergi ödememek adına hükümetlerinin söz konusu anlaşmaları yapmalarını arzu etmektedirler. Nitekim bu tip anlaşmalar, küreselleşme sürecinde yabancı sermayenin ülke içine çekilebilmesi adına önemli bir rekabet aracı olmakla birlikte; vergi kaçakçılığına da yol açarak sermaye ihracatçısı ülkeler açısından ulusal bir kayıp olarak görülebilmektedir (Meriç ve Ay, 2005:319-320).

2.4. Küreselleşmenin Neden Olduğu E-Ticaretin Vergilendirilmesi Sorunu

Küreselleşme süreci kapsamında elektronik ticaretin vergilendirilmesi meselesi uluslararası etkileri kapsamında tartışılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda ödeme sistemlerinin elektronik ortamda geliştirilmesi elektronik ticaretin vergilendirilmesini daha da zorlaştırabilmektedir. Dolayısıyla elektronik ortamda yapılan ticari işlemlerin tespit edilip vergilendirilmesi sorunu gerek ulusal gerekse uluslararası alanlarda ciddi ölçüde tartışılmaktadır. Küreselleşme neticesinde hızla gelişen teknoloji aracılığı ile elektronik ticaretin coğrafi sınırları tanımaması nedeniyle, devletlerin mevcut vergi mevzuatları küresel ticaretin ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalabilmektedir (Ferhatoğlu, 2006:81). Bu bağlamda asıl sorun; küreselleşmenin neden olduğu artan gelir ve karlılığın mevcut vergisel düzenlemeler kapsamında sistem içine hangi yollarla dahil edileceği ve yeni sisteme geçiş sürecinde vergi matrahlarının aşınması nedeniyle ortaya

çıkacak olan gelir kayıplarının nasıl önlenebileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır (Kargı ve Karayılmazlar, 2009:28).

Küreselleşme sürecinde elektronik ticaretin vergilendirilmesi ile ilgili olarak karşılaşılabilecek sorunlar uluslararası arenada büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda söz konusu sorunlar aşağıdaki şekilde belirtilebilmektedir (Organ ve Çavdar, 2012:67-72; Yıldız, 2005:94-99; Coşkun, 2005:154-155; Erdem, 2017:19-22; Ekeryılmaz ve Hatipoğlu, 2017:219; Kargı ve Karayılmazlar, 2009:28-29; Öksüz ve Türgay, 2018:144-148; Coşkun Karadağ, 2008:380; Çaşkurulu, 2018:180-186; Canbay, 2009:178-81; Pehlivan ve Öz, 2017: 178-186):

- Elektronik ticaret kapsamında fiziki ürün satışı ve üretiminden dijital üretime doğru geçişle birlikte sabit bir vergi objesinin tanımlanması zorlaşabilmektedir.
- Elektronik ticaret ile birlikte şekil değiştiren ödeme şekilleri ve ürün teslimi vergi idarelerinin vergiyi doğuran olayı tespit edebilmesini zorlaştırmakla birlikte; mükelleflerin vergiden kaçınma ve vergi kaçırma eğilimlerini artırabilmektedir.
- Vergi idarelerinin hesapları nispeten daha kolay izlemelerine imkan veren kaydi işlemlerin yerini izlenebilmesi daha sorunlu olan zımni işlemler alabilmektedir.
- Tüketim üzerinden alınan vergiler itibarıyla, elektronik ticaretin tüketicinin taleplerine bağlı olarak yerli ve yabancı satıcılar arasındaki dağılımı incelendiğinde, toplam vergi gelirleri içerisinde tüketim vergilerinin önemli paya sahip olduğu ülkeler söz konusu durumdan olumsuz yönde etkilenebilecektir.
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük öneme sahip olan ithalat ve gümrük işlemlerinden alınan vergilerde büyük kayıplar gerçekleşebilecektir ve dolayısıyla söz konusu ülkelerde bu kayıplar nedeniyle verilen bütçe açıklarının telafi edilebilmesi için dolaylı vergilerin alımı artırılarak vergi adaleti zedelenebilecektir.
- Elektronik ortamda yapılan anlaşmalar hukuken geçerli olmakla birlikte ortada düzenlenen bir kağıt bulunmaması nedeniyle damga vergisi alınamayarak gelir kayıpları yaşanabilecektir. Banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından kıyı bankacılığını yayınlaması kapsamında kayıplar ortaya çıkabilecektir.
- Vergi yükümlüsünün ülke içindeki hizmet ifası ve mal teslimi ve ithalata uygulanan katma değer vergisi açısından temel sorun ise; varış ülkesi prensibinin uygulanması kapsamında dijital ürünlerin nitelendirilmesi kapsamında ortaya çıkabilmektedir.
- İnternet ortamında gerçekleştirilen elektronik ticarete alıcı ve satıcıların kimlikleri gizlemeleri veya yanlış beyan etmeleri durumunda kendi arzuları dışında vergi idareleri söz konusu ticaretten haberdar olmayarak büyük ölçüde vergi gelirleri azalabilecektir.
- Kişi veya firmalar elektronik ticaret faaliyetlerini gerçekleştirdikleri internet sitelerinden hizmet verdikleri sunucuyu vergi cenneti olarak da nitelendirilebilen düşük veya sıfır vergi oranı uygulayan bir ülkede bulundurarak muhtemel bir kurumlar veya gelir vergisinden rahatça kaçınabilmektedirler.
- Elektronik ticaret vergilendirilirken mükellefiyetin türümü kapsamı yani söz konusu mükellefin dar mülkiyete mi yoksa tam mükellefiyete mi tabii tutulacağı belirlenememekte ve dolayısıyla vergi gelirlerinde azalmalar meydana gelebilecektir.

SONUÇ

En basit haliyle karşılıklı bağımlılık esasında dünyanın farklı kesimlerinde yaşayan devlet, toplum ve bireyler arasındaki etkileşim ve iletişim derecelerinin yükselmesi olarak tanımlanabilen küreselleşme olgusu ülkelerin ekonomik ve mali yapıları üzerinde önemli rol oynayabilmektedir. Bununla birlikte, küreselleşmenin birçok alanda olumlu etkiye sahip olduğu ifade edilebilirken; gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde özellikle vergilendirme konusu ile ilgili olarak birçok olumsuz etkiye sahip olabilmektedir. Bu kapsamda çalışmada bahsedildiği gibi küreselleşme süreci neticesinde özellikle ülkelerin birbirleri ile olan ekonomik ve ticari ilişkilerinde ve yabancı sermayenin ülke içine çekilmeye çalışılmasında vergilendirme ile ilgili olarak uluslararası sorunlar yaşanabilmektedir. Söz konusu sorunların giderilebilmesine yönelik olarak da ülkelerin ulusal düzeyde tedbirler alması yeterli değildir. Dolayısıyla uluslararası kuruluş ve örgütlerin bütün ülkeler nezdinde ortaklaşa karar vererek tedbirler alması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y.** 2004a. “Globalleşme ve Maliye Politikasında Değişim”, *Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar (Ed. C. C. Aktan vd.)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 49-68.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y.** 2004b. “Vergi Rekabeti”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1-18.
- Armağan, R. ve İçmen, M.** 2012. “Vergi Rekabeti ve Türkiye’ye Yansıması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 145-172.
- Bakkal, U. ve Susam, N.** 2011. “Küreselleşme Sürecinin Kamu Maliyesi Alanına Etkileri”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(2), 23-50.
- Bayar, F.** 2008. “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32, 25-34.
- Bayramoğlu, S.** 2017. “Küreselleşme Olgusunun Maliye Politikaları Üzerine Etkisi: “Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 390-404.
- Berke, B.** 2006. “Mali Küreselleşmenin Türk Vergi Sistemine Olası Etkileri ve Tarımın Geleceği”, 7. *Türkiye Tarım Ekonomisi Kongresi*, 1132-1142.
- Canbay, T.** 2009. *Dünyada Vergileme Anlayışındaki Değişim*, Dora Yayınları, Bursa.
- Coşkun, N.** 2005. “Elektronik Ticarete Vergilendirme Sorunları ve Uluslararası Düzeyde Çözüm Arayışlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 153-169.
- Coşkun Karadağ, N.** 2008. “Dünya’da Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, 23. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, 373-403.
- Çaşkurlu, E.** 20018. *Küreselleşme Sürecinde Devlet ve Kamu Maliyesi: Uluslararası Maliye*, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Dağlıoğlu, İ. ve Çiçek, H. G.** 2014. “Uluslararası Vergileme İlkeleri ve Uluslararası Vergilemenin Amaçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 27-45.
- Devrim, F. ve Altay, A.** 2000. “Küreselleşme Sürecinde Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişmelerin Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Açısından Değerlendirilmesi”, *15. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 27-76.
- Doğan, A. ve Kabayel M.** 2016. “Küreselleşme ve Vergi Sistemlerinin Değişimi”, *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı 199, 149-175.
- Eker, A.** 2009. “Küreselleşme Sürecinde Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm”, *Küreselleşme ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm (Ed. A. Eker ve H. A. Şimşek)*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1-23.
- Ekeryılmaz, Ş. ve Hatipoğlu, C.** 2017. “Türkiye’de E-Ticaretin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi”, *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies*, 212-222.
- Eminer, F.** 2017. “Küreselleşme Sürecinde Değişen Vergi Politikalarının KKTC’ye Yansımaları”, *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 111-127.
- Ener, M. ve Demircan, E.** 2006. “Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışı ve Türkiye”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 197-219.
- Erdem, T.** 2017. “Yeni Dünya Düzeni, Elektronik Ticaret ve Vergi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 143, 13-41.
- Ferhatoğlu, E.** 2006. “Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 79-96.
- Giray, F.** 2005. “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9, 93-122.
- Giray, F.** 2009. “Küreselleşme Sürecinde Kamu Maliyesi ve Küresel Ekonomik Kriz”, *Güncel Mali Konular (Ed. N. Edizdoğan)*, Dora Yayıncılık, Bursa, 73-91.
- Gökbunar, R., Özdemir, H. ve Uğur, A.** 2008. “Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 158-173.
- Göker, Z.** 2008. “Vergi Rekabetinin Kamu Harcamalarına Etkisi ve Harcama Rekabeti”, *Maliye Dergisi*, 154, 121-134.
- Günaydın, İ. ve Benk, S.** 2004. “Globalleşme Sonucu Oluşan Vergi Kayıp ve Kaçaklarını Önlemede Uluslararası İşbirliğinin Önemi”, *19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 381-420.
- Güngör, G. ve Aydın, A.** 2011. “Küreselleşmenin Türk Vergi Politikaları Üzerine Etkisinin 1980 Sonrası Analizi”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 69-78.
- Kargı, N. ve Karayılmazlar, E.** 2009. “Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerindeki Etkinsizlik Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 21-37.
- Kargı, V. ve Özügürlü, Y.** 2007. “Türkiye’de Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerine Etkileri: 1980-2005 Dönemi”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 275-289.

- Kargı, V. ve Yayğır, T.** 2016. “Küreselleşme, Vergi Rekabeti ve Türkiye’de Vergi Yüğü”, *International Journal of Public Finance*, 1(1), 1-22.
- Karlık, R.** 2007. *Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar*, 6. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- Kovancılar, B., Miynat, M. ve Bursahoğlu, S. A.** 2007. *Kamu Maliyesinde Küresel Değişimler*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Meriç, M. ve Ay, H.** 2004. “Küreselleşme Olgusunun Vergi Kayıp ve Kaçakları Üzerindeki Etkisi”, *19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 295-330.
- Organ, İ. ve Çavdar, F.** 2012. “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Uluslararası Alanda yaşanan Sorunlar”, *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 3(1), 63-84.
- Öksüz, M. ve Türgay, T.** 2018. “Türkiye’de Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi ve Tevkifat Müessesesi”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(32), 135-156.
- Öncel, T. ve Öncel, S. Y.** 2003. “Uluslararası Vergi Rekabeti”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 43-44.
- Öz, S.** 2005. *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- Öztürk, S. ve Ülger, Ö.** 2016. “Vergi Cennetlerinin Küresel Finans Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 237-254.
- Pehlivan, O. ve Öz, E.** 2017. *Uluslararası Vergilendirme*, Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Saraç, Ö.** 2006. *Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- Sönmezler, G.** 2006. “Küreselleşme ve Kriz: Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Maliyesinin Dönüşümü”, *Kamu Maliyesine Yeni Bakış (Ed: N. Falay vd.)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 9-25.
- Şahin, M. ve Yılmaz, C.** 2018. “Eski Fakat Güncel Bir Sorun: Panama Belgeleri ve Vergi Cennetleri”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 640, 101-118.
- Yıldız, H.** 2005. *Küreselleşmenin Vergileme Üzerine Etkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yakar Önal, A. ve Temelli, S.** 2011. “Uluslararası Vergi Rekabetinin Gelir Bölüşümü Üzerindeki Etkileri”, *25. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 338-353.
- Yurdadoğ, V. ve Albayrak, M.** 2017. “OECD Ülkelerinde Vergi Rekabeti”, *Sosyoekonomi Dergisi*, 25(32), 121-148.

THE REASONS OF BREXIT AND IMPACTS ON THE UK'S POLITICAL ECONOMY

Fatih KAYA*

ABSTRACT

Britain's decision to exit the European Union, which is abbreviated as Brexit, is a culmination of events in the history of EU-UK relations and it will have crucial consequences on both continental and global scale. Therefore, this paper will focus on determining the impacts of BREXIT on the United Kingdom's international politics and macro economic indicators through analysing the United Kingdom-European Union relations from a global perspective regarding the historical background, political aspects, and economic matters. From the perspective of historical background, the impacts of it on the UK's international politics have been shown by the fact that Brexit has its roots in its close history. In this regard, from Winston Churchill to Theresa May, the UK governments' approach to the EU has been examined. Furthermore, by using the data sets such as Gross Domestic Product (GDP), Total Investment (TI), Inflation Rate (IR), Unemployment Rate (UR), General Government Total Expenditure (GGTE), General Government Net Debt (GGND), and Current Account Balance (CAB) between 2006-2023 obtained from International Monetary Fund Outlook Database and t-Test: Paired Two Sample for Means, a statistical method, the impacts of Brexit on UK's macroeconomic rates will be determined. In conclusion, the results of t-Test analysis has shown that Brexit decision is expected to bring an important advantage to the UK because Brexit significantly affects 4 macroeconomic indicators out of 7 macroeconomic indicators discussed in the paper. However, even if the current situation looks positive, it is still difficult to determine the impacts of Brexit on the macroeconomics of the UK because the studies on Brexit are mostly based on estimated values. Therefore, it is also expected that the ongoing Brexit negotiations between the EU and the UK might cause serious political and economic negativeness and uncertainties in the near future.

Key Words: Brexit, Macroeconomic Indicators, Politics, European Union, International Relations

* Gaziantep University

**KORUMA SORUMLULUĞUNDAN KORURKEN SORUMLULUĞA
(RESPONSIBILITY WHILE PROTECTING) İNSANCIL MÜDAHALE
DOKTRİNİNİN GÜNDEMİ**

Dr. Öğr. Üyesi Çağrı Emin DEMİRBAŞ*

ÖZET

1990'lı yıllar askeri müdahalelerin insancıl gerekçelerle temellendirilen görece yeni bir biçiminin uluslararası politika sahnesinde kendisine yer bulduğu bir dönemi simgelemektedir. Literatürde insancıl/insani müdahale olarak isimlendirilen bu askeri müdahaleler uluslararası ilişkiler disiplininin de önemli tartışma başlıklarından biri haline gelmiştir. Özellikle 1999 yılında BMGK yetkilendirmesi olmaksızın NATO şemsiyesi altında gerçekleştirilen Kosova askeri müdahalesi insancıl müdahalelerin uluslararası politikadaki işlevleri ile ilgili büyük tartışmalar yaratmıştır. Kosova müdahalesinin “yasal olmayan fakat meşru” bir müdahale olarak lanse edilmesi, uluslararası hukukun buyruk kuralları (jus cogens) olarak kabul edilen karışmama/müdahale etmeme çerçevesinde yapılandırılmış olan geleneksel devletler sistemi ile insan hakları normları ve bu hakların ihlaline yönelik yaptırımların sınırları konusunda bir uzlaşmazlığı görünür kılmıştır. Bu çerçevede 2001 yılında Kanada öncülüğünde ICISS komitesi tarafından hazırlanan ICISS Raporu önemli bir kilometre taşı olmuştur. Geleneksel olarak mutlak kabul edilen devlet egemenliği ile insan haklarının korunması sorumluluğu arasındaki çelişki ve çatışmayı aşmak amacıyla hazırlanmış bu rapor, devletlerin vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini koruması gerekliliğini, onların öncelikli sorumluluğu olarak ilan etmiş ve bu sorumluluğun yerine getirilmemesi veya bizzat temel insan haklarının ciddi biçimde ihlali durumunda uluslararası toplumun koruma sorumluluğunun (KoS) doğduğuna kanaat getirmiştir.

2011 yılında KoS doktrini Libya ve Suriye örneklerinde önemli sınavlar vermiştir. Libya'da Muammer Kaddafi rejiminin insan hakları ihlalleri gerekçe gösterilerek, ağırlıklı olarak NATO çerçevesinde gerçekleştirilen askeri müdahale KoS doktrininin ilk uygulaması olarak kabul görmüştür. Fakat Libya müdahalesi gerek uygulamasında ortaya çıkan tartışmalar gerekse de sonuçları çerçevesinde KoS kavramının ciddi biçimde eleştirilmesine yol açmıştır. İnsan hakları ihlallerinin önlenmesine yönelik gerçekleştirilmesi gereken müdahalenin doğrudan rejime yönelmesi, müdahalenin temel motivasyonu olması gereken insancıl saikleri gölgede bırakmıştır. 21. Yüzyılın şu ana kadarki en büyük insanlık trajedilerinden biri olarak kabul edilen Suriye krizi ise KoS doktrininin uygulamaya geçirilmediği bir örnek olarak doktrinin çifte standartlarına yönelik eleştirileri ortaya çıkarmıştır. Tüm bu eleştiriler çerçevesinde Brezilya öncülüğünde ortaya atılan Korurken Sorumluluk (Responsibility While Protecting) kavramı, hem KoS'un mevcut çelişkilerini vurgulayan, hem de bu çelişkilerin aşılması için çeşitli öneriler getiren yeni bir yaklaşım oluşturmuştur. Bu bildiriye Korurken Sorumluluk önerisinin KoS eleştirisi ve KoS'u hangi açılardan revize ettiği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsancıl Müdahale, Koruma Sorumluluğu, Korurken Sorumluluk

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

THE NEED OF THE PROTEAN POWER IN INTERNATIONAL POLITICS IN THE AGE OF UNCERTAINTY

Dr. Lect. Filiz ÇOBAN ORAN*

ABSTRACT

This article begins with introducing the concept of “power” that is widely understood as the capabilities that the states have or lack in order to create a desirable effect or outcome International Relations. According to the mainstream approach to international affairs which is called the realist perspective, the size of the economy, territory, population, military spending, political stability, scientific and technological advancement and natural resources are accepted as the indicators to measure power. This materialist conception of capabilities in the use of hard power dominated the foreign policy agenda of sovereign states aiming to preserve their security in the bipolar system of the Cold War. After the Cold War, the foundations of power had moved away from the military force and conquest to the soft power. With the spread of globalisation, the economic power became more important than in the past due to people demanded welfare rather than glory that pushed the decision-makers to think the use of force would jeopardize their economic and political objectives. Moreover, the politics became a power struggle for credibility by increasing flows of data in the age of information. Thus, the states searched for indirect ways to persuade, attract others and shape their preferences. The soft power resources, the culture, ideology and institutions played great role in achieving purposes by affecting the behavior of others. The rise of anti-Americanism in the world during the Iraq War gave important signals of using hard and soft power of the US foreign policy in a negative way. Obama administration emphasized on the public diplomacy to built a new American image by utilizing the strategic concept of “smart power” which refers to the ability to combine hard- and soft-power resources into effective ways. However, the election of Donald Trump as the president of the US has risen new debates about the end of liberal world order and protectionist, populist and anti-globalist discourses in world politics. The new world order is mostly characterized by both risk and uncertainty. Thus, this article theoretically works on the concept of “protean power” which is defined by Peter Katzenstein for a better analysis of actors’ agility as they adapt in situations of risk and uncertainty.

Keywords: Hard-power; Soft-power; Smart-power, Uncertainty; Protean Power

* Department Of International Relations, Canakkale Onsekiz Mart University

**US VERSUS THEM: A CRITIC OF NATION-STATES POLITICS FROM THE
LENS OF INTERNATIONAL MIGRATION MANAGEMENT ETHICS**

Dr. Lect. Filiz ÇOBAN ORAN*

ABSTRACT

During the last decade transnational governance of migration has received wide attention in politics, academia, media and civil society organizations. Despite rising ethical concerns on migrants' and refugees' human rights, dominant paradigm and discourse still require a crucial ethical perspective on the debate. Thus, this paper explores the ethical issues in the practices of conditional protection and border control policies of liberal nation-states. With a departure from Rawlsian cosmopolitanism to Ronald Dworkin's work of *Justice for Hedgehogs*, it questions, outlines and evaluates identity politics that construct *us versus them* distinction between citizens and foreigners. As a conclusion, it argues that Dworkin's paradigm of value-laden interpretation would subvert the state-centric dominant paradigm or at least it provides a normative discussion on migration policies which leads civil society to advocate important modifications of ongoing practices.

Keywords: International Migration; Identity Politics; Ethics; Ronald Dworkin; Rawlsian Cosmopolitanism

* Department Of International Relations, Canakkale Onsekiz Mart University

THE HISTORICAL CHRONOLOGY OF AZERBAIJAN MUSICAL CULTURE

Assoc. Prof. Sehrana KASIMI*

ABSTRACT

The musical history of Azerbaijan is a part of understanding of the ancient past of Azerbaijan. The universally recognized development peculiarities of Azerbaijan are grateful for the specific musical culture of the Azerbaijani people. Difficulties of studying the ancient music culture of Azerbaijan are directly related to the absence of leading sources and indirect references. Oral traditional folklore, folk song creativity, fiction and archaeological monuments are the main sources of the study the past of Azerbaijani culture. Preservation the authenticity of classical music and folk songs of Azerbaijan, the ancient ancestors of the Azerbaijani people: thousands of years before our era had a different historical effect on the Medians, the Caspians, the Albanians and other tribes. The extensive trade routes passing through Azerbaijan, the Silk Road, the invasion of various tribes as Huns- Suvars (in the VII century BC), Romans (at the beginning of our era), Khazars (VI - VII centuries), Cumanses (IX - XI centuries), Seljuk Turks (X-XI centuries), Mongols (XIII century), Persians, Arabs and had their specific impact on Azerbaijani folk music and culture.

The broad and sophisticated international trade junction of the Middle East countries certainly came to Azerbaijan. Latin and Greek inscription was discovered on Gobustan rocks at the end of the first century about Domitian's, XII Roman legion being on the shores of the Caspian Sea. The great Norwegian researcher and traveler, Tur Heyerdal in his scientific findings makes a special place for Gobustan boat descriptions and considers similarity with the Sumerian culture. He also stated that, the civilization of Arabian Sea had contacted with Gobustan¹. The Khazars is one of the oldest and most widely spread ethnic groups in the Eastern and Central Transcaucasia. According to ancient and old Oriental sources, during the existence of the Achaemenid rule (6th-4th centuries BC), they established ethno-cultural relations with their close neighbors, as well as with peoples who were relatively far from them.

Key words: Culture, The Musical History, Classical Music, Caspian Sea, Folk Music

* Institute of Architecture and Art, departament of Art and Architecture of "Caucasian Albaniya"

FUNDEMENTAL FACTORS CAUSING THE CONTINUATION OF MIGRATION FROM

SAAD H. WAFAI*

ABSTRACT

The whole world suffers from the problem of refugees. However, this suffering is not limited to the refugees themselves, but also affects the host countries as well as the transit ones, as this migration causes economic, political and social crises. The paper will study three factors, which could be major factors causing the continuation of the immigrations, which are: the effect of direct and indirect policies of West towards the countries of conflict, and the failure of the international community to resolve the conflict issue in the inflamed regions of the world like (Afghanistan, Iraq, Lebanon, Yemen, Syria), in addition to the development and advancement of the communications and transportation.

The paper will examine the impact of Western intervention in the domestic affairs of the countries of conflict in a way that is contrary to the values of the Western countries in terms of justice, financial prosperity, and the right of people to choose their governments, which was one of the causes of the outbreak of these conflicts, and made those countries a permanent source of immigrants. However, the Western countries seem to continue in these policies in Middle East.

In addition, the paper will try to examine the relationship between the failure of the international community to resolve the conflicts and the continuation of immigrations. And it will focus on how these conflicts are spread and intensified by the spread of the Internet, smart phones and social media, and how the development of (rafts) and global positioning system (GPS) has led to increase the human trafficking from the countries of conflict to Europe, Asia and other countries.

Keywords: Western Intervention, Social Media, Ruling Values, International Community, Middle East

* Department of international relations Gaziantep University

ÇATIŞMA YÖNETİMİ: ULUSLARARASI ARABULUCULUK VE İNTERAKTİF SORUN ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi, Sami KİRAZ*

ÖZET

Barış çalışmaları ve daha özeldede çatışma yönetimi, uluslararası ilişkiler disiplininin kurulmasından itibaren üzerinde en fazla tartışılan ve fikir yürütülen alanlardan birisi olmuştur. Temelde uluslararası politikada büyük çaplı savaşların yeniden ortaya çıkmasının engellenmesi motivasyonu ile disiplinler özelliğini kazanan uluslararası ilişkiler, çok farklı perspektiflerden çatışmaların önlenmesi konusunda ortaya konan yöntemleri ve bu yöntemler arası tartışmaları bünyesinde barındırmıştır. Bu çalışmada incelenecek olan da söz konusu yöntemlerin, çatışmaların yönetimi ve çözümü süreçlerinde nasıl uygulandığıdır. Bu bağlamda, geleneksel çatışma yönetimi araçlarının başlıcalarından olan uluslararası arabuluculuk ile 1990'lı yıllardan itibaren daha fazla uygulamasının görüldüğü interaktif sorun çözme yaklaşımı incelenerek iki farklı düzeyde kullanılan çatışma yönetimi yöntemleri değerlendirilecektir. Böylelikle, çatışma yönetiminde bir taraftan uluslararası arabuluculuk müessesesi vasıtasıyla devlet ya da uluslararası ve hükümet dışı örgütlerin, bir taraftan da interaktif sorun çözme yaklaşımında ön plana çıkan resmi nitelikte olmayan toplantılar üzerinden birey ya da farklı grupların etkileri analiz edilebilecektir. Farklı düzeylerden gerçekleştirilen girişimlerle uluslararası politikada güvenliği tehlikeye atan çatışmaların önlenmesinin, durdurulmasının ve barışı sürecinin başlatılmasının nasıl mümkün olduğunun ortaya konması bu çalışmanın öncelikli amaçlarındandır. Kullanılan yöntemlerin resmi-gayriresmi, diplomatik-diplomatik olmayan, doğrudan-dolaylı olmasına bakılmaksızın aynı amaca hizmet ediyor oluşu ve çatışma yönetiminin tek bir doğru yönteminin olmadığına gösterilmesi de bu çalışmanın varmak istediği sonuçtur. Buna göre, öncelikle çatışma yönetimi literatürü genel olarak incelenecek ve daha sonra uluslararası arabuluculuk ve interaktif sorun çözme yaklaşımı türleri ve kapsamı bağlamında değerlendirilerek, uygulamadaki karşılıkları örnek olaylar üzerinden tartışılacaktır. Sonucunda da söz konusu yöntemlerin farklı düzeylerden gerçekleştirilen girişimlerle çatışma yönetimindeki etkilerine dair çıkarımlar ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Barış Çalışmaları, Çatışma Yönetimi, Uluslararası Arabuluculuk, İnteraktif Sorun Çözme Yaklaşımı, Çatışma Çözümü.

GİRİŞ

Barış çalışmaları ve daha özeldede çatışma yönetimi, uluslararası ilişkiler disiplininin kurulmasından itibaren üzerinde en fazla tartışılan ve fikir yürütülen alanlardan birisi olmuştur. Temelde uluslararası politikada büyük çaplı savaşların yeniden ortaya çıkmasının engellenmesi motivasyonu ile disiplinler özelliğini kazanan uluslararası ilişkiler, çok farklı

* Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

perspektiflerden çatışmaların önlenmesi konusunda ortaya konan yöntemleri ve bu yöntemler arası tartışmaları bünyesinde barındırmıştır. Söz konusu yöntemlerin sistematik bir hale getirilmesinde ise “çatışma yönetimi” alanının kurumsallaşması ortaya çıkmıştır.

Geniş bir yelpazeden, çatışmaların yönetilmesi konusunda önemli bir literatür ortaya konan çatışma yönetimi, çatışmaların nedenleri, çatışmanın türleri, çatışmanın aktörleri ile çatışma yönetiminin safhaları, çatışma yönetiminde rol alan aktörlerin nitelikleri ve çatışma yönetiminin safhaları konularında önemli açıklamalar sunmaktadır. Özellikle çatışma yönetiminde üçüncü tarafların aldıkları roller ve bu aktörlerin çatışmaların yönetilmesindeki rolleri literatürde ayrıca ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, özellikle geleneksel çatışma yönetimi yöntemi olan “arabuluculuk” diğer yöntemlerden hem daha fazla başvurulması hem de daha etkin sonuçlar yaratması bakımından ayrılmaktadır. Bununla birlikte, nispeten daha yeni bir yöntem olan inter-aktif sorun çözme yaklaşımı da bilhassa 20. yüzyılın son dönemlerinden itibaren başvurulmuş bir çatışma yönetimi yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu iki yöntemin de ayrı ayrı incelenerek çatışma yönetiminde üçüncü taraf rollerine dair açıklamalar ortaya koyabilmek hedeflenmektedir. Bu bağlamda, öncelikle çatışma yönetimi ile ilgili bir terminoloji anlatımı yapılacak, daha sonra uluslararası arabuluculuk ve inter-aktif sorun çözme yaklaşımı açıklanacaktır. Sonuç olarak da söz konusu yöntemler özelinde çatışma yönetimi safhalarına ve yöntemlerinin 21. yüzyıl uluslararası politikasının çatışmacı doğasında nasıl kullanışlı olabileceklerine dair değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1. ÇATIŞMA YÖNETİMİ

Çatışma Yönetimi en genel tanımıyla “potansiyel veya gerçek bir çatışma durumunu azaltmak, çözmek ya da dönüştürmek amacıyla örgütlü, diyalog-temelli ve partizan olmayan bir üçüncü tarafın (arabuluculuk, kolaylaştırıcılık, uzlaştırıcılık, danışmanlık, barışı koruma ve tahkim) ya da çatışan tarafların çatışmaya müdahaleleri ve bu süreçte kullandıkları yöntemlerin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Akyeşilmen, 2014: 33). Bu tanımdan hareketle çatışma yönetiminin çatışmanın bütün safhalarında uygulanabilen ve çok aktörlü yapısı ön plana çıkmaktadır. Ancak bu tanımın daha net anlaşılabilmesi için çatışma yönetimini safhalarının da incelenmesi gerekmektedir. Literatürde genel kabul gören görüşe çatışma yönetimi; çatışmayı yatıştırma, çatışmayı çözmeye ve çatışmayı dönüştürme şeklinde üç safhadan oluşmaktadır.

Birinci safha olan çatışmayı yatıştırma, çatışmanın nedenlerini dikkate almadan doğrudan şiddeti sonlandırmaya yönelik atılan bütün çalışma ve stratejilerdir. Hızlı sonuç almaya odaklı ve kazan-kazan ilkesi ile hareket edilir. Adil çözümden ziyade, şiddetin olmaması durumu için kullanılır. Aktörler rasyonel varsayıldığından işbirliği mümkündür. Üçüncü taraf stratejileri: sıfır-toplam anlayışını değiştirip bir anlaşmaya varmak. Strateji arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık iken uygulamalar, gerekirse, ekonomik yaptırımlar, tahkim veya güce dayalı arabuluculuktur. Çatışma yönetiminin ikinci safhası olan çatışmayı çözmeye safhasında, orta-vadeli stratejiler söz konusudur. Çatışmaya yönelik kapsamlı ve yapısal analizler yapılır ve bu yöntem süreç odaklıdır. Önemli ihtiyaç ve çıkarılara vurgu yapılır. Bu

safhada aktörler arabulucu ya da kolaylaştırıcı olarak müdahil olurlar. Çatışan tarafları memnun edecek bir çözüm bulmak temel amaçtır. Uzun görüşmeler ve müzakereler içerir. Müzakereciye yoğun bir mesai düşmekte ve meselenin temellerinden, gerçekleştirilen uygulamalara kadar bütün konuların tartışılması gerekmektedir. Öncelik daha az karmaşık ve sorunlu alanlara verilmelidir. Bütün çatışma yönetimi stratejilerinin nihai hedefi çatışmaları dönüştürmektir. Yapısal değişim odaklı ve uzun vadeli barışa yönelik çalışmalardır. Çok aktörlü ve genellikle daha resmi olmayan düzeyden aktörlerin dahil olduğu bir süreçtir. Altta üste kapasite geliştirme ve yerel halkı güçlendirme amacıyla hareket edilir. Sosyal adalet sağlanmaya çalışılır (Akyeşilmen, 2014: 33-40).

Çatışma yönetimi ve çatışma yönetiminin safhalarına yönelik yukarıda verilen bilgiler çatışmayı yönetme süreçlerinin genel mantığını oluşturan unsurlardandır. Çatışmanın niteliğine ya da aktör yapısına göre çeşitli yöntemlerle yürütülen çatışma yönetiminin daha önce de bahsedildiği üzere en önemli unsurlarının başında üçüncü taraflar gelmektedir. Sonraki başlıklarda çatışma yönetiminde iki farklı üçüncü taraf yöntemi incelenecektir.

2. ULUSLARARASI ARABULUCULUK

Uluslararası Arabuluculuk, çatışma yönetimi formlarından bir tanesidir. Bir çatışmada üçüncü taraf müdahalesi olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu müdahale doğrudan güç kullanımına dayanmaması ile diğer üçüncü taraf müdahalelerinden ayrılmakta, çatışan tarafların orta yolu bulabilmeleri için yardımcı olmak amacı ile gerçekleştirilmektedir. Arabulucu taraflardan birisinin kazanç elde etmesi için yardımcı olmaz, kendi aralarında sorunu çözemeyen taraflara, çözüm için yardımcı olan ve çatışma dışındaki bir aktördür (Zartman ve Touval, 1996:445). Günümüzde arabuluculuk politik ve güvenlikle ilgili çatışmalarda kendini gösterdiği gibi; işçi-işveren müzakereleri, toplumsal ayrışmalar ve resmi çekişmeler gibi pek çok alanda kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Hakemlikten farklı olarak, arabulucu tarafların argümanlarını ve kararlarını dinler ve onlara çözüm getirebilmek için yardımcı olur. Arabulucu öncelikli olarak tarafları ortak temellerde buluşturmayı, adil müzakereler gerçekleştirmeyi ve bir anlaşmaya ulaşmayı amaçlar. Bununla birlikte zaman zaman arabulucu fikirler ve öneriler getirerek çözüme yardımcı olmaya da çalışır. Arabuluculuk için esas önemli kıstas tarafların kendi istekleri ile müzakere sonuçlarını kabul etmeleridir (Farber ve Bazerman, 1986:819).

Arabulucunun, arabuluculuk yaparken hangi motivasyonla hareket ettiği ise ilgili aktörün niteliğine (büyük devlet, küçük ya da orta büyüklükte devlet, uluslararası örgüt) göre değişmektedir. Büyük devletler için devam eden herhangi bir çatışma arabulucunun çıkarlarına zarar veriyorsa çatışmanın bitmesi arabulucu için oldukça önemlidir çünkü, çatışmanın devamı hali arabulucunun çatışan taraflarla olan ilişkilerini de etkiler (Yılmaz, 2018:138-39). Bir diğer motivasyon kaynağı da Üçüncü tarafın tarafların minnet duygusunu kazanarak gelecekte bu aktörlerle ilişkilerini yoğunlaştırmaktır. Böyle durumlarda arabuluculuk yapan büyük güç zaman zaman taraflardan birine daha fazla yardımcı olarak onun daha iyi koşullarda bir çözüme kavuşmasını sağlayabilir (Kleiboer, 1996:370).

Bazı durumlarda çatışmanın hızla devam ediyor olması, bölgeden çıkarları olan devletleri rahatsız eder ve böyle durumlarda bu devletler bir uluslararası örgüt çatısı altında ya da münferit olarak arabuluculuk rolünü üstlenebilirler. Yugoslavya'nın dağılması sürecinde yaşanan çatışmalarda AB, AGİT, NATO, BM gibi örgütlerin yanında ABD ve Rusya gibi muhalif güçler de arabulucu olarak görev almışlardır. Kısacası denebilir ki; rakip güçlerde kendi etki alanlarını korumak adına çatışmaları bitirmek için birlikte hareket ederek arabuluculuk yaparlar. Laos'ta (1961-62) ve Arap-İsrail Savaşı'nda (1973) Amerika ve Sovyetler Birliği'nin barış için işbirliği yapması bu durumun örnekleridir (Zartman ve Touval, 1996:446-47).

Küçük ve orta büyüklükteki devletler ise ancak kendi çıkarları ve bölgesel güvenlik endişeleri ile arabuluculuk yaparlar. Bu devletlerin arabuluculuk yaparken temel endişeleri; çatışmanın kendi topraklarına yayılması ve dışarıdan büyük güçlerin müdahale etmesi gibi temel endişelerdir. Arabuluculuk konusunda bir diğer temel güdü de, bu devletlerin bölgelerinde etki alanlarını ve prestijlerini arttırma kaygıdır. Örneğin Mısır ve Cezayir'in 1975'de İran ve Irak arasında arabuluculuk yapmalarında temel motivasyon kaynağı, çatışan devletlerden sağlanabilecek faydalar ve İslam Devletleri arasındaki anlaşmazlıkların çözümüdür (Lieb, 1985:80).

Aynı şekilde küçük ve orta büyüklükteki devletler, büyük bir devlet ile orta büyüklükteki devletler arasındaki çatışmalarda da arabuluculuk yapabilirler. Bu durumda arabulucu, bölgesine dışarıdan müdahale eden devleti kendi çıkarlarına zarar vermeyecek şekilde hareket ettirebildiği gibi bu büyük güç ile olan ilişkilerini de geliştirerek başka konularda da bu devletin desteğini alabilir (Cezayir'in Amerika ile İran arasında arabuluculuk yapması) (Zartman ve Touval, 1996:449).

Arabuluculuktan sağlanabilecek bir diğer avantaj da, dış politika konusunda çok az alternatife sahip küçük ve orta büyüklükteki devletler bu sayede kendi önemlerini arttırabilir ve güçlü müttefiklerinden bir dereceye kadar bağımsız hareket edebilirler.

Uluslararası Örgütlerin arabuluculuk konusunda hangi güdü ile hareket ettikleri devletlere göre daha karmaşıktır. Barışı korumak birçok örgüt için varoluş nedenidir (*raison d'être*) ve kuruluş belgelerinde bu yer almaktadır. Ancak özellikle Soğuk Savaş dönemi boyunca uluslararası örgütler kurucu anlaşmalarında yer alan hükümlerce öngörüldüğü kadar arabuluculuk konusunda etkili olamamışlardır. Özellikle Birleşmiş Milletler, iki kutuplu yapının getirisi olarak işleme bir konumda idi. Aynı şekilde bölgesel örgütlerde de bu durum görülmüştür.

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile uluslararası örgütler iki kutbun getirdiği kısıtlamalardan kurtulmuş ve çatışma yönetimi ve arabuluculuk konularına müdahil olmuşlardır. Ancak kısa süre sonra örgütlerin bu çabasının herhangi bir başarılı sonuç vermemesi üye ülkelerin geri adım atmasına ve çatışmaların devamı konusunda bu örgütleri suçlamalarına neden olmuştur. Sonuç olarak Soğuk Savaş sonrasında arabuluculuk konusunda oldukça hevesli olan uluslararası örgütler bu faaliyetlerine bir azaltmaya gitmişlerdir. Ancak uluslararası örgütler bu gelişmelerden sonra daha çok üye ülkelere bağımsız olarak arabuluculuk girişimlerinde bulunmaya başlayarak bu konuda yeniden bir canlanma içine girmişlerdir. Özellikle BM'nin Somali, Raunda ve Kamboçya'daki arabuluculuk girişimleri

diğer uluslararası örgütleri cesaretlendirmiştir (Zartman ve Touval, 1996:450). Devlet dışı arabulucular için ise her ne kadar devletler gibi doğrudan güç politikası güdüsü ile hareket etmeseler de başarılı arabuluculuk örnekleri mevcuttur. Sant Edigio cemaatinin Mozambik ve Cezayir arasındaki arabuluculuk yapması bunun en tipik örneklerinden birisidir (Lieb, 1985:92).

Sonuç olarak, bütün devlet dışı aktörler için arabuluculuk konusu kendi pozisyonlarını ve önemliliklerini geliştirebilecekleri önemli bir alandır. Ayrıca bu örgütlerin varlığı ve tarafsızlığı da çatışan taraflar için güvenilirliklerini arttırmakta ve olası arabuluculuk konusunda verimli sonuçlar alınmasına hizmet etmektedir.

Çatışan taraflar sorunun çözümü konusunda bir arabulucunun müdahalesini bu arabulucunun kendi çıkarlarına yönelik çalışacağını düşündükleri için kabul ederler. Arabuluculuktan esas beklenti, ortaya çıkacak çözümün kendilerine sağlayacağı çıkardır. Ayrıca bu aktörler doğrudan görüşmeler sonucunda arabulucunun sağlayacağı çözüme oranla daha az karlı sonuçlar elde edebileceklerini ya da herhangi bir sonuca varamayacaklarını düşündükleri için de bu müdahaleyi kabul ederler. Bir diğer önemli motivasyon kaynağı da, arabulucuyu reddettikleri takdirde olası arabulucu ile ilişkilerin bozulma tehlikesi, kabul edilebilir bir sonuca ulaşamama endişesi ve uzayıp giden çatışmaların çok maliyetli olması sorunlarıdır (Kleiboer, 1996:366-67). Uluslararası örgütlerin arabuluculuğu kabul edilirken de, bu örgütlerin ahlaki değerleri göz önünde bulundurularak tatmin edici sonuçlara varılmasına sağlayacağı katkıya olan inanç çatışan taraflar için önemli bir hareket noktasıdır.

Arabulucular üç farklı yöntem kullanarak tarafların karşılıklı olarak kabul edebileceği bir sonuca ulaşmasını sağlamaya çalışırlar. *İletişim*; Taraflar arasında süre giden çatışmanın doğrudan iletişim kurmayı imkansız kıldığı durumlarda arabulucu taraflarla sadece birbirlerinin endişe ve önerilerini öğrenip diğerine anlatmak için bir kanal görevi üstlenir. *Düzenleme*; Taraflar arasında kurulan iletişimin çözüme katkı sağlama bakımından yetersiz olması durumunda arabulucu müzakerelere doğrudan katılarak sorunun özüne yönelik çalışmalara başlar. Bu noktada tarafların arabulucunun düzenlemelerine ihtiyacı vardır. Bu düzenlemeler sorunun bütün taraflarca aynı şekilde algılanması gibi görüşmelerin önündeki önemli algılama sorunlarının önüne geçerek daha kalıcı çözümler üretilmesine katkıda bulunur. *Manipülasyon*; Bu metodu kullanan arabulucu tarafları bir anlaşma zemininde buluşturmak için çatışmayı manipüle eder ve çözüm için onları zorlar. Elde edilecek bir çözümün taraflara sağlayacağı faydalar biraz da abartılarak anlatılır. Hatta ayrı ayrı rakip güçlerle görüşüp önerilen anlaşmanın görüştüğü güce diğerine oranla daha fazla katkı sağlayacağı ve avantajlı konuma getireceği anlatılabilir. Arabulucu taraflardan birini çözüm için destekleyebileceği gibi diğerini de kınayarak kendi tarafsız duruşunu da zedeleyebilir çünkü artık bir çözüme varılabilmesi için arabulucu da son kozlarını oynamaktadır.

3. İNTER-Aktif SORUN ÇÖZME YAKLAŞIMI

İnter-aktif Sorun Çözme Yaklaşımı, uluslararası ve etnik çatışmaların çözülmesi ve analiz edilmesi için üçüncü tarafların çatışan tarafları bir araya getirdiği akademik temelli ve sosyal-psikoloji ilkelerine göre düzenlenen gayri resmi toplantıların yapılmasıdır. Bu

yaklaşım ilk olarak John Burton tarafından ortaya atılmış, Herbert Kelman ve Vamık Volkan gibi isimlerce geliştirilip uygulanmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımın tam anlamıyla uygulandığı platformlar sorun çözme çalıştaylarıdır (workshop). Bu türden görüşmeler, genellikle bazı etnik ya da ulusal grupların etkili üyelerinin çatışma içinde oldukları muhalif grup temsilcileri ile bir dizi çalıştayda yüz yüze gelerek çatışmanın nedenleri üzerine tartıştıkları ve fikir alışverişi yaptıkları resmi olmayan diplomatik toplantılardır (Volkan, 1991:207).

Çalıştay, herhangi bir sorunun taraflarının birbirlerinin bakış açılarını öğrenebileceği, karşılıklı olarak tatmin edici çözümler için fikir üretebilecekleri bağlayıcılığı olmayan toplantılardır. Bir çalıştay toplantısında nihai amaç, iki taraf arasında kavrayış farklılıklarının giderilmesi ile aralarındaki politik tartışmaların ve çatışmaların çözümü için etkin bir karar verme sürecinin başlatılmasını sağlamaktır. Ancak sorun çözme çalıştayları bir müzakere oturumu değildir ve resmi müzakerelerin yerini almak gibi bir amaç ile hareket etmemektedirler. Bu çalıştayların gayri resmi ve bağlayıcı olmayan yapıları onları resmi müzakerelerden kesin olarak ayırmaktadır. Bu noktada çalıştayları resmi müzakerelerin bir alternatifi olarak görmek yerine bu müzakereleri tamamlayıcı ve destekleyici görüşmeler olarak tanımlamak daha doğru olacaktır (Kelman, 1996:501).

İnteraktif Problem Çözme yaklaşımının temel varsayımına göre karşılanmamış ihtiyaçlar, özellikle kimlik ve güvenlik, çatışmalara neden olur ve çözüm için yolları kapatır. Taraflar için karşı taraftan kimliklerine ve güvenliklerine yönelik algılanan tehditler çatışmayı daha da körükler ve sorunlar çözülemez bir hal alır. Ancak sorun çözme çalıştayları ile tarafların birbirlerine yönelik bakış açıları değişir, endişeler paylaşılabılır ve çatışmaya neden olan algılayış farklılıkları ortadan kalkabilir. Böylece bireylerin algılarında gerçekleşen değişimler tarafların politikalarında da değişime neden olarak politik sorunların çözülmesine katkı sağlar. Ayrıca interaktif sorun çözme yaklaşımı ile taraflar stratejilerini tehditlere göre değil karşılıklı verilen taahhütlere ve teşviklere göre şekillendirebilir. Bu noktada temel vurgu tarafların birbirlerine karşılıklı olarak güvence verebilmeleridir (Fisher, 1997:60-64).

Bu çalıştaylar politik olarak çatışma konuları ile ilgili ve etkili temsilcilerin belirli aralıklarla bir araya gelerek gerçekleştirdikleri toplantılardır. Katılımcılar grubu genellikle çok çeşitlidir. Bunlar; parlamenterler, politik hareketlerin ve partilerin lider isimleri, ordu ya da hükümet mensupları, gazeteciler, görüşülen bölgelerin uzmanları ve akademisyenler gibi çeşitli görev ve yetkileri olan insanlar olabilirler.

Katılımcıların bu çalıştaylara katılmalarının arkasında yatan nedenler zaman içinde değişiklik göstermiştir. Erken dönemlerde (1970'ler) katılımcılar diğer tarafların düşüncelerini öğrenmek, kendi görüşleri ile ilgili onları bilgilendirmek ve herhangi bir çözüm zemini varsa bunun hangi koşullarda gerçekleşebileceğini görebilmek adına bu görüşmelere katılmaktaydılar. Daha sonraları başka platformlar sayesinde de artan iletişim sonrası amaçlar daha özelleşmeye başlamıştır. Katılımcılar belli olaylarla ilgili karşı taraftaki kamuoyu tepkilerini, politik bölünmelerini öğrenmek, bu olaylarla ilgili kendi tarafındaki kamuoyu hareketlerini, önceliklerini, sınırlarını ve kızgınlıklarını anlatabilmek amacını gütmeye başlamışlardır.

Görüşmeler tamamen katılımcılara özel ve gizli olarak yürütülmektedir. Herhangi bir izleyiciye, halk katılımına ve kayıt tutulmasına kesinlikle müsaade edilmemektedir. Böylece katılımcı taraflar sorun yaşadıkları konularda tartışırken ve fikir alışverişinde bulunurlarken konuştuklarının kanıt olarak kullanılabilmesi endişesini taşımamaktadırlar. Böylece daha sağlıklı bir iletişim ve çözüm arama süreci yaşanabilmektedir. Ayrıca üçüncü taraf olarak bulunan katılımcılar görüşmelerin ilkesel çerçevesini belirleyerek daha adil görüşmelerin yapılabilmesini sağlamakta, tarafların birbirleriyle sonuç vermeyecek olan polemiklere girmesini önlemektedir. Sonuç olarak daha analitik tartışmalar yapılmakta ve taraflar birbirlerinin bakış açılarını, endişelerini, ihtiyaçlarını, önceliklerini ve kısıtlamalarını daha kolay anlayabilmektedir (Kelman, 1991:150-52).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Soğuk Savaş'ın sona ermesini tarihin sonu olarak tanımlayan Fukuyama, artık üzerine çatışma yaşanacak bir konu kalmadığını iddia etmiş ancak oldukça kısa bir süre içerisinde etnik çatışmalar, din temelli çatışmalar, komşu devletler arası çatışmalar, küresel terörizm ve silah yarışı gibi bir çok çatışma türü yaşanmaya devam etmiştir. Bu haliyle 21. yüzyılın aslından bir çatışma yüzyılı olarak tanımlanması çok yanlış olmayacaktır. Günümüzde çok sayıda aktif çatışma mevcut bulunmakta ve her geçen gün bunlara yenileri eklenmektedir.

Savaşlardan kaynaklı yaşanan büyük göç hareketleri, vatansız kalan insanlar, kullanılan kimyasal silahların yarattığı tahribat, sanayi yarışının yarattığı çevresel bozulmalar gibi pek çok unsur uluslararası alanda yeni çatışmalara yol açmaktadır. Böylesi bir ortam içerisinde söz konusu çatışmaların dönüştürülmesi maksadıyla pek çok yeni girişime başvurulmasının hem devletler hem de bireyler düzeyinde birer görev olarak görünmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çatışma yönetiminin bir akademik disiplin olarak gelişmesi ve bu konuda rol alacak aktörlere çatışma yönetiminin temel esaslarının ve yöntemlerinin öğretilmesi ve bu yöntemlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bu çalışmada incelenen iki farklı çatışma yönetimi yöntemi de bu bakış açısından ayrıca önemli görünmektedir. Yaşanan çatışmaların yalnızca çatışan aktörleri ilgilendirmediği, uluslararası barış ve güvenliğe de doğrudan ya da dolaylı olarak zarar verdiği bilinci ile hareket edilmesi ve üçüncü tarafların birer çatışma yönetimi aktörü olarak sorumluluk alması gerekmektedir. Bu çalışma da bahsedilen bu gereklilik konusunda bilhassa akademide bir farkındalık oluşturma amacı taşımaktadır. Çatışma yönetimine dair literatürün geliştirilmesi ve daha fazla sayıda akademisyenin bu konular hakkında fikirler üretmesi ve sonraki süreçte birer uygulayıcı ya da uygulayıcıların eğiticisi olarak roller alması çatışma yüzyılı olarak adlandırılan bu yüzyılı barışa doğru çevirebilmek adına önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Çevik, Abdülkadir;** *Politik Psikoloji*, Ankara: Dost Kitabevi, Üçüncü Baskı, 2009.
- D. Lieb,** "Iran and Iraq at Algiers, 1975", S. Touval and I. W. Zartman (Ed.), *International mediation in theory and practice*, CO: Westview, 1985.

- Farber, Henry S. ve Bazerman, Max H.;** “ The General Basis of Arbitrator Behavior: An Empirical Analysis of Conventional and Final- Offer Arbitration”, *Econometrica*, Cilt. 54, No. 4, Temmuz 1986, ss. 819-844.
- Fisher, Ronald J.;** *Interactive Conflict Resolution*, Newyork: Syracuse University Press, 1997.
- Herbert C. Kelman,** “Interactive Problem Solving: The Thereapeutic Model And Limits of a Therapeutic Model for the Resolution of International Conflicts”, Joseph V. Montville (Ed.), *The Psychodynamics of International Relationships: Concepts and Theories*, Lexington Books, 1991.
- Herbert C. Kelman,** “The Interactive Problem Solving Approach”, Chester A. Crocker (Ed.), *Managing Global Chaos*, United States Institute of Peace Press, 1996.
- Kleiboer, Marieke;** “Understanding Success and Failure of International Mediation”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt. 40, No. 2, Haziran 1996, ss. 360-389.
- Nezir Akyeşilmen,** “Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal bir Analiz”, Nezir Akyeşilmen (Ed.), *Barışı Konuşmak: Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*, Ankara: Odtü Yayıncılık, 2. Baskı, 2014, s. 18-44.
- Touval, S. ve Zartman, I. W. (Ed.);** *International mediation in theory and practice*, CO: Westview, 1985.
- Vamık D. Volkan,** “Psychological Processes in Unofficial Diplomacy Meetings”, Joseph V. Montville (Ed.), *The Psychodynamics of International Relationships: Concepts and Theories*, Lexington Books, 1991.
- Wall, James A.; Stark, John B. ve Standifer, Rhett L.;** “Mediation: A Current Review and Theory Development”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt. 45, No. 3, Haziran 2001, ss. 370-391.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan;** *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü: İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları*, Bursa: Dora, 2. Basım, 2018.

TRUMAN DOKTRİNİ VE MARSHALL PLANI DOĞRULTUSUNDA GELİŞEN TÜRK- ABD İLİŞKİLERİNE BİR BAKIŞ

Öğr. Gör. Dr. Ayşe ERKMEN*

ÖZET

Türkiye II. Dünya Savaşı sürecinde savaşın sonuna kadar tarafsızlık politikası yürütmüş ve savaşın bitmesine kısa bir süre kala Mihver Devletleri'nin karşısında, Müttefik Devletleri'nin yanında savaşa katıldığını duyurmuştur. Bu durum savaş sonrası Türkiye'yi yalnızlığa sürüklemiştir. Diğer taraftan savaş sonrası dünyada dengeler değişmiştir. Savaş sonrası Alman tehdidi ortadan kalkarken İngiltere ve Fransa ekonomik ve askerî açıdan zayıfladığı için dış politika ile ilgilenemeyecek duruma gelmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ise söz konusu döneme kadar dışa kapalı bir politika yürüttüğü söylenebilir. Savaş sonrası oluşan bu boşluktan yararlanan Sovyetler Birliği'nin (SB) yayılma politikasına başladığı görülmektedir. SB bu tutumu sonucu Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nden toprak talebinde bulunurken aynı şekilde boğazlardan da üs istemiştir. Bu durum karşısında kendisini savunamayacak durumda olan Türkiye, İngiltere ve ABD'den SB'ye karşı yardım istemiştir. ABD, Türkiye'nin bu talebine Truman Doktrini ve Marshall Planı doğrultusunda cevap vermiştir. Çalışmanın temel amacı 1945-1950 yılları arasında gerçekleşen Truman Doktrini ve Marshall Planı doğrultusunda gelişen Türk-ABD ilişkilerinin araştırılması ve bu gelişmelerin Türkiye'ye etkilerinin değerlendirilmesidir. II. Dünya Savaşı sonrası SB'nin Türkiye'den toprak ve üs talep etmesi sonucu Türkiye'nin ABD'ye yakınlaşması ve ABD'den yardım kabul etmesi ve bu yardımların Türkiye'ye etkisi çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmada ABD'nin Truman Doktrini ile dış politika anlayışını değiştirdiği ve bu yeni benimsediği dış politika anlayışı ile Türkiye'ye Rusya karşısında yardım etmeyi üslendiği ve Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Türkiye'ye yardım yaptığı sonucuna varılmıştır. ABD'nin Türkiye'ye yaptığı yardımların askeri ve ekonomik alanda olumlu ve olumsuz sonuçlarının olduğu tesbit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Truman Doktrini, Marshall Planı, Türkiye

GİRİŞ

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 1945- 1946 yıllarında bir yandan Türkiye'nin Doğu Anadolu topraklarını isterken öte yandan Boğazlara yerleşme isteklerini resmen belirtmiştir. Bu gelişme ile Türkiye Cumhuriyeti Milli Mücadele'den beri en kritik aşamaya girmektedir. Egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşı yönelen bu tehlike karşısında Türkiye, SSCB karşısında gerçekten bir denge unsuru olabilecek bir kuvvetin ittifakını elde etmek zorundaydı. Bu tehlike karşısında İngiltere'den istediği desteği bulamayan Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ittifakını aramaktaydı. Fakat genel olarak ittifaklar ABD'nin dış politika prensibi değildi. 1947 Truman Doktrini ile dış politikasında değişikliğe

* Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü

giden ABD, söz konusu dönem oluşan Sovyetler Birliği tehlikesi karşısında Türkiye'yi yalnız bırakmayacağını göstermiştir.

1945-1946 yıllarında SSCB'nin, resmen Doğu Anadolu'dan toprak ve Boğazlara yerleşmek istemesi, Türkiye'yi zor duruma sokmuştu.¹ Stalin, Potsdam Konferansı'nda Türkiye'ye karşı kötü niyet beslemediğini belirtmişse de 1945 Mart'ından beri Sovyetler Türkiye'ye karşı yoğun sinir harbi taktikleri uyguluyordu.² Oysa Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri karşılıklı güven üzerine düzenlenmişti. Ancak 1939'dan itibaren SSCB'nin yayılma politikası yeniden canlanmıştır. Bu dönemde de Türkiye dengeyi sağlamak üzere İngiltere ve Fransa ittifakına yönelmiştir. Fakat II. Dünya Savaşı'nda bu devletlerin uğradığı yıpranma nedeniyle bu dengeyi sağlama niteliklerini büyük ölçüde kaybetmişlerdi. Bundan dolayı Türkiye, Sovyet tehlikesi karşısında bu defa ABD'nin desteğini aramaya yönelmiştir. Nitekim savaşın son yıllarından itibaren Türk dış politikası da bu yönde gelişmeye başlamıştır.³ Başkan Truman dönemi ile de Türk-ABD ilişkileri gelişmiştir.

TRUMAN DOKTRİNİ VE ABD'NİN TÜRKİYE'YE ASKERİ YARDIMI

Truman Doktrini'nin temeli ABD yöneticilerinin sürekli ve ağır bir SSCB tehdidi altında buldukları korkusudur. Bu korkuysa savaştan sonra Avrupa'da çıkan olaylar ve ABD'nin bu olayları yorumlayış biçimiyle oluşmuştur. Böylece, 1947 yılını izleyerek ABD dış politikasının temel anlayışı komünizme karşı açılan savaştır. Bu savaşın çıkış noktasında ise Truman Doktrini vardır. Başkan Truman'e göre, SSCB, Yunanistan'dan sonra Türkiye'yi de denetim altına alacak olursa ABD ve Batı Avrupa için yaşamsal öneme sahip olan Orta Doğu'da SSCB etki alanına girebilirdi. İşte bu koşullar altında Truman 1947 yılının başından başlayarak sadece Yunanistan ile Türkiye'ye askeri yardım yapmakla kalmıyor, bununla birlikte ABD dış politikasına, yeni bir unsur SSCB'yi çevreleme unsurunu getirmiş oluyordu⁴. ABD'li yetkililere göre Yunanistan kaybedilirse, Türkiye'nin de muhafazası mümkün olmayacaktır. Daha sonra "Dönimo teorisi" adı verilecek bu analize göre tek bir ülkenin bile komünistlerin eline geçmesi durumunda komşularının da aynı durumu paylaşacağı yaklaşımı ABD'lileri kararlı bir şekilde çabucak harekete geçmeye zorlamıştır. Başkan Truman 12 Mart 1947 tarihinde, kendi adıyla anılacak olan mesajını kongrede okumuştur.⁵ Kongreden Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık yardım yapma yetkisinin verilmesini istemiştir.⁶ Truman'ın bu isteği, ABD kongresinde 400 milyon dolarlık yardımın 300 milyon doları Yunanistan'a 100 milyon doları Türkiye'ye olmak üzere kabul edilmiştir.⁷ Her iki ülkeye de ABD askeri ve sivil personeli gönderilerek yardımın kullanımına yardımcı olmaları, Yunan ve

¹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2002)*, 6. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2006, s. 880.

² Selim Deringil, *Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, 4. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s.263.

³ Uçarol, a.g.e., s. 880.

⁴ Oral, a.g.e., s.257-259.

⁵ Mustafa Balcıoğlu, *"İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası," Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2005, s 465.*

⁶ Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, 9.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001, s.257-258.

⁷ Balcıoğlu, a.g.e. s. 465.

Türk personelin de ABD’de eğitilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kanun gereğince yapılan yardım ABD Başkanı’nın bilgi ve onayı olmadan Türkiye ve Yunanistan tarafından yardımın amaçları dışında kullanılmayacaktır.⁸ ABD kongresi verilecek yardım malzemelerinin ABD’nin izni olmadan başka devletlere satılmasının ya da hibe edilmesinin yasaklanmasını da kararlaştırmıştır. 22 Mayıs 1947 tarihinde de Başkan Truman tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.⁹

Türkiye ‘ye yapılacak yardımların ön çalışmalarını yapmak üzere 23 Mayıs 1947’de bir araştırma heyeti Türkiye’ye gelmiştir. General Lunsford Oliver başkanlığındaki heyet Türkiye’de kaldıkları 6 hafta boyunca yaptıkları görüşmeler sonucunda, verilecek yardımın hangi alanlarda kullanılması gerektiği konusunda görüşlerini açıklamışlardır. ABD’lilere göre Türkiye silâh altında tuttuğu askerlerin bir kısmını terhis etmeli ve yardımı silahlarının modernleştirilmesi için kullanmalıdır. ABD heyeti ile görüşmeler sonunda¹⁰ Türkiye 12 Temmuz 1947’de Ankara’da ABD’yle bir yardım anlaşması imzalamıştır.¹¹ Bu anlaşmaya göre, ABD’nin Türkiye’ye bilgi verişindeki amaç, Türkiye’nin hürriyetini ve bağımsızlığını korumak ve ekonomik istikrarını sağlamaktır. ABD yardımı ancak bu sınırları çizilen çerçeve içinde kullanılabilir. ABD askeri yardımı çerçevesinde Türk ordusuna verilen malzemenin bakımı ve yedek parça ihtiyaçlarının ancak bu ülke tarafından sağlanacağı da kabul edilmiştir. Türkiye, ABD’den aldığı silahları savunma dışında kullanamayacaktır. Bu da 1960’larda Kıbrıs’taki gelişmelerle, bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Bakım ve yedek parça ihtiyacının giderilmesi de ABD’nin elinde olduğu için kısa süre sonra bu silahların bakımı kendisinden daha pahalı olmaya başlamıştır. Zira Türkiye bu savaş artığı malzemenin bakımı ve yedek parçası için yıllık bütçeden 400.000.000 TL. ayırmak zorunda kalmıştır.

Türkiye’nin askeri olarak dışa bağımlılığının temeli Truman Doktrini ile başlamıştır diyebiliriz. Askeri ve ekonomik bağımlılık, Türkiye’nin, kuruluşundan on ay sonra İsrail’i tanınması gibi, geleneksel bazı dış politika tercihlerinin de değişmesine yol açmıştır. Türk BD yaklaşması Türk siyasi hayatını da etkilemiştir. Temmuz 1947’de İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı’nın tarafsız olması gerektiği düşüncesiyle CHP Genel başkanlığından ayrılmıştır. Yapılan düzenleme ile ordu hükümetin tam yetkisi altına girmiştir. 1949 Haziranında Türkiye Büyük Millet Meclisi bütün ulusal güvenlik birimlerini Milli Savunma Bakanlığına bağlamıştır. Truman Doktrini ile başlayan dönem Türk toplumunda da değişikliklere neden olmuştur. Girişimcilerin ABD firmalarının ticari mümessilliklerini almalarıyla, buzdolabından otomobile kadar ABD malları ülkeye serbestçe girmeye başlamıştır.¹² Türk-ABD ilişkilerinin gelişmesinde bir başlangıç olan bu antlaşma; Türk kamuoyunda, Türkiye’nin iç ve dış politikası açısından bir teminat olarak görülmüş ve Türk ordusunun önemini ABD tarafından anlaşıldığı şeklinde değerlendirilmiştir.¹³

⁸ Barış Ertem, *Türkiye- ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 21, Balıkesir, 2009, s 389.

⁹ Erhan, a.g.e.,s. 532.

¹⁰ Erhan, a.g.e.,s.531-532.

¹¹ Balcıoğlu, a.g.e. s. 465-766.

¹² Erhan, a.g.e.,s.532-537.

¹³ Balcıoğlu, a.g.e. s. 766.

1947- 1949 döneminde, Truman Doktrini'nde yer alan askeri malzeme yardımı da dâhil olmak üzere Türkiye'ye verilen ABD yardımı'nın tutarı 152,5 milyon dolardır. Bunun 147,5 milyon dolarlık bölümü hava, kara ve deniz kuvvetlerinin modernizasyonu için kullanılırken, 5 milyon dolar kadarı yol yapım çalışmaları için ayrılmıştır.¹⁴

MARSHALL PLANI VE TÜRKİYE

Truman Doktrini esas itibarıyla Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardımı öngörmüştür. Çünkü bu iki ülke SSCB'nin doğrudan doğruya baskısı ve tehdidi altındaydı. Bu sırada Avrupa'nın durumu iktisaden son derece kötüdür. Altı yıllık savaş bütün ülkelerde ağır bir tahribat yaratmıştır. Ekonomileri harekete geçirecek kaynak yoktur. SSCB bu durumu fırsat bilerek komünizm propagandasını şiddetlendirmiştir. Bu konuda da Fransa ve İtalya'yı seçmiştir. ABD, Batı Avrupa'nın bu sıkıntılarına yardımcı olmak ve SSCB tehdidini ortadan kaldırmak için her şeyi yapmıştır. ABD, 1945 Haziranı ile 1946 sonu arasında Batı Avrupa'ya yaptığı yardım 15 milyar dolar olmuş, fakat bu yardım bütçe açıklarının kapanması, ithalat için kullanılması gibi, paranın verimli olmayan ve gidip de gelmeyeceği alanlara harcanmıştır. Bu sebeple Amerika Avrupa'ya yapacağı yardım için başka bir formül aramış. Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 5 Haziran 1947 günü Harvard Üniversitesi'nde verdiği bir nutukta açıkladığı bu formüle göre; Avrupa ülkeleri her şeyden önce kendi aralarında bir ekonomik işbirliğine girişmeliler ve birbirlerinin eksikliklerini kendileri tamamlamalıdır. Bu genel işbirliği sonunda bir açık ortaya çıktığında ABD bu açığın kapatılması için yardım etmeli. Bunun için de önce bir işbirliği programı yapılmalıdır.¹⁵ Bunun üzerine aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 16 Avrupa Devleti 12 Temmuz 1947'de Paris'te toplanarak Ekonomik İşbirliği Konferansı adıyla çalışmışlar ve ihtiyaçlarını gösteren bir rapor hazırlamışlardır.¹⁶

Türkiye Paris toplantısında, savaş dolayısıyla kesintiye uğrayan ekonomik kalkınma planının tekrar uygulamaya konulabilmesi için 615.000.000 dolarlık bir yardıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin bu isteği olumsuz karşılanarak Türkiye'deki altın ve döviz stoklarıyla dış ticaret dengesi diğer 15 Avrupa ülkesine göre daha iyi durumda olduğu ileri sürülerek kısa vadede Türk ekonomisinin mevcut düzeyini korumasına yardımcı olarak mamul maddeler gönderilebileceği belirtilmiştir. ABD'li uzmanların bu tutumu Türk kamuoyunda endişeyle karşılanmıştır. Bunun üzerine Türk hükümeti doğrudan ABD Hükümeti'ne başvurarak Türkiye'nin de Marshall Planı içine alınmasını istemiştir. ABD, plan içine alınabilmesi için Türkiye'nin kalkınma planında Marshall Planına uygun bazı değişiklikler yapılmasını ileri sürerek verilecek yardımın tarımsal üretimin artırılması, tarımsal ve ulusal ulaşım sisteminin yenilenmesi için kullanılmasını istenmiştir. Kalkınma planının bu şekilde yenilenmesiyle Türkiye, Avrupa'nın "Yeniden İmarı" programına katılan diğer ülkeler için bir gıda ve hammadde deposu haline gelebilecekti. Sanayi alanında, değerli madenlerin özellikle ABD savunması için büyük önem taşıyan kromun çıkarılmasına

¹⁴ Ertem, a.g.e. s. 390.

¹⁵ Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s.443-444.

¹⁶ Sander, a.g.e., s.260.

önem verilmeliydi. Türkiye bu istekleri yerine getireceğini bildirmiştir. ABD böylece Türkiye'nin Marshall Planı'ndan yararlanabilmesini kabul etmiştir.¹⁷ ABD'nin yardım kararı alması üzerine Türkiye'nin de bulunduğu 16 Avrupa devleti 16 Nisan 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatını (OEEC) kurmuşlardır.¹⁸ Truman Doktrini ile gelen yardımların aksine Marshall Planı içinde Türkiye'ye küçük bir pay ayrılmıştır. Türkiye'den istenen, Avrupa'nın yeniden imarı sırasında gerekli tarımsal ürünleri sunmasıydı. Yardımın da bu ürünleri çoğaltmak için yapılması hedeflenmiştir. ABD'nin Marshall Planı içinde Türkiye'ye verdikleri yerin küçük olması ve karşılığında istenenler Türkiye'de o dönem için memnuniyetsizliğe yol açmıştır.¹⁹

4 Temmuz 1948'de Türkiye ile ABD arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Antlaşması ile Marshall yardımlarının verilmesine başlanmıştır. Türkiye'ye gelen ABD'li uzmanların görüşleri çerçevesinde yardımların yüzde 60'ı tarım alanında kullanılmıştır. Böylece Türkiye ilk defa 1953 yılında Buğday ihracatçısı olmuştur. Diğer yandan tarım aletlerinin yurtdışından alınması dolayısıyla, ABD askeri yardımları sonucunda ortaya çıkan benzer biçimde yedek parça, bakım-onarım nedeniyle dışarıya bağımlılık artmıştır. ABD, yardımların karayollarının gelişimi için de kullanılmasını istiyordu. Böylece Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan demiryolu hamlesi tamamen bir kenara bırakılarak binlerce kilometre şehirlerarası karayolu yapılmış ve şehirlerde geniş caddeler açılmıştır. 1949 yılında Karayolları İdaresi kurulmuştur. Karayolu ulaşımının düzelmesiyle Türkiye'ye ithal edilen otomobil ve nakil aracı sayısı ve buna bağlı olarak petrol ithalatı artmıştır.²⁰

SONUÇ

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında tarafsızlık politikası uygulaması onu savaş sonrası dünyasında yalnızlığa sürüklemiştir. Savaştan galip ve güçlü çıkan SSCB Boğazlardan üs ve Doğu Anadolu'dan toprak talepleriyle Türkiye üzerinde baskılarını artırmıştır. Bu tehlike karşısında Türkiye, müttefik arayışına girerek önce İngiltere'den destek talebinde bulunmuştur. Savaştan yıpranarak çıkan İngiltere, Türkiye'nin bu isteğine olumsuz cevap vermiştir. Bu gelişme sonunda Türkiye, Sovyetlere karşı ABD'den yardım alabilmek amacıyla dış politikasına yön vermiştir.

ABD Türkiye'nin isteklerine ilk zamanlar olumsuz yaklaşırken Sovyetlerin yenedünyada kendine yakın olan bölgelerde üstünlük kurma çabaları ABD'nin Türkiye'nin istekleri ile ilgilenmesine neden olmuştur.

Türkiye'nin ABD'ye yakınlaşma isteği, Türk siyasal hayatını da etkilemiştir. Türkiye'de bu dönem Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olması ve ordunun hükümetin tam yetkisi altına girmesi gibi demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye'ye, Truman Doktrini ile başlayan askeri ve ekonomik yardımlar Marshall yardımı ile devam etmiştir.

¹⁷ Erhan, a.g.e.,s.539-540.

¹⁸ Balcıoğlu, a.g.e. s. 465.

¹⁹ Erhan, a.g.e.,s.540-541.

²⁰ Erhan, a.g.e.,s.541-542.

Türkiye ABD'den aldığı yardımlarla askeri alanda modernizasyona giderek silâh altında tuttuğu askerlerin sayısını azaltmış ve savunmasını güçlendirmiştir. Aynı şekilde ABD'den alınan yardımlarla tarımda makineleşmeye gidilerek bu alanda da gelişmeler yaşanmıştır. Ayrıca yardımların bir kısmı da karayolu yapımında harcanarak karayolu taşımacılığı geliştirilmiştir. Bu gelişme ile Türkiye'de tarım makineleri ve motorlu taşıt sayısında artış olmuştur. Bu gelişme petrol ithalatı ihtiyacını artırmıştır.

Türkiye ABD desteğiyle Sovyet tehdidinden kurtulurken ABD ile yapılan anlaşmalarda yer alan çoğu maddeden dolayı ABD'ye ekonomik ve askeri olarak bağımlı hale gelmiştir.

KAYNAKLAR

- ARMAOĞLU, Fahir**, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), Cilt 1-2, 12. Baskı, Alkım Yayınları, Ankara.
- ARMAOĞLU, Fahir**, Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- BALCIOĞLU, Mustafa**, *İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası*, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 200.
- DERİNGİL, Selim**, Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası, 4. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.
- ERHAN, Çağrı**, *"ABD ve NATO'yla İlişkiler"*, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1,6. Baskı, İstanbul, 2002.
- ERHAN, Çağrı**, Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001.
- ERTEM, Barış**, *Türkiye- ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 21, Balıkesir, 2009.
- SANDER, Oral**, Siyasi Tarih (1918-1994), 9. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001.
- UÇAROL, Rifat**, Siyasi Tarih, (1789-2002), Der Yayınları, 6.baskı, İstanbul, 2006.

BÜYÜK HUN DEVLETİ HAKANI METEHAN DÖNEMİ ÇİN İMPARATORLUĞU İLİŞKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TANSÜ*
Züleyha ŞAHAN**

ÖZET

M.Ö. 209-174 yıllarında Hun Devleti Hanı olan Metehan'ın gençliğine dair bilgiler, Çin belgelerine dayanan efsaneyle karışmış bilgilerdir. Metehan döneminden önce Asya Hun Devleti, Çin imparatorluğu için büyük tehlike arz etmezken, Metehan'dan itibaren Çin tarih yazıcılığı başlamıştır. Bu dönemde Çin İmparatorluğu, yönetime yeni geçen Han Hanedanlığı tarafından yönetiliyordu ve kendi içinde siyasi çekişmeleri vardı. Metehan, bundan yararlanarak, daha önce atalarının olan ve halkı için verimli topraklar barındıran Çin topraklarını hakimiyetine almak istemiştir.

Çin'e yapılacak esas seferden önce Devlet'e giden yolda Mai kalesini alan Metehan, bölgeyi işgal etmekte kalmayıp yanına Çin Devlet ileri gelenlerini de almıştır. Sefer sonrası Çin İmparatorluğu, asıl saldırı öncesi Metehan'a askeri durum kontrolü için casuslar gönderse de casuslara kurulan komplo, ardından imparator tarafından ikinci casus olarak giden Lieu King'in akıbeti, sonrasında gerçekleşen savaş esnasında Mete'nin Bozkır usulü Pai-teng bozgunu ele alırken savaşın bitmesine neden olan iki farklı görüş anlatılmaya çalışılmıştır. Savaş sonu Hegin politikası çerçevesinde gerçekleşen antlaşma gereğince Metehan Çinli sahte prensesle evlenmiş ve Hun üstünlüğü 80 yıl devam etmiştir. Ancak Metehan'dan sonra görünenin aksine bu antlaşma detayı Hun Devleti'ni gerileme sürecine götürmüştür. Savaşın ardından Çin kraliçesi Lü tahta çıkmış, Metehan ile kraliçe arasında mektuplaşmalar başlamıştır. Mektubun nedeni evlilik teklifi gibi görünse de farklı görüşlerden de bahsedilmiştir. Çalışmada bulunan ikinci mektup ise Çin İmparatoru Wenti zamanında, Hun prensinin Çin sınırlarındaki askerlere saldırmasıyla iki imparator arasında gerçekleşen mektuplaşmalardır. Bu mektup ise Mete'nin vefatına yakın Hun sınırı ve Mete için geçen 15 yıl hakkında bilgi veren tek belgedir. Metehan, tahtta bulunduğu süre zarfında Çin'i hakimiyet altında bulundururken halkının asimile olmasını engellemiştir.

Anahtar Kelimeler: Metehan, Çin, Mai kalesi, Pai-teng ve Mektup

* Gaziantep Üniversitesi

** Gaziantep Üniversitesi

GİRİŞ

M.Ö. 209 yılından M.Ö. 174 yılına kadar Hun Devleti hanı olan Metehan, tahtta bulunduğu süre boyunca devletin en parlak dönemini yaşatmıştır. Bunda en büyük pay Çin imparatorluğunun o dönemde kendinden başka hiçbir devleti tanımaması ve Mete döneminde belgelere göre, Hun devletini metbu olarak görmeleridir. Bu bakımdan Mete dönemi Türk ve Çin tarihçilerinin odak noktası olmuştur.

Metehan, Yüeciler'i ve Tunghular'ı yenip Hun devletini doğudan ve batıdan güvenlik çemberine aldıktan sonra daha önce Hun'ların elinde olan ve sonrasında Çin'e kapırılan Kuzey Çin'deki Ordos bölgesini alarak Çin'e Hun Devleti'ni tanıtmıştır. Esas olan Büyük Çin seferinden sonra ise Mete, tahtta bulunduğu süre zarfında Çin'in gelişmesine izin vermemiştir. Araştırmalar süresince İlim adamları Metehan'ı, Çin belgelerinden ve onun yeterli kalmadığı noktada Hun halkının dilden dile, nesilden nesile dolanan efsanevi anlatılarından yararlanmışlardır.

Bu araştırma yapılırken Mete ile Çin ilişkileri konusu üzerinde durulmuş, kaynak olarak da sık sık Çince'den Türkçe'ye transkribe edilmiş belgelerden yararlanılmıştır. Yaşandığı süre zarfında 15 yıl boyunca ne yaptığı belirsiz olan Mete hakkında tek belge, Çin imparatoriçesi ile arasında geçen mektuplaşmalarıdır. Bu mektuplar Bahaeddin Ögel'in 'Büyük Hun İmparatorluğu' adlı kitabında Çince transkribe versiyonu olarak mevcuttur. Bu araştırmada da söz konusu kitap başlıca kaynak olmuştur. Nitekim mektuplaşmalar sonrası Hun ile Çin arasında savaş eşliğinden dönüldüğü aşıkardır. Metehan'ın ölümüne yakın Çin imparatoru ile mektuplaşmalarına da rastlanmaktadır. Bu mektup sırasında Mete'nin çok yaşlı olduğuna bakılırsa o durumda dahi Çin imparatorluğuna bir nevi savaş çağrısı yapması önem arz etmektedir.

ÇİN KAYNAKLARINDA METE

Mete'nin Yetiştığı Ortam:

'Mete' olarak bilinen Hun İmparatoru'nun adı, tarihçiler tarafından çeşitli şekillerde transkribe edilmiştir. Bunlardan Yusuf Gedikli, Gerard Clauson, H.W. Bailey çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Bunlar genel anlamda, Mete'nin adını belgelerde: Me-te, Mao-tun, Mo-dun, Mo-tun şeklinde okumuşlardır. Bahaeddin Ögel, kelimenin modern okunuşunun Mao-tun, Mao-dun, eski okunuşunun Bak-tut, F.Hirth'e göre ise bunun Türkçe karşılığının Bagatur-Bahadır olduğunu söyler (Cengiz,2016: 62). Motun, Türkçe de "Tanrı kutu"dur. Bu, "Tanrı'nın yeryüzünde siyasi iktidarla donattığı kişi" demektir (Çandarlıoğlu, 2003: 20).

Metehan'ın doğduğu ve yetiştiği ortam Çin tarihçilerinden öğrenilmiştir. Ancak Çin tarihçileri de Mete hakkında edindiği bilgileri kaynaklardan çok Hun halkının ağızdan dinlemiştir. Hun Halkı Mete'yi sevgmiş olmalı ki kaynakların objektifliğinden çok efsanevi anlatılar mevcuttur. Fakat Mete'nin Çin imparatoriçesine gönderdiği mektubunda onun nasıl ortamda bulunduğu ve yaşadığı yerler hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Bize kaynak teşkil eden mektubun bir bölümünde Mete şöyle der: "Irmaklar ve göller arasında doğdum; geniş yaylalarda sığırlar ve atlar arasında büyüdüm, kendimi sık sık sınır boylarında buldum." (Koca,2002: 690). Mete bu sözünde göçebe hayatın temel unsurlarından

bahsederek, doğduğu yeri tarihçilere göre Orhun bölgesi olarak işaret etmektedir. Yetiştığı ortam, vahşi doğa hayatının getirdiği yaşam koşulları, onun kuvvetini belirlemiştir.

Çin Kaynaklarına göre Teoman'ın Mete'ye Kurduğu Komplu:

M.Ö. 250 yıllarında Büyük Hun İmparatorluğu'nun başında Teoman bulunuyordu. Teoman, oğlu Mete'nin tahtı ele geçireceği zamanlarda Çin ile büyük mücadeleye girip bertaraf etmekle birlikte Urtus bölgesi ve Şansi eyaletinde halkına yetecek kadar ürün elde etmişti. Mete iyi bir savaşçı ve babası Teo-man'dan sonra yerini en iyi temsil edebilecek liyakat sahibi bir tegindi. Teoman'ın iki ayrı eşinden olan oğulları vardı ve Teoman Mete'nin üvey kardeşine, yeni ele geçirdiği eyaletleri vermek istiyor, kendisinden sonra tahtı bu oğluna bırakmayı planlıyordu. Bunun için oğlu Mete'yi, Yüeçiler'e rehin olarak gönderdi ama Mete, bunun bir tuzak olduğunu anlayıp, Yüeçiler'in elinden kaçtı. Bu olaydan sonra da Teoman, oğlunu kaçtığı için takdir ederek onun emrine 10.000 çadırılık tebaa verdi. Hun İmparatorluğu içerisindeki sosyal kriz neticesinde, Mete'nin babasının yerine geçmek için yaptığı hazırlık ve darbe sırası Çin yıllıklarında şu şekilde geçer:

“Mete, ıslık çıkaran bir ok imal etti. Atlı okçu birliğinin eğitimi esnasında kendisi bu oku nereye atarsa, erlerinin de hep birlikte o maddeyi vurmaları gerektiğini emretti. Bunu yapmayanın başını kesecekti. Avda, ıslık çıkaran ok nereye atılırsa orayı vurmayan kimsenin başı hemen gövdesinden ayrılacaktı. Bizzat Mete, ıslık çıkaran okunu değerli atlarından birinin vücuduna attı ve bu anda maiyetinden okunu atmaya cesaret edemeyenleri idam ettirdi. O, kısa bir süre sonra oku ile kendi sevgili eşini vurdu. Bu defa da maiyetinden bazıları donup kaldılar ve oklarını atmaya cesaret edemediler. Bunlar da Mete tarafından idam edildi.” (Bedirhan, 2014: 36). Çin Kaynağına göre bundan sonra artık eğitilmiş askerler, Metehan ile birlikte babasının değerli atını vurunca, Mete ordusuna tamamen güvenmiş ve çıktığı avda askerleriyle birlikte attığı okuyla babasını öldürüp kendini Şan-yü ilan etmiştir. Darbenin ardından Mete'nin, Hun halkı tarafından takdir gördüğü anlaşılmaktadır. Mete'nin emrine verilen askerler eğitilmiş olsalar da Mete onların sadece fiziki olarak değil duygu ve düşüncelerini de kendine uydurmak istediği aşıkardır. Sonrasında Metehan, o dönemde hüküm süren Devletlere haber göndererek “Ben artık bütün dünyanın kağanıyım” diyerek hepsinin Hun Devleti'ne bağlanmasını ister, ona itaat etmeyenlerin üzerine sefer düzenler. (Çakan, 2016:115)

Askeri eğitim konusunda dahi olan Mete, ancak benzer duygu ve düşünce taşıyanlar ile benzer davranış gösterenlerin, aynı gayede birleşebileceklerini çok iyi biliyordu. (Koca, 2002: 692) Hun Hükümdarı ilan edilen Mete zamanında Hun Devleti en parlak devrini yaşamıştır (Çerçi, 2003: 71).

METE'NİN ÇİN POLİTİKASI

Kuzey Çin Seferi:

“Dâhili karşılıklar içerisinde bulunan Çin’de M. Ö. 206 senesinde Liu-bang (ölümü M. Ö. 195), Çin Sülalesi’ni yıkarak Xiang-yü’yü mağlup etti ve M. Ö. 202 yılında kendini imparator ilan ederek Gao-zu adını aldı.” (Alpargu vd., 2007: 3)

Hunlar, Şanyü Mete döneminden itibaren Çin’in kuzeyindeki bölgelere doğru genişlemeye başlamışlar, böylece tarım uygarlığının merkezi olan Sarı Irmak havzası, yine tarımın yoğun olarak görüldüğü doğuda şimdiki Heilongjiang eyaleti civarı Harbin bölgesi, Altay bölgesi milletleri ve özellikle Çin ile ilişkiler başlamıştır. (Sarıtaş, 2010: 43) Mete, Tunghular ve Yüceçiler’i itaat altına alınca yönünü Çin’e çevirmiştir. Çin o dönemlerde kendinden başka hiçbir devleti tanımamakla birlikte kuzeyinde bulunan kavimleri isim olarak bile ayırt etmeyip, geneline; “Jung, Ti, İ, Man, Hu” isimleriyle adlandırmışlardır.

Mete’nin amacı; öncelikle atalarına ait olup yitirilmiş olan Kuzey Çin’i geri almaktı. Bu bölge Hunlar açısından çok önemliydi çünkü verimli toprakları, koyun ve atlarını beslemek için gerekliydi. Ayrıca Hunlar bu bölgeyi ellerinden kaybettiklerinde ciddi bir ekonomik çöküntüye uğramışlardı. Eski çağlardan itibaren bu bölgenin halkı karışık olup Gerçek Çin vatandaşı bulunmuyordu. Bölgenin batısında Tibet, ortasında Hun, doğusunda da Moğol halkı çoğunlukta yaşırdı. Çin’in kuzeyinde hüküm süren en eski ve köklü devletleri de Çinliler değil, Türk ataları kurmuştu. Nitekim Çin’in kuzeyi geç dönemde beliren Cao, Yen, Chin Krallıkları döneminde gerçekleştirilen bilinçli ve sürekli yerleştirme faaliyeti sonucunda Çinlileşmeye başlamıştır (Koca, 2002: 696). Metehan’ın elinde, atlarının rengiyle fark edilen, dört ayrı kısma bölünmüş, 300.000 kişilik ordusu vardı. Kuzey ordusu kara yağız atlara, güney ordusu kula donlu atlara, batı ordusu kır atlara ve doğu ordusu da bakla kırır renkli atlara biniyordu. Çin imparatorluğu bu atların hızı ve Mete’nin ses çıkaran oklarıyla ilk defa karşılaşacaktı (Brion, 2005: 28).

Kuzey Çin, Mete tarafından alınmadan önce Han sülalesi tarafından yönetiliyordu. Ancak başa yeni geçen hanedanı, bölgede bulunan derebeylikler henüz kabullenememişlerdi. Mete bundan yararlanıp derebeylerini kendi tarafına çekti ve ordusunu Kuzey Çin’e kaydırıldı. Bu bölge Mete tarafından alındı.

Hunların Ordos’u yeniden işgal edebileceklerini açıklayan iki neden mevcuttur. Birincisi, Çin imparatorluğu generali Ming Tyen’in ölümüydü. Birinci imparator döneminde, Ming Tyen, Çin Seddi’ni savunmak amacıyla 300.000’den fazla orduyu yönetmişti. Karargahı günümüzde Moğolistan’da bulunan Şang kumandanlığında idi. Bu bölge, savunma için başlıca bölgenin Ordos olduğunu gösteriyordu (Sinor, 2000: 171). Hunlar Mai Kalesi’ni kuşatmış; kale kumandanı Han Shin, teslim olmak zorunda kalmıştı. Çin geleneğine göre teslim olmak, hainlikle eşdeğerdi ve savaşı kazanan tarafın tebaalığı altına girmek anlamındaydı. Hiçbir açıklama düşmana teslim olan kişiyi masum gösteremezdi ve o kişinin kendi hayatına o anda son vermesi gerekiyordu. Prens Han Shin ise hayatına son vermemekle birlikte geri dönüş yolları kapalı olduğundan Hunların hizmetkarı haline geldi (Gumilev, 2003: 81). Böylece Ordos Bölgesi’ndeki savunma sistemi tamamen çözüldü ve Mete’nin alması kolaylaştı. İkincisi ise Çinliler tarafından boş kalan Ordos bölgesini doldurmak ve

sınırı muhafaza etmek amacıyla birçok Çinli halk bölgeye gönderildi. sonrasında iç savaştan dolayı halk memleketlerine dönünce, buraya yavaş yavaş Hun halkı yerleştirilmiş ve Çin'e yapılacak olan esas seferi bu bölgenin alınması kolaylaştırmıştır.

Büyük Çin Seferi: Mete, Mai Kalesini alıp kuzeyi denetim altına aldıktan sonra İmparator Kao Tsu 320.000 kişilik ordusuyla Metehan'ın üzerine yürüdü. Bu Hun hakanının lehine bir durumdu. Çünkü Mete, Çin'e tamamen galip gelerek Asya Kıtası'nın en büyük gücü olmak istiyordu. Han imparatorluğunun, henüz Halka nüfuz edememiş olması da Mete'nin işini kolaylaştırıyordu.

Aldatma ve yanıltma taktiği: Kao Tsu, Metehan'a on kişiden oluşan elçilik heyeti adı altında gerçekte birer casus ve gözlemci olan kişileri gönderdi. Bunların asıl görevi, Hun ordusunun her konuda durumunu öğrenmekti (Koca, 2002: 698). Mete, bütün en iyi birliklerini götürdükten sonra Hunların karargahına gelen casuslar, hasta çeriler ve topal atlardan başka bir şey göremediler. Büyük bir süratle imparatora, Hunların savaşamayacak askerlere sahip olduğunu duyurdular. Buna rağmen Kao Tsu pek güvenmedi. Bunca şanlı zaferden sonra Hunların böylesine sefil bir duruma düşmüş olmaları akla pek yakın gelmiyordu. Bu defa casusları Lieu King'i görevlendirerek, adamlarının göremediklerini onun görmesini istedi (Brion, 2005: 29). Lieu King, Hun karargahına giderek Mete'nin tuzak kurduğunu anladı çünkü 200.000 Hun askeri karargahta hazır durumdaydı. Anlaşıyor ki Mete, Kao Tsu'nun önce casus göndereceğini anlamış ve bunu fırsat olarak kullanıp yanıltma taktiği ile esas ordusunu ormana saklamıştı. Kao Tsu, gönderdiği casusu beklemeden Hunlar üzerine yürüdü. Daha sonra Lieu King, Kao Tsu'nun yanına gelip Mete'nin aslında bir komplo kurduğunu söylese de Kao Tsu, ordusunun bu haberle panik yapacağını ve moralini bozacağını düşünüp casusu sürgüne gönderdi. Öyle anlaşıyor ki İmparator Kao'nun, Mete konusunda tamamen gaflete düşmüştür. Diğer taraftan Mete, birinci amacına ulaşmıştır.

Yıldırma ve Yıpratma Taktiği: Metehan, Çin üzerine Sağ ve Sol Prensler' inin komutasında 10.000 kişilik ordusunu göndererek Çin birliklerini yıpratmış ve kurulan tuzaklara doğru çekmiştir. Bu öncü birliklerin başına Hunların, "Sağ ve sol bilge prensleri" nin getirilmesi de oyalama savaşlarına Mete'nin verdiği değeri göstermiştir (Atalay, 2014: 108). Bu birlikler zamansız bir anda ortaya çıkıyor, Çin ordusuyla çarpışıp madden ve manen yıpratıp ortadan kayboluyordu.

"Hun birlikleri, Han sülâlesinin kurucusu İmparator Kao-tsu (M.Ö. 206-195)'nun 320 bin kişilik ordusunu, Pai-teng'de bozkır usûlü sahte ric'at gösterisi ile çember içine aldı (Kafesoğlu, 1997: 61)." Çin ordusu bu durumda yıpranmakla birlikte Hun ordusunun yenilip kaçtığını düşünerek peşinden gidiyordu. Halbuki Hun ordusunun asıl amacı, Çin ordusunu ilerde kurduğu pusuya düşürmekti.

Çin ordusu Metehan'ın birlikleri karşısında yıpranmakla kalmıyor, savaşın kış ayına tesadüf etmesinden dolayı çok zorlanıyordu. Keskin kış, bu duruma dayanıklı olan Hun birliklerini hiç etkilemiyordu. Ama Kao'nun askerleri için durum farklıydı. Çin imparatorluğu ordusunun soğuktan parmakları düşmüştü. Bu durum Çinliler için büyük bir felaketti (Koca, 2002: 698). Hun ordusunun vur-kaç taktiği Çin ordusunu öyle yıpratmıştı ki esas pususu

alanları olan Pe-teng dağı eteklerine geldikleri zaman askeri taktikte kabul edilemez durumda, yani yayalar ve atlıların düzeni olmayan bir şekilde ilerlemiştir. Esas pusunun burada olduğunu anlamayan Çin imparatoru Kao Tsu, farkında olmadan kendini tehlikeye atmış olduğu aşıkardır.

Kuşatma (M.Ö. 200): Mete, Çin ordusunun ve imparator Kao'nun etrafını sardı. Bu arada Hun hakanı askerlerini dört küçük birliğe ayırmış her birine farklı renkte doru atlar vermiştir bunlar: Karayağız, beyaz, kırmızı ve al donlu atlardır (Gumilev, 2003: 81). “Burada Türk Devlet teşkilatının bir özelliği dikkati çekmektedir. Görüldüğü gibi bu kuşatmada Hun ordusu, askerlerin bindikleri atların renklerine göre dört ana bölüme ayrılmıştır. Bundan da anlaşılıyor ki, Hun Türkleri ordularını dünya anlayış ve tasavvurlarına uygun şekilde düzenlemişlerdir. Zira Türklerin düşünce ve tasavvurlarında, Dünya dört köşe olarak düşünülmüş, Dünya'nın merkezinde ise Türk hükümdarı bulunuyordu (Koca, 2000: 699).”

Mete bundan sonra Kao Tsu'ya karşı iki yüz bin askerden oluşan süvari ordusuyla hareket etti ve Çinlileri Pingchen'de sardı. Ardından Kao'ya yedi günün ardından çekilmesine izin verildi (Bedirhan, 2014: 40).

Kuşatmanın Kaldırılması ve Barış Antlaşması: Kuşatmanın yedinci günü Mete, Çin imparatorluğunu hakimiyet altına alacak gücü olmasına karşın ani bir şekilde kuşatmayı kaldırdı. Kaynaklar Mete'nin kuşatmayı kaldırmasında çeşitli nedenler öne sürmüştür. Bunların birkaçına bakıldığı zaman:

Mete, daha önce Han kralı Hsin'in generallerinden Wang Huang ve Chao-li ile karşılaşmak ve birleşmek için sözleşmişti. Fakat onların birlikleri uzun zaman gelip, görünmediler. Bunun üzerine Mete, onların Çin ile kendisine karşı birleşeceklerinden şüphelendi. Bundan sonra karısının öğütlerini de kabul ederek, ordusunun bir köşesini açtı ve kuşatmayı bıraktı (Ögel, 2015: 292).

Diğer bir Çin kaynağına göre ise, imparator Kao'nun generali P'ing, kuşatma sırasında Mete'nin hatununun yanına giderek, kuşatmayı kaldırmak için Mete'ye Çinli prenses gönderileceğini söylemiş, bunun üzerine hatun kıskançlığından Mete'yi kuşatmayı kaldırması için ikna etmiştir. Türk tarihçilerine göre en tutarlı ve gerçek sebepten Çin imparatorluğunun ezici kültürü karşısında Hun İmparatorluğu'nun asimile olmasını engellemektir. Çünkü Çin İmparatorluğu, ordusunun kudretinden ziyade mallarının cazibesine, kızlarının güzelliğine ve paralarına güveniyorlardı. Çin İmparatoru, savaşın psikolojisi altında o kadar ezilmiş olmalı ki, kaynaklar Kao Tsu'nun, Pincheng bozgununu ancak üç yıl sonra ele aldığını yazar. Çin İmparatoru kurtulduktan sonra kendisini yanıltan on elçiyi öldürmüş ve General Liu Ch'eng'e şöyle demişti, “Ben sizin sözünüzü dinlemediğim için bu şehirde böyle bir felakete uğradım.” (Ögel, 2015: 293). Görüşmeler neticesinde Çinlilerin teklifine göre Mete ve Kao Tsu arasında bir antlaşma sağlandı. Bu antlaşma, kaynaklara göre Orta Asya'da bilinen ilk milletlerarası antlaşmadır. (M.Ö. 197) Bu antlaşmayı Çin imparatoru elçisi olarak Hunlara giden, General Liu Cheng yapmıştır (Ögel, 2015: 295).

Sağlanan Antlaşma Gereğince:

1. Metehan'ın Çin kuzeyinde aldığı topraklar Hunlara bırakılacak.
2. Çin, her sene Metehan'a vergi olarak kumaş, pirinç şarap ve yiyecek türlerinden fazlaca gönderecektir (Koca, 2002: 701).

Sonrasında Kao Tsu tarafından Metehan ile evlendirmek için Çinli bir prenses gönderilmek istenmiş, böylece kendisi de doğacak olan çocuk üzerinden Hunları etkisiz hale getirmek istemiştir. Ancak İmparatoriçe Liu Kia Heu, kızını göndermek istememiştir. Bu evlenme yüzünden imparatorluğu saran keder havasını gören kurnaz ve yaşlı nazırlardan biri Kao Tsu'ya: "Hunlar, imparatorun prenseslerini tanıyorlar mı? Hayır, değil mi? O halde, imparatorun debdebesine münasip bir şekilde süslenecek herhangi bir kızı onlara göndermeye kim mani olabilir?" (Brion, 2005: 31). Böylece yapılan Antlaşma sonunda Mete'ye birde yeni sahte bir prenses gönderilmiş. Mete ile barış anlaşması yapılmıştır. Evlilik anlaşmasıyla beraber, sınır ticaretinin de başlamış olması ihtimal dâhilindedir (Öztürk, 2018: 289). Bu zamandan itibaren Avrupa ile ipek ticareti de başlamıştır (Kanber, 2015: 7). Mete tahta geçmeden Asya Hun Devleti, Çin imparatorluğu için büyük bir tehlike değildi. Ancak Metehan'ın tahta geçmesinin ardından Çin tarih yazıcılığı meydana gelmiştir (Çerçi, 2003: 72). Mete ayrıca imparatorluk süresince Türk boylarını bir araya toplayarak birlikte hareket edilmesini sağlamıştır. Kurduğu askeri sistem ile dünya tarihinde önemli yer edinmiştir. Metehan'ın oluşturduğu bu sistem revize edilerek bugün hala kullanılmaktadır (Özkaynar, 2017: 21).

Hegin Politikası: "Hegin siyaseti, genellikle saf ve basit bir taviz, mal değişimi ile satın alma arasında bir strateji olarak kabul edilmektedir (Bedirhan, 2014: 40)". Hegin Politikası, tarihte Batı Han Hanedanlığı'nın yeni kurulduğu dönemde başlayan barış sağlama yöntemlerinden biridir. Hegin siyaseti gereğince yapılan antlaşma neticesinde; Çin imparatoru Hun liderine eşi olarak bir prenses ve yanında hediyeler gönderir, Hun Hakani da bunun karşılığında Kuzey Çin sınırlarını koruyacağına dair güvence verir. (Türker, 2013: 42)

Gerçekte bundan daha fazlasıydı. Bu politikaya göre evlilik yoluyla bir yakınlık ilişkisi kurulduğunda Hun imparatoru Mete'nin oğlu olduğunda Çin imparatoru bu veliahtın dedesi olacaktı. Konfüçyus öğretisine göre de torun dedeye denk sayılamayacağından Çin imparatoru, Hun imparatorluğunu itaat altına alabilecekti. Bu politikanın mimarı olan Liu Jing, tarihte iki güç arasında bilinen ilk antlaşmanın temelini atmıştı. Nitekim Liu Jing Hunların Çin ordusundan çok daha güçlü olduğunun farkındaydı ve Hunları çok iyi tanıyordu. İmparator bu fikri kabul etti ve görüşmeler neticesinde bu antlaşma her iki taraf arasında da kabul edildi. Ancak antlaşma maddeleri gereğince de Hunları savaşçı toplum yapısından, onların ruhuna aykırı olan rahat yaşama sürüklemenin de başlangıcını teşkil eden bir antlaşmadır denilebilir. Netice olarak Mete'nin faaliyetleri, Çin'in iddiasından vazgeçirmeye mecbur bırakmış, antlaşma ile de kesinleştirilmiştir. Metehan'ın Hun üstünlüğüne dayanan bu sistemi ise yaklaşık 80 sene kadar sürmüştür (Ercilasun, 2014: 14). Hunların siyaseten yaptıkları bu evlilikler Mete'den sonra Türklerin aleyhine gelişti. Çünkü Asya Hun Devleti'nde Çinli prenseslerin himayesiyle rahatça hareket eden Çinli görevliler, Hunlar veya Hunlara tabi olan toplulukların arasını bozmaya çalışmışlardır (Arslantaş, 2018: 13).

METE'NİN MEKTUPLARI

Mete İle Çin İmparatoriçesi Arasındaki Mektuplaşmalar:

Çin'de devletini sağlam temellere oturtan ve Çin'i 230 yıl kadar elinde tutan Han sülalesinin kurucusu, ünlü Çin imparatoru Kao, M.Ö. 194 yılında ölünce Onun yedi yaşındaki oğlu, Çin tahtına çıktı. Güçlü ve köklü Lü ailesinden gelen imparatoriçe, devlet idaresini oğluna vermedi. Yönetimde söz sahibi oldu. Zaten klasik Çin düşüncesine göre oğlun malı, anne ve babasının malı sayılırdı. Bundan dolayı küçük Çin imparatorunun adı, annesi ile birlikte anılmıştır. Bu imparator M.Ö. 188 yılında ölünce taht varissiz kaldı. İmparatoriçe, kocasının başka kadınlardan birinin oğlunu tahta çıkardı. Çünkü yine klasik Çin düşüncesine göre ölen imparatorun diğer kadınlardan olan çocukları da baş kadına, yani İmparatoriçe Lü'ye ait olurdu. Fakat az sonra tahta çıkarılan bu üvey oğul da öldürülmüştür. Bundan sonra imparatoriçe Lü, M.Ö 187 yılından 179 yılına kadar Kao-ho ünvanı ile Çin tahtında oturmuştur (Ögel, 2015: 301). Lü döneminde iç çatışmalar Çin'de daha da artmıştı. 192'den önce Mete, kaynaklara göre imparatoriçeye konusu evlilik olan bir mektup yazmıştı. Mektubunda Mete tarafından imparatoriçeye şöyle deniliyordu:

“Tek başına kalmış yalnız bir hükümdarım; bataklığın ortasında doğdum; vahşi sığır ve atların dolaştığı düzlüklerde büyüdüm. Birkaç kez sınıra kadar geldim; Merkezi ülkeyi gezmek istiyorum. Majesteleri tek başına ve yalnız oturmakta, biz iki hükümdar da mutlu değiliz. Zevk alabilecek hiçbir şey kalmadı (Dolayısı ile) bende olup siz de olmayanı vermek istiyorum.” (Cengiz, 2016: 89). Mete görüldüğü üzere yazdığı mektubunda Çin imparatoriçesine evlilik teklif ediyordu. Bazı kaynaklara göre Mete imparatoriçe ile evlenip tüm Çin topraklarına çeyiz olarak talip olma amacı taşısada bazılarına göre ise Mete'nin evlilik amaçlı yazdığı bu mektubunda asıl sebebi pek anlaşılmamıştır. Çin imparatoriçesi bu mektuba çok sinirlenmiş hatta Mete'nin elçisinin öldürülmesi ve Hun İmparatorluğu'na taarruz edilmesi konusunda görüşme açılmasını emretmiştir. Ancak Ping cheng bozgununu hatırlatan General Chi Pu mantıklı düşünme hususunda imparatoriçeyi ikna etmiştir. Böylece imparatoriçe yaşlılığını öne sürerek evlenemeyeğini, bir mektupla Mete'ye şöyle iletmıştır:

“Büyük Hun imparatoru, benim kendi halinde devletimi, unutmayıp mektup göndermişler. Benim naçizane devletim, şimdi korku içinde yer alıyor. Artık güçsüzleştiğim bugünlerimde durup düşünüyorum. Yaşlandım, nefes almakta güçlük çekiyorum. Saçlarım ve dişlerim azalıyor. Yürümekte de zorlanıyorum. Siz Hun imparatoru, benim hakkımda yanlış bilgi edinmiş olduğunuzdan ötürü bize güvenmeniz yerinde olmaz. Bu yüzden benim kendi halinde devletimin hiçbir suçu yoktur. Sizden özür dilerim. Ayrıca size layık değilken, iki imparatorluk arabası gönderiyorum. Onları kullanarak seyahat edebilirsiniz. (Ögel, 2015: 305)

Anlaşıldığı üzere Mete'ye hediye edilen bu arabalar Mete'nin yaşlı ve yürümekte zorlanması üzerine verilmiştir. Ayrıca Mete, “Çin'de bir gezi yapmak istiyorum” demişti. Mete'nin Çin içinde gezi yapması Çin'e sahip olması demektir. Çin bu arabaları Mete'ye göndererek, Çin'de şeref konuğu olup, Çin imparatorluk arabaları ile gezebilirsin, demek istiyordu. (Ögel, 2015: 306) Mete mektubu aldıktan sonra Çin imparatoriçesine yeni bir elçi göndererek şu sözlerle özür diledi:

“Ben şimdiye kadar, Çin’de yürürlükte olan görgü ve nezaket yollarını öğrenemedim. Siz majesteleri imparatoriçe, bundan dolayı beni affederlerse bana mutluluk verirler.” (Ögel, 2015: 306) Bununla birlikte Mete imparatoriçeye bir at hediye ederek yeniden dostluk ve barış kurmuştur. Mete, bundan sonra M.Ö. 192 yılından M.Ö. 176 yılına kadar Çin sınırlarında görünmemiştir. Mete’nin imparatoriçeye neden yumuşak davrandığı hususu ise kaynaklar tarafından Mete’nin ilk mektubunda evlenme teklifi ederek savaş nedeni yarattığı ancak karşı taraftan yumuşak cevap gelince Mete’nin barışı sürdürdüğüne dikkat çekilir. İmparatoriçe ise Mete’nin bu mektubuna karşılık Çin imparatorluk ailesinden bir prenses göndermiştir.

Mete ile Çin İmparatoru Arasındaki Mektuplaşmalar: (M.Ö. 176)

M.Ö. 192 yılından M.Ö. 176 yılına kadar olan süre zarfında barış içinde yaşayan Hun ve Çin imparatorluğu, sınırlarını koruyan yabancı askerlere saldırmasından dolayı arası açılmıştır. Çin imparatoru Wenti (M.Ö. 179-156) zamanı, 177 yılı mayıs ayında Hun imparatorluğu sağ bilge prensi, Sarı Nehir civarına yerleşerek Çin sınırlarını yağmalayıp sınırlara yerleştirilen Çin’in yabancı askerlerine saldırdı. Bundan dolayı Çin imparatoru Wenti, Başbakan Kuan Ying’e 85.000 kişilik ordu vererek prensin üzerine gönderdi ancak Hun sağ bilge prensi geri çekildi. Bundan sonra Mete ile Çin imparatoru arasında mektuplaşmalar başlamıştır. Mete’nin Çin imparatoruna yazdığı mektup özeti, Bahaedin Ögel’in eserinde şöyledir:

Mete mektupta sağ bilge prensinin yağmalama sebebini Çinlilerin saldırmasına karşılık vermek olarak açıklamış ve prensi, Yüceçiler üzerine ceza olarak gönderdiğini yazmıştır. Yüceçiler’e savaşa gönderilen prensin başarıyla geri döndüğünü beyan eden Metehan, Çin imparatoruna elçi gönderdiği halde elçisinin geri dönmediğini belirtir. Mektup, geçen 15 yıl hakkında Mete’nin ne yaptığı, tek ve en önemli kaynak olması bakımından önemli olup, Hun imparatorunun, Orta Asya ve Doğu Türkistan bölgesine kadar Hunlaştırdığını yazmaktadır. Mektupta iki devlet arasında savaş değil barışı istemesine vurgu yapan Mete, Çin imparatorunu kendine tabi olarak görmüştür. Mektupla birlikte Mete ayrıca armağan olarak Wenti’ye deve ve iki takım araba atı göndermiştir. Bundan sonra Çin sarayında toplantı yapılmış ve savaş yerine barışın sürdürülmesi kararı alınmıştır. Akabinde de Çin İmparatoru Mete’ye mektupla cevap vermiştir, bu mektup özete:

Mete’nin savaş değil de bundan sonra iki devlet arasında barış isteğine sevindiğini belirten Wenti, sağ bilge prensini cezalandırmadığından yakınmış buna karşılık Mete’nin iyi niyetini göstermesini bildirmiştir. Mektubun sonunda Hun imparatoruna hem Devlet ve orduyu aynı anda yönettiği için saygı duyduğunu belirten Wenti, Çin imparatorlarının giyindiği on altın işlemeli ipek elbise ve saç tokasını armağan olarak Hun imparatoruna göndermiştir.

Mete’nin İmparatorluk sınırlarının doğuda Kore’ye, kuzeyde Baykal gölü ve Ob, İrtiş, İşim nehirlerine, batıda Aral gölüne, güneyde, Çin’de Wei ırmağı-Tibet yaylası-Karakorum dağları hattına ulaştığı bu tarihlerde Hunlara tâbi olanlar arasında Çinliler de vardır (Kafesoğlu, 1997: 61). Büyük Hun Hakanı Mete’nin yönetim ve askerlik alanında yaptığı düzenlemeler ise Türk devlet geleneğinde önemli bir başlangıç olmuştur. Sonradan kurulacak

Türk devletleri de, bu gelenek üzerinde teşkilat yapılarını oluşturmaya devam edeceklerdir (Çay, 2009: 8).

SONUÇ

M.Ö. 209 ile 174 yılları arasında babasını tahttan indirerek bir darbeyle başa geçen Mete Han, şüphesiz Hun İmparatorluğu tarihinde bir dönüm noktasına imza atmış ve Hun imparatorluğunun en parlak devrini yaşatmış bir hükümdardır.

Onun kendini Türk olarak nitelendiren her toplumu tek bayrak altında toplaması ve halkının refah düzeyini yükseltmesi tarihte onu Hun imparatorluğunun en önemli hükümdarı yaparken, Çin imparatorluğu gibi büyük ve güçlü bir medeniyetin en zayıf zamanında hakimiyeti altına alacak gücü varken; Metehan, halkının Çin medeniyetinin ezici ve Türk yaşamına aykırı yapısının altında bırakmamak ve milletin asimile olmasını engellemek için Çin imparatorluğunu sadece vergiye bağlamakla yetinmiştir. Mete Han bunu yaparken de Çin üzerinde yıpratıcı politikasını zaman zaman sürdürerek yeni kurulmuş ve halkı tarafından henüz kabul görmeyen Han Hanedanı'nı yıpratarak güçlenmesine izin vermemiştir.

Kudretinin en büyük delili Çin imparatorunun kendisine gönderdiği iltifat dolu mektuplar ve hediyeler olan Metehan, M.Ö. 174'te hayata gözlerini yumduğunda, onun geride bıraktığı Hun İmparatorluğu, Mançurya'dan Kuzey ve Batı Moğolistan'a, Altay bölgesine ve Batı Türkistan'a kadar uzanmıştır. Tahta geçtiği M.Ö. 209 yılı ise bugün Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın kuruluş yılı olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpargu, M., Çelik, M. B.** (2008). Sakarya Üniversitesi Yayını, *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*, Sakarya, ss. 3
- Arslantaş, E.,** (2018) İslam Öncesi ile İlk Türk-İslam Devletlerinde Siyasi Yapı ve Dış İlişkilerin Kıyaslanması, *Akademik Bakış Dergisi*, ss. 13
- Atalay, C.** (2014) Asya Hun Devleti'nde Mao-tun, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, ss. 107-109
- Bedirhan, Y.** (2014) *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, Nobel Yayınları, Ankara, ss. 39-41
- Brion, M.** (2005) *Hunlar*, Uzmen R. (Çev.), Çatı Kitapları, İstanbul, 28-33
- Cengiz, O.** (2016) *Metehan*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, ss. 61-89
- Çakan, V., A.,** (2016) Batur Tanrıcut'tan (Mete'den) Atatürk'e Türklük Üzerine, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, ss. 115
- Çandarlıoğlu, G.,** (2003) İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, ss. 20
- Çay, A.M.** (2009) *Türk Tarihi ve Kültürü Tarihte Türk Devlet Ve Beylikleri*, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara, ss. 8
- Çerçi, F.** (2003) Hunlarda Sosyal, Siyasal Hayat ve Devlet-Halk İlişkileri, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, ss. 71-72
- Ercilasun, K.** (2014) Hunların Birinci Bölünüş Devresi Üzerine Bir İnceleme, *Gazi Türkiyat*, Ankara, ss. 14

- Gumilev, L.N.** (2003) *Hunlar* Selenge Yayınları, İstanbul, ss. 80-84
- Kafesoğlu, İ.** (1997) *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, ss. 61
- KANBER, N.** (2015) Eski ve Yeni Dünyada Erken Uygarlıklar, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, ss. 7
- Koca, İsmail.** (2002) Büyük Hun Devleti, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, c I, Ankara, ss. 687-701.
- Ögel, B.** (2015) *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi*, c.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 291-315
- Özkaynar, G., K** (2017) Tarihte Öne Çıkan Türk Liderler Örnekleri Üzerine Bir İnceleme, *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi: Sürekli Dergi*, ss. 21
- Öztürk, M.,** (2018) Asya Hunları ile Han Devleti Arasında Ticaret, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss. 288-289
- Sarıtaş, E.** (2010) *Çin’de Hun Araştırmaları*, Selenge Yayınları, İstanbul, ss. 43
- Sinor, D.** (2000) *Erken İç Asya Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 171-174
- Türker, N.** (2013). *Han Hanedanlığı Döneminde Hunlarla Yürütülen He Qin Politikası (Akrabalık ile Sağlanan Barış Politikası) ve Sonuçları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss. 42

ROMA'DA KÜÇÜK ASIA (PROVINCIA ASIA) EYALETİNİN KURULUŞ SÜRECİ

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TANSÜ*
Seda SÖNMEZ**

ÖZET

Yapılan araştırmalara göre Küçük Asya Eyaleti'nin (Provincia Asia) eyaletinin sınırları belirlenirken bazı önemli hususlara dikkat edilmiştir. Çünkü Eyalet, doğal kaynakları bakımından zengin ve ticari olarak önemli bir kavşak noktasındaydı. Haliyle bu detay Roma halkı için önem arz ediyordu. Aslında "Provincia" terimi bir eyalet adından çok, Roma halkında bir memura verilen isimdi ancak bu memur görev ve yetkileri bakımından yüksek konumdadır. Ancak Roma zaman içerisinde deniz seferleriyle birlikte genişleyince provincia terimi artık bir memur isminden ziyade eyalet ismine dönüşmüştür. M.Ö. 129 yılında kurulan bu eyalet oldukça fazla istilalar, sömürüler görmüştür. Çalışmamızda Provincia Asia eyaletinin Roma'nın genişleme politikasında (Dünya hakimiyeti) nasıl bir rol aldığını göreceğiz.

Anahtar Sözcükler: Küçük Asya, Eyalet, Roma, Asya Minor

* Gaziantep Üniversitesi

** Gaziantep Üniversitesi

1. GİRİŞ

Kaynaklarda Küçük Asia (Asia Minour) olarak tanımlanan bölge doğu ve batı kültürleri arasında köprü vazifesi görmüştür. Dolayısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olup bu medeniyetlerin oluşumunu, gelişimini ve devam etmesini sağlamıştır.

Küçük Asia eyaletinin konumu, iklimi, doğal kaynaklarından dolayı birçok medeniyetin gözbebeği olmuş olup kendine çekici unsur özelliği taşımıştır.

Eyalet kendi içinde 4(dört) bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler; Lydia, Mysia,

Karia ve Phrygia'dır. M.Ö. 129 yılında ise resmen kurulmuştur. Asia Eyaleti'nin kuruluş sürecinde Roma'nın sadık müttefiklerinden olan Pergamon Kralı III. Attalos'un ölümüyle başlamıştır. Bu ölüm M.Ö. 133 yılında gerçekleşmiştir. III. Attalos vasiyetnamesinde Roma halkını kendi topraklarının, hazinesinin varisini halkı olarak görmüştür. Bu miras Roma halkı (senatosu) tarafından kabul edilmiştir. Pergamon (Bergama) Krallığının topraklarında M.Ö. 129 yılında Provincia Asia eyaleti kurulmuştur. Roma halkının dolaylı yönetimi doğrudan yönetime geçmiştir.

Asia eyaleti ekonomik bakımdan oldukça zengindir. Dolayısıyla Roma halkı Cumhuriyet döneminde eyaletin bu zenginliğinden faydalanmışlardır. Ancak eyalet bu durumdan ziyadesiyle zorlanmıştır. Ancak sonraları Asiya eyaleti için de olumlu bir sonuç olmuştur. Romanın İmparatorluk döneminde yaşadığı refahtan Asia eyaleti de faydalanmış olup hatta şehirlerini bile geliştirmişlerdir.

Eyaletin kuruluşuyla birlikte Roma, Akdeniz dünyasının güçlü devletlerinden oluşacak tehditlere karşı daha küçük beyliklerle birlikte denge kurmaya yönelik bir politika benimsemişlerdir.

Gerçekte *Provincia* terimi Roma devletinde Yüksek ünvanlı bir memura verilen isimdir. Romanın zamanla gelişmesiyle birlikte deniz aşırı seferler yapmaya başlamıştır. Böylece *Provincia* terimi eyalet terimine uygun bir anlam kazanmıştır.

Tabii eyaleti daha iyi yorumlayabilmek için Hellenistik dünyaya da göz atmamız gerekir. Çünkü Roma devleti doğu ve batının kültürel sentezi ve birleşimi olan Hellenistik kültür mirasını elde etmek istiyordu.

Hellenizm dünyası bir kaos içindeyken burada üç büyük krallık bulunmaktadır. Ptolemaios'larda Mısır, Seleukos'larda Suriye, ve Antigonos'larda ise Makedonia bulunmaktadır. Bu krallıklar sürekli bir çekişme halinde olduğundan huzursuz bir ortam hakimdi.

Böyle bir ortamda Roma devleti M.Ö.200-197 yılları arasında gerçekleşen Makedonia Savaşı ile doğu dünyasında gerçekleşen sorunları giderme amacı güderken M.Ö. 196 yılında Tempe Barışı ile Hellen dünyasının koruyucu sıfatını kazanmış olup yeni bir yönetim anlayışı benimsemiştir.

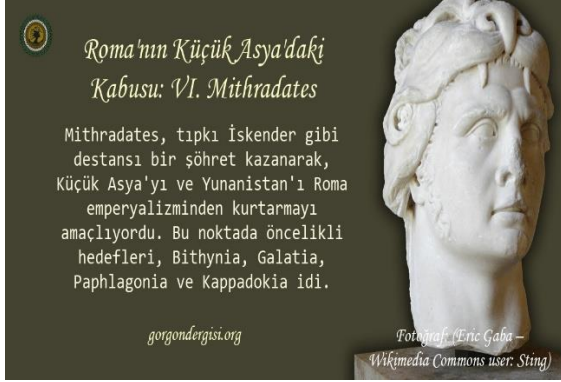
Olaylar bu şekilde devam ederken asıl önemli olan olaya bir göz atmak gerekir. “Attalos’un Vasiyetnamesi”.

Bu vasiyetname Roma da ve Pergamonda büyük bir yankı uyandırmıştır. Vasiyetnamenin içeriğine bakacak olursak; III. Attalos öldükten sonra tüm malını, mülkünü halkına bırakmayı istemiştir.

Bahsedilen miras; Kraliyet sınırları içinde bulunan bağımsız kentlerin toprakları, tapınağa ait topraklar ve Pergamon kentidir. Miras, Roma halkı tarafından kabul edilmiş olup III. Attalos beklemediği bir anda Batı Anadolu bölgesine sahip olmuştur.

Tiberius Gracchus isimli yönetici Roma halkının nüfusunu yerleştirmeye çalıştığı İtalya ve Taşra bölgesindeki çiftlik arazilerinin sayısını arttırmak amacıyla hak edilen payı kanunlara aykırı olsa da kazanmak amacıyla gücünün tamamını kullanmaya çalışsa da Senatus buna izin vermemiştir. Senatus, Pergamonun tasarrufunu bizzat kendisi yapmıştır.

Olaylar bu şekilde gelişirken Asia eyaletinin tedirginliği artmıştır. Kuzey Asia'nın kuzeydoğusunda bulunan “Pontos” olarak adlandırılan bölgede bulunan Kral Mithridates olmuştur ve Büyük Baba ünvanına sahip olan bu kral oldukça sert bir yönetimi benimsemiştir. Doğu Karadeniz’de krallığın başına geçmiştir. Kral Mithridates kaba kuvvet kullanarak olayları kontrol altına almaya çalışmıştır. Kralın bu çabasının karşısında bazı kentler krala karşı koymaya çalışmıştır.

M.Ö 86 yılının sonbahar zamanında bir isyan çıkmıştır. Kral Mithridatesin 1600'e yakın insanı öldürdüğü düşünülmektedir. Ancak buna rağmen çıkan isyanı tam olarak bastıramamıştır. Sonunda ise Roma ordusu Asia eyaletinin topraklarına girmiştir.

Ancak şu önemlidir ki; III. Mithridates savaşıyla birlikte Küçük Asia'da var olan tüm devletlerin bağımsızlığı son bulmuştur. M.Ö 60 yıllarına geldiğimizde ise Pompeius, Crassus ve İmparator Caesar arasında I. Triumvirlik dönemi yaşanmıştır ancak yine de eyaletin durumunda gözle görülür bir değişiklik yaşanmamıştır.

Eyaletin bu durumu İmparator Caesar zamanında biraz rahatlamış görünmektedir. Ancak bu zamanlar Caesar'ın MÖ.44'te suikaste kurban gitmesiyle son bulacaktır. Dolayısıyla eyalet Roma Cumhuriyet döneminin sonuna kadar bu ekonomik bunalımı yaşamıştır.

Buradan anlaşılan şudur ki; Küçük Asia eyaleti kurulduğundan beri iç savaşlar yaşamış olup, ekonomik açıdan sürekli zarar görmüştür.

2.ROMA-İMPARATOLUK DÖNEMİNDE KÜÇÜK ASIA EYALETİ

Roma devletinin M.Ö 27 yıllarında İmparator Augustus ile birlikte İmparatorluk (yani tek kişi-tek adam) dönemine girdiği görülmektedir. Augustusun yönetiminde iken eyalet istila görmemiş olsa da karşılarında önemli bir sorun olarak gothlar olacaktır. Bu kavim deniz yoluyla gelmiş olup eyaletin şehirlerini yağmalamışlardır. Halkın bir kısmı kendini savunmaya çalışsa da bir kısmı ise savunmasız kalmıştır. Bu istila sorununu Cladius çözmüştür ve eyaleti bu istilalardan kurtarmıştır. Aslında eyalet imparatorluk döneminde huzur bulup siyasi bir istikrara sahip olmuştur diyebiliriz.

Eyaletin yönetim mekanizması Perslerde görülen "Satraplık" (İsyanlarla karşılaşmadan haberleşme ağının sağlanması diye özetleyebiliriz) sistemine benzemektedir. Eyaletin örgütlenme işi Senatus'a aitti. Yönetimde Roma devletinin yaptığı köklü değişikliklere bakacak olursak; Eyaletin merkezinin Pergamon olması beklenirken daha çok öneme sahip olan Ephesus şehrini yapmıştır. Yönetimde İmparator Augustus zamanında pek bir değişiklik olmamıştır.

İdari yapıya baktığımız zaman resmi kurumların yönetimi, memurların yönetimi vs. gibi idari sistemler Yunanlardan alınmış olup Romaya bırakılmıştır. Ancak şunu da diyebiliriz ki Roma'nın Küçük Asia eyaletinin şehir idaresinde doğrudan etkili olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü eyalet Hellenistik dönemde olduğu gibi idare edilememektedir.

Eyaletin sınırları içinde bulunan kentlerin özgürlüklerini korumada tek bir amacı vardı. O da sahip oldukları ekonomik, kültürel, ticari canlılıktır. Roma halkına herhangi bir ihanet etmedikleri sürece onlardan her türlü yardımı görmüşlerdir.

3. EYALETİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Eyaletin merkezi olan Ephesus oldukça büyük bir öneme sahiptir. Yaklaşık 200.000 kişilik bir nüfusa sahip olup içinde tiyatro, odeon, hamam, tapınak ve agora gibi önemli mimari yapılar barındırıyordu. Bunların yanında Celsus Kütüphanesi de şehrin kültürel öneminin artmasında önemli bir faktördür. Eyalette yaşanan barış havası, ekonomik refah gibi unsurlar kültürel açıdan eyaletin gelişmesini sağlamıştır.

Eyaletin içinde bulunan kentlerin başında ‘‘leutirgia’’ lar vardı. Bunlar, festivallerde görevli olup, yapılan festivallerin maliyetini karşılamak, bazı müzik yarışmaları düzenlemek gibi görevleri bulunmaktaydı.

Birlikler arasında Yaşlılar(Gerousia), Gençler(Epheboi), Genç Erkekler(Neoi)adlı birlikler bulunuyordu. Bu birlikler yönetimde de etkili oluyordu.

Roma devletinin İmparatorluk döneminde Küçük Asia eyaletine getirdiği önemli bir yenilik ise gelişmiş ulaşım ağını kurması olmuştur. Böylece şehirlerarasında ulaşım, seyahat çok daha rahat olmuştur.

Eyalette bulunan yazıtların çoğunluğu Yunanca olup az bir kısmı ise Latince yazılmıştır. Hellenistik ve Klasik dönemlerde ise az da olsa farklı dillerin olduğu gözlemlenmektedir. Bunlar; Fenikece, Aramice, Lykce, Lydce'dir. Roma dönemine bakıldığı zaman ise yerel dillerle yazılmış örneklere az rastlanmaktadır.

1. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Anlaşıldığı kadarıyla Hellenistik dönemde siyasi bir istikrar görülmemektedir. Roma devleti, doğu dünyasının içine girmiş ve Pergamon Krallığı vasıtasıyla uyguladığı dolaylı yönetim(protectio) politikasına başlamış ve bir müddet sonra karşısına çıkan bu fırsatı değerlendirmiştir. Attalos III'ün M.Ö 133 yılında bıraktığı vasiyetname halkın ekonomik anlamda zenginliğe kavuşmasıdır.

Eyalet kuruluşundan Cumhuriyet döneminin sonuna kadar istilalar ve acımasızca ölümler görmüştür. En büyük değişiklik ise Asia'daki eyaletlerin Pergamon Kralı yerine Roma devleti adına eyalet valisine bağlanmış olmasıdır.

Ve Küçük Asia (Asia Minor) eyaleti Roma'ya eski doğu dünyasının kapılarını açmış ve devletin gerek ekonomik gerek siyasi ve kültürel tüm sorunlarını paylaşarak ilerlemesine büyük katkı sağlamış olmasıdır. Bu durum, Roma'nın dünya hakimiyeti politikasında etkin bir rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

DEMİRCİOĞLU, H., *Roma Tarihi I.Cilt Cumhuriyet*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.
ÖZORHON, D., *Kuruluşundan (MÖ129) İmparator Diocletianus'a Kadar (MS284) Asia Eyaleti Tarihine Toplu Bakış*, Ankara Üniversitesi, 2011. (Yüksek lisans tezi)

- ORHUN, M., *Pergamon Kralı III.Attalos'un Bağıışı ve Roma'nın Asya Eyaleti'nin Kuruluşu*, (Akademik Tarih Düşünce Dergisi ss.275-324), Pamukkale Üniversitesi, 2018
- KAYA, M.A., *Anadolu'da Roma Egemenliğı (İÖ 205-25)*, Ege Üniversitesi
- DEMİRCİOĞLU, H., *Roma Devletinin Eyalet (Provincia) Sistemi Hakkında*, Ankara
- ÖZLEM AYTAÇLAR, P., *Küçük Asya'nın Romanizasyon'u*, Ege Üniversitesi
- Eurtropis, *Roma Tarihinin Özeti*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2007
- ARSLAN. M., *Sulla'nın Küçükasya Politikası*, Arkeoloji ve Sanat Dergisi , (2000), sy:32-43
- H.TÜRKOĞLU, G., *Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011
- ERTAN, U.B., *Roma'nın Küçük Asya'daki Kabusu: VI.Mithradates*, Gorgon Dergisi, 2018
- KAYA, E., *M.Ö I. Yüzyıl ve M.S II. Yüzyılda Anadolu'daki Operatif Roma Lejyonları*, Isparta, 2015 (Yüksek Lisans Tezi)

FRANSIZ YAZININDA ÇOCUK BAKIŞIYLA GÖÇ ÖRNEĞİ: ÇABUKSIĞINLAR

Doç. Dr. Ümran TÜRKYILMAZ*

ÖZET

Tarih içerisinde farklı nedenlerden dolayı yaşadığı uzamdan ayrılmak durumunda kalan göçmen ve sığınmacıların ortak acısı, Fransız yazar Jean-Claude Grumberg'in *Çabuksığınlar*'ında etkin bir biçimde ele alınır.

Yazar, daha iyi bir yaşam kurma düşüncesi ile bilinmeyen yeni uzamlara doğru göç eden Çabuksığın ailesinin yaşadıklarını içsel duygulanımla açıklar. Sığınma hareketlerinde belirgin artış gözlenen ve bu noktada çığ gibi büyüyen göçmenlerin, dilini ve kültürünü bilmediği uzamlarda ve tehlikeli koşullar altında ayakta kalabilmek adına verdikleri savaşım gözler önüne serilir. Eşitsiz toplumlarda “öteki” dünyanın insanları olarak değersiz bir yaşama yazgılı olan Çabuksığın ailesinin evleri, ya her yerde ya da hiç bir yeredir. Her tür yardımdan yoksun bir şekilde eşyalarını, sevdiklerini ve geçmişlerini, arkalarında bırakan ve bırakmaya da devam eden göçmenler, trajedi zincirinin hüküm sürdüğü uzamlarda sınırları aşmaya çalışırlar.

Jean-Claude Grumberg, sevilmediği bir ülkede yaşamak istemeyen bu nedenle de dünyanın neredeyse yarısını hiç bir yerine yerleşmeden kat eden Çabuksığın ailesinin varoluş sürecini, yapıtı aracılığıyla yeniden tanımlama çabası içine girer. Yaşanan bu sürece paralel olarak Jean-Claude Grumberg, özellikle özgürlüğün ve mutluluğun hüküm sürdüğü bir ülkeyi bulmaya çalışan ve yerleşiklik kazanamayan Çabuksığın ailesinin, kaygılarını, üzüntülerini ve beklentilerini tüm açıklığıyla değerlendirir.

Çalışmamızda Jean-Claude Grumberg'in *Çabuksığınlar*'ında ortaya konulan düzensiz göç hareketlerini, dönüş deneyimlerini ve özellikle göç sürecindeki çocukları metne bağlı inceleme yöntemi ışığında çözümlemeye çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Jean-Claude Grumberg, *Çabuksığınlar*, Göç, Göçmen, Çocuk.

Dünya genelinde bireysel ya da kitlesel düzeydeki dalgalar ile zorunlu ya da gönüllü olarak özellikle son yıllarda artan göçler, sebep ve sonuçları açısından toplumları farklı boyutlarda etkiler. Kuşkusuz savaşlar, siyasi krizler, çatışmalar, kitlesel işsizlik, açlık, sürgün ve doğal afetler, dünyanın farklı bölgelerinde ulusal ya da uluslararası ölçekte bir hareketliliğe yol açar. Geçmişten günümüze kadar devam eden ve kamuoyunun gündemine oturan göç olgusu, uzun erimli süreçte içinden çıkılmaz bir sorun haline dönüşür.

“Göçün biçimi, gönüllü / zorunlu, geçici / sürekli, iç / dış, bireysel / kitlesel v.d. ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler v.b) göç tanımı içinde” (Adıgüzel, 2018: 3) kendisine yer bulur. Yer değiştirme hareketi ve sosyal değişim süreci olarak da serimlenen göç gerçeği sosyolojik, psikolojik ve siyasi disiplinler tarafından şekillenir. Bu nedenledir ki

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

göç, “başka yerlerden gelmek, buralı değil de oralı olmak, tarihlerin ve hafızaların kesiştiği yerde yaşamak” (Chambers, 1994: 19) olarak değerlendirilebilir.

Öyle ki çoğu zaman çizgisel bir düzlemde ilerleyen ve yer değiştiren göçmenin yeni başlangıçları, savrulma ve sürüklenişlerin sonucunda gelişen yersiz yurtsuzluk algısını da içinde barındırır. Bu yüzden “bir insanı bir şehirden uzaklaştırabilirsiniz ama bir şehri bir insandan çıkaramazsınız; o insanın şehrin içinde kök salmış çocukluğunu, imgelerini ve deneyimlerini; dallarını ve budaklarını söküp atamazsınız. Göçmenleri biyolojik bir varlık ya da psiko-motor becerilerle sınırlı ve tümüyle işgücü ve kas gücü olarak kabul edenlerin gördüklerinde ve karşılaştıklarında şaşırıldıkları da işte bu gerçektir” (Doğan, 2018: 14).

Küreselleşme ile hızlanan kitlesel göç sürecine çaresiz olarak katılan göçmenler, hep yersiz yurtsuz olarak zihinlere kazınır ve insanlık dışı politikaların bedelini çaresiz olarak ödemeye yazgılıdırlar. Göç dalgası içinde varlığını sürdürenler, kendilerini ait hissedebilecekleri topraklara derin köklerini kazımayı isterler. Evlerini, anılarını, geleneklerini, kültürlerini, dillerini ve var oluşlarını göç ettiği bu uzamlarda sürdürmeyi istemelerine karşın, yerlerinden olmanın ve bir süre sonra da bu uzamlarda savrulmalarının derin acısını yaşayarak karmaşık bir değer yumağına sahip olurlar. Bu noktada kopuş, ayrılış, sürgün ve ait olamama duygusunun yarattığı hüznle kaygan bir zeminde var olmaya çalışan göçmenler, belki de ait oldukları uzamların çok uzağında, farklı duraklara uğrayarak yol aldıklarından dolayı uyumsuzlukları daha da baskın bir şekilde hissederler.

Göç olgusunun artanında edimlerin doğal bir uzantısı ve sonucu olarak büyük ölçüde uzamsal ve zamansal ayrışmayı, hiç bir yerde göç edenlerin peşini bırakmayacak olan psikolojik uyum sorununu, asimilasyonu ve yabancılaşmayı görürüz.

Yazın dünyası üzerinde önemli bir etki yaratan göç olgusunun temelinde sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerin olduğunu söyleyebiliriz. Yaşanan bu süreçlerden yazın alanı da derinden etkilenmektedir. Göç olgusundan yola çıkılarak insanlığın üzerine eğildiği evrensel sorunları irdeleyen yazarlar, bu doğrultuda ürünler verirler ve yapıtlarda göç izleği, başat unsur olarak konumlandırılır.

Çocuklar için yazmanın ayrıcalığını ve sevincini hisseden Fransız yazar Jean-Claude Grumberg de yazın dünyasının alt alanlarından olan çocuk yazınına yeni bir ivme kazandırır. *Çabuksığımlar*'ı (*Les Vitalabri*) büyük bir ustalıkla sunan Jean-Claude Grumberg, küçükler kadar büyükleri de etkileyen romanında farklı nedenlerden dolayı göç edenlerin ve sığınmacıların göç etme arzularını ve ortak acılarını açımalar:

“-Ben sevilmediğim bir ülkede yaşamak istemiyorum! Çocuklarımla böyle bir yerde büyümesini istemiyorum! Gidip kendimizi nihayet evimizde gibi hissedeceğimiz bir yer arayacağız.

“-Peki evimizde gibi hissedeceğimiz yere geldiğinizi nereden anlayacağız?

“-Çabuksığımların sevildiği bir yere geldiğimizde”.

“-Yuvarlak burunlu olanların bile mi? Veya sivri? Hatta burnu olmayanların bile”

“-Çabuksığımların özgür ve mutlu olduğu ülkeye doğru yola, haydi!” (Grumberg, 2016: 17).

İncelememize konu olan çocuk kitabında, öncesi ve sonrası ile göç olgusunun gerçeklerini, çoğu zaman görünmezliği söz konusu olan küçük çocukların gözünden okuruz. *Çabuksığınlar*'da ailesinin aldığı kararları kabullenen ve alınan kararların sonuçlarına katlanmak zorunda kalan çocukların göç olgusuna bakış açısını izleriz. Buna göre *Çabuksığınlar*ın çocukları, gittikleri uzamlara bagajlarını ve yüklerini taşımaktan ziyade, yarıda bıraktıkları eğitimlerini, arkadaşlarını, oyunlarını, hayallerini kısaca çocukluklarını taşırlar.

“Büyük çocuk söylendi.

-“Gidemem ben”.

“-O neden, büyük oğlum?

“-Nedenmiş, n'olmuş?” diye gürlledi baba.

“-Yüküm çok ağır olur.

“-Yükü ağır olurmuş? Şuna da bakın! O nedenmiş?”

“-Çünkü buradan gidip de kitaplarımı ardımda bırakamam.

“-Çabuksığınların hiçbir ülkede sevilmediklerini söyleyen kitaplar yolculuk etmeyi hak etmiyor.

“-Bırak onları, kemanını al ve bizi takip et” (Grumberg, 2016: 17).

Yukarıdaki alıntıda ortaya konulan bakış açısı; göç sürecinde yer alan çocukların durumunu algılayabilmek için son derece açıcıdır. Bu doğrultuda küçük çocukların karşılaştığı / karşılaştacağı baskılar, göç sürecinde ve sonrasında çocukların dezavantajlı olan konumunu pekiştirmektedir.

Günümüzün en önemli sorunsallarından birine *Çabuksığınlar*'da değinen Jean-Claude Grumberg, yaşadıkları uzamı sevilmedikleri için bırakarak, hiç tanımadıkları, dilini bilmedikleri uzamlara yerleşmek üzere risklerle dolu bir yolculuğa çıkan ve ellerindeki tek gerçek olan yaşama tutunmaya çalışan *Çabuksığın* ailesinin öyküsünü ele alır.

“Şimdi, günün birinde, uzak bir ülkede, ya da yakın, her şey sizin bulunduğunuz yere bağlı, Bayan *Çabuksığın* kocasına şöyle seslendi:

“-Biliyor musun Bay *Çabuksığın*? (...)Buradan gideceğiz.

“-Buradan gitmek mi?

“-Evet, buradan gitmek”

“-Niye gidilsin buradan?”

“-Çünkü burada *Çabuksığınlar* sevilmiyor”(Grumberg, 2016: 12).

“*Çabuksığın*” sözcüğü, romanda açıklanan ailenin ve diğer ülkesiz göçmenlerin ortak adı olması nedeniyle son derece önemlidir. Bu noktada *Çabuksığınlar*ın yaşamakta oldukları topraklardan uzaklaşarak yeni yaşam alanlarına hızlı bir şekilde geçmeleri söz konusudur. Üstelik yer değiştiren ve ciddi tehlike altında olan *Çabuksığın* ailesinin, süresi ve nedenleri ne

olursa olsun gittikleri uzama kolaylıkla uyum sağlama arzuları etkin bir biçimde vurgulanır ve yapıtın satırları arasında yerini alır.

Göçmenlerin başlattıkları kısa - orta ve uzun vadeli olabilen yolculuklar, zor ve tehlikeli de olsa göç ettikleri ülkelerdeki yaşam tarzı, maddi kazançlar ve kendilerine güç veren müzik sayesinde Çabuksığınlar, karşılaşılabilecekleri engelleri kolaylıkla aşmanın yollarını ararlar. Müzik, Çabuksığın ailesinin yaşamlarının tamamlayıcısı gibidir. Aile üyeleri özellikle de büyük olan çocuk, yaşamlarının her anına müziği dahil eder. Bu noktada geçmişlerini hatırlamanın bir aracı olarak değerlendirilebilecek olan müzik, tüm ailenin farkındalık yaşamasını sağlar.

“-Nereye gidiyoruz anneciğim?”

-Sevdiğimiz ülkeye doğru canlarım!” (...)

Küçükler yalpalıyor ve esniyorlardı. Bayan Çabuksığın avazı çıktığı kadar, yollardaki kayaları dans ettiren, sokaklardaki taşları ağlatan, çağlayanları ters yöne akıtan Çabuksığın marşları söylemeye başlıyordu. Böylece tırmanması zor dağlar bile bir anda aşılır oluyordu” (Grumberg, 2016: 25-26).

Romanda, sürekli yerleşim hedefi güden Çabuksığın ailesinin varlığı ve geleceği açısından göç olgusunun merkezi bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Zihinlerinde geçmişlerinin yaşantısı ağır basan aile üyeleri, çoğu zaman üzüntü, öfke ve mutsuzluk dolu bir yolda ilerlemeye devam ederler. Çabuksığınlar, ait ol(a)mama, yalnızlık, güvensizlik ve bir arada yaşa(ya)mama gibi etmenlerle hızlı bir göç hareketliliğine yönelirler. Bu durumun oluşmasında şüphesiz ki daha rahat bir yaşam sürdürme arzusu söz konusudur. Zira söz konusu aile, yaşanan bu süreçte seviceceklerini düşündükleri başka uzamlara yerleşmek ereğindedirler.

“-Hımm, peki nereye gideceğiz?”

“-Çabuksığınların sevildiği yere.

“Biliyor musun Bayan Çabuksığın? (...) Burada kalalım.

“-Ama burada sevilmediğimize göre...

“-Başka yerde de sevmiyorlar bizi.

“-Nereden biliyorsun?”

“-Neyi nereden biliyorum!

“-Başka yerde sevilmediğimizi”.

“-En başta söylendi ya” (Grumberg, 2016: 12).

Çabuksığınlar adlı yapıtta göç etme hareketlerinde belirgin bir artışın gözlemlendiği ve bu noktada çığ gibi büyüyen göçmenlerin, daha güvenli, daha mutlu ve daha özgür bir yaşama kavuşabilmek adına çoğu zaman tehlikeli koşullar altında yolculuk yaptıkları görülür. Bu durum Çabuksığın ailesinin her geçen gün, güvenli ve mutlu bir yaşama olan özlemini artırmaktadır.

“Bu ülkeden çıkmamız, çıkmak için de bu aşılmaz sınırı geçmemiz lazım ve tesadüfen, adeta mucize eseri karşılaştığımız koca yürekli bir Çabuksığın arkadaşımız sınırı geçmeyi önerdiğine göre düşünecek ne var anlamıyorum (...) Aşılmaz sınırın diğer tarafında hayatın Çabuksığınlar için ne kadar güzel olduğunu anlattı. Öyle ki bayan Çabuksığın’ın gözleri yaşardı.

-Bizi seviyorlar demek?

-Sevmek mi? Sevgi değil çılgınlık! Gün boyunca Çabuksığınları seviyoruz, Çabuksığınları seviyoruz diye bağırarak dolaşıyorlar (...)

-Tertemiz kaldırımlarda uyumak, bizim buradaki gibi kirli, mikroplu kaldırımlarda uyumaktan iyidir, değil mi?” (Grumberg, 2016: 28).

İçinde yaşadıkları fiziki ve sosyal çevrelerini kendi istekleri ile değiştiren Çabuksığınlar, geleceklerini iyileştirmek, ekonomik durumlarını düzeltmek, iyi olanaklara kavuşmak ve ötekiler tarafından sevilme gibi arzularından kaynaklanan erekler doğrultusunda göç olayını gerçekleştirmiş olurlar. Büyük çocuğun müziği sayesinde sınırda bekleyen nöbetçilerin gözlerinin kapandığını ve tüm Çabuksığın ailesinin, ellerini kollarını sallayarak kolaylıkla sınırı geçerek yeni bir yerleşim yerinin başkentine düzensiz göç ile ulaştıklarını algılarız.

“Ertesi gün karşı taraftalardı. Nasıl mı? Tesadüfen, adeta mucize eseri karşılaştıkları Çabuksığın arkadaşın yardımı olmadan sınırı nasıl mı geçmişlerdi? Fikir büyük çocuğun aklına geldi (...) Ninni çalmak yeterliydi. Cehennem zebanilerinin bile gözlerini kapatacak, nesiller boyu ısınmadan ve yemek yemeden beşikteki Çabuksığınları uyutmuş şu ninnilerinden birini” (Grumberg, 2016: 33).

Uluslararası göç hareketlerinin hızla artmasından kaynaklanan mağduriyetin özellikle çocuklar üzerinde olduğunu söyleyebiliriz. Göç sürecinin en masum kurbanı; kuşkusuz edilgin bir varlık olarak kabul edilen çocuklardır. Yüzyıllardır çocukların, çok büyük acılara neden olan göç olgusundan farklı derecelerde etkilendiğini ve farklı sorunlarla başa çıkmaya çalıştıklarını görürüz. Çocukların ayrıcalıklı bir konumda ele alınması gerektiğinin altını çizen yazar, göç eden Çabuksığın çocuklarının yalnızca evini ve yurdunu geride bırakmadığını, geleceğini de yitirmiş çocuklar içinde yerini aldıklarını açıklar.

“Burada, bizi ağırlayan bu ülkede müziğe ve müzisyenlere yer kalmadı artık! Çok fazla Çabuksığın müzisyen var” (...) Büyük oğlan Adalet Sarayı’nın meydanında buluyor kendini. Kapıdaki üniformalılar tepki vermiyor, hatta sırtlarını dönüyorlar ona. Büyük çocuk kemanını çıkarıyor kutusundan. Geçenleri hiçkırık ve gözyaşına boğacak Çabuksığın müziği çalmaya başlıyor. Çalışıyor, çalışıyor, daha fazla çalışıyor, tutku, kararlılık ve duyguyla çalışıyor. Geçenlerden biri duruyor, sanki bu müzik ona eski zamanlardan söz eder gibi, öylesine duygu yüklü bir zaman ki bu, diğer cebinden madeni para çıkarıp büyük çocuğun cebine koyuyor gözlerini kurularken” (Grumberg, 2016: 46-47).

Var olma mücadelesi içindeki büyük çocuk, insanı dinçleştiren ve canlandıran şarkıları ile aslında kendisini bekleyen ülkesine geri dönüşü umut etmektedir. Hedefleri, hayalleri ve varmak istediği nokta, onun özlemlerini büyütür. Böylece göçün temel öznesi olan büyük

çocuk, içinde olan anı yaşamaktan ziyade, zihninde var ettiği ve adeta düşlerinin gerçekleşeceğini düşündüğü bir zaman diliminde yaşamayı yeğler. İşte tam da bu noktada, göç düzenlemeleri uyarınca izinsiz hareket eden Çabuksığınların büyük çocuğu, dolaşım ve müzik yapma belgesi ve izni olmadığı için, yetkililer tarafından yakalanır. Gereken izin ve belgelere sahip olmadığı için ülkeye yasa dışı girmiş olarak kabul edilen büyük çocuk, sınır dışı edilmek üzere karakola götürülür.

“Büyük çocuk çalmaya devam ediyor. Bir üniformalı yaklaşıyor bu defa, dikkatle dikiliyor karşısına, hıçkırıklarını bastırarak ve duygularını kontrol ederek mırıldanıyor.

“-Evrak!” Büyük çocuk giderek daha tutkulu şekilde çalıyor.

“-Onay belgesi, dolaşım izni, kamu alanında müzik yapma izni!”

Büyük çocuk bunların hiçbirine sahip olmadığını söylüyor.

-Onay belgesi yok, müzik yapma izni de, dolaşım için oturma da yok, sınıra götürülecek” Üniformalı, büyük çocuğu kolundan tutuyor ve aşılmaz sınıra giden kafesli tramvaya doğru yöneliyorlar”. Ertesi sabah, büyük çocuk sınır karakolunun yakınında buluyor kendini” (Grumberg, 2016: 48).

Göçün ardından dönüş yapmak zorunda kalan büyük çocuk, sınır karakolundaki üniformalıların derin bir uykuya dalmasının ardından ailesi ile birlikte yakın bir zaman önce terk ettiği ülkesine, eşsiz bir neşe ile geri döner. Böylece rüyalarının eşliğinde ve zengin imgelem gücü sayesinde aradığı mutluluğu yakalamaya çabalar:

“Çok sevilen büyük çocuk, terk edilen ülkenin patikalarında, yollarında yürüyor ve yürüdükçe içinden bilinmedik bir canlılık yükseliyor. Gökyüzünün yükseklerindeki güneş neşesine neşe katıyor, kuşlar, geçerken onu selamlamak ister gibi ötüyor, cıvıldıyor, şakıyor. Yüksek dallardaki meyveler olgunlaşıp eğiliyor ona doğru, ikram olarak. Kardeşlerinin saklandığı daha dün kuru olan çalılıklar çiçekleniyor dönüşünü kutlamak istercesine” (Grumberg, 2016: 48).

Göç ettiği ülkede umutlarının tükendiğini, açlığı, kötülüğü “öteki” oluşunu iliklerine kadar hisseden büyük çocuk, sınır dışı edildikten sonra yeniden geldiği ülkesinde yüreğinde neşe hisseder. Ancak ülkesine dönüş neşesine, göçün ardında kalan çok sevdiği ailesinden ayrılmasının verdiği acı karışır:

“Ailesini ne zaman görebilecek tekrar? Canının içi anne babası ve kardeşlerini. Ne mutlu olurlardı burada onunla, evlerinde, sevildikleri ülkede yeniden bulunan ülkede, güneş altında yürüyerek, şarkı söyleyerek ve hep beraber eve dönüş şarkısını çalarak. Bense ne yapacaklar? Bir tek ben okuma yazma biliyorum. Nasıl yapacaklar?” (Grumberg, 2016: 52).

Jean-Claude Grumberg, yapıtında göçmenin ulaştığı yerdeki yeniden yerleşme sürecini, içinde bulunduğu toplum ile bütünleşmemesini, uyum sağlayamamasını ve ayrımcılığın yarattığı zorlukları ele alır. Topluma dahil edilmeme ve kabul kültürünün olmayışı, Çabuksığın ailesinin psikolojisinde derin izler bırakır.

Yazar, gelecek arayışı ve kazanç sağlayabilmek adına göç eden ve yakalanmamış olan Çabuksığınların, ötekileştirildiği üzerine yoğunlaşır. Daha güçlü olanların, göç ile gelen

“öteki”leri aşağıladıklarına ilişkin dramı serimler. Eşitlik ve kardeşlik kavramlarının değerlerini kaybettiğine sık sık tanık olunur:

“-Bayan Çabuksığın kaldırımı uzandı ve memnuniyetle şöyle dedi:

-Hayatımda gördüğüm en güzel kaldırım.!

-Evet, evet dedi baba ve en büyük çocuk, evet, evet, evet” O anda kaldırımında yatmakta olan tüm Çabuksığınlar birden doğrulup sağa sola kaçışmaya başladılar. Üniformalılar, sopaları havada, anne baba ve çocukların etrafına üşüştiler. Çıkınlarını, yorganlarını ve enstrümanlarını almalarına izin verdikten sonra onları kafesli tramvaya bindirdiler.

“-Cennet, yeryüzündeki cennet” diye mırıldandı anne. Görüyorsunuz sopalarını kaldırdılar ama ne sırtımıza ne de çocukların kafalarına indirdiler” (Grumberg, 2016: 36).

Yazar, *Çabuksığınlar*’da toplumun ortak geçmişi tarafından üretilen “öteki”, bir başka deyişle Çabuksığın ailesine ilişkin üretilmiş olan önyargıları irdeler. Bu noktada toplumsal, ekonomik, ideolojik ve dini nedenler ile yaratılan olumsuz “öteki” imgesi, Çabuksığın ailesini olumsuz olarak etkilemeye devam eder. Özellikle büyük çocuğun yerleştiği ülkede, hükümetin değişikliğinin ardından göç tartışmalarının yönünün değiştiğini görürüz. Böylece göçmenler, yerli halk tarafından bir tehlike kaynağı olarak değerlendirilmeye başlanır. Bu esnada yoğunluk kazanmaya başlayan göçmenlere yönelik bir kanun hazırlanır ve yürürlüğe konur. Söz konusu bu kanun, yerleşik ya da ziyaretçi, belgesiz ya da belgeli, belgeleri gerçek ya da sahte olan, evi olan ya da olmayan, çalışan ya da çalışmayan tüm Çabuksığınları kapsar. Hareketli bir göç süreci yaşamaya başlayan Çabuksığınların kaşlarının arasına ayırt edilmeleri için bir “Ç” harfi yazmanın gerekliliğini oldukça net bir tavırla ortaya konulur. Böylece çabuksığın olan ve olmayanlar, belirgin bir şekilde ayırt edilebilirler. Uyum bağlamında yeni gelen göçmenlerin uyumları ile ilgili zorunluluklar belirlenerek güçlü bir şekilde ortaya konulur.

-Çabuksığınların burunlarının çatısına “Ç” yazmak neden gerekiyor ya da gereklidir.

-Ayırt edilmeleri için

-Ayırt edilmeleri için mi?

-Evet, “Ç” olmadan ayırt edilmiyorlar. Bu böyle devam edemezdi, anlıyor musunuz?

-Evet, evet, evet.

“-Ama ya yerde yatanlar?

-Onlar kolay, topluyor, dövmelelerini yapıyor ve başka bir yere sınır dışı ediyoruz” (Grumberg, 2016: 70).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere söz konusu kanunun yürürlüğe girmesinin ardından rahatlıkla görülebilen bir “Ç” harfi ile ayırt edilen Çabuksığınların ötekileştirildiğini ifade edebiliriz. Böylece kolektif bilincin derinliklerinde yer eden ve tehlikeli ötekilik olarak algılanan Çabuksığınlar, çocukları ile birlikte diğer insanlardan ayrılmış olur. Bu çerçevede denilebilir ki göç edilen ülkedeki Çabuksığınlar, uyum konusunda en çok zorlanmayı yaşarlar. Çabuksığınlar, “Ç” dövmesi ile geçmişlerini, bir bakıma bedenlerine yerleştirirler. Bir başka

deyişle ifade edecek olursak geçmişleri, artık bedenlerindedir. Çabuksığınlar için yaşananlar ne bir başlangıç ne de bir sondur. Ve üniformalılar tarafından yaşananları içselleştirmeye zorlanırlar.

“-Affedersiniz üniformalı bey, Çabuksığınların alınlarına neden “Ç” yazılması gerektiğini söyleyebilir misin?

-Öyle misin?

-Efendim

-Öyle misin?

-İııı...

-Çabuksığın mısın?

-Haa, hayır, hayır, hayır, hayır yapmayın! Şeyim... hayır, hayır, hayır! (Grumberg, 2016: 68).

Eşitsiz toplumlarda “öteki” dünyanın insanları olarak değersiz bir yaşama yazgılı olan Çabuksığın ailesinin evleri, ya her yerde ya da hiç bir yeredir. “Özellikle de hiçbir yer. Neden özellikle hiçbir yer: Çünkü bir yerde doğanlar ve sadece doğdukları yerde evlerinde yaşayanlar Çabuksığınları sevmiyorlar, hatta onların evlerine yakın yerlerde doğanlar bile sevmiyorlar onları. Neden? Bazıları –özellikle de burunları yuvarlak olanlar – Çabuksığınların burunları sivri olduğu için sevmediklerini söylüyor ve burunları sivri olanlar da Çabuksığınları burunları fazla yuvarlak olduğu için sevmediklerini söylüyorlar. Bazıları da Çabuksığınları gözleri mavi olduğu için sevmiyor, ya da siyah veya kahverengi, tıpkı domuzları gibi diyor Çabuksığınları gerçekten sevmeyenler. Çabuksığınları çok uzun, çok fazla uzun veya çok kısa, çok fazla kısa oldukları, ya da çok orta boylu, çok fazla orta boylu oldukları için sevmeyenler de var. Çirkin buluyorlar onları. Yani genelde pek sevilmiyor” (Grumberg, 2016: 11).

Çabuksığınlar aslında bir ülkeden diğer ülkeye geçtiklerinde de isteklerinin olmadıklarını ve sürekli olarak “öteki” olarak görüldüklerini belirtebiliriz. Jean-Claude Grumberg, insanların burunlarına ve ten renklerine göre birbirlerini sevip sevmemelerine karar vermelerini eleştirmekte ve bu noktada yaşanan haksızlığın altını net bir biçimde çizmektedir.

“Çabuksığın ailelerin çok ama gerçekten çok fazla çocuğu olduğunu, bazılarınınsa hiç olmadığını- ki bu da fazla az demek-, Çabuksığınların bu nedenle sevilmediğini söylemek gerekir. Neden mi? Nedenini anlamadınız mı? Basit, ya fazla çocukları olduğundan ya da hiç çocukları olmadığından. Çabuksığınlar tenlerinin rengi yüzünden de sevilmezler, çok soluk veya çok kahverengi, ya da çok sarı veya çok kızıl oldukları için” (Grumberg, 2016: 13).

Toplumsal değişimin güçlü unsurlarından olan göç olgusunda, Çabuksığınların yaşamak zorunda kaldıkları yer değiştirmeler ve baskılar ortaya konulur. Yabancı bir uzamda, dayatmalarla yaşamaya yazgılı yoksul Çabuksığınlar, yaşamlarını garanti altında hissetmezler. Bu noktada Çabuksığın ailesinin özellikle üç küçük çocuğun acınası yaşamı gözler önüne serilir. Romadaki olumsuz göç koşullarında yaşamaya ve büyümeye yazgılı çocukların

yaşadıkları bu durumdan etkilendiklerini ve sorunlarına çözüm bulmanın neredeyse olanaksız olduğunu söyleyebiliriz.

Göç olgusu, insanları ve toplumları ekonomik, toplumsal ve psikolojik yönden derinden etkiler. Bu noktada olumlu ve olumsuz sonuçları içinde barındıran göçün çoğunlukla yeni yerleşilen uzamda, büyük ölçüde uyum güçlüklerine yol açtığı aşikârdır. Göç kararında etkili olmadıklarından dolayı özellikle istemsiz olarak göç ettikleri varsayılabilen çocuklar, geçici ya da kalıcı tinsel sorunlar yaşarlar. Eşitsiz ilişkilerin ön plana çıktığı göç hareketlerinde çoğunlukla aile büyükleri tarafından alınan kararlar nedeniyle çocukların mağduriyet yaşamaları söz konusudur. İstemli göç yaşayan aile büyüklerinde bile gözlenebilen uyum problemleri, gelişim açısından risk altında olan küçük çocuklarda daha da büyük bir önem taşır.

Çabuksığınlar'da zorunlu olarak göç etmek ve tüm yaşam şeklini değiştirmek zorunda kalan ailenin özellikle de çocukları, kendilerini etkileyen fiziksel ve duygusal bağlamda sıkıntılar yaşarlar. Pek çok zihinsel ve duygusal becerinin gelişimini sağlayan sevgi ve ilgiden göç uzamında gerektiği gibi yararlanamazlar. Bu noktada kendilerini çoğu zaman dış dünyaya kapatan ve çaresizliği öğrenen *Çabuksığınlar*ın çocukları, yeni bir göç hareketi ile başka uzamlara gitmeyi isterler:

“-Sınırı geçmeyin.

“-Neden?

“-Orası buradan da kötü.

“-Daha mı kötü.

“-Daha kötü.

“-Ne yapalım, bir sonraki ülkeye gideriz biz de.

“-Bir sonraki ülkeyi bilmiyorum ama...

“-Ama?

“-Yok bir şey. İyi şanslar” (Grumberg, 2016: 33).

Anlaşılabacağı üzere Jean-Claude Grumberg, göç hareketliliğini besleyen ve göçü sürekli kılan temel nedenleri böylece gözler önüne serer. Fransız çocuk yazınındaki göç olgusundan hareketle yazar, göç edenlerin ayakta kalabilmek adına verdikleri savaşımları imler. Daha iyi bir yaşam kurma düşüncesi ile bilinmeyen yeni uzamlara doğru göç eden *Çabuksığın* ailesinin yaşadıklarını içsel bir duygulanımla açılar.

Yazar, sevilmediği bir ülkede yaşamak istemeyen bu nedenle de dünyanın neredeyse yarısını hiç bir yerine yerleşmeden kat eden *Çabuksığın* ailesinin varoluş sürecini, yapıtı aracılığıyla yeniden tanımlama çabası içine girer. Yaşanan bu sürece paralel olarak Jean-Claude Grumberg, özellikle özgürlüğün ve mutluluğun hüküm sürdüğü bir ülkeyi bulmaya çalışan ve yerleşiklik kazanamayan *Çabuksığın* ailesinin, kaygılarını, üzüntülerini ve bu konudaki beklentilerini tüm açıklığıyla değerlendirir. Hiç bir uzama ait olmayan ve hiç bir uzamda sevilmediklerinden dolayı sürekli göç eden ve bu durumlarından da son derece dertli

olan Çabuksığınların aslında sığınmadıkları görülür. Ülkeler arasında gidip gelen üç çocuklu ailenin en değerli varlıkları; müzik aletleridir. Vatanları ve bayrakları olmayan Çabuksığınları, Jean-Claude Grumberg, belki de kendi ülkesi başta olmak üzere diğer ülkelerin göç olgusuna bakış açısını ortaya koymak için yazmıştır.

Çocuk romanının anlatım süresi, kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşse de, yazarın ortaya koyduğu acılar, bir sarmala dönüşür ve göçün özellikle çocuklar bağlamında yıkıcı bir olgu olduğuna dikkat çekilir. Çabuksığın ailesinin göç ettiği uzamda parçalanması sonucunda tüm çocukların farklı uzamlara dağıldığı görülür. Okurda hazin duygular bırakan Çabuksığın ailesi, aslında yalnızca karınlarını doyurmak ve yaşamak için bir yer isterler. Müziği sayesinde yaşama tutunabilen büyük çocuğun yolu açılır. Anne ve baba ise gittikleri yeni uzamda karşılarına çıkan bir konser afişinden büyük oğlunu bulurlar ve diğer çocuklar da aniden ortaya çıkarlar. Çabuksığın ailesi, büyük oğullarının ünü sayesinde yeni bir yaşama kavuşur.

“Konser Salonu önünde kalabalık vardı. Son biletler kapışılıyordu. Yalnız bir iki bilet alabilmek için çok kağıt para vermek gerekiyordu! Bizim Çabuksığınlarımızın verecek kağıt parası olmadığından biletleri de yoktu. Bayan Çabuksığın meydanın ortasına geçip bağırmaya başladı:

“-Benim oğlum o! Büyük oğlum! Bu da babası! Onun da büyük oğlu! Kemanı temiz tutmayı benden, çalmayı babasından öğrendi! Bırakın girelim! Bırakın girelim!

Baba da bağırdı:

“-Bırakın girelim! Bırakın girelim! O annesi, ben de babasıyım!” (...)

“-Oğlum! Oğlum! Oğlum!

“-Anne! Baba!”

“-Oğlum! Oğlum! Oğlum!”

“-Baba, Anne!” (Grumberg, 2016: 84).

Yazar, bu noktada her bir aile üyesinin duyduğu sevinç hayal etmeyi okura bırakır. Yapıtın sonlarına doğru Çabuksığın ailesinin tüm çocukları, hatta başka ülkelerden ve kıtalardan gelenler de onların arasına katılır ve hep birlikte şarkı söylerler.

“Titreten, sendeleten ve neredeyse düşmelerine neden olan bir sevinç. Boğulacak gibi oluyor, bağılıyor, dans ediyor, şarkı söylüyorlardı sevinçten. Birden, büyük çocuk, baba ve anne hep birlikte çalmaya başladılar. Öylece, sokak ortasında. Buluşma konseri adeta. Çalıyor da çalıyorlardı. Her şey sevinç, her şey müzik demektir.

Diğer çocukları çıkageliyordu yan sokaklardan, hatta başka ülkelerden, başka kıtalardan gelenler de vardı, onlara katılmak, büyük çocuk, anne ve babayla beraber şarkı söylemek için” (Grumberg, 2016: 86).

Sonuç olarak göç çağının etkin yazarlarından olan Jean-Claude Grumberg, dünyanın farklı taraflarına savrulan göçmenlerin yaşamlarını etkin bir biçimde açılar. İçinde bulunduğumuz çağda, yersiz, yurtsuz ve kimsesiz olan Çabuksığınların özellikle de çocukların yaşamlarındaki kırılmaları ve parçalanmaları irdeler. Çocuk romanında göç

mağduru olan bir halkın ötekileşmesini ele alan yazar, tüm hikayelerin kötü bir son ile bitmesini istemediği için, göçün sonunu iyi bir şekilde şöyle tamamlamak ister:

“Sonra, ne mi oldu?”

Sonra hepsi Quickhome müzisyeni oldu. Belgeleri- gerçek belgeleri – ve evleri – gerçek bir evleri- oldu.

Hep birlikte mutlu yaşadılar ve çok çocukları oldu. Ancak, oraları, alımlarında “Ç”ler yeşerdikçe solan Çabuksığınların olduğu ülkeleri düşündükçe, kalplerinde bir sıkışma, göğüslerinde bir acı duymaya devam ettiler” (Grumberg, 2016: 86).

Sonuçlandırırken yazar, yaşadıkları uzamdan süregelen açlık, yersiz yurtsuzluk ve sevgisizlikten kaçak yollara başvurarak göç etmek isteyen Çabuksığın ailesinin o ince çizgideki savaşımını kaleme alır. Göçe küresel bir pencereden bakan Fransız yazar Jean-Claude Grumberg, sevilmediği bir ülkede yaşamak istemeyen bu nedenle de dünyanın neredeyse yarısını hiç bir yerine yerleşmeden kat eden Çabuksığın ailesinin varoluş sürecini, yapıtı aracılığıyla yeniden tanımlama çabası içine girer. Yaşanan bu sürece paralel olarak Jean-Claude Grumberg, özellikle özgürlüğün ve mutluluğun hüküm sürdüğü bir ülkeyi bulmaya çalışan, yerleşiklik kazanamayan Çabuksığın ailesinin, kaygılarını, üzüntülerini ve beklentilerini tüm açıklığıyla değerlendirerek gündeme getirir.

Yazar, geçici olmaktan öteye gidemeyen göç olgusuna ilişkin üretilen çözüm önerilerini net bir biçimde eleştirir çünkü göç olgusu, palyatif önlemler ile giderilemeyecek kadar derindir. Başka bir deyişle ifade edersek, Jean-Claude Grumberg için göç üzerine üretilen palyatif çözümlere odaklanıldıkça, tartışmasız şekilde zorlu sınavlara tabi tutulan yeni Çabuksığın ailelerinin ve yeni rotaların varlıklarını devam ettireceği öngörüsünü imler.

KAYNAKÇA

- Iain Chambers**, *Göç, Kültür ve Kimlik*, (Çev. İsmail Türkmen & Mehmet Beşikçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.
- İsmail Doğan**, *Göç ve Kültür*, Bilgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2018.
- Jean-Claude Grumberg**, *Çabuksığınlar*, (Çev. Simlâ Ongan), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Yusuf Adıgüzel**, *Göç Sosyolojisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2018

THE RISE OF NATIONALISM AND IMMIGRATION INFUX IN EUROPE

OTHMAN ABDULLAHI LIMAN*

INTRODUCTION

Over the last 75 years, many Western nations had steadily moved towards cooperation and interdependence, as their shared economic and political interests were strongly connectedly established during this period called globalization. But the political classes are shifting, and there are signs of a new age of populism and nationalism emerging in Europe, a development that eventually could undermine post-war security and unity. The refugee crisis which re-emerged in the year in 2011 in Europe is associated with an increase of anti-migrant sentiments, which are often manifested in nationalistic rhetoric and an anti-immigrant climate. This study investigates nationalism, which has been brought to the surface because of the large immigration flow into the EU. These aspects led to the rise of discrimination, intolerant attitudes towards immigrants and emergence of radical right policies. Thus, the concepts as discrimination, nationalism, and xenophobia are elaborated and instances are recorded in this study.

This study will also explain how large non-European immigration affects economic, cultural, social and even political aspects which trigger the nationalistic sentiments in European societies and to show its more coherent measures on EU. After evaluating the devised policies and integration mechanisms by the selected EU member-states as well as the consequences of immigration to Europe the study will present areas that need further elaboration and improvement. As a case study of my research, the nationalism in France will be investigated from the local newspapers, magazines, mass media, which clearly expose my study issue. The data will be evaluated, analyzed by a scrutiny, which will allow me to put better review of this study.

The study mostly focuses on the rise of neo-nationalism especially in Western Europe, because of huge African immigration flow. I am going to bring out and emphasize the initials and causes of nationalistic sentiments in France. The rise of radical right parties is the significant contributors in the emergence of anti-immigration policy of state authorities. The media specifically the election campaigns of Front National will be profoundly studied and the results will be brought out.

Due to lack of access to official government documents and information the study will be discussed and explained will secondary data and factors.

Nationalism has been a failure since after the WWII but nowadays with the cases such as immigration flow into the Europe once again it is back at the stage. The step out of UK from EU and rising far right parties across the Europe are the prominent indicators of rising nationalism. In this context, in my research I want to find out answers to the following questions:

* Gaziantep University, School Of Social Sciences, Department Of International Relations

1. What are the impacts of immigrants in the emergence of nationalistic sentiments in European nations, specifically in France?
2. What are the attitudes towards immigrants in France?
3. What makes France highly intolerant (xenophobic) towards immigrants?
4. What are the political rhetoric of far right parties in Europe, in triggering nationalistic sentiments?

The purpose of this research is study of the impacts of immigration flow into the Europe and the consequences, the reactions of EU citizens in such states as UK and Germany, toward immigrants. The study analyses the background of this influx and compare the impacts of nowadays aspects. So objectives of this research will be the following:

1. To find out the impacts of immigrants in the emergence of nationalistic sentiments in European nations, specifically in France.
2. To investigate the attitudes towards immigrants in France.
3. To examine the reasons of intolerance and discriminations towards immigrants in France.
4. To find out the political rhetoric of far right parties in France, in triggering nationalistic sentiments.

The main discuss of paper is the study of immigration influx into the Europe and the neo-nationalism as one of the consequences of this influx. The following hypothesis will be tested:

1. Immigrants have an impact on the emergence of nationalistic sentiments in European nations.
2. Immigrants in France face attitudes such as intolerance, racism and chauvinism.
3. Economic and political reasons make French people intolerant towards immigrants.
4. National Front of France's political rhetoric is the main trigger of nationalistic sentiments in France.

Nationalism has remain one of the most influential and powerful ideologies in modern world. However, being emerged in the epoch of Modern Era, the nationalism in the stretch of long period remained unnoticed. No one from the past scholars could predict the emergence and subsequent development of nationalism. Moreover, in distinct to other ideologies, the nationalism didn't have outstanding scholars who could have provided consistent and non-contradictory description of its doctrinal principles, but most scholars consider paradoxical that the combination of distinct ideological "misery" of nationalism with its enormous impact to the social and political life is essential basis of this ideology. Despite the acknowledgment of the combination of nationalism with other ideologies such as liberalism, conservatism, socialism, nonetheless, it remained unexplained in the modern social theories.

All in all, there is need for scrutiny of nationalism because this ideology is always

relevant and important in every period of time. Nationalism always emerges in different concepts. As we are witnessing it nowadays in Europe, it is called neo-nationalism, which has big impact over European nations, especially France, UK and Germany. The rise of immigration influx into the core states of Europe emerged nationalistic sentiments in indigenous nations. So the reason of studying this issue is that I think this a relevant issue that needs to be made profound research. This thesis will have potential for empirical and theoretical contributions in the study of emerged neo-nationalism in Europe- France.

The research design adopted for this study is the qualitative research approach, which allows the administration of secondary source to generate data. This chapter thus, outlines the research methodology applied in carrying out this study. It explains the objectives upon which the research method was used to study the rise of nationalism in Europe in the context of migration influx – a case study of France.

Indeed, research issue of neo-nationalism in Europe being conducted does require primary-data source. But the scope of this thesis is not feasible to carry out the research with gathering primary data in France and other Western European countries where the nationalistic and xenophobic sentiments highly exist. Due to the lack of time, fund and French (for instance to create effective questionnaire and interpret them) my research relies on secondary data.

Thus, I've collected data for this study through the use of secondary sources. The raw materials from academic journals, books on nationalism and sources that deals with migration issues such as the UNHCR, World Bank, IMF, global trends will be collected and interpreted.

The case study of France and nationalistic sentiments within it will be investigated from newspapers, magazines, mass media that clearly expose my study issue. The data will be evaluated, analyzed by a scrutiny, which will allow me to put better review of this study.

This study is divided into four chapters. The first chapter introduced the topic of this study where fundamentals of research are addressed. Here, nationalism which has been brought to the surface treats dialectically the flow of immigration as a phenomenon which plummet the frequency of discrimination, intolerant attitudes and thus subsequent policies. The chapter also entails the aim of this study, its significance, and scope after rising some vital questions and propositions. Chapter two treated related literature, dwelled on theories of nationalism, its history and also visited some theoretical framework and different perspectives on the subject matter. Chapter three explains how non-European immigration affects economic, cultural, social and even political aspects which trigger the nationalistic sentiments in European societies. Chapter four contains a summary of the study, its conclusion and some recommendations.

THE RISE OF NATIONALISM AND THEORETICAL FRAMEWORK

Historical Background

Within the last decades we witnessed the far-right movements in Europe. The increasing anti- minority and anti-immigrant sentiments have risen to a quite dangerous phase. After the economic crisis and the globalization, the collapse of communism, which was a great obstacle for any nationalistic movements, played a crucial role in boosting the

nationalistic sentiments.

Two devastating wars in Europe broke out due to the nationalism, which after the World War II and the following cold war period was tried to be forgotten and was aimed to blame for these events. The world divided into two spheres, the communism has emerged as an obstacle for nationalism. The collapse of Berlin wall, the reunification of Germany and the fall of Soviets led to the rise of nationalism again. Nationalism in Europe was emerged after the French Revolution in 1789 has spread over the European Continent rapidly after the revolution. The revolution overthrown the old regime and the possession of king was nationalized. Jean-Jacques Rousseau advocated that the sovereignty was directly belonged to a nation that was not given to the king and the church by God, and established the bases of nationalism. However, France, which was the home for numerous ethnic groups such as Basques, Vikings and Catalans, chose the civic or liberal nationalism instead of ethnic nationalism which Germans did. The emerged nationalistic and chauvinism led to the Napoleonic wars throughout the Europe. It was believed that after the fall of USSR the globalization would wipe the class discrimination and belongings to the various confessions out from the world. The global capitalism was quite successful in gathering the world under unique economic system. It was accepted easily by the states. However, it could not unite the nations under the homogenous structure. Because the differences among nations became more obvious and was craved for distinction. It brought the cultural elements of nations to the fore and provided once again the national identity. In this case the nationalism in Europe once again emerged as a significant power. The economic crises, the ideological emptiness and the rise of the flow of immigrants triggered nationalistic sentiments all over Europe. While in Eastern

Europe was busy by establishing the nation-states, the Western Europe beard enmity toward foreigners, because it was believed that the immigrants was the only reason of grown crime rates and unemployment. In this case France is a relevant example.

In the analysis of Propert (2011) like other Western nations, France is undergoing serious demographic shifts that conservative politics and discrimination cannot quell. Immigration, in fact, is a result of an earlier era of failed nationalist policies that led to colonization. So we witnessed in history the civilizing missions of France in colonized countries, which led to the destruction of local economy and created dependent economy. Thus, for attaining stable economy immigrants from former colonies moved to France. In 1960-70s over one million North African people and nearly one million other pieds noirs (black-foot) moved from the Maghreb to France. Immigration was encouraged during this time because it provided workers for the rapidly growing economy. Moreover, nearly one million other African people decided to migrate in order to support their families in their home countries; these workers primarily emigrated from former colonies in West Africa. (Propert,2011) After this immigration boom, French employers preferred immigrants who were worked for significantly less wages than ordinary Frenchmen, which means a few work places for natives. Thus, these conditions left French employees intolerant toward immigrants. In response to these issues the French government took some actions, enacted laws and increased bureaucracies which were deterring the immigration flow into the France.

Since the immigration law of 1998, legislation has stagnated with both the left and the right agreeing to disagree on the subject because neither side is willing to make any more concessions. (Probert:2011) However, the November riots of immigrants in 2005 exposed many issues pertaining social conditions immigrants in France. Immigrants dwelling in impoverished suburbs struggling social discrimination and continual unemployment reacted in opposition to police brutality by means of torching cars and public homes. In her study, Pleshunova (2014) stated that, commonly, there is high level of worries toward non-European immigrants which is seen today and lack of simply welcome and integrate with new comers could be hard to realize, as culturally France was a colonial state and always known for its civic nationalism high degree of tolerance towards the foreigners. She also added, that, generally the statistics of immigration flow into the France are heightened that is nowadays not such high. Thus, what is the reason of antagonism in the direction of the immigrants? Does the country of origin matter (as the most of the immigrants come from North and Western Africa which are distinctive conservative and firmly stick to their moral and cultural values), or is it all about the politics?

EU and Immigration from a Critical Perspective

EU officials working with the carrying out and application of immigration policies which are two distinctive factors that impact the immigration policy. These are: push factors, in the other words the exact motives that forces nationals to migrate to EU; and the pull factor which in other means drawing their attention. Over the years, in order to achieve a more corresponding EU immigration policy by putting these factors together, the EU put into the action a so called “global approach to migration” (Brady, 2008: 13). Taking into account the research by Georgiev (2011), it is tough to cease the pull factors, mainly because these involve financial prosperity, better living standards, well paid jobs and working conditions etc., the global institutions on migration should focus on push factors.

Regardless of fact that EU will be need even more immigrants in the future, the surveys of Georgiev (2011) shows that Europeans see immigrants as a problem rather than as an opportunity. The EU leadership somewhat floating between these two thoughts has been unable to carry out definite political aims. Even though, European leaders have emphasized the urgency of “circular migration and co-operation platforms” they’re unable to clarify the actual essence and how the platforms would be implemented (Brady: 200: 2).

Circular migration addresses to the diversification of immigration flow and to stop the depletion of highly skilled professionals from less developed countries because it would drive to the case in which economic prosperity of these countries would stagnate. Thus, enlist of labor force for a certain period of time is needed, that they would return home after that period of time, with an alternative to travel back to EU, well-equipped and well-skilled. But even though there are contradictions within EU, which are observed that the member-states consider “circular migration” on its own understandings. Some of them want it to apply to only highly skilled immigrants; others are willing if it was carried out in a broader view welcoming even seasonal workers in tourism and agricultural sectors (Georgiev, 2011:30).

If EU were to create a coherent immigration policy, it should work in closer cooperation with the governments of the immigrants' origin. It is indispensable to understand the roots of the problems, the reasons of nationals leaving their countries in order to improve the living and working conditions. The EU considering the issues related to certain country individually, should invest in whatever is needed the most. For instance, investing in farming and agriculture in Africa since majority immigrants come from Africa because of food insufficiency, could reduce the number of illegal immigrants. Despite that, EU invests lucrative quantity to the border security (Georgiev, 2011: 29).

Another aspect better to consider from a critical point of view is the Development Aid EU gives each year. Despite it is the main grantor, mostly money is granted by UK, France and Germany; it is discussed that Development Aid is not integrated with EU's immigration policy basically carries to failure the set aims in regard to immigration. Not just that but the remittances of immigrants, take into account of the Development Aid dealt by the EU as the element of the official development aid (ODA), "The growing importance of remittances as a source of foreign exchange is reflected in the fact that remittance growth has outpaced private capital flows and official development aid (ODA) over the last decade." (European Commission, 2007: 7).

Integration is one of the main difficulties of immigration into the EU. It has to be mentioned that the member-states are responsible on their own for integrating foreign settlers. Yet, however they are reluctant to deal with the situation. Just last year Angela Merkel declared that German multicultural society has failed. Unluckily similar thought was claimed by UK Prime Minister David Cameron addressing at the Munich Security Conference on 5th of February 2011 "Under the doctrine of state multiculturalism, we have encouraged different cultures to live separate lives, apart from each other and the mainstream. We have failed to provide a vision of society to which they feel they want to belong. We have even tolerated these segregated communities behaving in ways that run counter to our values." (EurActiv, 2011).

Often, when certain immigrant minorities are maltreated in an EU member-state they might simply migrate to another one. It is believed that giving citizenship is the shortcut towards integration, but there are member-states that totally close chances for citizenship for migrants and others ask 10 years of residence to issue one (Georgiev, 2011: 31).

In Europe it is a composite of political, historical and cultural views, an example are the colonies that some member-states once had. These experiences were handed over at European level under the MEPs (Member of European Parliament), which are appointed, by each member-state governments or alliances making MEPs fully dependent on national political parties. Today, the most powerful political groups are the Progressive Alliance of Socialists and Democrats, center-left and the European People's Party (EPP), center-right. "Parliament has grown over and competition between the groups is mainly structured along left-right rather than pro/anti-Europe lines. This consequently suggests that when voting on migration and related issues, MEPs are more likely to act on their personal ideological opinions or the voting instructions of their national or European party leaders than the specific

migration policy preferences of the citizens in their member state or the supporters of their national party.” (Hix&Noury, 2007:7).

Simon H. and Abdoul N. (2007) studied variables and models that impact MEPs ideas and choices; MEPs theoretical history is their main root of idea and not economic determinant. Immigration policies at EU level are yet quit affected by national policies because member-states are the primary influential player in decision making. The root of the problem is that they must act a two level game. In internal platform, national authorities impacted by voters’ opinion aswell as NGOs being good instance. On European platform, it necessary for member-states strive and comprehend their way by assembling coalitions and negotiation to support policies, therefore impose them on member-states on both level: “[A]t the national level, domestic groups pursue their interests by pressuring the government to adopt favorable policies, and politicians seek power by constructing coalitions among those groups. At the international level, national governments seek to maximize their own ability to satisfy domestic pressures, while minimizing the adverse consequences of foreign developments.” Georgiev:2011:32).

TRANSFORMATION OF NATIONALISM IN FRANCE

The main discussion of this chapter is to explain how large non-European immigration affects economic, cultural, social and even political aspects which trigger further the nationalistic sentiments in European societies and to show that if more coherent measures on EU. After studying and evaluating the devised policies and integration mechanisms by the selected EU member-states as well as the consequences of immigration to Europe, I will present the areas that in my opinion which may need further elaboration and improvement. In elaboration of the case study of my research, the nationalism in France will be investigated from the local newspapers, magazines, mass media, which clearly expose my study, issue. With the hope that The data be enough in other for me to evaluate, analyze by a scrutiny, which will allow me to put a better review of this study.

Transformation From Radical Right to Neo-nationalist Movement in France

According to Kitschelt and McGann (1995) who discusses that parties currently describes that radical right are divided into two group party of families, however their a fact that they may sometimes have direct connections or the same name and party slogans. One set of parties is generally rightist on various characteristics and features considered right-wing: which means the main motives are the following, free-market liberalism, anti-tax attitudes, and authoritarianism. These are the parties that began to appear around 1970. But both parties shares a preference policies for neo-liberal economic policies, including lower taxes and reduced social expenditure, and a strong state in terms of militarism and law and order. In the early 1980s, these parties also began to campaign on promises to reduce immigration rates. though Not every radical right party prioritized all of these issues, but it was more rare that party platforms were inconsistent with positions that are culturally or economically right-wing (Kitschelt and McGann, 1995).

Langue (2007) argued that their successors, what we call neo-nationalist parties, constitute a distinct party family. Although their stances on social issues are similar—most

notable is their ardent opposition to immigration—we contend that their economic positions differ fundamentally. We are not the first to note a decline in neo-liberal preferences (de Lange, 2007); however, this is the first study to examine this phenomenon using data from a large sample of Western European countries over an extended period. We argue these parties can be increasingly characterized as economically left-wing, as contemporary anti-immigrant parties do not take a weak-state stance on taxation, re-distribution, or government intervention in the economy (de Lange, 2007).

Understanding the economic positions of these parties is important given class-based cleavages and groups which reflected in the traditional left–right spectrum has long been considered the prominent political divisor in developed countries. Downs (1957) identified the preferences regarding the extent of government intervention in the economy as the dominant political cleavage of the modern era, and empirical work confirms the persistence of economic interests in politics (Kim and Fording, 2000). Analyses of voting behavior also indicate that while economic cleavages remain significant, cultural issues have also increased in salience (Achterberg, 2006).

However, when scholars speak of social or cultural dimensions along which political ideologies may also be classified—such as libertarian–authoritarian or conservative–progressive—they consider these orthogonal to the traditional economic left-right axis, rather than a replacement for it. Plotting political parties or party families along two dimensions allows us to disentangle economic from socio-cultural concerns and, therefore, more accurately locate party families in political space. We argue that divergence on economic issues is significant enough to separate neo-national parties from the radical right. We hypothesize that radical right parties made strong claims for free markets in the 1970s and 1980s, but by the late 1990s adopted pro-welfare state platforms as nationalist claims became of primary importance (Fiorina, 2005).

Eger (2015) whose contend that changes in economic policy preferences are indicative of an underlying political ideology consistent with anti-EU and anti-foreigner sentiment radicalization: neo-nationalism. To demonstrate that this analytic distinctions between parties is well founded and formulated, we compare the policy preferences of parties considered radical right and show they have substantively changed over the past few decades. Contemporary parties constitute a new party family not because every one of their ideological stances is unique, but because they possess a constellation of political preferences that is both consistent with a coherent political ideology and distinct from both their predecessors and other party families in the Western European political landscape (Eger:2015:118).

Further, Eger (2015) hypothesize and implies that voters who are anti-EU, anti-immigrant, anti-multiculturalists, and welfare chauvinist (but not necessarily anti-redistribution) are more likely to vote for a neo-nationalist party. Voting analyses and studies confirms that current supporters’ political attitude and ideology are consistent with modern party platforms rather than with platforms of their radical right predecessors. The fact that individual and party preferences are aligned across issues indicates that voters who support these parties are aware that the parties have shifted their positions over time due to certain factors and do not simply vote for them out of habit. Moreover, consistency in the attitudinal

profiles of voters across Western European countries suggests that anti-immigrant sentiment alone does not drive voting. Instead, our results provide evidence of a new party family with a coherent multi-dimensional political ideology centered on nationalist concerns (Eger: 2015: 119).

The Leadership of Sarkozy (2002-2012) and the Rise of the National Front

During the early years of migration, France's engagement and relationship with her Muslim groups (mainly composed of North Africans) has largely been based on the perception of the groups that was unable to 'integrate' and get fit into in French society (Deltombe, 2007). In the analysis of Deltombe of the French media from the years 1970 to 2000, he describes how the French society perceive a great threat from Muslims entered the France. This perception which the author argued, is partly due to rather immigration but Islam in France in the media since the 1970s, portraying Muslims as an inassimilable group. This perception of inassimilable was because Muslims were been targeted by extremist nationalist parties and most especially the National Front (Deltombe, 2007).

The National Front founded in 1972 campaigns was based on national interests and ideology over international goals so also the interests of white French citizens as a priority over foreigners' interests. In doing so, it basically promoted anti-establishment and anti-immigrant conception and threat towards foreigners. National Front which steadily remained widely marginalized for over a decade after it was founded but later on achieved growth and popularity by 'transforming and reframing the social and economic crises of the early 1980s into a crisis of national identity' in France.

According to the anti-Islam phobia support group, this violence increased by 139% from 5 reported attacks in 2008 to 136% in 2012 (CCIF, 2013). It is worth noting here that the very fact that France has a Ministry of Immigration, Integration and National Identity links all three notions together in ways that is exclusionary for Muslims.

Further political action led under Sarkozy's leadership, particularly implemented during the revolutionary wave of 2010 in Northern Africa and the Middle East, included: hardened anti-immigration policy with record number of deportations of illegal migrants in 2011; tighter and tightened the conditions for naturalization and work and study visas; restrictions on asylum seekers' and refugees' applications for leave to remain and lower quotas for legal migration (Naseem: 2016: 60).

These reforms also triggered strong opposition from human rights and anti-racism groups in Europe and around the world. For instance, S.O.S Racism, one of the oldest anti-racism groups in France, opposed the systematic deportation of immigrants to meet official targets in 2011 and launched a no-vote campaign against Sarkozy's candidacy for the 2012 Presidential elections. Several marches were also organized to protest against anti-immigration and anti-racist measures. For example, in March 2012, Sortir du colonialisme, a support group for the rights of migrants, called for a nation-wide protest against Sarkozy's anti-immigration policies and the growth of far right groups. Some scholars judged Sarkozy's policies as drawing on national extremists' ideology in order to secure votes for the 2012 Presidential election by winning over National Front's supporters (Murrey, 2010)

acculturation was directly associated with perceptions of threat: realistic threat, symbolic threat, and intergroup anxiety. Thus, the host population's perception of how immigrants are adjusting to their new culture also influenced general attitudes towards immigrants and perceptions of threat (Rohmann, Florack, and Piontkowski 2003).

Since assimilation strategy plays a role in the host population's acceptance and perceptions of immigrant groups, it is perhaps worth mentioning that different groups have adopted different assimilation strategies at different times depending on the cultural or historical context.

For example, empirical data and statistics can be a powerful tool toward shaping one's perceptions. In a society that places high significance on such information, numbers provided and portrayed as —scientific are often readily accepted as fact and seldom questioned by those not in the particular field of study. Even with direct access to statistical data from local law enforcement, empirical data can be incomplete, inaccurate, or ambiguous. Recent disagreement over the —actual numbers in Utah sparked a debate that caught media attention. The nightly news story on the issue brought into focus some statistical loopholes by pointing out that one legislator simply discarded any arrests whose ethnicity was —unknown (Tindall:2011:10).

Relying on ethnicity alone also fails to accurately separate and account for immigrants versus non-immigrants in the count. Furthermore, his information was based on arrests rather than convictions for homicide, which could easily skew data where any kind of profiling was in practice. Another group used prison statistics to measure the proportion of undocumented immigrants in the incarcerated population, which provides a snapshot but not a long-term picture.

Whatever the statistical reality may be, my study focuses instead on the range of perceptions of those who most directly relate to or affect immigration, rather than the reality. While the reality of the situation is, of course, important, it is the range and nature of the perceptions that I found fascinating and revealing (Gonzales, 2010).

Apart from all spheres of integration, a good attitude towards immigrants is very important for actual integration. Integration is not a one-side process; both immigrant and recipient need to take part in this process. In order to feel at home in the new host country immigrants need a good atmosphere and good attitudes from native citizens. In this respect, racism and xenophobia generally provide good tools for measuring attitudes towards immigrants from the receiving society (Haque:2006: 47).

CONCLUSION

Nationalistic and xenophobic sentiments caused clear divisions among the citizens of France, Great Britain, Germany and generally in Europe wide. These tendencies seem to have led to a major drastic change in the political landscape, causing a rise in right-wing political parties and total political upheaval. Looking back to the main research question, nationalism, which illustrates that key public figures introduced campaigns and rhetoric that focused on nationalism. When major incidents occurred regarding immigrants, those helped to reinforce

and then amplify the rhetoric of the key figures. As new incidents occurred, public sentiment was influenced, which in turn influenced governments to introduce domestic laws that penalized migrants, and in some cases, violated international law. These actions by governments then reinforced and amplified key figures and rhetoric, creating a loop of rising nationalist sentiments.

Populist parties and nationalistic agendas are rising rapidly throughout Europe, and what happened in Germany and in UK the French citizens followed suit by supporting extreme right ideologies. A right-wing populist-party is gaining ground in France with Marine Le Pen's National Front who prompted center-left French president Francois Hollande not to seek reelection due to his unpopularity among French citizens. He stepped down to mitigate a situation that might garner more support for Le Pen.

Nationalistic, xenophobic, and extremist ideologies and beliefs have become deeply rooted in European societies and that is a fact that cannot be ignored, especially with notoriously nations like Hungary and Romania that are already part of the Union. Rising nationalism is not only a concern for individual countries, but for the EU in its entirety because as each country becomes more patriotic, xenophobic, and isolated, intense Euro sceptic sentiments are taking shape which have the ability to destroy EU solidarity with massive consequences in the long run and fight against sentiments .

In answering if the French policy-making process and political rhetoric influenced the immigration flows, integration of the immigrants and stabilized the situation in the country – it can be said it did not, despite the fact it is capable of doing so. The examples of laws (“Pasqua Laws”, for examples) and measures (strengthening visa regulations and DNA test procedures for the family reunification purposes), which were taken to somehow limit the access of immigrants to social welfare and the abolishment of the right of obtaining a legal residence permit after 10 years of illegal stay in France in 2007, or perceptible decrease in granted visas for those of Maghreb and African states, shows that policy-makers tried their hardest to lessen the number of immigrants in France using their leverages and authority. But the results are not evident yet, either due to the inefficiency of their measures, or because still not enough time passed to see the tangible results. Anyhow, we are witnessing France turning into one of the toughest countries in Western Europe concerning its immigration laws and measures. The level of tolerance towards strangers is lower than it was 5 to 7 years ago, which put its liberalism and liberality under threat and its colonial past makes this fact even more uncommon.

The main conclusion of this study is that the impact of the rhetoric on immigration does not necessarily influence the immigration flows, changes in welfare system or facilitate the organization of immigrants the way that is beneficial for the economy of the country (for example, stimulation of the student immigration or the immigration of well-educated, young professionals), but rather it comes from the personal perspectives and opinion of the political leaders who often fall into populism and hypocrisy. As it was stated and shown previously, the number of the asylum seekers, those who acquired French citizenship, labor and family reunification immigrants did not change dramatically with the change of cabinet. And it is understandable - official rhetoric is hermetic and often exaggerating, whereas the reality is

something that not always reflected by the intentions of the perfectionist speeches of the politicians. In addition, very often this complicated, relatively new topic becomes a tool for achieving political goals and turns into the discourse of loss of national identity or ineffectiveness of multiculturalism, instead of searching for the optimal institutionalized framework. And this type of rhetoric, where national identity is threatened by the immigrants, basically puts national identity against the immigration and increases the aggression, tensions, instability and xenophobia, which was decided to be eliminated or at least decreased. But at the same time to find an optimal solution is not an easy task. For example, political representation, as it is practiced in many European countries that face problems with national minorities, is considered to be a good method of integration. But French historically constituted rejection of positive discrimination and any other sort of segregation, even though banlieues and overrepresentation of the immigrants in certain industries proves the opposite, may not let it happen.

During, the 20th century immigration was considered to be a positive factor, which proved country's attractiveness to most of the world, but lately the concept transformed and the rhetoric on immigration and its perception dramatically and drastically changed, as well as the concept of the nation and citizenship. The immigration is voluntary and economic in nature, and widely perceived as beneficial to the nation. In so far as it causes social order or integration problems, they are subsumed under the general problematic of class conflict and inequality. Immigrants indeed are associated as new members of the working class (Favell, 2001: 23). So, the concept of the nation and citizenship has never been absolutely clear and lacked one and only conventional definition now has changed its narrative towards the more ethnic and identitarian interpretation in France as this new narrative seems to be more welcoming in the society.

The same could be said about the rhetoric of the political leaders on these issues. Firstly, the fact that the third major party in the country is extreme-right already reveals certain xenophobic and radical beliefs and sentiments in the society. But even among the politicians from the leading ruling parties (PS and UMP), intolerant, anti-Semitic and Islamophobic statements can be expected. The extreme here is when these statements come from the head of state. Like in the case of Sarkozy and his numerous humiliating speeches, which helped him to win the elections in 2007 and gave him an image of a strong and honest man, i.e. was highly supported by the French public. It points out, that the grand French ideal of *égalité*, the equality of all citizens of the Republic, itself a by-product of France's colonial past, demonstrated its incompatibility with twenty-first century reality (Schain:2012:23).

The influx of immigrants into any country is a phenomenon that no country can put a stop to, given the troubles of poor governance across the globe, some travel out of their countries seeking asylum, others in search of greener pasture. All said and done, regulations and policies must be put in place to regulate such influx. Such processes influence nationalistic sentiments that trigger political rhetoric. It impacts the attitude of French towards immigrants, some intolerant and discriminating others accommodating and understanding. After studying the rise of nationalism in the context of immigration influx in France, this study recommends that France should lessen its stringent policies, laws and measures and be

more accommodating to immigrants after vetting their potentialities and also immigrants could be in France illegally but humanity dictates kindness, tolerance and indiscriminate, beside most of the immigrants in France are from French speaking and colonized countries. The French should devise ways adequately utilize the influx of immigrants into France, especially in economic activities and if immigrant could be positively use as a labor force then France will really benefit in terms of labor force and productivity.

Due to the strict laws and restrictions of immigration in Europe, the Europe in general is yet to benefit from the high influx of immigrants because immigrants are still yet to be given the opportunity in order to exploit their potentials. with the recent example of a Malian immigrant who came to the rescue of a child, other European countries should take example of how the Malian immigrant was rewarded by the French president and with that kind of gestures the Europe will be adaptable for immigrants to settle and also contribution to the European development and economy.

REFERENCES

BOOKS

- Alter, Peter** (1994). *Nationalism*. London: Edward Arnold.
- Anderson, Benedict R.** (1991). *O.G. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread Of Nationalism*. London: Verso Books. obswm, the age of revolution s.337
- Ansari, H.** (2002). *Muslims in Britain*. London. Minority Rights Group.
- Beck, Ulrich.** (2000). *What is globalization?* Cambridge: Polity Press.
- Berezin, Mabel and Martin Schain.** (2003). *Europe without Borders: Remapping Territory, Citizenship and Identity*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Brady, Hugo.** (2008). *EU Migration Policy: An A-Z*. London: Center for European Reform.
- Brubaker, R.** (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Cambridge, Mass; London: Harvard University Press.
- Buchanan, Allen.** (2003). *Justice, legitimacy, and self-determination: Moral foundations for international law*. Oxford: Oxford University Press.
- Caldwell, Christopher.** (2009). *Reflections on the Revolution in Europe*. London: Penguin Books. p. 282.
- Castles, S., & Davidson, A.** (2000). *Citizenship and Migration*. New-York: Routledge.
- Cornell, Stephen, and Douglas Hartmann.** (2007). *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Deltombe, T.** (2007). *L'Islam Imaginaire*. Paris: La Découverte.

ARTICLES

- Achterberg, P.** (2006). Class voting in the new political culture: economic, cultural, and environmental voting in 20 western countries. *International Sociology*, 21, 237–261.

- Agadjanian, Alexander.** (2001). Revising Pandora's gifts: Religious and national identity in the post-Soviet societal fabric. *Europe-Asia Studies* 53, no. 3: 473-488.
- Alexander Michael,** (2003). Local policies toward migrants as an expression of Host-Stranger relations: A proposed typology, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol: 29, No. 3, p. 411-430.
- Allen P.** (2012). Nicolas Sarkozy has bounced in the French presidential election polls after laughing attack on EU immigration policies, *Daily Mail*, March 14.
- Anthias, F.** (2006). Belongings in a globalizing and unequal world. In N. Yuval-Davis, K. Kannabiran, & U. Vieten (Eds.), Sage Studies in *International Sociology* (pp. 17-31). London: Sage.
- Berg, Justin Allen.** (2009). —White public opinion toward undocumented immigrants: threat and interpersonal environment. *Sociological Perspectives* 52:39-58.
- Brèchon P. and Mitra S.** (1992). The national front in France: the emergence of an extreme right protest movement, *Comparative Politics*, Vol. 25, No. 1, p.64.
- Caviedes, Alexander.** (2004). The open method of co-ordination in immigration policy: A tool for prying open Fortress Europe? *Journal of European Public Policy* 11, no. 2: 289- 310.
- Chiricos, Ted, Marc Gertz, and Rane McEntire.** (2001). —Perceived racial and ethnic composition of neighborhood and perceived risk of crime. *Social Problems* 48:322-340.
- Clark, J. A., & Legge, J. S., Jr.** (1997). Economics, racism, and attitudes toward immigration in the new Germany. *Political Research Quarterly*, 50(4), 901-917.
- Collyer, M.** (2005). When do social networks fail to explain migration? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(4), 699-718.

ДИНМУХАМЕД КУНАЕВ И ВЛАДИМИР ЩЕРБИЦКИЙ: ЛИДЕРЫ СОВЕТСКОЙ ЭПОХИ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКЕ КАЗАХСТАНА И УКРАИНЫ

Доцент Юрий Владимирович ЛАТЫШ*

АННОТАЦИЯ

Динмухамед Кунаев (1912–1993) и Владимир Щербицкий (1918–1990) принадлежат к одному поколению советской элиты, сформировавшемуся в послевоенные годы. Они имели очень много похожих страниц в биографии: оба получили инженерное образование и начали карьеру на предприятиях, имели опыт руководства правительством республики, выдвинулись на высшие государственные посты в относительно молодом возрасте в годы хрущевских реформ и потеряли свои должности из-за конфликта с Н. Хрущевым. Оба они были выдвиженцами Л. Брежнева, и после его прихода к власти сделали блестящую карьеру, став полновластными «хозяевами» своих республик. Даже в состав Политбюро ЦК КПСС Д. Кунаев и В. Щербицкий были избраны в один день – 9 апреля 1971 г. Между ними сложились теплые и доверительные отношения. Финал их карьеры пришелся на период Перестройки. Но, если Д. Кунаеву пришлось пережить еще одну опалу, а его отставка сопровождалась народными выступлениями в Алма-Ате в декабре 1986 г. (Желтоксан), то В. Щербицкий ушел на пенсию по собственному желанию в сентябре 1989 г. Историки полагают, что именно алма-атинские события убедили М. Горбачева не спешить с отставкой последнего брежневского соратника В. Щербицкого.

Ключевые слова: История, Казахстан и Украина, Щербицкий, Кунаев

* доцент кафедры истории мирового украинства, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ITALY AND RUSSIA: BETWEEN SANCTIONS AND DIALOGUE

Roberta TARTAGLIA*

ABSTRACT

Since 2014, when the crisis broke out in Ukraine, Italy, even if supporting the sanctions policy established in the Euro-Atlantic community, has always tried to maintain a dialogue with Moscow, even at the moments of the greatest tension between the West and Russia. In the EU, Rome tried to start a dialogue on the benefits of economic measures against the Eurasian state and always opposed the expansion of sanctions, such as in the fall of 2016, when the Renzi government played an important role in preventing sanctions against Russia related to Moscow's actions in the Syrian conflict. In addition to political considerations, this line of conduct is also related to energy and economic reasons.

In this study, the relations between Italy and Russia will be discussed in the period of sanctions.

Keywords: Sanctions, Foreign Policy, Italy, Russia

* MdD. Scuola Normale Superiore di Pisa

К ВОПРОСУ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЧЕЧЕНЦЕВ И ИНГУШЕЙ, ВЫСЛАННЫХ В КАЗАХСТАН В 1944 г.

Доцент Зулай Сулимовна ИСАКИЕВА*

Аннотация

Одной из важных тем в современной исторической науке является проблема вынужденных переселений в годы Великой Отечественной войны коренных народов Северного Кавказа в Казахстан и Среднюю Азию. Только при наличии реальной картины прошлого можно адекватно проектировать и осуществлять комплекс политических, экономических и социальных мер, направленных на укрепление страны, межнациональных отношений и консолидацию постсоветского многонационального казахстанского общества. Выселение чеченцев и ингушей с исторической родины сопровождалось огромными материальными и людскими потерями. Депортированные народы, особенно на начальном этапе выселения, подвергались моральному и социальному притеснению, были ограничены в передвижении, многие семьи были разделены. Не было обеспечено право собственности и сохранности личного имущества спецпереселенцев, хотя это право оговаривалось в официальных документах.

Ключевые слова: Вынужденная Миграция, Чеченцы, Ингуши

* Чеченский государственный педагогический университет. Кандидат исторических наук, доцент кафедры истории

FRAGMENTED FRACTURED WORLD

Dr. Lecturer Orhun Burak SÖZEN*

ABSTRACT

Two research questions have been interrogated and tried to answer within the scope and argumentation of the study: 1- Is un-fractured un-cracked unified political science viable within the existence of the paradigm shift delineated by Thomas Kuhn? 2- Could a descriptive explanatory general theory be developed in order to delineate all aspects of international relations? As a result of the theoretical argumentation in the light of pure social science, such a conclusion has been made: As the world and even the (as the codes of) minds with the terminology by Pierre Bourdieu as well as societies are fractured cracked discontinuous and incoherent, such one unified general political science theory is implausible to be developed and international relations could not be comprehended and interpreted as such. Whence, the claims of late modern thinking is limited with its partial and relatively binary heteroglossia and heteroglossic ideology with Bakhtinian terms.

Keywords: Political Science Theory, Paradigm Shift, International Relations Theory, Heteroglossia

* Gaziantep University

KÜRESELLEŞMENİN YENİ SAVAŞ ANLAYIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi, Emre ÇITAK*

ÖZET

Savaşı basit bir şekilde, çeşitli amaçlar uğruna karşıt gruplar arasında verilen mücadele olarak tanımlamak mümkündür. Geleneksel olarak savaşlar birbirinin varlığından haberdar olan ve sınırları büyük oranda belirli bir savaş sahasında karşılaşan düşmanlar arasında kestirilebilir stratejiler ve konvansiyonel silahlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Günümüze gelen süreç içerisinde ise yeni bir anlayış ortaya çıkmış ve savaş ilanından ittifak ilişkilerine, muharebe sahasından kullanılan araçlara kadar savaşla ilgili pek çok özellik değişmiştir.

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi küreselleşme “savaş” üzerinde de pek çok etki yaratmıştır. Bu kapsamdaki etkiler yeni savaş anlayışının da köklerini oluşturmaktadır. Küreselleşme sürecinin çıktıları olarak görülen bilginin ve teknolojinin yayılması, bilimsel keşiflerin çoğalması, her türden dolaşımın artması, iletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmesi, ticaretin başta olduğu karşılıklı bağımlılık ağlarının genişlemesi gibi başlıkların doğrudan savaş sahasında da radikal sonuçlar doğurduğu gözlenmektedir. Tarafların siyasi, ekonomik, askeri ve demografik çıkarları bağlamında gerçekleşen savaş gerçeği değişmeye de çatışmaların tarafları, çatışma yöntemleri, muharebe süresi ve sahası, kullanılan strateji, araç ve silahlar geleneksel savaş mantığındakilerden oldukça farklıdır.

Bu çalışmada küreselleşmenin savaş anlayışı üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılacaktır. Küreselleşme hem savunma hem de saldırı bağlamında savaşan taraflar açısından olumlu ve olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Küreselleşmenin istihbarat örgütlerinin ulaştığı teknolojik yeterlilik seviyesinden çok uluslu şirketlerin ulaştığı silah ticareti rakamlarına, ilgili alandaki akademik çalışmalardaki artıştan kimlik ve mezhep tartışmaları üzerinden patlak veren iç savaşlara kadar savaşın pek çok alanıyla yakın ilişkisi vardır. Çalışmada öncelikle savaşın değişen doğasına ve yeni savaş anlayışına değinilecektir. Daha sonra da küreselleşme olgusunun meydana getirdiği etkilerin savaş sahası, savaş süresi, savaşan taraflar, savunma sanayi gibi alanlardaki yansıması incelenecektir. Sonuçta ise küreselleşmenin yeni savaş anlayışını hangi açılardan değiştirmeye devam edebileceği yönünde çıkarımlarda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Küreselleşme, Yeni Savaş Anlayışı, Uluslararası Politika, Savaşın Doğası

* Hitit Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü